

הישיבה השלוש-מאות וארבעים של הכנסת התשיעית

יום רביעי, כ' סיון תש"ם (4 יוני 1980)

ירושלים, הכנסת, שעה 11:02

א. מוסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

הונחו על שולחן הכנסת סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדו"ח מבקר המדינה על הביקורת באגודת "קורת גג", מבפועל להשגת בית לזוגות צעירים.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו :
אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. ותחילה נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת. מזכיר הכנסת נ. לורר :

ברשות היושבת-ראש, הנני מתכבד להודיע שהיום

ב. שאילתות ותשובות

הרחבת היצוא וגידול מסויים בתוצר הגלמי המקומי צפויה התרחבות מסויימת של הביקוש לעובדים בתעשייה ובכמה ענפים נוספים בסקטור העסקי. עליי אומדני הרשות לתיכנון כוח אדם חזוי בשנת 1980 גידול ב"שייכים" לכוח העבודה האזרחי ב-25—30 אלף איש לערך. לפי התחזיות עלולה התרחבות זו להיות גדולה יותר מכוסר הקליטה של מועסקים בסקטור העסקי ועל כן צפוי גידול במספר הבלתי מעסקים ב-20 אלף איש בקירוב ושיעור האבטלה עלול לעלות מ-2.9% בשנת 1979 ל-4%—4.5% בשנת 1980. לא נזכר לקבוע מראש כיצד יתחלק הגידול במספר הבלתי מעסקים בין הנפלטות מהשירותים הציבוריים לבין המיתוספים החדשים לכוח העבודה האזרחי.

5357. שפר העבודה של המפגרים

חבר-הכנסת א. שפייר שאל את שר העבודה והרווחה ביום ג' בשבט תש"ם (21 בינואר 1980) :

אוכלוסיית המפגרים ובעלי מנת משכל נמוכה מה-נורמאלית מועסקת בישראל במקומות שונים בצורה בלתי מבוקרת. אנשים אלה מועסקים לעתים בעבודות קשות ומנוצלים בגלל חולשת דעתם ככוח עבודה זול. התשלום הניתן להם מסתכם בכמה מאות לירות לחודש.

אודה לשר אם ישיב לי :

א. האם מקיים משרד העבודה והרווחה פיקוח על העסקת מפגרים ?

ב. האם קיים גורם הדואג למציאת תעסוקה חולמת למזכיר גורל אלה ?

ג. מהו היקף אוכלוסיה זאת בישראל והאם נעשו סקרים שוטפים בנושא זה ?

ד. האם יעשה השר לשיפור תנאי התעסוקה של המפגרים ומי ממנה על תפקיד זה במשרד ?

תשובת שר-העבודה והרווחה י. כייץ :

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

לשאלות א ו ב : 1. משרד העבודה והרווחה, באמצעות השירות למפגר והלשכות לשירותים חברתיים, דואג למציאת תעסוקה חולמת למפגרים בהתחשב ברמות תיפקודם. חלקם הגדול של המפגרים בעלי פיגור בינוני מועסקים במרכזי עבודה ושיקום מוגנים (מע"ש). בארץ

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו :
אנו עוברים לשאלות ותשובות.

5056. תחזית כוח העבודה במשק בשנתיים הקרובות

חברת-הכנסת ג. כהן שאלה את שר העבודה והרווחה ביום כ"א בכסלו תש"ם (17 בדצמבר 1979) :

כבוד שר האוצר הודיע כי יפעל להעברת עובדים מהשירותים לתעשייה. רצוני לברר מהי תחזית כוח העבודה במשק בשנתיים הקרובות לפי הפירוט להלן :

1. כמה עובדים ייפלטו בשנתיים הקרובות מהשירותים הציבוריים ולפי איזו חלוקה מוסדית ?

2. כמה עובדים ייפלטו בשנתיים הקרובות מהשירותים הכלכליים ולפי איזו חלוקה ענפית ?

3. כמה מהעובדים הנפלטות ייקלטו בשנתיים הקרובות בתעשייה ולפי איזו חלוקה ענפית ?

4. כמה מהעובדים הנפלטות מהשירותים יהיו מובטלים בעוד כשנתיים ?

5. כמה עובדים חדשים ייתוספו למשק הישראלי בשנתיים הקרובות, כמה מהם יהיו מועסקים בתעשייה, כמה בשירותים וכמה יהיו מובטלים ?

תשובת שר-העבודה והרווחה י. כייץ :
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

כדוע נערכים בממשלה בימים אלה דיונים על המסגרת התקציבית לשנת 1980. לסיכומים אלה היה, ללא ספק, השלכות מסויימת על היקף הפעילות הכלכלית ועל רמת התעסוקה במשק. אי לכך לא ניתן להעריך בשלב זה במדויק את השינויים שיחולו בפעילות המשק ובכוח העבודה. עם זאת ניתן להצביע על כמה מגמות אפשריות.

לשאלה 1 : מספר העובדים אשר ייפלטו בשנה הקרובה מהשירותים הציבוריים נאמד ב-12,000 לערך ; כ-4,000 משירות המדינה ו-8,000 לערך מן הרשויות המקומיות ומלכ"רים (מוסדות שלא למטרות רווח).

לשאלה 2 : בהתבסס על המידע שבידינו לא צפויה בשנה הקרובה פליטה משמעותית של עובדים משרות תים עסקיים.

לשאלה 3, 4, 5 : בהנחה שיושגו היעדים של

5876. עתידו של שירות הייעוץ לאורח (ש"ל)
חבר-הכנסת מ. קצב שאל את שר העבודה והרווחה ביום
י"ז באדר תש"ם (5 במארס 1980):

עם איחוד משרדי הסעד והעבודה הוחלט על פירוק
הקרן המרכזית לקידום ופיתוח שירותי הרווחה והעברת
כל 22 המשרות התקניות הקבועות שהיו ברשותה לממש"ר
לה. מדרד התקן במשרד הודיע כי משרות היחידה
לש"ל (שירות הייעוץ לאורח) הועברו לתקן החל מ-1
באפריל 1979 וכי הדבר אושר גם על-ידי נציבות שירות
המדינה. אך באופן פתאומי שינתה נציבות שירות המדינה
את החלטתה והיא דורשת לבטל החלטה קודמת ולהחזיר
את משרות יחידת ש"ל לממשלה.

אודה לשר אם ישיב לי:

1. האם המדע הנ"ל מדויק?
2. מה היא עמדת השר בעניין זה?
3. מדוע לא יובטח המשך תקין ומסודר של לשכות
הייעוץ לאורח אשר עד כה הנהיגו את עצמן וסייעו רבות
בפתרון בעיות מסובכות ובפרוקראטיות של האורח
הקטן?

שר-העבודה והרווחה י. כ"ץ:

לשאלות 1, 2 ו-3: א. כל משרות ש"ל (שירות ייעוץ
לאורח) הועברו לממשלה החל ב-1 באפריל 1980;
ב. לדעתנו ממלאות תחנות ש"ל תפקיד חשוב במתן
הדרכה, ייעוץ והכוונה לאזרחים הפונים אליהן בבקשת
סיוע; ג. נציבות שירות המדינה פנתה ליו"ר "המטה
לייעול המשק הציבורי" בבקשה לבחון אם שירותי ש"ל
צריכים להינתן על-ידי הממשלה או שניתן להגישם על-
ידי הרשויות המקומיות. עם קבלת המלצות מטה הייעול
יבחנו הן על-ידי משרד וגקבע את עמדתנו בנדון.

5955. סיוע המדינה לחורי תינוקות שנולדו בלידה

רב-ערכות

חבר-הכנסת א. שפיזר שאל את שר העבודה והרווחה
ביום ג' בניסן תש"ם (20 במארס 1980):

חמשותף התינוקות שנולדה השבוע — במזל טוב —
מעוררת שוב את סוגיית הסיוע שעל המדינה לתת לזוג
ש"נבחר" באופן פתאומי במספר רב מהצפוי של צאצ'
אים. המיטות, החיתולים, המטפלות, כמויות החלב הגדול'
לות ולעתים ההכרח שבהחלפת דירה עלולים לגרום
להורים "טריים" להוצאות שבבאנאי היוקר של היום ספק
רב אם הם יוכלו לעמוד בהן.

אודה לשר אם ישיב לי:

- א. האם קיים הליך ברור לטיפול בסוג זה של
הורים?
- ב. מה הוא הסיוע המיוחד הניתן לחורי שלישיה,
רביעיה וחמשיה?
- ג. מי הוא הגורם המטפל במקרים אלה והמתייחס
אישית לבעיות המשפחה החדשה?

תשובת שר-העבודה והרווחה י. כ"ץ:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

המחלקה לשירותים חברתיים במקום מגוריה של
המשפחה אחראית מטעמנו לטיפול במקרים של לידות
רב-עובריות. במחלקות לשירותים חברתיים קיימות הנח'
יות למתן עזרה למשפחות עם לידות רב-עובריות. עובדים
סוציאליים ממחלקות אלה מטפלים במשפחות מתוך תיאום

פועלים כיום כ-36 מע"שים ושזהים בהם כ-1,300 מפגרים.
אין המתנה לכניסה למע"ש וכל מפגר הוקק למסגרת זאת
יכול להשתלב בה; 2. המשרד אינו מקיים פיקוח על
מפגרים המועסקים בשוק העמשי. עם זאת מקיימת
הלשכות לשירותים חברתיים מעקב אחר המפגרים שסודרו
בעבודה באמצעותן; 3. לאחרונה הוגש לי דו"ח של
ועדת מומחים שבדקה את מבנה המע"ש. ההמלצה העי'
קריית של הדו"ח היא להקים מערכת משולבת של מוסדות
שיקום קהילתיים שיכללו חטיבת ביניים, מרכז להכשרה
ולהכוונה למפגרים, מפעלים מוגנים ומרכזי יום טיפוליים
למפגרים מבוגרים שאינם יכולים להיקלט במפעל מוגן.
כן המליצה הוועדה להקים יחידת מטה אשר תדאג לפיתוח
מיגוון אפשרויות התעסוקה במע"שים. המלצות הדו"ח
ודרכי הביצוע נלמדות עתה בפורומים משותפים למרכז
השלטון המקומי ולמשרד.

לשאלות ג וד: מערך השירות למפגר מקיף כיום
כ-8,500 מפגרים במסגרות קהילתיות שונות ומטפל
ב-5,000 מפגרים לערך הנמצאים במסגרות חוץ-ביתיות.
מגמת השירות למפגר היא להרחיב את הטיפול במפגרים
במסגרות הקהילה. לאחרונה פותחו פנימיות קטנות והופ'
עלו הוסטלים שבהם מקבלים המפגרים טיפול אינדיביד'
אלי. משרד, באמצעות השירות למפגר והרשויות המקו'
מיות, עושה ככל שניתן במסגרת המשאבים העומדים
לרשותו לשפר את שיקומם ותנאי העסקתם של המפגרים.

5659. פטור למעונות היום מתשלום מס מעסיקים

חבר-הכנסת מ. קצב שאל את שר העבודה והרווחה ביום
ג' באדר תש"ם (20 בפברואר 1980):

על-פי חוק מס מעסיקים (תיקון מס' 2) פטורים
מפעלים שונים, ובכלל זה בתי-הארוחה ובתי-אבות, מתש'
לום מס זה. לאחרונה נתקלים מעונות היום לגיל הרך
בקשיים המורים ורבים מהם אינם מאוכלסים די הצורך
עקב ההתייקרויות. בשל מצב זה אין הילדים מקבלים
טיפול חינוכי הולם ואמהות אינן יכולות לעבוד מחוץ
לביתן.

אודה לשר אם ישיב לי:

מדוע לא יהיו מעונות היום, המתנהלים על-ידי אי-
גונים וולונטאריים ופועלים ללא כוונת רווח, כלולים
ברשימת המפעלים הפטורים מתשלום מס מעסיקים?

שר-העבודה והרווחה י. כ"ץ:

משרד וכן ועדת העבודה והרווחה של הכנסת המליצו
בפני האוצר על מתן פטור מתשלום מס מעסיקים למעו'
נות יום-המנוהלים על-ידי אירגונים וולונטאריים ופועלים
ללא כוונת רווח. לצערי לא נתאשר לאוצר לכלול
את מעונות היום בין המוסדות שאושר להם הפטור.

היו"ר ש. ארבליאלימולינו:

רשות לשאלה נוספת לחבר-הכנסת קצב.

משה קצב (הליכוד):

האם יש בהצעת השר ליוזם בכל אופן פעולה כלשהי
כדי להבטיח שהמטרה שלו והמטרה של ועדת העבודה
והרווחה תתממש?

שר-העבודה והרווחה י. כ"ץ:

חבר-הכנסת קצב, הרשה לי לבדוק את השאלה
מחדש.

עסיקים וההסתדרות תשולם באפריל 1980 תוספת יוקר של 47% ומדרגות המס יעלו ב-58%. עלי-ידי כך יגדל השכר "נטו" באפריל 1980 לעומת ה"נטו" באוקטובר 1979 בשיעור של כ-48% בממוצע. מאידך גיסא יעלה שיעור מדד המחירים לצרכן מחוזש אוקטובר 1979 עד אפריל 1980 ויגיע לקרוב ל-54.3%. התוצאה היא כי השכר נטו יופחת במונחים ריאליים ב-4% לערך. בהנחה שהנתונים הללו נכונים הרי שיעור עליית האינפלציה גדול יותר משיעור עליית השכר והתוצאה היא הפחתה נוספת בשכר הריאלי של העובד.

אבקש להשיב לי :

1. האם הינך מדע לנתונים הנ"ל ולתוצאותיהם ?
2. מה היא מדיניות משרדך בנושא זה ?

תשובת שר-העבודה והרווחה י. כ"ן :
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

לשאלות 1 ו-2 : א. הנתונים שהוזכרו נכונים בחל-קם. עליית השכר נטו לא נקבעת רק על-פי תוספת היתק והתאמת מדרגות המס אלא היא משפעת גם משינויים במרכיבים אחרים כגון תוספת ותק, עליית בדרגה, שעות נוספות וכיוצא בזה ; ב. ההסתדרות הכללית של העובדים ולשכת התיאום של האירגונים הכלכליים חתמו על הסכם שלפיו תשולם תוספת יוקר החל מאפריל 1980 בשיעור של 80% מעליית המדד אחת לשלושה חודשים. הממשלה התחייבה לערוך את מדרגות המס ארבע פעמים בשנה. כידוע מתנהל עתה משאומתן על חידוש הסכמי השכר שתקפם פג ב-31 במאס 1980. יש לקוות שההסדרים שהוזכרו וכן ההסדר שיושג בדבר חידוש הסכמי השכר — במשאומתן קיבוצי תפשי בין האירגונים היציגים של העובדים ובין המעסיקים — יבטיחו את שמירת השכר הריאלי.

6055. מילוי עובדים במוסד לביטוח לאומי

חבר-הכנסת מ. עמאר שאל את שר העבודה והרווחה ביום י"ז בניסן תש"ם (3 באפריל 1980) :

פורסם לאחרונה כי הינך מתעתד למנות עובדים שלא מהמשרד לתפקידים בכירים במוסד לביטוח לאומי וזאת ללא מכרז.

אבקש להשיב לי :

1. מה האמת בדברים שפורסמו ?
2. לאילו תפקידים הינך מתעתד למנות עובדים חד-שים ?
3. האם אין זה מן הנכון לערוך מכרז פנימי במשרד המוסד לביטוח לאומי לאיוש אותם תפקידים ?
4. האם אין זה מן הנכון כי נוכח מדיניות הממשלה הזאת, של מיטורים יומיים של עובדי שירותים, יש להי-מנע מלקבל עובדים חדשים מתוך למשרד ?

תשובת שר-העבודה והרווחה י. כ"ן :
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

לשאלות 1 ו-2 : בדעתי למנות שני סגנים למנהל הכללי של המוסד לביטוח לאומי, סמנכ"ל לענייני ביטוח וגבייה וסמנכ"ל לענייני ביטוח באגף.

לשאלה 3 : עלי-י מעיף 208 לחוק הביטוח הלאומי מתמנים נושאי תפקידים אלה עלי-ידי לאחר התייעצות עם מועצת המוסד לביטוח לאומי. עם זאת פורסם מכרז פנימי לגבי משרות אלה.

עם התחנות לבריאות המשפחה, שירותי הבריאות וה-השות המקומית. המשפחות מקבלות מענקי לידה בשיעור-רים מוגדלים. כן מסייע משרדנו בהוצאות העסקתן של מטפלות לטיפול בתינוקות במשך היממה ; לשעות היום מוקצבות 7 שעות ליום למשך שישה חודשים ולשעות הלילה — 8 שעות למשך חודשיים. המוסד לביטוח לאומי שוקל ומעבד עתה הצעה להארכת משך התקופה שבה מקבלות אמהות דמי לידה במקרים של לידות רב-עובריות.

6048. בעיות תעסוקה של חיילים משתחררים

חבר-הכנסת א. שפייר שאל את שר העבודה והרווחה ביום י"ז בניסן תש"ם (3 באפריל 1980) :

מסיכומים שנעשו לאחרונה בשירות התעסוקה מתברר שההאטה בפעילות במשק פוגעת בעיקר בצעירים שהחלו לעבוד בשנים האחרונות, מרביתם חיילים משוחררים.

אודה לשר אם ישיב לי :

- א. האם קיימות תכניות למניעת אבטלה של צעירים וחיילים משוחררים ?
- ב. אם כן, מה הן ?
- ג. מה עושה השר למניעת האבטלה בערי הפיתוח ובערי המרוחקות מהמרכז ?
- ד. האם ניתנת לצעירים משוחררי צה"ל עדיפות בסידור בעבודה ?
- ה. מדוע לא תשלם המדינה לכל צעיר יוצא צה"ל שכר, ולא דמי אבטלה, לתקופה של לפחות שנה אם לא יהיה בידי לשכות העבודה להציע לו תעסוקה קבועה ומבוססת לאותה תקופה ?

תשובת שר-העבודה והרווחה י. כ"ן :
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

לשאלות א וב : האגף להכשרה מקצועית במשרדי נערך להכשרת כוח אדם מקצועי למשך הן לטווח הקצר והן לטווחים ארוכים יותר. אחד המסלולים העיקריים של הפעילות מתמקד במתן הכשרה והסבה מקצועית לחיילים משוחררים. כן גובשו הצעות למערכת המריצים אישיים לקליטה תעסוקתית של חיילים משוחררים בענפי משק נדרשים.

לשאלה ג : אנו נוקטים צעדים לאיתור תעסוקות וויסות תעסוקות בין אזורים גיאוגרפיים תוך מתן סיוע בהסעת העובדים ופעולות הכשרה מקצועית. כידוע פועל צוות בין-משרדי לתיגבור התעסוקה בערי הפיתוח ברא-שות של מנכ"ל שירות התעסוקה ובהשתתפותם של נציגי המכון לפירון העבודה והיצור ומשרדי התמ"ת והאוצר. צוות זה מיישם עתה מסקנת סקרים שנעשו כבר לגבי עפולה וטבריה וממשיך את בדיקותיו בנצרת-עלית, בעכו, בקריית-שמונה, בצפת ובמגדל-העמק.

לשאלה ד : כן.

לשאלה ה : ביטוח אבטלה הוא הסדר שנקבע ומעוגן בחוק כוכות מוקנית. המושג "שכר" מכון לחשולם בעד עבודה בלבד ולכן אינו ישים במקרים אלה.

6053. הפחתת שכר הריאלי של העובד בעקבות

ההכנסת על תוספת היתק

חבר-הכנסת מ. עמאר שאל את שר העבודה והרווחה ביום י"ז בניסן תש"ם (3 באפריל 1980) :

בעקבות ההסכם שהושג לאחרונה בין הממשלה, המ-

2. האם אינך חושב כי יש לתקן את הסעיף בחוק כך ששעות העבודה בשירות המילואים תהיינה חופפות לשעות העבודה הרגילות של האותות ובכך למנוע שיבוש בחיי המשפחה של האחות העובדת?

שר-העבודה והרווחה י. כ"ץ:

לשאלות 1 ו-2: א. חוק שירות עבודה בשעת חירום נועד להבטיח קיום שירותים חיוניים למשק בשעת חירום. הערכות המשק לקיום השירותים החיוניים מחייבות הכנות מתאימות בעת רגיעה. ב. החוק מציין שורה של מקצרי עות, לרבות נהיגה, מכונאות ומקצועות רפואיים, שבהם משך האימון מתנה במעבר הלימודים ובהכנה הדרושה לשעת חירום. עם זאת נעשים מאמצים לקצר ככל הניתן את משך האימון ולצער הרב גם מגבלות התקציב עוזרות בעניין זה. במקרים רבים מסתיימים האימונים לאחר יומיים-שלושה, לרבות אימון חלק מהאחיות. אני רוצה גם להוסיף שבדרך כלל נקראות האחיות רק אחת לשנתיים ולא בכל שנה ושנה אף שהחוק מאפשר לקרוא להן לתקופה כפי שצוין חברה-הכנסת יצחקי. רוב האחיות גם נקראות לתקופות קצרות יותר, מ-10 עד 12 יום. ההסדר כולל גם מקצועות חיוניים נוספים כך שיתכן שמקרים מסויימים שהגיעו לידיעתו של חבר-הכנסת יצחקי היו כנראה חריג ממה שאמרת, אבל זה חריג המאשר את הכלל.

6222. מצב התעסוקה בטבריה

חברת-הכנסת ד'. ארבל-אלמוזינו שאלה את שר העבודה והרווחה ביום כ' בסיון תש"ם (19 במאי 1980): ביום שישי, 9 במאי 1980, פורסם שמזכיר מועצת פועלי טבריה התריע על משבר תעסוקה חמור בעיר. נוכח הפיטורים שהיו בכמה מפעלי תעשייה ובתי-עסק בעיר רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם ידוע לשר על סגירת משרדי מפעל "גבור" ופיטורי 80 עובדים שהועסקו בו?
2. האם ידוע לשר העבודה והרווחה על סגירת משרדי חברת "דיוור לעולה"?
3. כמה עובדים פוטרו ועומדים להיות מפוטרים עקב סגירת חברת "דיוור לעולה"?
4. האם יש בשירות התעסוקה נתונים על פיטורי פועלים שהיו בנגריות, במסגרות ובבתי-עסק שונים בעיר?
5. מה היה מספר דורשי העבודה באפריל בטבריה?
6. מה היה מספר המובטלים יותר משישה ימים בחודש זה בטבריה?
7. כמה עובדים קיבלו דמי אבטלה בחודש אפריל בטבריה?

8. אילו מקורות תעסוקה חדשים נוספו בעיר בארבעת החודשים הראשונים של שנה זו?
9. מה הן תכניות משרד העבודה והרווחה להבטחת תעסוקה למובטלים בעיר זו?

שר-העבודה והרווחה י. כ"ץ:

לשאלה 1: כן.

לשאלות 2 ו-3: הצוות הבין-משרדי לתיגבור התעסוקה בטבריה — בראשותו של מנכ"ל שירות התעסוקה ובהשתתפות נציגי המכון לסריקת העבודה והייצור ומשרדי

לשאלה 4: המועמד לאחד התפקידים הוא מבין עובדי המוסד לביטוח לאומי והמועמד לתפקיד השני משמש בתפקיד בכיר בשירות המדינה.

6148. מידת ההתאמה של גימלאות המוסד לביטוח לאומי לשכר הממוצע במשק

חברת-הכנסת מ. עמאר שאל את שר העבודה והרווחה ביום כ"ח באייר תש"ם (14 במאי 1980):

הגימלאות המשתלמות לגימלאי המוסד לביטוח לאומי צמודות לשכר הממוצע במשק המתוּשָב על-ידי המוסד אך אין הגימלה מעודכנת לאחר מכן לפי השכר הממוצע במשק המחושב על-ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה והמתפרסם באיחור של תודשים מספר. על-ידי כך מפסי-דים הגימלאים את התפרש שבין החישוב "הארצי" של המוסד לבין החישוב של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. אבקש להשיב לי:

1. האם הינך מודע למצב זה?
2. האם לא יהא נכון לתחזיר לגימלאים את ההפרשים הללו מדי פעם על-ידי תשלומים למפרע שיעשו בתאמה למועדי הפירסום של חישוב השכר הממוצע במשק על-ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה?
3. אם אינך רואה את ההצעה הנ"ל אפשרית האם לא תימצא לך שיטה אחרת נאותה לשמור על זכויות הגימלאים?

תשובת שר-העבודה והרווחה י. כ"ץ:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

לשאלות 1, 2, ו-3: לפי שיטת חישוב משופרת שנקבעה בחוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 37), תש"ם—1980, השכר הממוצע שלפיו מחושבות קיצבאות הביטוח הלאומי הוא הצירוף של שני אלה: א. הממוצע החדשי של השכר הממוצע למשרת שכיר בשלושת התודשים האחרונים שלגביהם היו נתונים בידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ב-15 חודש שקדם ליום העידכון; ב. תו-ספת לממוצע השכר בשיעור הפיצוי הניתן בתקופה שמתום שלושת התודשים ששימשו בסיס לחישוב ממוצע השכר ועד ליום העידכון. פיצוי הוא תשלום תוספת יוקר או מקדמה על חשבון תוספת יוקר או כל הסדר אחר שנקבע בין המעסיקים לבין העובדים. לפיכך החישוב הארצי שנערך על-ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, המשמש נקודת בסיס לחישוב השכר הממוצע, מתעדכן עקב צירוף סכומי תוספת היוקר שניתנו לאחר תקופת הבסיס. מכיוון שהשיטה המשופרת הופעלה רק לאחרונה יש בודעה לעקוב אחרי יישומה גם כדי לגלות נקודות תורפה המחייבות תיקון.

6150. גיוס אחיות אמהות לילדים

חברת-הכנסת י. יצחקי שאלה את שר העבודה והרווחה ביום כ"ח באייר תש"ם (14 במאי 1980):

על-פי שירות עבודה בשעת-חירום, תשכ"ו—1967, ניתן לגייס מדי שנה לשירות מילואים לתקופה של 10 ימים כל אחות העובדת במסגרת משרד הבריאות או קופת חולים גם אם היא אם לילדים.

אבקש להשיב לי:

1. האם אינך חושב שעצם קיומו של החוק כפי שהוא מנוסח גורם לתקלות בחיי המשפחה?

בתשובה לשאלתה שנשאלה קודם אבל אשמח לענות על שאלה נוספת לגבי ההתייקרות של שלושת הימים האחרונים.

בשיעור זה כלולים 4.7% שהם תוצאה של ההשפעה הישירה של ייקור הדלק, התחבורה הציבורית, הגאו לשיר מהם ביתי והמים. לפיכך החליטה ועדת השרים לענייני כלכלה, בישיבתה ביום 5 במאי 1980, להעניק פיצוי מיוחד לזכאים להטבה סוציאלית, לזכאים לקיצבת נכות כללית, סעד, שיעור הפיצוי נקבע ל-3% מרמת הגימלאות שהיתה משתלמת בחודש מאי אלמלא פיצוי זה; והוא יינתן כמקדמה בחודש יוני ויתקזז בחודש יולי כנגד ההעלאות הקבוצות הניתנות עקב שינויים במדד יוקר המחיה.

אני מבין שבתכנית-הכנסת ארכלי-אלמזולינו מעוניינת בעידכון הדברים כי בינתיים חלו התייקרויות נוספות. ביקשתי את חישוב ההתייקרויות וההשלכה שיש להן על הקבוצות מעוטות הכנסה ואלה הנתונים שקיבלתי את-מול: בשלב זה ההתייקרויות המחושבות, הישירה והעקיפה, היא בין 3% ל-3.5%. נמתין עוד ימים אחדים כדי לראות התפתחויות נוספות שעלולות להיות בנושא זה ובהחלט יש בדעתי לבקש מקדמה שתשולם בחודש יולי.

היו"ר ש. ארכלי-אלמזולינו:

תודה רבה לשר העבודה והרווחה על התשובות.

משה עמאר (המערך):

היינו בוועדת החוקה, חוק ומשפט עד כעשיו. אולי אפשר לקרוא עוד פעם את התשובות לשאלות?

היו"ר ש. ארכלי-אלמזולינו:

חבר-הכנסת עמאר, אני מצטערת, לא אוכל לעשות זאת. יש בנושא זה החלטה של ועדת הכנסת שמי שאינו נוכח באולם בעת מתן התשובות לשאלות לא יוכל לבקש מהשר לשוב ולהשיב על השאלתה שפסחנו עליה.

משה עמאר (המערך):

ואם הוא מכין?

היו"ר ש. ארכלי-אלמזולינו:

אפילו אם הוא מכין. אנתון רוצים להפסיק את הנוהג שהיה קיים עד כה.

רב שילנסקי (הליכוד):

אתמל היה מקרה בודד שהיה לפנים משורת הדין.

היו"ר ש. ארכלי-אלמזולינו:

אבקש שהחלטת ועדת הכנסת בנושא זה תובא לידיעת חברי הכנסת וכל אחד יידע שמן היום והלאה לא ניתן לחזור ולקרוא תשובות לשאלות שפסחנו עליהן כאשר השואל לא היה במקום.

אורה נמיר (המערך):

באותו עניין הייתי מבקשת שבמחירות הכנסת יורו, במיוחד ליושבים-ראש בוועדות, שישקובו הוועדות ביום רביעי לא תתרוגנה מעבר לשעה 11:00.

אליהו מריאל (המערך):

ועדת העבודה והרווחה סיימה את ישיבתה בשעה 11:10.

היו"ר ש. ארכלי-אלמזולינו:

נעביר את בקשות חברי הכנסת ליושב-ראש הכנסת ונעביר אותן לידיעת היושבים-ראש בוועדות.

האוצר והתמ"ת — פועל לדחיית המועד של סגירת החברה "דירור לעולה" שהעסיקה, כפי שנמסר לי, כ-40 עובדים תושבי טבריה וכן 20 עובדים נוספים באמצעות קבלני משנה.

שאלה 4: כידוע מחייב חוק שירות התעסוקה את המעבידים להודיע על פיטורי עשרה עובדים לפחות. לא נתקבלו בלשכת התעסוקה הודעות כג"ל. אני מבקש להוסיף כאן שלא קיבלנו עדיין נתונים על פיטורים בתחומי הנגרות אבל לפי הנתונים שנאספו בלשכת התעסוקה לא היו פיטורים משמעותיים בנגרות ובמסגרות. לשאלות 5 ו-6: מספר הורשי עבודה בחודש אפריל הסתכם ב-489 ומספר המצוטלים יותר מ-6 ימים ב-243.

שאלה 7: שירות התעסוקה הוציא 182 אישורים לדמי אבטלה. מספר האישורים קטן בדרך כלל לאחר בדיקת הוכחות האישית במוסד לביטוח לאומי.

שאלה 8: לפי המידע שנמסר לי לא נוספו מקורות תעסוקה בעיר בארבעת החודשים הראשונים של שנה זו.

שאלה 9: התכניות, כפי שרוכזו על-ידי הצוות הבין-משרדי, כוללות: א. איתור תעסוקות מצויות בטבריה גופה ובטווח נסיעה ממנה; ב. קיום קורסים להכשרה מקצועית, בעיקר במקצועות המלונאות והמכרות, מתן אימון מקצועי תוך כדי עבודה במפעלים וכן פנייה למשרד החינוך והתרבות לפיתוח מגמת תיירות-מלונאות בחינוך העל-יסודי; ג. האצת פיתוח התשתית למפעלי תיירות והתשתית השלמתם של מבני תעשייה בעיר; ד. פיתוח פוטנציאל תעסוקתי בשרה של מפעלים קיימים שנסקרו במיוחד לתכלית זו; ה. קידום תעסוקות חדשות, בהן הקמת שני בתי-מלון, זירוז עבודות היסוד של מלון נוסף, בחינת הקמתם של מפעלי טקסטיל ורהיטים לבתי-מלון ואף הפעלת פרויקטים מתוכננים בתקציב הפיתוח. צוות זה ממשיך בטיפולו ובדרך את האפשרויות ליישום התכנית הנ"ל.

6224. ההשלכות של ההתייקרויות שהיו בחודשים

אפריל ומאי

חברת-הכנסת ש. ארכלי-אלמזולינו שאלה את שר העבודה והרווחה ביום ד' בסיון תש"ם (19 במאי 1980):

נוכח עליית מחירי הדלק, התחבורה, הוושמל, המים ומצרכי מזון שונים בחודשים אפריל ומאי הצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם נערך הביטוח הלאומי חישוב של סכום התייקרויות בסל התצרוכות של משפחות המקבלות קיצבאות הביטוח הלאומי?
2. בכמה משפיעה העלאת המחירים על סל התצרוכות של שני העשירונים התחתונים?
3. האם קיימת תכנית לפצות את מקבלי קיצבאות הביטוח הלאומי בגין ההתייקרויות?
4. ואם כן, בכמה ומתי?

שר-העבודה והרווחה י. ב"ץ:

לפי אומדן שנערך על-ידי המוסד לביטוח לאומי תהיה ההתייקרות של סל התצרוכות של השכבות הדלות באוכלוסיה המרוכזות בעשירון התחתון עקב ההתייקרויות האחרונות כ-6%.

אני מבקש לציין פה שזה איננו מתייחס עדיין להתייקרויות של שלושת הימים האחרונים. זה נכתב

6100. הימנעות עיריית תל-אביב ממיוש הכטחתה לשפץ את בית הצייר ראובן

חברת-הכנסת א. נמיר שאלה את שר החינוך והתרבות ביום כ"ב באייר תש"ם (8 במאי 1980) :

לפני יותר מחמש שנים העניקו הצייר ראובן ומשפחתו את בית האמן ברחוב ביאליק 14 בתל-אביב ואוסף רב-ערך של ציוריו לעיריית תל-אביב-יפו. העירייה, הצייר ומשפחתו החליטו על הקמת קרן שתסייע בהפיכת הבית למוזיאון ולבית-ידע למופעי תרבות ואמנות לקהל הרחב. אולם עד היום, יותר מחמש שנים לאחר הקמת הקרן וחמש שנים לאחר מותו של ראובן, לא שופץ הבית ולא נפתח לקהל למרות התחייבות העירייה להתקין את הבית ליעדו החדש. הבית כיום הוא פרוץ ועזוב, אוסף התמונות הועבר לשמירה למוזיאון תל-אביב, ומצד עיריית תל-אביב לא נעשו כל צעדים כדי להתקינו ולהפעילו ברוח ההבטחה שניתנה לצייר ראובן ז"ל ולמשפחתו.

אבקש להשיב לי :

1. מתי נחתם ההסכם בין הצייר ראובן ז"ל ומשפחתו לבין עיריית תל-אביב-יפו ?
2. מה היו התחייבויותיה של עיריית תל-אביב-יפו עלי-פי אותו הסכם ?
3. אילו התחייבויות קוימו ?
4. אילו לא קוימו ?
5. מה הן הסיבות לאי קיום ההבטחות של עיריית תל-אביב-יפו ?
6. האם יש בכוונת עיריית תל-אביב-יפו להתקין את הבית ליעודו ולפתחו לקהל הרחב ?
7. אם כן, מתי ?
8. אם לא, האם לא תהיה בכך פגיעה בזכויו של הצייר ראובן ז"ל ?

שר-החינוך והתרבות ז. המר :

לשאלה 1 : החוזה נחתם בספטמבר 1974 עם הצייר ראובן.

לשאלה 2 : לתחוק את המוזיאון שיוקם ולתמוך בו ב-100,000 לירות לשנה צמוד למדד בתנאי שהתמנות תוקדשנה לתבירה שתיחשב כמוסד ציבורי — תברה זו אכן הוקמה ושמה "קרן מוזיאון ראובן" — ולהגדיל את הסכום בהתאם ובמידה שיהיה צורך ; לקבל את הבית לא יאוחר מחמש שנים מיום חתימת תוזה המכר (1978) ; ביטול התמנות ; תשלום חד-פעמי עד לסך 300,000 לירות בצמוד למדד לשם שופץ הבית על-פי תכנית שתוכן על-ידי מהנדס העיר ושואשר על-ידי מהנדס התבירה.

לשאלות 3—5 : הוקמה תברה, נחתמו החווים ונמכרו תמונות. העירייה ערכה שתי בדיקות יסודיות לבני שופץ הבית והתאמתו למוזיאון ; בוצעו תיקונים שונים וכמו כן מיימנה העירייה שמירה במקום בסך של מאות אלפי לירות ; כן משלמת העירייה את הארנונה השנתית ; תהליך התאמת הבית למוזיאון יימשך חמש שנים מיום ההעברה לרשות העירייה, כלומר מ-1978.

לשאלה 6 : כן.

לשאלות 7—8 : במסגרת הזמן שנקבע בחוזה, דהיינו עד 1983.

הי"ר ש. ארבל-אלמוליו :

רשות לשאלה נוספת לתברת-הכנסת אורה נמיר.

6036. נסיעות יו"ר רשות השידור לחוץ-לארץ

חברת-הכנסת ש. שטרן-קטן שאלה את שר החינוך והתרבות ביום י"ז בניסן תש"ם (3 באפריל 1980) :
נודע לי כי בימים אלה אישר הוועד המנהל של רשות השידור, בהעדרו של יושב-ראש הרשות השווה בחוץ-לארץ, בדיון בוק, את התקציב הענק של רשות השידור. אודה לכבוד השר אם ישיב לי :

- א. האם נכון האמור לעיל ?
- ב. האם היתה מטרת הנסיעה של יושב-ראש הרשות כזאת שהצדיקה היעדרותו מדיון חשוב זה ?
- ג. האם קיימים קריטריונים לנסיעות לחוץ-לארץ של בעלי תפקידים חשובים ברשות ?
- ד. כמה פעמים בשנה רשאי יושב-ראש רשות מעין זו לצאת לחוץ-לארץ ?
- ה. כמה פעמים נסע יושב-ראש רשות השידור לחוץ-לארץ מאז החל בתפקידו ?
- ו. כמה מנסיעותיו היו על-חשבון רשות השידור ?
- ז. בכמה מסתכמת ההוצאה הכספית של נסיעות אלה ?

תשובת שר-החינוך והתרבות ז. המר :

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

לשאלה א : מכתב התקציב נעשית על-ידי הנהלת הרשות. לאחר מכן עובר התקציב בדיוק על-ידי ועדת הכספים של הרשות אשר עם תבריה נמנים גם ארבעה מתכרי הוועד המנהל : ה"ה ושטיין, בלוק, זינדר ויטן. היו"ר אינו חבר בוועדת הכספים אבל הוא משתתף בשיבותיה והוא קיבל מאת ההנהלה הסברים מלאים על התקציב. בהיות הרוב הגדול של אנשי הוועד שותפים לשלבים הקודמים של הדיון אין פלא כי האישור בוועד המנהל עצמו יכול היה להינתן בזמן קצר יחסית.

לשאלה ב : הנסיעה היתה פרטית ולא מזמנה על-ידי הרשות.

לשאלה ג : קיימים קריטריונים לגבי נסיעות בתפקיד ולגבי נסיעות אחרות הקשורות לרשות.

לשאלה ד : אין הגדרה לשאלה זאת.

לשאלה ה : במשך השנתיים אפריל 1978 — מארס 1980 נסע יו"ר הרשות שש פעמים לחוץ-לארץ בנסיעות אשר בחלקן נוצלו גם לצרכי הרשות.

לשאלה ו : היו"ר לא נסע נסיעה כלשהי על חשבון רשות השידור אולם הוא קיבל מהרשות את הסכומים האלו כדמי אשיל בשלושה מקרים : בחודש אגוסט 1978, 7 ימים כלכלה בלבד באנגליה בסך 187.60 דולר. באותם ימים ערך היו"ר שורה של ביקורים במוסדות של ה-B.B.C. ושל רשות השידור הבריטית העצמאית ; בחודש דצמבר 1978 קיבל סך של 200 דולר ובעד שני ימי שהות + יום כלכלה + נסיעה ברכבת מז'נבה לצייר, שם ערך ביקור ברשות השידור השווייצית. בחודש יוני 1979 קיבל סך 423 דולר בעד 4 ימי שהות + יום כלכלה + כרטיס נסיעה בקו בון-בריסל-בון. הסיבה לנסיעה זאת היתה בקשתו של המנכ"ל כי היו"ר ייצג את הרשות באסיפה השנתית הכללית של איגוד השידור האירופי שאלה היה המנכ"ל מצוע מלבוא.

לשאלה ז : הוצאותיה של רשות השידור לרגל שהייה של היו"ר בחוץ-לארץ מאז כניסתו לתפקיד מסתכמות בסכום הכולל של 810.60 דולר.

נמסר לי כי במסגרת הקיצוצים במערכת החינוך בעיר תל-אביב נסגרו רובם של בתי-התלמיד בבתי-הספר, ביניהם בתי-התלמיד שהורי הילדים השהים בהם כיסו את הוצאות התפעלה. כמו כן נמסר לי כי מדיניות הקיצוצים לא העדיפה בתי-התלמיד בשכונות במצוקה וכי בשכונות מבוססות בצפון תל-אביב, שבהן פעלים בתי-הספר "בבלי", "אויסקין" ו"ארגון", ממשיכים בתי-התלמיד להתקיים.

בקשר לכך אבקש תשובת השר:

1. האם אינפורמציה זו נכונה?
2. כמה בתי-התלמיד היו בתל-אביב לפני הפעלת חכנית הקיצוצים וכמה ילדים נהנו מהפעלתם?
3. כמה מהם נסגרו?
4. ובאלו בתי-הספר ממשיך לפעול בית-התלמיד?
5. מה היתה מדיניות עיריית תל-אביב לגבי סגירת בתי-התלמיד?
6. האם נכונה הידיעה כי בכמה שכונות מבוססות ממשיך להתקיים בית-התלמיד?
7. אם כן, בכמה, היכן ומה היא הסיבה לכך?
8. בכמה ובאלו בתי-הספר שילמו הורים 50% ויותר מהוצאות אחזקת בתי-התלמיד?
9. האם גם בתי-התלמיד אלו נסגרו?
10. אם כן, מדוע?
11. כמה ילדים נפלטו מבתי-התלמיד בשל סגירתם?
12. האם נמצאו להם פתרונות חינוכיים אחרים?

שר-החינוך והתרבות ז. המר:

לשאלה 1: הורי התלמידים בבתי-התלמיד לא כיסו — גם לא בתיכון — את הוצאות הטיפשל. במדיניות הקיצוצים הועדשה הפעילות בדרום תל-אביב, ובכלל זה של בתי-התלמיד, שכמעט לא צומצמה. התברור המסקמת אמורות לסייע במשאבים להמשך הפעילות: בהתאם לתכנית-האב של תל-אביב-יפו וחלוקתה לרבעים ממשיכה פעילות בשבעה בתי-הספר לכל האוכלוסיה; בארבעה בתי-הספר בחינוך המיוחד, אחד במוסלמי — מקיף י"ב למיעוטים — אחד בשכונת שיקים "גבעת התמרים".

לשאלה 2: בשלושים בתי-הספר התקיימה פעילות שממנה נהנו 5,400 תלמידים.

לשאלה 3: 17.

לשאלה 4: "דוד ילון", "מגן", "ארוזים", "אויש-קין", "ארן", "ארגון", "בבלי", מקיף י"ב למיעוטים, "אנור", "ברושים", "נצרי", "נקומה", גבעת התמרים.

לשאלה 5: סגירת כל בתי-התלמיד, להוציא מקומות שבהם נשארת האוכלוסיה ללא כל אלטנאטיבה, בתוך ספת בתי-התלמיד במגור הערבי וארבעה בחינוך המיוחד.

לשאלות 6—7: ובחמישה בתי-הספר הממוקמים בשכונות מבוססות ממשיכה פעילות לרווחת האוכלוסיה כולה באין מסגרת אחת.

לשאלות 8—10: כיסוי ההוצאות של אחזקת בתי-התלמיד על-ידי ההורים לא עלה בשום מקרה על 30% וגם זאת רק ב-18 בתי-הספר.

לשאלות 11—12: 2,200 חניכים הפסיקו את פעילותם בבתי-התלמיד שנסגרו והופנו אל המרכזים האזוריים והפעילויות האלטרנאטביות.

אורה נמיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, ביקרתי במקום, לא היתה שם שמירה, לא נעשו בבית שום תיקונים ולכן יש מקום להניח שהתשובה שניתנה בעיריית תל-אביב לשר אינה מדויקת. הייתי מבקשת לבדוק עוד פעם את הנושא.

שר-החינוך והתרבות ז. המר:

התשובה, על-כל-פנים, מפורטת מאוד.

6102. מצבו של בית-הספר "שפירא" בתל-אביב

הכרתי-הכנסת א. נמיר שאלה את שר החינוך והתרבות ביום כ"ב באייר תש"ם (8 במאי 1980):

נמסר לי כי בבית-הספר "שפירא" בשכונת רמת-הטייסים בתל-אביב, שבו לומדים 450 תלמידים ואוכלוסיית התלמידים גדלה מדי שנה, אין אולם התעמלות, חסרים חדרי לימוד, אין חדר מורים נאות והמקלט אינו מתאים לתנאי התקן. פניות רבות של תושבי השכונה הושבו ריקם.

אבקש להשיב לי:

1. האם האינפורמציה הזאת נכונה?
2. האם מתוכננת בניית אולם התעמלות לבית-הספר "שפירא" ואם כן, מתי?
3. האם מתכננת העירייה תוספת חדרי כיתות בבניית קבע או בבנייה טרומית?
4. אם כן, למתי מיועדת בנייה זו?
5. אם לא, מדוע?

שר-החינוך והתרבות ז. המר:

בבית-הספר לומדים בתש"ם 452 תלמידים ב-14 כיתות א—ח. המבנה הפסי הקיים מתאים לקליטת 13 כיתות אם בלבד. המצוקה הפיסית בבית-הספר נוצרה בשנה האחרונה כתוצאה מקליטת תלמידים מגבעת הטייסים, אזור שאין בו פתרון לבית-הספר חדש כי עיריית תל-אביב מתקשה למצוא מגרש פנוי. בתש"מ מתכננת העירייה להשמש במבנה בית-הספר "בעל שם טוב" ככפר-שלם שישמש פתרון ביניים לעודף הכיתות של בית-הספר "שפירא". אם לא יימצא מגרש מתאים לבית-הספר חדש באזור גבעת הטייסים יהיה צורך להחליט על הכנת פורגראמה להרחבת בית-הספר צבי שפירא ל-18 כיתות. בגלל הקיצוצים בתקציב הפיתוח והוצור להבטיח חדרי לימוד למניעת משמרת שנייה לא ניתן יהיה להקים בשנה זאת אולם התעמלות בכל הארץ, גם לא בבית-הספר זה.

היור ש. ארבלוי-אלמחוזינו:

רשות לשאלה נוספת לתברתי-הכנסת אורה נמיר.

אורה נמיר (המערך):

אדוני השר, התשובה שיש אפשרות להעביר חלק מתלמידי בית-הספר לכפר-שלם פירושה לעבור צמת באתר הכבישים הסואנים ביותר שאינו כשיר למעבר הולכי רגל. אפשר היה להציע שבחצר בית-הספר, שם ביקרתי, יוקמו כמה חדרי לימוד טרומיים. האם אפשר לבדוק זאת?

שר-החינוך והתרבות ז. המר:

לבדוק אפשר.

6103. סגירת בתי-התלמיד בתל-אביב-יפו

הכרתי-הכנסת א. נמיר שאלה את שר החינוך והתרבות ביום כ"ב באייר תש"ם (8 במאי 1980):

הי"ר ש. ארבל-אלמוזלינו :

רשות לשאלה נספת לחברת-הכנסת אורה נמיר.

עוזי ברעם (המערך) :

שם יש אוטונומיה.

אורה נמיר (המערך) :

אדוני השר, אני מבינה שהתשובה של עיריית תל-אביב היתה לגבי השנה הנוכחית. האם יש לשר איזה שהוא מידע מה יהיה בנושא של בתי-תלמיד בתל-אביב בשנה הקרובה ?

שר-החינוך והתרבות ז. המר :

לא, אני לא יודע בדיוק. יש הכרעות הקשורות בשאלה מה יקרה בתקציב באופן מדויק, אבל ענתי בדיוק לפי מה ששאלת, לא ?

אורה נמיר (המערך) :

לגבי השנה הנוכחית, כן.

שר-החינוך והתרבות ז. המר :

נצטרך לקבל תשובה מעיריית תל-אביב מה בדיוק היא מתכוונת לעשות במסגרת השנה הקרובה.

6134. סיוע חברי קיבוצים לילדים הטעונים טיפוח

חברת-הכנסת א. ורליץ שאלה את שר החינוך והתרבות ביום כ"ח באייר תש"ם (14 במאי 1980) :

אודה לכבוד השר אם יודיע לי :

1. במה מתבטאת עזרת חברי הקיבוצים לילדים הטעונים טיפוח בעיירות ובמושבים ?

2. כמה מתגדבים בני קיבוצים פועלים במסגרת זאת ?

3. מהי עזרת משרד החינוך והתרבות לבני הקיבוץ צים המתגדבים לעזרתם של ובני הנדנר הטעונים טיפוח ?

4. האם נכונה הידיעה כי הופסקה פעולת המתגד-בים בני הקיבוץ מלכיה במושב אביבים ואם כן, מדוע זו הופסקה ?

תשובת שר-החינוך והתרבות ז. המר :

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

לשאלה 1 : בפעולות חונכות, בסיוע בהכנת שיעור-רים, בפעולות חברתיות, במועדונים וכדומה.

לשאלה 2 : כ-100 חברי קיבוצים.

לשאלה 3 : בהוצאות כלכלה ונסיעות, בחומר הדרכה ובהשתלמויות.

לשאלה 4 : הפעולה הופסקה זמנית בעקבות חוסר התאמתה לאוכלוסייה דתית והיא עומדת להתחדש לאחר תיאום.

6135. מימון בניית בתי-ספר בישובים הערביים

חברת-הכנסת מ. עמאר שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ח באייר תש"ם (14 במאי 1980) :

ידועה מציאות קשה של חוסר מבנים למוסדות חינוך ובמיוחד היסודיים בישובים הערביים. בתחילת שנת 1979 הוחלט כי יוקצב סכום של 80 מיליון לירות להתחלות בנייה של מבנים אלה. אך השנה חלפה, הסכום לא הוקצב והמצב החרף ביתר שאת.

אבקש להשיב לי :

1. האם היגך מתעתד לקיים את ההחלטה האמורה ולדאוג להקצבת הסכום הנ"ל, מטעם לערכו כיום, לאותם הישובים המצעים לו ?

2. מה הן תכניותיך לפתרון בעיה חריפה זו של חוסר מבנים בישובים הערביים ?

6110. בתי-ספר ב"ממלכת הגרמניה אמה ברנר"

חברת-הכנסת ד. שילנסקי שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ב באייר תש"ם (8 במאי 1980) :

בסיום שערתי ביום 15 באפריל 1980 בזכרון-יעקב ראיתי גן ילדים ובית-ספר ב"ממלכת הגרמניה אמה ברנר".

שאלות לכבוד השר :

1. כמה ילדים גרמנים לומדים במוסדות חינוך אלה ?

2. האם יש למוסדות אלה הרשאה ממשרד כבוד ?

3. מהו הפיקוח של משרד כבוד על מוסדות חינוך אלה ?

4. מה יש בדעת משרד כבודו לעשות ביחס למוסדות חינוך אלה ?

שר-החינוך והתרבות ז. המר :

לכל השאלות : למשרדנו אין כל קשר עם מוסדות החינוך של הגברת אמה ברנר בזכרון-יעקב. כל התלמידים במוסדות אלה הם ילדים של משפחות גרמניות המתגוררות בסביבה. מאחר שמחובר בתלמידים אורחי תוך אין משרדנו מכיר או מפקח ואף לא העניק רשיון להפעלת מוסדות כאלה. אגף מוסדות במשרדנו ומחלקת החינוך של המועצה המקומית זכרון-יעקב מקפידים כי מוסדות אלה לא יקלטו תלמידים ישראלים.

הי"ר ש. ארבל-אלמוזלינו :

רשות לשאלה נוספת לחברת-הכנסת דב שילנסקי.

דב שילנסקי (הליכוד) :

הי"ר ייתכן שבמדינת ישראל יהיה בית-ספר שכל נתיניו הם של ממלכה זרה ובמיוחד של גרמניה ? הם מקיימים לימודים בצורה תפשית בלי פיקוח של מדינת ישראל. מהיכן אנחנו יודעים שלא מדברים שם על רצח יהודים ועל היטלר ? מה יש בדעת כבודו לעשות בנושא זה ? אני רוצה לציין שבכל המוסדות של הגרמניה אמה ברנר לא נותנים דריסת רגל לראש המועצה המקומית זכרון-יעקב. הוא גיסה להיכנס ולראות מה נעשה שם ולא נתנו לו להיכנס. עד לשער, ותו לא.

עלידי יושב-ראש המועצה הממונה, מר שמאל בר-לב, כי בבית-הספר הקיים במקום יחסרו: בשנת הלימודים תשמ"א שני חדרי לימוד לשתי כיתות א' חדשות. לפי ההערכה יגיע מספר התלמידים בשנה הבאה ליותר מ-200 ובשל כך יש צורך בהרחבת בית-הספר כדי לאפשר את קליטת התלמידים הנוספים. כמו כן נמסר לי שמהמקום פנו לוועדה לצורך קבלת אישור להרחבה אך טרם נענו.

בהתחשב בעובדה שקיימת תכנית לקליטת 200 משפחות נוספות בקצרים בשנת 1980 ושמשפר הילדים במקום ילך ויגדל עם גידול האוכלוסיה רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם היתה פנייה למשרד החינוך והתרבות בדבר הצורך בהרחבת בית-הספר?
2. אם כן, מה הם הצעדים שננקטו על-ידי משרדו כדי לבצע את ההרחבה?
3. מה יש בדעת השר לעשות כדי לאפשר את קליטת התלמידים החדשים וקיום מערכת לימודים תקינה בקצרי רין?

שר-החינוך והתרבות ז. המר:
לשאלות 1—2: לא היתה פנייה רשמית להרחבת בית-הספר.

לשאלה 3: משרדנו מודע לגידול הצפוי בישוב. תוספת התלמידים הצפויה תיקלט במבנה בית-הספר הקיים ובבית-נוער הסמוך שבו קיימים שישה חדרי לימוד תקינים.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:
תודה. חבל שלא אוכל לשאול שאלה נוספת.

6138. העסקת זרים כבימיו הצגת תיאטרון בארץ
חברת-הכנסת א. נמיר שאלה את שר החינוך והתרבות ביום כ"ח באייר תש"ם (14 במאי 1980):

נמסר לי כי לאחרונה מביאים התיאטראות הציבוריים "הבימה" ו"הקאמרי" במאים אורחים מחוץ-לארץ כדי שיביימו מספר רב של הצגות. במקרים אחדים הגיעו הבמאים בליווי אסיסטנטים, צייר תפאורה, תאורן ומוסיקאי. הוצאות כשל אורחים אלו — לכרטיסי טיסה, לשכר ולשהייה בארץ — משולמות בדולרים ומגיעות לסכומי כסף נכבדים ביותר. בצדה של ההוצאה הכספית הגדולה בתקופה של מצוקה קשה בתיאטראות הציבוריים מתעוררת סכנה של חסימת דרך בפני במאים ישראלים מוכשרים.

בקשר לכך אבקש את תשובת השר:

1. כמה הצגות ואילו בויימו בתיאטרון "הבימה", ו"הקאמרי" בכל אחת מהשנתיים האחרונות על-ידי במאים זרים?
2. לאילו מההצגות נתלו לבמאים אסיסטנטים זרים וכמה?
3. לאילו מההצגות הנ"ל נתלו לבמאים ציירי תפאורה זרים?
4. לאילו מההצגות הנ"ל נתלו לבמאים תאורנים זרים?
5. לאילו מההצגות הנ"ל נתלו לבמאים מוסיקאים זרים?

3. איך הינך מתעתד לקיים את החובה שבדין של משרד החינוך והתרבות לקיים את החינוך היסודי באותם ישובים?

שר-החינוך והתרבות ז. המר:
לכל השאלות: הסכום של 80 מיליון לירות להתחלות בנייה כבר הוקצב וכבר נשלחו התחייבויות תקציביות לארבע השויות מקומיות: שפרעם — 30 מיליון לירות; משהד — 17.5 מיליון לירות; יפיע — 30 מיליון לירות; טייבה — 2.5 מיליון לירות. במשהד כבר הוחל בבנייה וביפיע כבר פורסם מכרז. באשר לפתרון כולל של הבנייה במגזר הערבי הרי מתוך תכנית הפיתוח של השנה יוקצו לפי התכנית 27% למגזר הערבי — לעומת 17% שהוא מהווה באוכלוסיית בתי-הספר — וזאת במסגרת מחשבה ותכנית עשר-שנתית לפתרון הדרגתי של הנושא.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:
רשות לשאלה נוספת לחברת-הכנסת משה עמאר.

משה עמאר (המערך):
הסכום של 80 מיליון לירות היה עד סוף שנת 1978. זאת אומרת, יש להתאים את הסכום לערכו כיום.

שר-החינוך והתרבות ז. המר:
כן, אני מודע שבאמת הם מתחשבים על יותר. אם אני לא טועה — אני לא מתחייב לומר בדיוק — הם מתחשבים על 120 מיליון לירות, כמחשבה. אני חושב שהם מתחשבים על-פי מה שהמדינה התייחסה לאיגוף פלאציה לגבי יתר המגורים.

6136. הצורך בהשתתפות נשים בהדלקת המשואות ב"יד ושם" ביום השואה
חברת-הכנסת א. הרליץ שאלה את שר החינוך והתרבות ביום כ"ח באייר תש"ם (14 במאי 1980):

בשאלתה קודמת שלי הפנית את תשומת לב השר לכך שיש ערך חינוכי מיוחד במעורבות נשים בפעולות "יד ושם" ואכן כבוד השר בתשובתו תמך בדעתי זאת.

אודה לכבוד השר אם יודיע לי:

1. האם היתה אשה בין מדליקי המשואות ב"יד ושם" ביום השואה האחרון?
2. אם כפי שהתרשמתי, לא היתה אשה בין הנ"ל, מה יש בדעת כבוד השר לעשות כדי להבטיח כי בעתיד יבוא לידי ביטוי ביום השואה התפקיד שהנשים מילאו בשעות הקשות ביותר לעמנו?

תשובת שר-החינוך והתרבות ז. המר:
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

לשאלה 1: לא.

לשאלה 2: בשנים קודמות נכללו נשים בין מדליקי המשואות אולם המעמדים נקבעים על-ידי ועד התיאום של אירגוני הלוחמים, הפארטיזאנים ואסירי המחנות. הנהלת "יד ושם" תפנה אל ועד התיאום ותבקשו לכלול גם נשים בין מדליקי המשואות.

6137. הצורך בחדרי לימוד חרשים בקצרים
חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמוזלינו שאלה את שר החינוך והתרבות ביום כ"ח באייר תש"ם (14 במאי 1980):
בביקור שערכתי בקצרים ב-8 במאי 1980 נמסר לי

גרמניים; "הלילה השנים-עשר" ההוצאות היו 3,998 לירות.

לשאלה 7: בקאמרי — 3 לעונה זו ו-2-3 לעונה הבאה. ובהכימה לא מתוכננת בינתיים שום הצגה. לשאלות 8-9: בארצות-הברית, באנגליה, בגרמניה ובצרפת לא קיימת כל הגבלה להעסקת במאים זרים. לשאלה 10: חשוב לעודד עבודה של במאים ישראליים בתיאטרון הישראלי אולם אין לחסום בפני התיאטרונים אפשרות להעסיק במאים בחו"ל בפרופרציה קטנה. התיאטרונים הציבוריים מנהלים כיום מדיניות הוואמא עקרון זה.

6139. טיפול עיריית תל-אביב בביתו של חיים נחמן ביאליק

חברת-הכנסת א. נמיר שאלה את שר החינוך והתרבות ביום כ"ח באייר תש"ם (14 במאי 1980):

בסיור שערכתי בביתו של חיים נחמן ביאליק ברחוב ביאליק 22 בתל-אביב מצאתי עוובה רבה. ביתו היפהפה של המשורר הלאומי, שאותו הוא הוריש לעיריית תל-אביב-יפו, מכיל את ספרייתי, כתבי היד של רוב יצירותיו, התכתובות וצילומים בעלי ערך היסטורי, אוסף תמונות הדיר של הציירים פאסטרנאק, ראובן, מאנה כץ, ליטבי נובסקי ואחרים ומבקרים בו מאות תלמידים מדי יום. הבית נמצא במצב של הונחה רבה: חלק גדול מהתמונות אינן מטופלות והשמן של חלקן מתקלף; ספרייתי של ביאליק אינה שמורה בארון סגור והיא חשופה לאבק רב; המנורות שבורות ויש נזילות מים ועובש בכמה פינות.

בקשר לכך אבקש את תשובת השר:

1. האם ידוע לשר מצב זה?
2. כמה תלמידים מבקרים בבית חיים נחמן ביאליק מדי שנה?
3. האם מודע השר להשפעה השלילית העשויה להיות על התלמידים הרבים המבקרים בבית ביאליק מעצם התייחסותה של עיריית תל-אביב-יפו לשימור ביתו של גדול משוררינו?
4. האם מודע השר לנוק הגדול העשוי להיגרם מהזנחה זו לאוסף הגדול ורב הערך המצוי בביתו של חיים נחמן ביאליק?
5. האם מוכן השר לבדוק את המתכונת שעל פיה נשמר ומטופח ביתו של שייקספיר בסטראטפורד על נהר אייבן באנגליה ולהמליץ בפני עיריית תל-אביב-יפו לנהוג באותה דרך בביתו של חיים נחמן ביאליק?
6. האם מכון משרד החינוך והתרבות לפקח על שימורו של בית ביאליק כנכס לאומי?

שר-החינוך והתרבות ז. המר:

להלן התשובה שנמסרה לי על-ידי עיריית תל-אביב: לכל השאלות: בבית ביאליק מבקרים כ-70,000 תלמידים בשנה. מתוך תגובות התלמידים המגיעות לעירייה ידוע שהם ומלוויהם מתרשמים עמוקות מהבית ומההסברים שהם מקבלים במקום. יחד עם זה ברור שהקשיים באחזקת הבניין מפחיתים מרושם הביקור. הבניין נמצא באחזקת עיריית תל-אביב. הפיקוח של העירייה על המקום נעשה תוך מגבלות הקשורות בצוואה. יש בכוננת העירייה לכ" לול את ביתו של המשורר הלאומי במסגרת הספריות העירוניות, דבר שיביא לשיפור במצב הקיים.

6. בכמה הסתכמו ההוצאות — במטבע-חוץ ובלירות ישראליות — לכרטיסי טיסה, לשכר ולאחזקת הבמאים והמזמרים הזרים בכל אחת מההצגות הנ"ל?

7. כמה הצגות בבימוי במאים זרים מתוכננות לשנה ולשנה הבאה?

8. האם קיימת הגבלה לגבי העסקת במאים ועובדים זרים אחרים בתיאטראות ציבוריים באנגליה ובמדינות דמוקרטיות אחרות?

9. ואם כן, מה הן ההגבלות?

10. האם שוקל השר קביעת מדיניות בנושא זה בתיאטראות הציבוריים בארץ?

שר-החינוך והתרבות ז. המר:

יש לי כאן תשובה מאוד מפורטת עם שמות מחזות וסך כל ההוצאות. אומרים לי שוועדת הכנסת, בהחלטותיה החליטה שאם יש תשובה כזאת אני יכול להעבירה לפרו-טוקול ולציין את תכנה באופן כללי: יש כאן בדיק פירות ההצגות, אילו הצגות, כמה עלתה כל הצגה, איך נוהגים בארצות אחרות. יש שם פירוט של הכול.

אורה נמיר (המעריך):
ברצון רב.

שר-החינוך והתרבות ז. המר:
(התשובה לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

לשאלה 1: בתיאטרון הקאמרי 6 הצגות: "כטוב בעיניכם" בבימוי של פיטר ג'מס, "מחסן קירור" פרק ב"י כל ילד טוב הואי לקצת חסד" בבימוי של היי קיילוס, "בגידה" בבימוי של ביל אלכסנדר, "יוסף וכתו-נת הפסים" בבימוי של פיטר ג'מס. בתיאטרון הבימה 5 הצגות: "הדיבוק" בבימוי של ג'ו צ'ייקין, "טרילוס וקסידה" בבימוי של דוד אסריג, "היידה" בבימוי של צ'רלס מארוביץ, "חתונת הדמים" בבימוי של ויקטור גרפיה, "הכתובה" בבימוי של היי קיילוס.

לשאלות 2-5: "הדיבוק" עורר במאי ותפאורן, "חתונת הדמים" עורר במאי, "היידה" תפאורן, "הלילה השנים-עשר" תפאורן, "חתונת הדמים" במאי ומוסיקאי.

לשאלה 6: הקאמרי — "כטוב בעיניכם" סך כל ההוצאות היו 87,465 לירות ובכלל זה 2,500 לירות שטר-לינג שטר בימיו; "מחסן קירור" סך כל ההוצאות 197,859 לירות ובכלל זה 7,500 דולר שטר בימיו; "פרק ב"י" סך כל ההוצאות 168,037 ובכלל זה 7,500 דולר שטר בימיו; "כטוב בעיניכם" סך כל ההוצאות 177,430 לירות ובכלל זה שטר בימיו 5,000 דולר; "בגידה" סך כל ההוצאות 233,278 לירות ובכלל זה שטר בימיו 2,000 לירות שטרלינג; "יוסף וכתונת הפסים" סך כל ההוצאות 295,000 לירות ובכלל זה 2,000 לירות שטרלינג שטר בימיו.

הבימה — "הכתובה" סך כל ההוצאות 339,765 לירות ובכלל זה 5,000 דולר בימיו; "הדיבוק" סך כל ההוצאות 260,903 לירות ובכלל זה 5,000 דולר שטר בימיו, 64,360 לירות עורר במאי ו-86,868 לירות תפאורן; "חתונת הדמים" — 168,050 לירות ובכלל זה 1,000 פראנקים צרפתיים שטר בימיו, 145,063 לירות עורר במאי, 17,947 לירות מטיקאי; "היידה" 86,868 לירות והוצאות (ההצגה אינה מועלית בינתיים). "טרילוס וקסידה" —, ההוצאות 449,120 לירות ובכלל זה שטר בימיו 19,000 מארקים

ש"רהחנינוי והתרבות ז. המר :

לשאלה 1 : בתי-הספר והנוער הנוער, בסיוע משרד החינוך והתרבות, מטיילים בכל הארץ : ביהודה, בשומרון, בגולן, בגליל, בחבל ימית, בהר הנגב, באילת, בהרי אילת וכד'.

לשאלות 2-3 : בתי-הספר היסודיים מטיילים סמוך למקום מושבם. לפיכך, מטיילים בגולן בתי-הספר היסודיים מצפון הארץ ואיננו ממליצים כי בתי-הספר מאזור אילת יסעו לטיולם בגולן. בתי-הספר מירושלים מטיילים ביהודה ושומרון וכו'. בתי-הספר על-יסודיים מטיילים בשתי מסגרות עיקריות שבפיקוח אגף הנוער : שלי"ח (שדה לאום תברה) ובתי-ספר שדה. במסגרת מסעות שלי"ח מטיילים התלמידים בכל הארץ ללא הגבלה. לדוג' מה : ביום ירושלים השנה הגיעו תלמידי שלי"ח לירושלים מכל הכיוונים, לרבות יהודה ושומרון. בתי-ספר שדה מצויים בכל הארץ ובכלל זה : בגולן — תרמון, גולן, קשת יונתן ; בשומרון וביהודה — כפר עציון, הר גילה, עפרה, מעלה אפרים — והתלמידים הנעזרים בבתי-ספר אלה מטיילים באזורים ולרוב ברגל.

לשאלה 4 : השתלמויות מורים מתקיימות בבתי-ספר שדה בהתאם לתקציב העומד לרשות השתלמות המורים.

היחיד ש. ארבל-אלמחלינו :

רשות לשאלה נוספת לחברת-הכנסת דב שילנסקי.

דב שילנסקי (הליכוד) :

א. האם אפשר להגביר את ההכונה של המורים להתמצא יותר ביהודה, בשומרון ובחבל עזה ? ב. כאשר שלים לאלקנה או לאריאל, לישובים החדשים שהוקמו בארץ-ישראל, רואים את כל שפלת החוף מהאזורים בחדרה עד האזורים באשדוד. האם מוכן כבוד השר לפעול לכך שכל ילד יראה גם את השפלה מההר, כאשר הוא עומד על ההר ?

ש"רהחנינוי והתרבות ז. המר :

אני לא רוצה להיכנס לפירוט מה יעשה כל ילד כדי ללמוד על האזורים השונים של הארץ. בכל אופן המגמה צריכה להיות שתלמידי ישראל יכירו את ארץ-ישראל ויטיילו בה ככל שניתן. בכיוון זה אנחנו רוצים לכוון את הדברים.

היחיד ש. ארבל-אלמחלינו :

ואני מבקשת מחברי הכנסת שניתנה להם הרשות לשאול שאלה נוספת שישאלו שאלה נוספת ולא יהפכו את הנושא לוויכוח.

דב שילנסקי (הליכוד) :

זה לא ויכוח, זו הרחבת השאלה.

ש"רהחנינוי והתרבות ז. המר :

הרחבת הדעת.

אורה נמיר (המערך) :

זה טוב.

(חברת הכנסת אורי אבנרי קורא קריאת-ביניים)

ש"רהחנינוי והתרבות ז. המר :

האם לך יש ויכוח על שיטילנו ?

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

יש לנו ויכוח על נושאים אחרים.

אני, בכל אופן, אלמד את ההצעות שאת הצעת באשר לשימור הבית כנכס לאומי. ביקשתי ממנהל הבית להודיע לי על המשמשיית הכרוכות בכך. נדמה לי שגם את הזכרת איזו ועדה שביקרה שם.

היחיד ש. ארבל-אלמחלינו :

רשות לשאלה נוספת לחברת-הכנסת אורה נמיר.

אורה נמיר (המערך) :

יש לי משאלה נוספת. אדוני שר החינוך והתרבות, מאחר שהנושא הזה חוזר במיוחד בעיר תל-אביב — בית ראובן, בית ביאליק, שכונות נווה-צדק ונווה-שלום — הגיע הזמן, לפי הערכתי, שמשרד החינוך והתרבות, לפחות מבחינת פיקוח, יקדיש לכך יותר תשומת לב. זה נושא חינוכי ממדרגה ראשונה. גם בית ביאליק וגם בית ראובן הם נכסים לאומיים.

ש"רהחנינוי והתרבות ז. המר :

אינני יודע, לא למדתי את כל הדרכים שבהן עיריית תל-אביב מקפחת על מפעלי התרבות הרבים שיש בה ולכן אינני רוצה להשיב כאן שעל עיריית תל-אביב אפקח יותר מאשר על מקום אחר מפני שהצטברו בה — לפי טענתך, יש לי תשובות של עיריית תל-אביב — כמה וכמה בעיות. אבל כל דבר לגופו, כפי שאמרת. כאן אני אבדוק, כאן אני אראה, כאן אני אבקש, אבל לא מין הכללה שאומרת שהנה התברר שעיריית תל-אביב לא נותנת נכון בתחום התרבות. אינני יודע, לא למדתי זאת.

אורה נמיר (המערך) :

במקרה ראיתי שלושה דברים בתקופה האחרונה.

ש"רהחנינוי והתרבות ז. המר :

הרי ידוע לך שכאן יש נושא הקשור בצוואה, והו מקרה מיוחד במינו, הנושא שעכשיו את שואלת עליו. אני מוכן ללמוד מה יכולה המדינה לעשות לגבי שימור נכס בחוק. בית ביאליק מבחינתי הוא בפירוש אחד המ' קומות החשובים ביותר הראויים לדבר כזה. אני עצמי למדתי שם כשהייתי תלמיד.

6140. טיולי תלמידים ביהודה, בשומרון ובחבל עזה

חברת-הכנסת ד. שילנסקי שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ח באייר תש"ם (14 במאי 1980) :

חלקי המולדת ששחררו ממלחמת הישועה של ששת הימים אינם כלולים במסלולי הטיולים של בתי-הספר. יהודה, שומרון וחבל עזה הינם שטחים מלאי הוד ועיני ילדי ישראל אינן חוות בהן, תרתי משמע.

שאלות לכבוד השר :

1. מה יעשה כבודו לחיקון הדבר ?

2. האם יפעל כבודו לכך שכל ילד בישראל יבקר בשומרון על מנת לראות במו עיניו את המשמעות שבהם התהווה אומתנו ?

3. האם יפעל כבודו שתלמידי בתי-הספר יסיירו ברגל ביהודה, בשומרון ובחבל עזה, חזאת בנוסף לסיורים אחרים, על מנת לחוש את קרקע המולדת מתחת לרגליהם ?

4. האם יפעל כבודו להשתלמויות מיוחדות של מורים בבתי-ספר שדה שבאזורים האלה ?

כל בית-ספר. אינני יודע איפה פועלים בדרך של פרסים והיכן בדרך של תמריצים אחרים.

לשאלה 8: לא. תשומת לבך מופנית לחזור המנכ"ל, חוזר מיוחד א', תשל"א, האומר: "בבתי-הספר הממלכתיים-דתיים יפעלו תנועות נוער דתיות. המעצה החינוך ממלכתי-דתי תמליץ בפני שר החינוך והתרבות איוו תנועת נוער הולמת הנחיה זו". אך כאמור נעשה הדבר בהסכמת מנהל בית-הספר ובמסגרת זאת בוודאי מוזמנים לבתי-הספר אנשים וחוגים שונים המקובלים עליהם.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:
רשות לשאלה נוספת לחברת-הכנסת נמיר.

אורה נמיר (המעורר):
אדוני השר, האם יש למשרד דרכים לבדוק אם אמנם ניתנה הסכמה בכתב של ההורים ליציאתו של הילד לפעילות מחוץ לבית-הספר? האם קיימת בדיקה כזאת? התייחסתי לעניין של פרסים יקרי ערך כיוון שהורים הביאו לידיעתי לפחות שני מקרים של חלוקת טראנסיס-טורים כפרס — — —

שר-החינוך והתרבות ז. המר:
על איוו משתי השאלות את רוצה שאשיב?

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:
יש רשות לשאול רק שאלה נוספת אחת.

שר-החינוך והתרבות ז. המר:
את יודעת שיש בארץ כ-7,500 מוסדות חינוך. אינני יכול לדעת בדיוק אם ההורים נתנו את האישור. יש הנראה של משרד החינוך והתרבות. אם את רוצה לשאול שאלה זו אני יכול לבקש בדיקה מעיריית חיפה. קשה לי לענות אם ניתנו אישורים בכתב. אני יודע מה היתה ההוראה של משרד החינוך והתרבות.

6142. רשות חינוך מקומית בכפר בעינה

חברת-הכנסת מ. עמאר שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ח באייר תש"ם (14 במאי 1980):

לאחר בדיקות ובירורים שנערכו במשך זמן ממושך על-ידי המפקחים האחראיים במשרדך, לפי דרישת ועדת ההורים בכפר בעינה, הוחלט לשחרר את חברי רשות החינוך המקומית בכפר בעינה מתפקידם ולמנות אחרים תחתם. כמו כן הוחלט על בניית בית-ספר לחטיבת ביניים. עד עתה לא הוחלף הרכבה של רשות החינוך המקומית ולא נעשתה כל פעולה לקראת בניית בית-ספר לחטיבת הביניים. לדברי ועדת ההורים נמצאת מערכת החינוך המקומית במצב קשה והדבר פוגע חמורות ברמת הלימודים ובהישגי התלמידים.

אבקש להשיב לי:

- א. האם נכון הינך להיענות לדרישות ועדת ההורים ולמנות חברים חדשים לרשות החינוך המקומית?
- ב. האם נכון הינך כי המינויים הנ"ל יעשו בהתייעצות עם ועדת ההורים?
- ג. האם יינתן הסכום לבניית בית-ספר לחטיבת ביניים בשנה זו?

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:
זה הופך לוויכוח בין החברים.

6141. פעילות צעירי חב"ד בבתי-ספר

חברת-הכנסת א. נמיר שאלה את שר החינוך והתרבות ביום כ"ח באייר תש"ם (14 במאי 1980):

הורים לתלמידים בכיתה ב' בבית-הספר היסודי הממלכתי דוד ילין בחיפה סיפרו כי באמצע שיעור נכנסו — בהסכמת המורה — כמה צעירי חב"ד לכיתה וחילקו כרוזים שכללו הזמנה להשתתף בתהלוכת ל"ג בעומר וספח מצורף לטופס המקנה לילד זכות להשתתף בהגדלת פרסים יקרי ערך בעד מעשה טוב שיעשה. לדבריהם חזורת תופעה זו בבית-ספר זה זו השנה השנייה. בשנה שעברה פנו הורים למנהל בית-הספר וזו השיבה כי ההבר נעשה במסגרת פעילות של תנועות הנוער בבתי-הספר.

בקשר לכך אבקש את תשובת השר:

1. האם מקובלים צעירי חב"ד על הנהלת משרד החינוך והתרבות כתנועת נוער?
2. האם הם קיבלו ממשרד החינוך והתרבות היתר להיכנס לבתי-ספר ולחלק כרוזים לתלמידים?
3. האם מותר לתנועת נוער להיכנס לבתי-הספר, לחלק כרוזים ולהזמין תלמידים להשתתף בתהלוכה?
4. אם כן, אילו תנועות נוער אחרות נכנסות לכיתות בבתי-הספר ומוזמנות תלמידים להשתתף בתהלוכות?
5. האם מקובל על השר הנוגד של מתן פרסים יקרי ערך כתמורה על מעשה טוב שנעשה על-ידי ילדים?
6. האם נוהגים כך גם גופים אחרים הנכנסים לבית-הספר?
7. אם כן, אילו?
8. מאחר שמדובר בכניסת נציגים דתיים — שקור-אים עצמם תנועת נוער — לבתי-ספר ממלכתיים, האם יתיר השר כניסת נציגי תנועות נוער כ"השומר הצעיר" ו"הנוער העובד" לבתי-ספר ממלכתיים-דתיים?

שר-החינוך והתרבות ז. המר:
לשאלה 1: לא.

לשאלה 2: נציגי "צעירי חב"ד" ביקשו ממנהל מחוז להתיר השתתפות של תלמידים בפעולה שהיתה בל"ג בעומר שהוא יום פגרה בבתי-הספר. האישור ניתן בשלושה סייגים: א. לכל תלמיד תינתן הסכמה בכתב של הוריו, כמקובל בפעילויות שמחוץ לבית-הספר; ב. בטיחותם ובבטחונם של התלמידים יהיו בהתאם להוראות משרד החינוך; ג. תתקבל הסכמת מנהלי בתי-הספר להיכנס למוסדותיהם ולפעול בתיאום מלא אתם.

לשאלה 3: כן.

לשאלה 4: התנועות המוכחות על-ידי משרד החינוך והתרבות.

לשאלה 5: לא מקובל בדרך כלל להעניק "פרסים יקרי ערך" כתמורה על מעשה טוב שנעשה על-ידי ילדים, אם כי מצויים פרסים לנשואים שונים של הצטיינות, התברבות וכו'.

לשאלות 6—7: עד כמה שידוע לנו — לא, אך אין בידינו מידע בדוק. גם זה שייך לשיטות הפדאגוגיות של

לשאלה 7: תעודת בגרות, שירות לאומי ורקע דתי.
לשאלה 8: 9 מיליון לירות שבכללן שעות הוראה.
לשאלה 9: שכר לימוד ומשרד החינוך והתרבות.
לשאלה 10: למשרד החינוך והתרבות.

החיר ש. ארבל-אלמולונו:
רשות לשאלה נוספת לחברת-הכנסת נמיר.

אורה נמיר (המעמד):
בכמה מתקציב המכללה משתתף המשרד?

שר-החינוך והתרבות ז. המר:
כפי שהזכרנו לגבי מכללות אחרות, אם את רוצה
אני מסכן להמציא לך רשימה של כל המכללות במדינה,
מהו גדלן ואיך הן בנויות. תלמידי מכך כמה דברים.
המכללה שייכת למשרד החינוך והוא מתנהג אליה כמו
לכל מכללה אחרת.

6173. מלגות קרן שרת

חברת-הכנסת א. נמיר שאלה את שר החינוך והתרבות
ביום כ"ח באייר תש"ס (14 במאי 1980):

ואדה לשר אם ישיב לי:

1. כמה מלגות העניקה קרן שרת בכל אחת מחמש השנים האחרונות?
2. מה הוא שיעוריה של כל מלגה?
3. מה הוא הסך-הכולל הכספי שניתן למלגות בכל אחת מחמש השנים האחרונות?
4. כמה מלגות ניתנו בכל אחד משתי האמנויות בכל אחת מאותן השנים?
5. מה היא הדרך לפנייה לקבלת מלגה?
6. באיזו דרך מובאת אינפורמציה זו לידיעת הציבור?
7. באיזו דרך ממציאות הבקשות?
8. מי קובע למי תינתנה המלגות?

שר-החינוך והתרבות ז. המר:
יש לי תשובה מפורטת מאוד לשאלתה זו ומוטב
שאמסור אותה לפרוטוקול ותוכלי לעיין בה.

(התשובה לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

להלן התשובה שקיבלתי ממפעל המלגות על שם
שרת של קרן התרבות אמריקה-ישראל:

לשאלה 1: ב"1975/76 — 444; ב"1976/77 — 429;
ב"1977/78 — 477; ב"1978/79 — 491; ב"1979/80 —
649. בנוסף לנ"ל ניתנו בשנים האחרונות, באמצעות
המפעל, כמה עשרות מלגות לתלמידי מוסיקה בקונסרב-
באטוריונים בעירות פיתוח, מלגות מקרן מאקס ופאגני
טארג.

לשאלה 2: סכומי המלגות הם שונים. שיעור המלגה
הרגילה הוא מחצית שכר הלימוד שבו חייב התלמיד והוא
המשתנה בהתאם לכך. תלמידים מצטיינים או נוקטים
במיוחד, עולים חדשים וכיוצא באלה, נהנים ממלגות
ששיעורן כמלוא שכר הלימוד או כזה המביא בתשובת

שר-החינוך והתרבות ז. המר:

לשאלות א-ב: הוחלט לרענן את רשות החינוך
המקומית בבוועיה על-ידי הוספת חברים חדשים. הוצעו
מועמדים חדשים וכעת נבדקת התאמתם על-פי הנהלים
המקובלים.

לשאלה ג: משרדנו תוכנן חטיבת ביניים משותפת
לבוועיה ולנג'ידת. לאחר בדיקה נמצא כי המקום המתאים
ביותר להקמתה, גם מבחינת חבנית-המיתאר, הוא שטח
הסמוך למגרש הכדורגל. עד כה לא נתקבלה הסכמת
הרשות למיקום החטיבה. משרדנו, בשיתוף עם ועדת
הבדואים, יוכל לטפל בבנייה רק לאחר שתתקבל הסכמת
הרשות למיקום החטיבה כמגרש זה.

החיר ש. ארבל-אלמולונו:
רשות לשאלה נוספת לחברת-הכנסת עמאר.

משה עמאר (המעמד):
האם השר מסכים שהדבר ייעשה בהתייעצות עם
ועדת ההורים?

שר-החינוך והתרבות ז. המר:

אם כך נהוג במקומות אחרים אין סיבה שכאן יהיה
אחרת. אם כך נוהגים אינני מתנגד. אינני מכיר את
הסיבות אבל אם באופן כללי זוהי הדרך אסור שהמצב
יהיה שונה לחצה במקום אחר.

6172. מכללת "אורות"

חברת-הכנסת א. נמיר שאלה את שר החינוך והתרבות
ביום כ"ח באייר תש"ס (14 במאי 1980):

ואדה לשר אם ישיב לי:

1. מתי הוקמה מכללת "אורות" בפתח-תקווה?
2. מה היתה הסיבה להקמתה?
3. מה הם המקצועות הנלמדים בה?
4. כמה בנות לומדות בה?
5. כמה מהן בנות עדות המזרח?
6. מאילו מקומות ישוב בארץ באות התלמידות?
7. מה הם הקריטריונים לקבלת תלמידות למכללה?
8. מה הוא תקציבה השנתי של המכללה?
9. מה הם מקורות המימון שלה?
10. למי שייכת המכללה?

שר-החינוך והתרבות ז. המר:

לשאלה 1: עברה לפתח-תקווה בתש"ס.
לשאלה 2: משיכת אוכלוסיה חדשה להכשרת מ-
רים.

לשאלה 3: חינוך מיוחד; התמחות במקצועות תורה
שבעל-פה, מחשבת ישראל ואנגלית — לחטיבת הביניים.

לשאלה 4: 87 בתש"ס.

לשאלה 5: 38.

לשאלה 6: כל הישובים, מבאר-שבע צפונה עד
לנהריה ובמזרח עד בית-שאן, וכן 4 תלמידות מחוץ-
לארץ.

שנה את ציון ההערכה המינימאלי המזכה מבקש מלגה לאותה שנה בהתחשב ברמה הכללית, בצורך בעידוד כלים או תחומים מסויימים ובתקציב הקרן. הן גם קובעות את סכומי המלגות. המלצות ועדות המלגות טענות אישור המרעצה הישראלית של הקרן ואישור הנהלת הקרן שב־ ארצות־הברית.

6174. תקציב להקת "שלום 80"

חברת־הכנסת א. נמיר שאלה את שר החינוך והתרבות ביום כ"ח באייר תש"ם (14 במאי 1980):

אודה לשר אם ישיב לי:

1. מה היה תקציבה של להקת "שלום 80" בכל אחת מהשנתיים האחרונות?
2. מה הם מקורות המימון של הלהקה?
3. היכן הופיעה הלהקה בשנתיים האחרונות?
4. מה היה סך כל הופעותיה בתקופה זו?
5. האם הופיעה הלהקה בחוץ־לארץ?

6. אם כן, כמה מהוצאות הנסיעה והשהייה בחוץ־לארץ מומנו ממכירת כרטיסים, בכסף ובאחוזים, וכמה ממקורות אחרים, אילו ובאיזה סכום כל אחד מהם?

שר־החינוך והתרבות ז. המר:
כיוון שהתשובה לשאלתה היא מפורטת אמסור אותה לפרוטוקול.

(התשובה לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

לשאלה 1: בשנת 1978/79 — 1,094,074 לירות; בשנת 1979/80 — 3,044,588 לירות.

לשאלה 2: בשנת 1978/79: משרד החינוך והתרבות — 600,000 לירות; משרד התיירות — 22,000 לירות; הופעות הלהקה — 472,074 לירות. בשנת 1979/80 — משרד החינוך והתרבות — 1,035,000 לירות; הופעות הלהקה — 2,609,588 לירות.

לשאלה 3: הלהקה הופיעה בפני חיילי צה"ל וכן בירושלים, בבאר־שבע, בתל־אביב, בשער־הנגב, במע־לוח, בקריית־שמנה, בקיסריה, בבן־שמן, בברור־חיל, במרתביה, בחיפה ובגוליס.

לשאלה 4: 68.

לשאלה 5: כן.

לשאלה 6: ב־1978/79 נסיעה לצרפת לחגיגות ה־30 למדינה. ההכנסות: מהסכנות היהודית בצרפת — 515,430 לירות; מהסכנות היהודית בישראל — 15,000 לירות, ממשרד החינוך — 30,000 לירות. סך־הכול — 695,430 לירות. ההוצאות הסתכמו בסך 673,952 לירות; נשאר עודף של 21,478 לירות. נסיעה לפסטיבל מנטון בצרפת בפברואר 1979 — ההכנסות: מעריית מנטון — 91,800 לירות; מהסכנות היהודית — 50,000 לירות; ממשרד החינוך — 20,000 לירות; ממשרד החינוך — 30,000 לירות. סך כל ההכנסות — 191,800 לירות. ההוצאות מסתכמות ב־189,615 לירות. נשאר עודף 2,185 לירות. נסיעה לאר־צות־הברית לחגיגות יום העצמאות במאי 1979 — ה־הכנסות מההופעות בארצות־הברית לפי חוזה — 738,000 לירות; ההוצאות מסתכמות ב־942,064 לירות; גרעון של 203,764 לירות. נסיעה למפע טלוויזיה בגרמניה במאי

הוצאות נסיעה, ספרי לימוד ואפילו השתתפות בהוצאות מחיה. לכל תלמידי האמנויות הפלאסטיות ניתנה בשנה האחרונה תוספת מלגה של 7,000 לירות לרכישת חמרים. המלגות ללימודים או להשתלמויות בחוץ־לארץ נועדו לכסות את ההוצאות הקשורות הן בשכר לימוד והן במחיה בחוץ־לארץ ושיעורן משתנה בהתאם לתכנית הלימודים או ההשתלמות שאושרה על־ידי הקרן ולמשך תקופת ההשתלמות. בשנה האחרונה נעו סכומי המלגות מ־2,000 דולר עד 8,000 דולר.

לשאלה 3: מלגות ללימודים ולהשתלמויות בארץ: ב־1975/76 — 568,000 לירות; ב־1976/77 — 732,000 לירות; ב־1977/78 — 1,058,000 לירות; ב־1978/79 — 1,985,000 לירות; ב־1979/80 — 5,147,000 לירות. מלגות השתלמות קצרות מועד בחוץ־לארץ: ב־1975/76 — 21,370 דולר; ב־1976/77 — 25,000 דולר; ב־1977/78 — 35,000 דולר; ב־1978/79 — 24,000 דולר; ב־1979/80 — 45,000 דולר. מלגות ללימודים בחוץ־לארץ: ב־1975/76 — 53,000 דולר; ב־1976/77 — 59,000 דולר; ב־1977/78 — 65,000 דולר; ב־1978/79 — 39,000 דולר; ב־1979/80 — 29,000 דולר.

לשאלה 4: בשנת 1975/76: במוסיקה — 286; באמנות פלאסטיות — 78; במחול — 17; במשחק — 12. בשנת 1976/77: במוסיקה — 292; באמנות פלאסטיות — 50; במחול — 55. בשנת 1977/78: במוסיקה — 306; באמנות פלאסטיות — 71; במחול — 61. בשנת 1978/79: במוסיקה — 347; באמנות פלאסטיות — 58; במחול — 47; במשחק — 18. בשנת 1979/80: במוסיקה — 472; באמנות פלאסטיות — 64; במחול — 43; במשחק — 25. במלגות להשתלמות לאמנים ולמורים בארץ ובחוץ־לארץ ובמלגות הלימודים בחוץ־לארץ ההתפלגות לפי התחומים שונה מעט. במשך תשס השנים האמורות הוענקו מלגות מסוגים אלה: במוסיקה — 55; תיאטרון — 55; מחול — 43; אמנות פלאסטיות — 43; קולנוע וטלוויזיה — 9.

לשאלה 5: על המעוניינים לפנות לקרן בתקופות קבועות: כאביב — ללימודים בישראל; ובסתיו — ללימודים בחוץ־לארץ, למלא שאלון והמציא המלצה ממורה, מבית־ספר או מנרסמטא במקצוע.

לשאלה 6: האינפורמציה נעשית בדרך של הכרזה פומבית המתפרסמת בעתונות היומית ובראדיו ונשלחת לכל מוסדות האמנות והתרבות והמוסדות להוראת האמ־נויות.

לשאלה 7: מבקשי המלגות הממלאים אחר התנאים המוקדמים שפורטו בהכרזה מחמנים למבחנים אישיים הנערכים על־ידי הקרן. המבחנים אלה מתבקשים המע־מדים לבצע יצירות מספר לפי תכנית מוגדרת מראש — במוסיקה, במחול, במשחק ובתיאטרון — להביא עבודות מספר לתצוגה — בתחום האמנות הפלאסטית — או להמציא עבודות מסויימת ולהשתתף בראיון אישי בקרן פורוציה ובקולנוע וטלוויזיה. המבחנים נערכים בפני צוותים של 3—5 בוחנים הנקבעים על־ידי ועדות המלגות של הקרן והם מורכבים בדרך כלל מטובי המורים והא־מנים בארץ בכל תחום. לכל כלי או קבוצת כלים במוסיקה ולכל תחום יש ועדת מבחנים מיוחדת. הבוחנים נותנים הערכה לכל מועמד ומעמד, הערכות אלו מעברת לוע־דת המלגות.

לשאלה 8: ועדות המלגות בכל תחום קובעות מדי

היוצר ש. ארבל-אלמוזלינו :
רשות לשאלה נוספת לחברת-הכנסת אורה נמיר.

אורה נמיר (המערך) :
אדוני השר, ביקרתי בתערוכה, זוהי שאלתה שנייה שלי בנושא זה. התעניינתי בכך במיוחד. לא ראיתי זאת. נאמר לי במפורש שלא נמצא חומר זול.

שר-החינוך והתרבות ז. המר :
לא זול, חינם.

אורה נמיר (המערך) :
לא חינם ולא זול.

שר-החינוך והתרבות ז. המר :
היות שהמוזיאון אמר לך ההיפך ממה שאמר לי טעון העניין בדיקה. בכל אופן פנינו להנהלת המוזיאון, ברוח שאלות קודמות שלך, וביקשנו שכן ינהג.

6176. הנציגויות בחוץ-לארץ של המוסדות
להשכלה גבוהה

חברת-הכנסת א. נמיר שאלה את שר החינוך והתרבות
ביום כ"ח באייר תש"ם (14 במאי 1980) :

אודה לשר אם ישיב לי :

1. כמה נציגויות בחוץ-לארץ יש לכל אחד ממוסדות
ההשכלה הגבוהה ?

2. באילו מדינות ובאילו ערים באותן מדינות יש
נציגויות לכל אחד מהמוסדות ?

3. כמה כסף מוצא בסך הכול — שכר, הוצאות
אישיות, נסיעות הוצאות אחזקת משרד — עלידי כל
אחד ממוסדות ההשכלה הגבוהה על נציגויות אלו בכל
אחת מחמש השנים האחרונות ?

שר-החינוך והתרבות ז. המר :
כיוון שהתשובה לשאלתה היא מפורטת אמסור אותה
לפרוטוקול.

(התשובה לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

לכל השאלות : לאוניברסיטה העברית יש נציגויות
בבלגיה (בבריסל), בצרפת (בפאריס), בגרמניה, בבראזיל
ובמקסיקו. תנאי העבודה של השליחים הם כמו התנאים
של עובדי משרד החוץ בהתאם לדרגת העובד.

לטכניון אין נציגים בחוץ-לארץ. יש אגודות שותפים
הנושאות את עצמן והטכניון אינו משתתף כלל במימון
פעולותיהן.

למכון ויצמן למדע אין נציגויות בחוץ-לארץ. קיימת
רשת ענפה של אגודות שותפים העוסקות גם בהתרמות
למכון. אגודות אלו רשומות בחוץ-לארץ וכפופות לחוקי
הארצות שבהן הן פועלות. הוצאותיהן מכוסות על-ידי
חברי האגודות עצמן או מכספים שהן אוספות. עובד
אחד בלבד נחשב כנציג המכון והוא פועל במסגרת
אגודת הידידים בפאריס. משכורתו וכן כל יתר הוצאותיו
מכוסות על-ידי תשלומי חברי הוועד הצרפתי במסגרת
הקצבותיהם להחזקת משרד הידידים המקומי.

לאוניברסיטת חיפה אין נציגויות ישירות בחוץ-לארץ.
יש למסד שליח הנמצא בשווייץ. המיניו של השליח
הוא לתקופה שבין ה'1 באוגוסט 1979 ובין ה'31 ביולי
1980 וההוצאה שבו כה — מאי 1980 — הסתכמה ב-
617,000 לירות. הוצאה זו היא בגין הוצאות בלבד. כיוון

1979 — כל ההוצאות מומנו על-ידי הטלוויזיה הגרמנית
ובנוסף קיבלה הלהקה סך של 80,500 לירות לכיסוי תק-
ציבה בארץ. נסיעה לבלגיה בספטמבר 1979 — הנסיעה
אורגנה על-ידי הטלוויזיה הישראלית בשיתוף עם הטל-
וויזיה הבלגית. הטלוויזיה הישראלית שילמה ללהקה
40,000 לירות. בנוסף למופע הטלוויזיוני ה"ל ערכה ה-
להקה הופעות בבלגיה וקיבלה תמורה של 210,000 לירות ;
כל ההוצאות הסתכמו ב-210,071 לירות ; גרעון של 71
לירות. הלהקה קיבלה 40,000 לירות תגמולים מהטלוויזיה
הישראלית.

6175. הקאטאלוגים שהוכנו במוזיאון תל-אביב
לתערוכה "אמנות אמריקנית במאה ה-20"

חברת-הכנסת א. נמיר שאלה את שר החינוך והתרבות
ביום כ"ח באייר תש"ם (14 במאי 1980) :

בתערוכת "אמנות אמריקנית במאה ה-20" שהתקיימה
בתורש החולף במוזיאון תל-אביב לא ניתן להשיג תומר
אינפורמאטיבי מודפס על התערוכה אלא בקאטאלוג ש-
מחירו היה 300 לירות. מאחר ש-300 לירות הן סכום
נכבד ביותר לא יכלו המבקרים לרכוש קאטאלוג יקר
זה. ובכל המוזיאונים הציבוריים בעולם מודפסים בצד
הקאטאלוגים היקרים דפי מידע צנועים שהם זולים
במיוחד או מחולקים חינם.

אתכבד לשאול את כבוד השר :

1. מדוע לא הכין מוזיאון תל-אביב דפי אינפור-
מציה צנועים וחולים למבקרי התערוכה האמריקנית ?

2. האם הוא מדפיס מתכונת כזאת של דפים לתער-
כות אחרות ?

3. אם לא, מדוע ?

4. כמה ביקרו בתערוכה "אמנות אמריקנית במאה
ה-20" ?

5. כמה קאטאלוגים נמכרו ?

6. האם מוכן השר להורות למוזיאון תל-אביב להכין
בצד הקאטאלוגים הממודעים דפי מידע צנועים וחולים
לאותם מבקרים שידם אינה משגת לרכוש קאטאלוג יקר ?

שר-החינוך והתרבות ז. המר :

לשאלה 1 : המוזיאון הכין דפדפת עם טקסטים ורפרו-
דוקציות על התערוכה האמריקנית וזאת הופצה בכל הארץ
— אצל ועדי עובדים, קיבוצים, מושבים — וחולקה חינם
אין כסף לקהל בבניסה למוזיאון. אני מסר מה שנמסר
לי.

לשאלות 2—3 : המוזיאון מכין חומר אינפורמאטיבי
לקהל ללא תשלום בכל אחת מן התערוכות שלו, בהתאם
למדיניות חדשה אשר נקבעה לפני יותר משלוש שנים.
חומר זה מחולק לקהל בהתאם לצרכים ומצג באמצעות
פאגלים מיוחדים בתערוכה.

לשאלה 4 : 105,000 איש.

לשאלה 5 : 1,000 קאטאלוגים.

לשאלה 6 : כן. האגף לתרבות ולאמנות ביקש מ-
הנהלת המוזיאון להכין דפי מידע צנועים לכל תערוכה
בעתיד.

לשאלה 2: כן.

לשאלה 3: בכל עונה מתכננות התומורות ביצוע של יצירות ישראליות ובמקרים רבים הן יוזמות הזמנת יצירות אצל מלחינים ישראלים. התומורות מבצעות יצירות אשר זוכות בפרסים של המוסדות קרן תל-אביב, קרן תרבות אמריקה-ישראל, המועצה הציבורית לתרבות ולאמנות ובמקרים רבים הן גם מקליטות אותן ומפיקות תקליטים. כמה מהתומורות תקימו קרן מיוחדת אשר תאפשר להן להזמין יצירות ישראליות חדשות. התומורות נוטות לגנון ביצוע בכורה של יצירות מלחינים ישראלים צעירים ומתכננות תחרות שנתית של מלחינים צעירים כאשר הפרס הראשון כולל ביצוע.

לשאלה 4: כן.

לשאלה 5: לעודד ולטפח הזמנת יצירות אצל מלחינים ישראלים וביצוען על-ידי התומורות הישראליות.

לשאלות 6—8: באנגליה — במסגרת המועצה הבריתית מזמינים יצירות מקוריות ודואגים לביצוע ומממנים אותן, את ההקלטה, את ההדפסה וגם את הזמנת היצירה. בהולנד — בבית-ההוצאה Domemos עוסקים רק במוסיקה — הסול במימון ממשלתי. יש להם כתב עת העוסק בהפקת המוסיקה בכל התחומים ונוסף לכך יש להם מוסד בשם Gaudeamus אשר מיועד לפיתוח מלחינים צעירים עד גיל 35 בלבד.

6178. רכישת מחשבי כיס לבתי-ספר לצורך ניסוי

הכרתי-הכנסת א. נמיר שאלה את שר החינוך והתרבות ביחס כ"ח באייר תש"ם (14 במאי 1980):

מהפירוטמים בעתונות אני למדה כי בבית-הספר ה"אזורי הממלכתי-דתי בגליל-התחתון מתקיים ניסוי בלימוד מאתמאטיקה בלוויית מחשבי כיס, ניסוי המקיף את כל תלמידי בית-הספר, כ-270 ילד בכיתות א'—ה'. עוד נאמר באותה ידיעה כי כדי שלא לגרום להורים הוצאות כספיות מיוחדות עקב הניסוי רכש בית-הספר מתקציבו את מחשבי הכיס לתלמידים.

לנוכח העלות הגבוהה של מחשבי כיס ובמיוחד לאור המצוקה התקציבית הקשה של משרד החינוך והתרבות, הקיצוצים הקשים הנערכים, גם בשעות תקן בבתי-הספר, ופיטורי מורים אכתב לשאל את כבוד השר:

1. כמה מחשבי כיס נרכשו לבית-הספר האזורי ה"ממלכתי-דתי בגליל-התחתון?

2. כמה עלה כל אחד מהם ומה סך כל ההוצאה על רכישתם?

3. האם הוכנס הניסוי או השימוש במחשבי כיס לבתי-ספר אחרים?

4. אם כן, לאילו בתי-ספר?

5. אם לא, מדוע נבחר בית-הספר האזורי בגליל-התחתון לניסוי זה?

6. האם בשעת קיצוצים כה חמורים בכל מערכת החינוך, ובכללם גם הפסקת ניסויים שונים, חושב השר כי יש הצדקה להתחלת ניסוי הכרוך בהוצאה כה גדולה?

שהשליח הוא מרצה באוניברסיטה הנמצא בתקופה זו בשבתון משולם שכרו במסגרת השבתון כאשר בנוסף לכך הוא משמש כשליח האוניברסיטה במדינה הנ"ל.

לאוניברסיטת בריאלין יש נציגות אחת, בלונדון. ההוצאות לתפעול המשרד בלונדון בחמש השנים האחרונות כדלקמן: בשנת 1974/75 (תשל"ה) סך כל ההוצאות — 331,470 לירות; בשנת 1975/76 (תשל"ו) — 779,210 לירות; בשנת 1976/77 (תשל"ז) — 763,580 לירות; בשנת 1977/78 (תשל"ח) — 1,373,950 לירות; בשנת 1978/79 (תשל"ט) — 1,695,740 לירות. הנציגות של אוניברסיטת בריאלין בשאר הארצות הן עצמאיות וממומנות באמצעים שלהן, מתורמים, מחבר שוחרים וכד'.

לאוניברסיטת תל-אביב אין נציגים בחוץ-לארץ. גיוס הכספים נעשה על-ידי אגודות מקומיות המקומות בתחום לחוקים בכל מדינה ומדינה והתנאים לפטור ממס של אגודות אלה. אגודות אלה הן תאגידים עצמאיים ואסור שתהיה לאוניברסיטה שליטה כלשהי עליהן, דבר העלול לפסלן לצרכי קבלת תרומות פטורות ממס. לאוניברסיטה הוצאות מסויימות בארצות-הברית ובקאנדה אשר יגיעו בשנת תש"ם ל-70 אלף דולר לערך והן מיועדות להשגת תקציבי מחקר וגיוס כספים.

לאוניברסיטת בן-גוריון בנגב אין נציגות בחוץ-לארץ. יש לאוניברסיטה אגודות שוחרים בכמה מדינות והן נושאות בעצמן בהוצאות תפעול משרדיהן.

6177. מדיניות התומורות בישראל לגבי עידוד

יצירות מקוריות

הכרתי-הכנסת א. נמיר שאלה את שר החינוך והתרבות ביחס כ"ח באייר תש"ם (14 במאי 1980):

אודה לשר אם ישיב לי:

1. כמה יצירות של מלחינים ישראלים בוצעו בכל אחת משלוש השנים האחרונות ב"תומורת פילהארמונית ישראלית", בתומורת הקאמרית, בתומורת ירושלים, ב"תומורת באר-שבע ובתומורת הקיבוצים?

2. האם קיימת בתומורות אלו מדיניות של טיפוח יצירות של מלחינים ישראלים?

3. אם כן, מה היא מדיניות זו?

4. האם קיימת במשרד החינוך והתרבות מדיניות כל שהיא בנושא זה?

5. אם כן, מה היא?

6. מה היא המדיניות לטיפוח היצירה המקורית ב"אנגליה ובהולנד?"

7. האם ידוע לשר על מדיניות המטפחות עידוד יצירות מוסיקאליות מקוריות?

8. אם כן, מה היא הדרך שנוקטות אותן מדינות?

שר-החינוך והתרבות ז. המר:
כיוון שהתשובה לשאלתה היא מפורטת אמסור אותה לפרוטוקול.

(התשובה לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

לשאלה 1: בתומורת הפילהארמונית הישראלית — 19; בתומורת הקאמרית — 12; בתומורת ירושלים — 68; בתומורת באר-שבע — 15; בתומורת הקיבוצים — 25.

6189. מתן רשות לעיין בעתונות מארצות ערב
לסטודנטים באוניברסיטה העברית

חברת הכנסת א. אבנרי שאל את שר החינוך והתרבות
ביום כ"ח באייר תש"ם (14 במאי 1980):

נודע לי כי באוניברסיטה העברית בירושלים קיים חדר
לעתונים מארצות ערב הפתוח לסטודנטים שעוסקים בכך
ואולם הסטודנטים הערבים זכאים להיכנס לחדר זה רק
באישור מיוחד.

רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם מידע זה הוא נכון?

2. אם כן, מה מתכוון כבוד השר לעשות כדי לשים
קץ לאפליה האקדמית לפי אמות מידה של לאום, גזע
ועדה?

שר החינוך והתרבות ז. המר:

לכל השאלות: בירור בהנהלת האוניברסיטה העברית,
משם קיבלתי את התשובה, העלה כי המידע אינו נכון.
החומר שבו מדובר היה בזמנו פתוח לקריאה לכל דיכפין.
קרו מקרים רבים שהעתונים הושמדו ונעלמו ולכן החליטה
הנהלת הספרייה הלאומית לסגור את החומר במחסן מיוחד,
לא בחדר, ורק חוקרים מקבלים אותו לקריאה באופן
חפשי. הוקטוראנטים לתואר שלישי יכולים לקבלו עם
הציגם תעודה המעידה על היותם תלמידי תואר שלישי.
סטודנטים רגילים המועניינים לעיין בחומר חייבים להמ-
ציא אישור מיוחד שיעיד על כך שהם עושים עבודה
בתחום רלבאנטי המצריכה עיון בעתונים אלה. מכל מקום
אין זה חשוב אם הסטודנט הוא יהודי או ערבי ואין
שום אפליה בנושא.

6201. שינוי רצפת כמה בשל דרישת כמאי

חברת הכנסת י. יצחקי שאל את שר החינוך והתרבות
ביום ד' בסיון תש"ם (19 במאי 1980):

בהכנות להצגת המחזה "חתונת הדמים" של לורקה
התליט במאי המחזה שיש לשנות את רצפת הבמה ב-
תיאטרון "הבימה".

אבקש מכבוד השר להשיב לי:

כמה כסף עלה השינוי?

שר החינוך והתרבות ז. המר:
לצורך ההצגה יש להסיר 36 מ"מ ממשטח העץ של
הבמה. השינוי יעלה כ-10,000 לירות.

6216. קייטנות לילדים בחודשי הקיץ

חברת הכנסת א. הרליץ שאלה את שר החינוך והתרבות
ביום ד' בסיון תש"ם (19 במאי 1980):

נמסר כי הרשויות המקומיות לא תפתחנה קייטנות
לילדים בחודשי החופש הגדול בשנה זו.

אודה לכבוד השר אם ישיב לי:

1. כמה כסף הקציב השנה משרדו לרשויות המקומ-
יות לצורך קיום קייטנות לילדים?

7. אם יצליח הניסוי, האם מעריך השר כי למרות
המצוקה התקציבית יוכל המשרד להרחיבו?

שר החינוך והתרבות ז. המר:
לשאלה 1: 40.

לשאלה 2: לפני 5 שנים עלה המחשב 250 לירות,
כיום הוא עולה 800 לירות. במשך כל השנים גרשו
מחשבים בעשרת אלפים לירות.

לשאלה 3: כן.

לשאלה 4: בית-ספר "יעלים" ממלכתי באילת.

לשאלה 5: ביומת המנהל.

לשאלה 6: המכשירים נקנו בעבר, כיום לא רוכשים.

לשאלה 7: התקיים יום עיון למורי מאתמטיקה בל"ג
בעומר השנה ויש בקשות רבות להצטרף לניסוי. המכשיר
אינו יקר מתמרי עור אחרים.

6179. יחס המבנים אל עובדי החדשות
ובטלוויזיה

חברת הכנסת א. נמיר שאלה את שר החינוך והתרבות
ביום כ"ח באייר תש"ם (14 במאי 1980):

בישיבות המליאה של רשות השידור והוועד המנהל
מושמעת לאחרונה ביקורת קיצונית המלווה חרפות וגידור
פים חסרי רסן על עובדי מחלקת החדשות בטלוויזיה.

אתכבד לשאול את כבוד השר:

1. האם מקובלת ביקורת זו על השר?

2. אם כן, האם מוכן השר לומר זאת בפומבי?

3. אם לא, האם מוכן השר, כשר הממונה על רשות
השידור, לצאת בפומבי להגנתם של עובדי החדשות
בטלוויזיה?

4. האם יצא המנהל הכללי של הרשות ו/או יושב-
ראש הוועד המנהל להגנתם של עובדי מחלקת החדשות
שהותקפו קשות בישיבה האחרונה של מליאת רשות ה-
שידור?

5. אם כן, כמה התבטאה הגנה זו?

6. אם לא, כיצד מפרש השר את התנהגותם זו של
המנהל הכללי והיושב-ראש?

שר החינוך והתרבות ז. המר:

לשאלה 1: אנשי ציבור נבחרו למוסדות רשות ה-
שידור, בין השאר, כדי לבקר את פעילותיה. מחלקת
החדשות של הטלוויזיה אינה צריכה להיות חסינה מפני
ביקורת כל עוד זו תואמת קריטריונים של נימוסים
מקובלים.

לשאלות 2-3: כשר הממונה על רשות השידור אני
דוחה כל פגיעה אישית בעובדי הטלוויזיה.

לשאלה 4: כפי שנמסר לי אכן יצא מנכ"ל רשות
השידור בישיבה האחרונה של המליאה להגנת עובדי
מחלקת החדשות.

לשאלות 5-6: הוא דחה בתוקף את תסגנון החרף
שבו השתמשו אחדים מחברי המליאה.

לכל השאלות: הטיפול בנושאים אלה נמצא בידי הנהלות האוניברסיטאות והן עושות כל שביכולתן כדי למנוע פעולות הסתה מכל סוג שהוא. הנהלת הטכניון פנתה למשרתה בעקבות ציור סיסמאות וכתובות נאצה במוסדה.

6218. פירסום רשימת ספרי הלימוד במועד
על-ידי בתי-הספר

חבר-הכנסת ד. רוזוולי שאל את שר החינוך והתרבות
ביום ד' בסיון תש"ם (19 במאי 1980):

בהתאם להוראות המנהל הכללי של משרד החינוך והתרבות חייבים בתי-הספר למסור בשבועיים הראשונים של חודש מאי את רשימת הספרים הנדרשת לשנת הלימודים הבאה.

רצוני לשאול את כבוד השר:

1. בכמה בתי-ספר כבר קבעה המועצה הפדגוגית באישור הפיקוח את רשימת הספרים לשנה הבאה?

2. כמה בתי-ספר כבר פירסמו את רשימת ספרי הלימוד הנדרשים לתלמידים בשנה הבאה?

3. כמה בתי-ספר לא פירסמו רשימות אלה?

4. מה הם הצעדים שנוקט משרד החינוך והתרבות כדי להקפיד על מילוי ההוראות הללו?

תשובת שר-החינוך והתרבות ז. המר:
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

לשאלות 1—3: לוח הזמנים למסירת הרשימות של ספרי הלימוד לתלמידים פורסם פעמים מספר. אין משרדנו מנהל רישום מרכזי של המועדים שבהם מסרו בתי-הספר את הרשימות הנ"ל.

לשאלה 4: כאשר נמסרת תלונה קונקרטית למשרד הראשי או למפקח על בתי-הספר נוקט המשרד פעולה על-פי הצורך.

6219. התכטאויות סטודנטים נגד המדינה

חבר-הכנסת ע. הדרי-הורביץ שאל את שר החינוך והתרבות ביום ד' בסיון תש"ם (19 במאי 1980):

לאחרונה מתרבות התופעות של תלמידים במוסדות להשכלה גבוהה המתבטאים בגלוי בעד חיסולה של מדינת ישראל.

אבקש לשאול את כבוד השר:

1. האם מודע השר לתופעות אלו?

2. האם יש בדעת השר לפעול להרחקת תלמידים אלו מהמוסדות שבהם הם לומדים?

שר-החינוך והתרבות ז. המר:

לשאלה 1: לא ידוע על ריבוי תופעות אלה.

לשאלה 2: הטיפול בתלמידים המתבטאים בזכות חיי טולה של מדינת ישראל נמצא בידי הנהלות המוסדות להשכלה גבוהה והן מפעילות את האמצעים העומדים לרשותן, כגון העמדה בפני בתי-דין למשמעת ואחרים. אגב, יש לנו היום בכנסת דיון מקיף בנושא זה.

2. כמה כסף הקציב משרדו לקייטנות אלה אשתקד?

3. אילו קייטנות תחסיימנה השנה בערים תל-אביב, באר-שבע, חיפה, דימונה וירושלים ומה עשו בערים אלה אשתקד?

4. מה יש בדעת השר לעשות כדי להבטיח לילדים ולבני נוער מכל השכבות קיץ נעים וכדי למנוע את התרועעות הילדים בחוץ ללא השגחה וללא הדרכה?

תשובת שר-החינוך והתרבות ז. המר:
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

בתיאום עם מרכז השלטון המקומי תיפתחנה גם השנה קייטנות במתכונת של 18 ימים בשעות 8:00—13:00 עם ארוחת עשר בלבד — שוק, לחמניה ופרי.

לשאלה 1: 1,700,000 שקלים — פרט לתקציב הזנה.

לשאלה 2: 700,000 שקלים — פרט לתקציב הזנה.

לשאלות 3—4: אשתקד שהו בקייטנות העירוניות: בתל-אביב — 11,703 תלמיד; בבאר-שבע — 3,290 תלמידים; בחיפה — 4,000 תלמידים; בדימונה — 1,900 תלמידים; בירושלים — 13,695 תלמידים. למרות הקיצוץ צימ הכספים בתקציב הבטיח המשרד מבחינתו שמספר התלמידים הנהנים ממפעלי הקייטנות לא יפחת השנה. כמו כן הגדיל המשרד את ההשתתפות הריאלית לרשויות בהוצאות הקייטנות. מעבר לאמור לעיל נערך המשרד לקיים מחנות להכשרת פעילים ומדריכים צעירים, בהיקף של כ-7,000 בני נוער, בתכנית מגמתית שעניינה טיפוח מנהיגות צעירה, כאשר רוב בני הנוער הם מישובי הרווחה ובני נוער אלה יועסקו כפעילים, כמדריכי עזר וכחונכים. בני נוער אלה יועסקו על-ידי הרשויות בתודש אוגוסט כמפעילי ילדים.

6217. כתובות נאצה וצלבי קרס בטכניון בחיפה

חבר-הכנסת ש. פלאטשוין שאל את שר החינוך והתרבות ביום ד' בסיון תש"ם (19 במאי 1980):

לאחרונה צוירו סיסמאות וכתובות נאצה כגון "מוות ליהודים", האף צלבי קרס על קירות וחלונות בנייני ה-טכניון בחיפה.

בנוסף לכך אגו שומעים על קיומן של דעות קיצוניות בקרב הממסד הסטודנטיאלי בטכניון נגד סמלים יהודיים וישראלים מובהקים, כגון התנ"ך ודגל המדינה.

אף שעורך עתון הסטודנטים הודת מתפקידו עקב פירסום דעות קיצוניות בנושא הנ"ל רצוני לשאול את כבוד השר:

א. איך ייתכן שבאוניברסיטה ציונית במדינה ציונית תהיה פעילות חתרנית נגד המדינה?

ב. אילו צעדים ננקטו למציאת האשמים בביצוע המעשים שתוארו לעיל?

ג. מה היא מדיניות משרדו בתגובה למעשה הנדון?

ד. מה מתכונן השר לעשות למניעת פעולות הסתה נגד המדינה והיהדות בכלל בין כתלי האוניברסיטאות בארץ?

תשובת שר-החינוך והתרבות ז. המר:
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

האגף עושה כמוטל עליו בתוקף תפקידיו. למותר להדגיש את העובדה שבוכות חפירות ההצלה גיצלים מהרס, משוד ומכליון ממצאים ושרידים שאלמלא כן היו נכחדים.

6236. אי ביצוע חוק הספריות הציבוריות

חבר-הכנסת י. שריד שאל את שר החינוך והתרבות ביום ד' בסיון תש"ם (19 במאי 1980):

אודה לשר אם ישיב לי:

1. מדוע במקום החלה הדרגתית של החוק עד להשל-
מתו, כמתחייב מסעיף 10 בחוק הספריות הציבוריות,
תשל"ה—1975, חלה דווקא ירידה הדרגתית בהקצאות ה-
משרד לספריות?

2. ומדוע אין כל קשר בין הקצבת המשרד לספריות
הציבוריות — ב-1979 רק 28.5 מיליון לירות — לבין
הסכום הדרוש לביצוע התקנות בדבר שירותים, שעות
פתיחה, כוח אדם ומלאי ספרים, תקנות שנחתמו כולן
על-ידי השר הנוכחי ב-1978?

3. מדוע אין תחשיב של עלות ביצוע התקנות הנ"ל
ואין מקצים 75% מסכום זה מתקציב משרד החינוך והתר-
בות לספריות הציבוריות כמתחייב מההכרה בשירות
הספריות כשירות יחיד?

4. מדוע ועום חלקם של הישובים הערביים בארץ
בכל הקשור לביצוע חוק הספריות הציבוריות, תשל"ה—
1975?

שר החינוך והתרבות ז. המר:

לשאלה 1: הקצאות המשרד לספריות ציבוריות מאז
1976 היו כדלקמן: 1976 — 6.79 מיליון לירות; 1977 —
9.338 מיליון לירות; 1978 — 16.22 מיליון לירות; 1979 —
27.702 מיליון לירות; 1980 — 43.97 מיליון לירות.
הווי אומר, לא היתה ירידה הדרגתית בהקצאות המשרד
לספריות הציבוריות.

לשאלה 2: התקנות בדבר כוח אדם ומלאי ספרים
מעולם לא נחתמו שכן הן לא אושרו על-ידי שר האוצר
כפי שהדבר מתחייב מסעיף 59) בחוק הספריות הציבו-
ריות. התקנות בדבר שירותים ושעות פתיחה באו רק
לאשר מצב שהיה כבר קיים במרבית הספריות הציבוריות.
השלכותיהן התקציביות של תקנות אלו הן שוליות.

לשאלה 3: משרד החינוך והתרבות אכן ערך תחשיב
כנ"ל אך תקציב המשרד אינו מאפשר כיום הקצאה של
75% של סכום זה.

לשאלה 4: בשנת התקציב 1979 קיבלו 22 רשויות
מקומיות ערביות הקצאות בסכום של 1.7 מיליון לירות
בשביל הספריות הציבוריות. בשנת 1980 תקבלנה 30
רשויות מקומיות ערביות הקצאות בסכום של 4.050 מיליון
לירות בשביל הספריות הציבוריות. המספרים הנ"ל לא
כוללים את ההקצאות לספריות הערביות בלוד ובמעלות—
תשיחא. יש גידול מתמיד במספר הספריות הציבוריות
בישובים הערביים וגידול מקביל בהקצאת משרד החינוך
והתרבות לספריות אלו.

היו"ר ש. ארבל-אלמולוני:

רשות לשאלה נוספת לחבר-הכנסת שריד.

6233. הוצאת עצמות מקברים עתיקים

חבר-הכנסת י. מ. אפרמוביץ שאל את שר החינוך וה-
תרבות ביום ד' בסיון תש"ם (19 במאי 1980):

בעתון "המודיע" מיום י"ט באייר תש"ם, 5 במאי
1980, פורסם כי קבוצת ארכאולוגים שתפרה ליד ארמון
הנציב בירושלים הוקנה 9 כוכים שהיו בתוך מערת קבורה
עתיקה ומעוטרת שהם גילו במקום. בכוכים היו ארונות
קבורה ותכנים הורק במשך כמה ימים ל-9 ארגונים ש-
הועברו למחקר במקום בלתי ידוע. עוד נאמר בידיעה
כי בחפירה ארכאולוגית המתבצעת בקרבת הישוב שילה
נתגלו מערות קבורה עתיקות ואף שם הוצאו עצמות
מהמערות. במקרה זה הופרזו הארכאולוגים במלאכתם
על-ידי עוברי אורח דתיים שהועיקו את אנשי אגודת
"אתרא קדישא" ובעזרתם הוחזרו למקומן חלק מהעצמות
שהוצאו. גם בטבריה באתר בנייה בעיר העתיקה, התגלתה
גלוסקמה ובה עצמות אדם וכאשר ביקשו יהודים חרדים
למנוע את העברת העצמות לחקירה נטל אחד הארכאולו-
גים גולגולת והוא מסרב להתוריה.

לאור התרבות הידועות על חפירות ארכאולוגיות ב-
אזורים שונים בארץ ועל העברת עצמות אדם המוצאות
מקברים עתיקים לחקירות אודה לכבודו אם ישיב לי:

1. האם ידועים לכבודו המקרים המוזכרים בידיעה
הנ"ל?

2. האם מוכן כבודו להורות על הבאת העצמות ש-
הוצאו ממקומן כנ"ל לקבורה מיידית?

3. האם מוכן כבודו לבדוק אם לא נעשו במקרים
הנ"ל עבירות על החוק ואם כן, לגקוט צעדים נגד ה-
אחראים?

4. מה יש בדעת כבודו לעשות כדי למנוע מקרים
דומים בעתיד?

תשובת שר החינוך והתרבות ז. המר:
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

לכל השאלות:

ארמון הנציב: המערה נחשפה ונפגעה כתוצאה מפי-
צוץ בעת ביצוע עבודות הכשרה בשטח. במקום נערכה
חפירת הצלה, כמתחייב, למניעת הרס של השרידים. העצ-
מות הועברו לקבורה באמצעות משרד הדתות.

שילה: בשטח שעליו מתוכננת בנייה של הישוב
נערך מטעם קמ"ט ארכאולוגיה בדיקה ושומרון סקר
מקדים על מנת לאתר שרידים עתיקים ולמנוע את הריסתם
בעת עבודות הבינוי. שתי מערות קבורה עתיקות שנתגלו
בשטח ואשר היו פרוצות ומלאות אשפה נוקו בעזרת אנשי
הישוב שילה. באמצעות הרב של הישוב, שהיה בתמונה,
הועברו לקבורה שרידי עצמות שנתגלו תוך פעולת הניקוי
ופינוי האשפה מן המערות. הדברים שפורסמו רחוקים
מן העובדות כהויות.

טבריה: בחפירה הנערכת בקשר לתכנית בניית מלון
נמצא, תוך הסרת שכבת עיים ויסודות שנתורו מן הבתים
הערביים שעמדו בזמנם בשטח ונהרסו, גם ארון קבורה.
האחראי לחפירה מפיק את הסיפור על גולגולת שניטלה
כביכול על-ידי אחד הארכאולוגים.

יצוין, אגב, שלראש העיר טבריה, מר יגאל ביבי, יש
קשר הדוק לכל הנוגע לחפירה זו.

בות. בכתבה מגולל סיפור מזעזע של הנעשה בכפר הנוער ומופיעים סיפורי מדריכים על אווירת מחת ואימה, על חינוך בעזרת הפחדה וטרור, על מכות, בעיטות וסיטירות לחי' שנהפכו לשיטה ועל המנהל הנוהג בכפר הנוער, בילדים ובמדריכים כמתכונת צבאית.

נוכח הגילויים על המתרחש בכפר הנוער הדתי "נתיב המעלה" בנתיבות וההשלכות שיש לכך על חינוכם של הילדים המתחנכים שם רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם תואמים הפרטים בכתבה את המציאות?
2. האם ידע משרד החינוך והתרבות על המתרחש בכפר הנוער לפני פירסום הכתבה?
3. אם כן, האם ננקטו אמצעים כדי לשנות את המצב ולשנות את האווירה?
4. אם לא, מה הן הסיבות לכך שמשרד החינוך והתרבות לא היה מודע למתרחש בכפר הנוער?
5. האם קיים פיקוח על המקום מטעם משרד החינוך והתרבות ואם כן, מה הוא הדין-וחשבון שהגיש המפקח על מוסד זה בשנה האחרונה?

6. מה הן הסיבות להידרדרות שחלה במוסד זה?
7. האם ביקר כבוד שר החינוך והתרבות במוסד אי פעם ומה היתה התרשמותו?
8. האם מוכן כבוד השר למנות ועדת חקירה שתחקור את המצב השורר בכפר הנוער ותציע מסקנות?
9. ואם לא, מה יש בדעת כבוד השר לעשות כדי לטוהר את האווירה במוסד חינוכי זה?

שר-החינוך-והתרבות ז. המר:
לכל השאלות: הכתבה בעתון שעליה מבוססת הישאליתה מבהירה שהאירועים המתוארים בה התרחשו לפני שנים אחדות. המוסד הועבר לפיקוח האגף לחינוך התיישבותי במשרדנו רק בשנת הלימודים תשל"ט ואין משרדנו יכול לחוות דעה על פעילות הכפר לפני כן. עם זאת מונתה ועדה לחקירת הנושא ובה משתתפים נציגי משרד החינוך ועליית הנוער שהמוסד נמצא בבעלותה. עם קבלת ממצאי הוועדה נפרסמו ברבים וגשקול צעדים שיתחייב מהם.

6278. אחזקת בית ביאליק

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"ח בסיון תש"ם (2 ביוני 1980):

מר אילן שחורי מתאר ב"הארץ", מיום 23 במאי 1980, את המצב הבלתי תקין בבית ביאליק. בין היתר מדובר על הזנת התחזוקה, עזיבה של התומר הארכיוני ועוד.

אבקש להשיב לי:

1. האם התיאור נכון?
2. אם כן, מה עושה משרד כדי להביא את הבית למצב של ניתול תקין וכדי לשמור על הארכיון היקר מפז?

שר-החינוך-והתרבות ז. המר:
עניתי היום על שאלתה דומה מס' 6139 של חברת-הכנסת אורה גמיר.

יופי שריד (המערך):
האם אפשר לסכם את תשובת השר ולומר שבעצם אנחנו שרויים עכשיו במצב של חוק שאין נהגים על פי?

שר-החינוך-והתרבות ז. המר:
לא. לא אמרתי בדיוק כך. ראשית, החוק לא בדיוק מחייב. זה נמצא בדיוק עם הספריות הציבוריות. יש לנו דיונים עם משרד הפנים ומשרד האוצר איך לממש את הדבר. לא החוק קובע. כאן לא הבעיה של החוק מבחינת גודל התשלום שאנחנו משלמים. לא זה מה שמופר כרגע, אם כי הבעיה של תמיכה יותר מאסיבית בספריות היא בעיה רצינית ואנחנו מקיימים דיונים איך להתמודד איתה.

יופי שריד (המערך):
האינפורמציה שקיבלתי היא שהספריות הפסיקו לרכוש ספרים.

שר-החינוך-והתרבות ז. המר:
א-אפשר לטעון זאת באופן כולל. כל ספריה היא יחידה בפני עצמה.

6251. פגירה צפויה של הסמינאר הממלכתי מכון חפ"ן בירושלים

חברת-הכנסת ח. גרשמן שאלה את שר החינוך והתרבות ביום י"א בסיון תש"ם (26 במאי 1980):

נמסר כי משרד מתכנן סגירה של הסמינאר הממלכתי היחיד למורים בישראל לחינוך ניסויי, מכון חפ"ן (חינוך פתוח ניסויי) בירושלים, בשעה שהוא ממשך לקיים סמינארים של החינוך העצמאי אשר עלותם, יח-סית למספר התלמידים בהם, כפולה כמעט מזאת של כל סמינאר אחר בישראל.

אבקש להשיב לי:

- א. האם אכן יש כוונה לסגור את מכון חפ"ן?
- ב. אם כן, מאילו נימוקים?
- ג. האם מן הנכון לסגור סמינאר תשוב' וחסכוני זה בשעה שמקיימים סמינארים של החינוך העצמאי בעלות כה גבוהה?
- ד. האם מוכן הינך להורות על המשך הפעלת הסמינאר חפ"ן?

תשובת שר-החינוך-והתרבות ז. המר:
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

משרדנו החליט שלא לסגור סמינאר חפ"ן בשנת תשמ"א אלא לקצץ מתקציבו כ-20% כפי שקוצצו תקציבי בים ביחידות אחרות. יחד עם זאת הוחלט להפעילו לא רק כבית-מדרש להכשרת סטודנטים אלא גם כמרכז להדשנות ופעולות במערכת.

6267. המצב בכפר הנוער הדתי "נתיב המעלה"

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמלול שאלה את שר החינוך והתרבות ביום י"ג בסיון תש"ם (28 במאי 1980):

בעתון "ידיעות אחרונות", מיום 16 במאי 1980, התפרסמה כתבה על כפר הנוער הדתי "נתיב המעלה" בנתיב

6279. פעילות הוועדה המייעצת בענייני חינוך

חבר-הכנסת ד. רוזוולי שאל את שר החינוך והתרבות
ביום י"ח בסיון תש"ם (2 ביוני 1980) :

ליד שר החינוך והתרבות פועלת ועדה מייעצת ב-
ענייני חינוך החייבת להתכנס לפחות ארבע פעמים בשנה.

רצוני לשאול את כבוד השר :

1. כמה פעמים התכנסה הוועדה בשנת הלימודים תשל"ט ובשנת הלימודים תש"ם ?
2. מה הם הנראים אשר הועלו בפני הוועדה בכל אחת מפגישותיה ?
3. בכמה מקרים קיבל השר את עצת הוועדה ומה נתבצע מהמלצותיה ?
4. אם לא כונסה, מתי מתכונן השר לכנס את ה-
וועדה ?

תשובת שר-החינוך-התרבות ז. המר :
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

לכל השאלות : לא ידוע לנו על ועדה מייעצת בענייני
חינוך לשר, החייבת להתכנס ארבע פעמים בשנה, אם
כוונת השואל היא לוועד החינוך המתמנה על-פי חוק
חינוך ממלכתי, תש"ג—1953, הרי שגם לגביו אין תובה
כזאת. ועד החינוך פועל על-פי תקנון ועד החינוך,
תשל"ה—1975.

ג. בעיית הירידה מן הארץ

1. דיון

הירידה מישראל היא צעד לקראת מאזן הגירה שלילי,
היינו, יותר עוזבים את ישראל מאשר עולים אליה.

רוני מילוא (הליכוד) :
לא זה המצב היום.

עוזי ברעם (המערך) :
הפער בין הירידה לבין העלייה איננו רק במספרים
אלא גם באיכות. העלייה לארץ איננה סלקטיבית. בהתאם
לחוק השבות אנו קולטים כל יהודי באשר הוא, צעיר,
זקן, בריא, נכה או מוגבל.

מיכאל דקל (הליכוד) :
אנחנו רוצים לחזור לשנות התמישים, לעלייה סלק-
טיבית ?

עוזי ברעם (המערך) :
חבר-הכנסת דקל, תקרא את תוצאות הבחירות להס-
תדרות המורים ותסביר את הכוח הגדול של הממשלה
ושל הליכוד. אני רוצה לשמוע.

העלייה איננה סלקטיבית ואני תומך בגישה זאת.
הירידה היא סלקטיבית. מדובר באנשים צעירים עם
מקצוע או נכונות לעבודה. אין כמעט יורדים שהם קשי-
שים או נכים. ערכו הסגולי והחברתי של היורד איננו

יוסף תמיר (התנועה לשינוי ויזמה) :
אני מקבל זאת.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזילנו :
הועדת הכנסת קיבלה הצעה ... אתה מסתפק בזה ?
יש לך זכות.

יוסף תמיר (התנועה לשינוי ויזמה) :
תלוי ביושבת-ראש.

שר-החינוך-התרבות ז. המר :
האם את רוצה שאחזור על התשובה ?

היו"ר ש. ארבל-אלמוזילנו :
כן.

לכל השאלות : בבית ביאליק מבקרים כ-70 אלף
תלמידים בשנה. מתוך תגובות התלמידים המגיעות ל-
עירייה ידוע שהם ומלוויהם מתרשמים עמוקות מהבית
ומההסברים שהם מקבלים במקום. יחד עם זה ברור שה-
קשיים באחזקת הבניין מפחיתים מודשם הביקור. הבניין
נמצא באחזקת עיריית תל-אביב. הפיקוח של העירייה
על המקום נעשה תוך מגבלות הקשורות בצוואה. יש
בכוונת העירייה לכלול את ביתו של המשורר הלאומי
במסגרת הספריות העירוניות, דבר שיביא לשיפור במצב
הקיים. אלמד את ההצעות באשר לשימור הבית כנכס
לאומי וביקשתי ממנהל אגף התרבות להודיעני על ה-
משמעותיות הכרוכות בכך.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזילנו :

אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום : בעיית הירידה
מן הארץ. ועדת הכנסת הקצתה שעה אחת לדיון. רשות
הדיבור לחבר-הכנסת עוזי ברעם.

עוזי ברעם (המערך) :

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, הייתי פותח את
הדברים בפנייה לשר החינוך. שר החינוך, אם אתה עדיין
שומע אותי, אולי תהיה אתה לפחות היחיד מחברי ה-
ממשלה שיהיה נוכח בדיון על תופעה כל-כך חמורה
עד שהמסקנה בעקבותיו צריכה להיות מסקנה ממשלתית.
אני תמה על כך שאני עומד כאן ומדבר אל ספסלים
ריקים של ממשלת ישראל.

יוסי שריר (המערך) :
יכול להיות שהממשלה ירדה.

מרדכי אלגרבלי :
אנחנו לא מרגישים בחסרונה.

עוזי ברעם (המערך) :

ישראל של היום מלאה תופעות מדאיגות כמו הרעת
המצב המדיני, התערערות היחסים בשטחים, גאות האינפ-
לאציה ונסיגה בנושאי דיור ותעסוקה, אולם שום תופעה
אינה כה חמורה כמו תופעת הירידה מן הארץ. התגברות

מורה שמבין הגילאים 18—19 מספר המתכוננים לירידה ודאית הוא קרוב ל-10% ושעוד 9% מתכוננים ירידה. גם קצינים בכירים בצה"ל אישרו בהופעה בפני ועדת העלייה והקליטה של הכנסת שאנו צומדים בפני תהליך של התרחבות ירידת הצעירים מן הארץ. שית תילים צעירים על בחינת עויבת הארץ איננו עוד בגדר של חזיון גופר.

גם כאיש אסטרטגיה אני נוהר מלנסף אצבעי רק כנגד הממשלה וזאת מכיוון שאינני מוכן לתת כל לגיטימיות למאציה לתפוצה כל-כך חמורה ומאיימת. אולם אין ספק שבצד "הישיגים" נוספים עירערה ממשלה זו במעשיה ובמחדליה את תחושת ההודעות של חלקים בדור הצעיר עמה. ממשלה שמבאיה עמה יאוש, תיטכול ולעתים אפילו גיתוך בל תתפלא אם כולנו קוצרים את המסקנה המוטעית שאין על מה להיאבק, שיש להימלט. תטענו, כבר היו דברים מעולם. אמת, אבל מעולם לא היתה הירידה כל-כך בלתי מוקעת על-ידי החברה, כל-כך לגיטימית בעיני עצמה. פעם סברתי שעל ראש הממשלה וראשי הציבור לגסע לארצות חוץ למטרת הגברת התודעה של השיבה הביתה.

ארי אבנרי (מחנה שלי):
אני ואבני.

עוזי ברעם (המעמד):

גם היום אני סבור כך אבל מסופקני אם לממשלה זו ולהאשיה, שאיבד את האמון של תושבי ישראל בצורה כה מהירה, יש היכולת וההקרנה לתביעה מוסרית וציונית אמיתית ואפקטיבית זו.

ואינני בטוח אם יעלה בידנו להחזיר ישראלים למולדת ובממדים מרשימים. אני רואה דיון זה כאות לכך שהכנסת רואה את התופעה כבעיה לאומית דחופה וכי היא תעשה יותר למציאת ירידה מאשר להתחרות יורדים.

קשה להסביר בוודאות את המניעים לירידה מישראל אבל כדאי שנדע כי גם היוצאים לטויל מגבל בזמן עלולים להשתכנע שלא לחזור. בני-יורק הגדולה חש הישראלי במציאות האמריקנית עם ריפוד ישראלי מובהק. יש לו תתנת ראדיו בעברית. אירגון ישראלי מתארגן הולך. יש שידורי טלוויזיה בעברית. יש עתון מקומי בעברית. ניתן לומר שכל אלו מטרותם היא למנוע ריחוק וניכור. אמת, אבל כל אלו יוצרים מציאות המאפשרת ליורדים להתרשק על הנוסטאלגיה הצברית הטובה ולחיות במנותק ממדינתם הנאבקת על קיומה הפיסי ומעמדה כחברה ציונית יוצרת.

אליקים גופטב בדיאן (הליכוד):

וכל זה נוצר בני-יורק רק בעת שלטון הליכוד.

עוזי ברעם (המעמד):

כך לא אמרתי.

אליקים גופטב בדיאן (הליכוד):

כל זה רק בעת שלטון הליכוד? לפני כן לא היו עשרות אלפי נהגי טאקסי? מתי הם באו לשם?

עוזי ברעם (המעמד):

חברי-הכנסת בדיאן, אני מאוד אתפלא אם סיעת הליכוד תקציב לך זמן.

אליקים גופטב בדיאן (הליכוד):

היא הקציבה לי זמן. כל התשתית היחה לפני שלטון הליכוד.

מבוטל. אנו צומדים במצב שבהמעטה גיתן לומר: ישראל מאבדת כל שנה יותר משתי רבבות של אנשים צעירים בני גיוס, שתרומתם לאיכות החברה חשובה ביותר. אין זו נפולת, זו תחילת שלכת.

קיים ויכוח קשה על ממדי הירידה משום שאין מדד מסמך להגדרת יורד. הלשכה המרכזית לסטאטיסטיקה מגדירה יורד: "ישראלי ששוהה יותר מארבע שנים בחוץ-לארץ". מדד זה איננו ריאלי כיוון שמחירי הטיסות וטיב שירותי התעופה מאפשרים ביקורים בישראל ככלות שנתנים או שלוש. העובדה שאין נתון מוסמך מפריעה להחזרת חומרת הממדים לתודעה. אני מעז לומר את דברי על סמך נתון של מספרי עוזבים את ישראל שאינם חוזרים ככלות שנה, על בסיס הערכות של ישראלים השור-הים בארצות-הברית, על בסיס סקר פור"י האחרון ועל בסיס התחושה הבסיסית של הישראלי המצוי שחל ירידה איננה תופעה סטאטיסטית בלבד אלא היורדים הם בשרידים מוכרים שתלקם מכריזים על כוונתם זו ללא כחל ושרק. סקר פור"י האחרון מורה כי 4.9% מכלל התושבים היהודים מגיל 18 ומעלה הצהירו שהם מתכוונים להגר בוודאות מהארץ בעתיד הנראה לעין ועד 6% ענו ב"אולי". היינו: קרוב ל-11% מכלל האוכלוסיה הבוגרת שוקלים ירידה מן הארץ. במאמר של שלמה שמיר מגזר-יורק ב"הארץ" מיום 30 באפריל נאמר: "אווירת נכאים שלטת בקומה השמינית של בניין הסוכנות היהודית בשדרות פאריק בבגהטן... ראש מחלקת העלייה הד"ר אהרן כפיר ופקידים העוסקים בפעולות לעידוד עלייה מונים שלושה גורמים עיקריים: ממדי הנשיה מברית-המועצות, הגידול בירידה מישראל ותתופעות המעצקות לגיימאציה לירידה... הערכות ואומדנים שבדי-הד"ר אהרן כפיר מוכיחים, כי באחרונה חל גידול מרשים במספר הישראלים המגיעים לארה"ב על מנת להשתקע בה. עלתה גם האכיות האנושית של ישראלים אלה."

ומה אנמרים גורמי כלכלה בישראל? אלעזר לזין טוען ב"הארץ" כי הירידה העצומה במספר הווגות הצעיר-רים שמימשו את זכותם לסיוע ממשרד הבינוי והשיכון ומוסברת בכך, ואני מצטט, ש"ביוני ענף הבנייה סבורים כי חלק מהפער מוסבר בכך שאלפי ווגות צעירים ירדו מן הארץ בחודשים האחרונים."

יוני מילוא (הליכוד):

איך הוא בדק את זה?

עוזי ברעם (המעמד):

תשאל אותו.

ועוד נאמר באותו מאמר: "מנהלי חברות בנייה ציבוריות גדולות אמרו בשיחות עם 'הארץ' כי התעלומה של הפער בין מספר הנרשמים למספר מקבלי הלוואות לשיכון היא בכך שאלפי ווגות צעירים ירדו מן הארץ בחודשים האחרונים ולא מימשו את זכותם". מעבר לכל הנתונים קיימת המודעות של הישראלי הממצע לתופעה. הוא מביר בדרך בלתי אמצעית ישראלים שלאחרונה עוזבו את הארץ שלא על מנת לחזור. בירושלים עירי-גדומתי לשמע רק בחודשים האחרונים על עויבה של ארבעה ווגות של מכרים צעירים, בני הארץ, שלא סבלו מקשיים כלכליים וקשיי דיוך דווקה. הפער בין הירידה לבין העלייה איננו רק במספרים אלא גם באיכות. גם משאל פור"י הטוען — ואינני מקבל טענה זו — ש-735 אלף ישראלים לערך שוהים תקופה ממשכת בחוץ-לארץ

הירידה מהארץ. מהו שיעורה? מהי משמעותה? מדוע היא קיימת? ואמנם כן, קיימת ירידה מהארץ. על זה אין ויכוח. הירידה מחולקת לשני חלקים: עולים אשר עוברים, וזה החלק העיקרי, כ-10% מסך כל העלייה, דהיינו מבין 300—350 אלף ישראלים אשר לא חזרו ואינם מתעתדים לחזור ארצה, כאמור, 200 אלף הם עולים אשר חזרו לארץ מוצאם; ויותר מ-100 אלף הם בני הארץ, ילידיה או כאלה שבאו לכאן בילדותם או בהתבגרותם, ועובד, הלכו לרעות בשדות זרים, הם וילדיהם. כך הוסיפו אוכלוסיה לפוטנציאל של ההתבוללות בחוץ-לארץ ואבדו לא רק לארץ ישראל אלא גם לעם ישראל.

חברי הכנסת, למה הם יורדים? למה הם מוכנים לנטוש עם במערכה, ארץ במאבק, חברה בהתגבשותה, ולרדת? למה? במה תולשתם ובמה אשמתם, אשמת החברה, אשמת הממסד, אשמת האוכלוסיה? עד מלחמת השיחרור יכולנו לסווג את החברה הישראלית כחברה רעיונית-ערכית מהטובות בעולם ואת ההסתדרות הציונית, על תנועות הנוער, כחברה מחנכת ומגשימה מהנפלאות בתבל. העלייה לארץ היתה מעש ציוני. ההגשמה בהתאם יישובות היתה ביטוי לנכונות לתרום. ההתגייסות לתנועות המתחרות היתה ביטוי לנכונות להקרבה פיסית. המתגייס סים ל"הגנה" והמתנדבים לאצ"ל וללח"י עשו זאת לא על-פי צו ולא תוך אילוץ אלא על בסיס הכרתי, על בסיס של חובה אישית ולאומית. הם היו מוכנים להקריב הכול כדי שלא רק הם יוכלו לחיות בארץ הזאת אלא גם הבאים אחריהם, בניהם ואחיהם אשר בגולה. חברי הכנסת, אחרי מלחמת העצמאות חל השבר והתחיל המשבר. הפרט הגיע לשיא נכונותו להקריב. אחרי שיא יש ירידה ולפעמים מדרון. המנהיגות אשר ראתה במדינה ובממלכתיות את חזות הכול לא השכילה לצפות מראש שגם במסגרת המדינה קיים צורך במסגרות מחנכות לא פורמאליות, בתנועות נוער מחנכות, בבתי-ספר המחנכים לערכים ולא רק מעבירים ידע ותורה. השלכנו את היבנו על הממלכתיות. במקום תנועות נוער — גידנ"ע; במקום לשלב את תנועות הנוער בבתי-הספר — הוצאתם מבתי-הספר. רק לאחרונה החזירנו, זה נעשה מאוחר מדי, תנועות הנוער כיום הן איים קטנים, בודדים. כורסמה דמותן, נעלמה השפעתן. מפי יכול הדבר להישמע כאילו אני כופר בעיקר אולם, צריכנו צריכנו מאושר מתיסול "ורם העובדים" בחינוך, למרות הגישה הממלכתית. הנני מעדיף "ורם עובדים" עם ערכים על פני חינוך ממלכתי ללא ערכים. כך נוצרה "התשתית" לירידה. הירידה פגעה בטובים. לא ירדו אלו אשר אין להם, ירדו אלו אשר יש להם. ירדו בני עיר מבוססים ובני קיבוצים. הם ירדו מפני שהם לא ספגו ערכים. לכן הם לא היו מסוגלים לעמוד בפני הפיתויים של הגולה.

גברתי היושבת-ראש, אני מצטער שתבר-הכנסת עזי ברעם, אשר העלה את הנושא איננו נמצא כאן. אמנם יש טענות על כך ששולחן הממשלה ריק, ובצדק, אבל לפחות מי שהעלה את הנושא וחייב להשיב צריך לשבת ולהק-שיב.

רוני מילוא (הליכוד):

הוא לא חייב להשיב. הוא הפותח.

מיכאל דקל (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, מהו שיעור הירידה? מה הם המספרים? — קשה להביא נתונים מדויקים. הלשכה

יוסי שריר (המערך):

הוא לא אמר את זה.

עוזי ברעם (המערך):

אין ספק שקשיי הדור, שמחירי הדירות ושחוסר האפשרות להינשא עם קורת גג לראש מעודדים את העויבה. אין ספק שקשיי התעסוקה במחקר, במסודות להשכלה גבוהה ובתעשייה עתירת ידע יוצרים אף הם מניע ברור. הייתי מסכם את גורמי הירידה בארבעה: א. נסיגה בהזדהות הנחרצת עם המדינה והחברה מצד חלקים בציי-בור, ובעיקר בציבור הצעיר; ב. העובדה שיש כבר מאות אלפי ישראלים בחוץ-לארץ המאפשרת תופעה של איחוד משפחות בכיוון הפוך; ג. הקושי להגיע לקורת גג — בקנייה, בשכירות או בדמי מפתח — יחד עם קשיים במציאת תעסוקה, בעיקר אצלם; ד. ממשל מנוכר — שיעדיו אינם יעדי חלק ניכר מהציבור. האווירה של שלטון על עם אחר איננה מקילה את החיים במדינה ציונית.

על מנת למנוע גלי ירידה יש לעשות לדעתי למענה

אמין ואפשרי. במישור המעשי אין מגוס מבנייה רחבה להשכרה לזוגות צעירים, בנייה שיש לה משמעות קשה מבחינת כלכלית צרופה אין עורך לה מבחינת החשיבות החברתית ומבחינת מתן מענה ליציפות של משוחררי צבא הנוכאים לקבל ממדינתם את התגמול האל-מנטארי, קורת גג. במישור התינוכי מתחילה הבעיה בבתי-הספר ובתנועות הנוער. אין די בטיפוח האהבת מולדת באמצעות ספרות ושירה. הניכית תנועות הנוער בשנות הארבעים והחמישים חרשו את הארץ ברגליהם, אהבו את רגביה, קשרו עצמם בגורלה בעבודות שלא בנקל עקרו. צה"ל חייב לפתח תחזעה חינוכית מעמיקה. איננו מקבל את הגירסה שהחילל הוא מוצר מזגמר, שאין לשנות את עמדותיו. אנו יודעים שאצל חלק מהצעירים מתגבשת ההכרה לרדת מהארץ בעת שירותם הצבאי.

לסיום, הירידה היא תופעה קשה וממדיה העלולים ומתרחבים. אין זו עוד נפולת. זו תחילת שלכת שיש לעצרה בעודה באיבה. רק אם יבינו ממשלת ישראל וכל הגורמים האחריים שעל תופעה זו יש להכריז מלחמה ממש, מלחמה מחושבת ומתוכננת, שתתרכז יותר במניעת ירידה מאשר בהצעת תגמולים מפתים וחסרי תועלת לאלה שכבר ירדו, יעלה בידנו למתן את שיעורה, ואולי אפילו טרם יירידתה של ממשלה זו מעל הבמה.

הח"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

חברי הכנסת, אני רוצה לציין בצער ששולחן הממ-שלה ריק בעת הדיון בנושא זה. הנושא הזה איננו מעניינם של חברי הכנסת בלבד, הוא גם מעניינה של הממשלה. חשוב מאוד שסביב שולחן הממשלה יישב לפחות שר אחד שיאזין לדיון ויעבירו לאחר מכן לראש הממשלה ולשריה. אני מבקשת ממוכיר הכנסת לדאוג להעברת הידיעה לראש הממשלה, שידאג שאחד השרים יהיה נוכח כאן בעת הדיון ויאזין לדברים.

(קריאה: על דעת כל סיעות הבית.)

בהחלט, על דעת כל סיעות הבית. אנחנו מקבלים במורת רוח את העובדה שהשולחן הזה ריק. רשות הדיבור לחבר-הכנסת מיכאל דקל, ואחריו — לחבר-הכנסת מאיר תלמי.

מיכאל דקל (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, הנושא הוא

ובכן, אני חוזר לדברי. חבר הכנסת הזה הוא ציוני טוב. ואז למה הוא עשה זאת? מדוע? הכול נעשה בשם "אהבת ציון", הכול נעשה למען המולדת. הרצון לחזור לשלטון העברי ומעביר חלק של חברים מהאופוזיציה על דעתם ולמען השיג מטרה זו מותר הכול, הכול פרוץ, הכול פתוח, הכול הפקר. משתמשים במספרים לא נכונים בכוונה תחילה. מעוותים את המציאות במדע, מכפישם את הממשלה, משחיתים את המציאות, זורעים יאוש ומכ" ניסים רוח נכאים והכול "לשם שמיים", הכול בשם "אהבת ציון והמולדת". ביום שני, ה'2 ביוני 1980, הופיע חבר הכנסת פרס, ראש האופוזיציה, ונבאום תוכחה נגד הממשלה. וכדרכו בקודש בשטחיות, בהעדר עובדות ובחוסר אחריות נגדו בקצה המולג בנושא הירידה. מי אשם בירידה? לפי דברי חבר הכנסת פרס אשמה בכך הממשלה, ממשלת הליכוד. הוא אפילו לא טרח לבדוק את המספרים, אפילו לא עיין בהם. אילו היה עושה זאת אולי לא היה מביא את הדברים כך. אבל בשבילו זה היה מכשיר לנגח בו את הממשלה. אנתנו נעזור לו: בתקופת ממשלת גולדה מאיר ז"ל ובתקופתו של ייבדל לחיים ארוכים יצחק רבין ירדו מהארץ, במשך שלוש שנים, כפליים מאשר בתקופת ממשלת הליכוד, 58,000 איש. סליחה, ממשלת רבין איננה ממשלת פרס ולכן הוא יכול היה להגיד דברים אלה מבלי לבדוק אותם.

חברי הכנסת, כאשר זורעים שנאה מתוך שיקולים אופורטוניסטיים ופראגמטיים קצרים סופה לפגינו הק" ציר. בסקר האחרון של פור"י בקשר לנכונות אנשים לרדת מהארץ התברר ש-4.9% של האוכלוסיה מהמדגם השיבו שהם שוקלים ירידה מן הארץ. איך זה קורה? כאשר כל הזמן צועקים "ואב", בורחים מהיער; כאשר מכפישם, זורעים "רע, רע" — בורחים מהארץ. ואחרי שאלה עושים מעשה זמרי הם באים ומבקשים את שכר פנחס. זוהי אהבת המולדת של אלו אשר אהבתם לשררה ולשלטון היא כה בלתי מרוסנת עד שהם איבדו כל שיקול וכל ביקורת עצמית.

גברתי היושבת-ראש, בסיום דברי אני רוצה להגיד שאין לי פתרון לבעיה. אף לאחד מאתנו אין. הפתרון קשור במערכת החינוכית, באכיזת החיים, בתחושת ההשתייכות ובעשרות גורמים אחרים. אולם עצות יש לי והעצה הראשונה היא לחברי האופוזיציה: תוציאו את נושא הירידה משיקולים ואל תשתמשו בו על מנת לנגח את הממשלה. עלייה וירידה הם נושאים החייבים להיות מעל לכל. אם זה לא יהיה כך הרי כולנו, כל התורה הישראלית, לא נקצור ספית וגם לא סחשי.

יוסף תמיר (התנועה לשינוי ויזמה):
האומנם אין אחריות של הממשלות, כל הממשלות, לנושא זה?

מיכאל דקל (הליכוד):
אני בדעה שיש אחריות, אני בדעה שיש להתמודד עם הבעיה, אני בדעה שזאת בעיה כאובה גם אם העובדות המספריות אינן מדויקות. אבל אני אומר, אף-על-פי שאני מסכים לדברך, שצריך להציג כאן את הבעיה בצורה אובייקטיבית.

אינני יודע אם זה יעזור אבל אני פונה מעל דוכן רם זה אל היורדים-בכוח: אנא, אל תרדו. אננו זקוקים לכם, המדינה זקוקה לכם, האומה זקוקה לכם ולילדיכם. אל תרדו. הישארו אתנו.

המרכיב מפני שהשאלה דורשת הנדסה. מיהו יורד? — זה שוויתר על האזרחות הישראלית, בורדאי. אולם אלו הם בודדים. זה שעזב את הארץ ולא חזר אחרי שנה, שנתיים, ארבע שנים או עשר שנים? אין תשובה. אולם אנו נתייחס להגדרה השימושית כפי שהגדירה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, ארבע שנים. כאמור, כ-300 אלף ישראלים נכללים בקטגוריה זו. לשם הבלטת הנושא אשתמש בנתונים הללו. ב-1972, לפי הנתונים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, ירדו 9,500 ישראלים; ב-1973 — 8,700; ב-1974 — 25,700; ב-1975 — 14,700; ב-1976 — אימדם — 17,900; ב-1977 — 13,700. זה אומדן של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה — ב-1978 — שוב אומדן — 6,800; וב-1979 — שוב אומדן — 8,500. רבותי חברי הכנסת, השיא היה אחרי מלחמת יום הכיפורים. ובמשך 13 השנים, עד לשנת 1977, ירדו מן הארץ 58,300 איש וזה מספר מוכר ולא אומדן. אינני אומר שהמצב שפיר כי גם 8,500 יורדים בשנה זה מספר גדול מאוד אבל בשלוש השנים האלה, 1977, 1978 ו-1979, ירדו 29,000 איש. זה מחצית מספר היורדים בשנים 1973—1976. לבוא לכאן, לכנסת, ולהציג את הדברים כפי שמציגים אותם, בשביל זה צריך הרבה "אמץ לב".

חברי הכנסת, אני רוצה להתייחס לשאלה ששאלתי כאן כשרציתי לדעת היכן תברר הכנסת ברעם. לפני חודשים מספר העלה חבר כנסת מוכבד הצעה לסדר-היום לדון בירידה מהארץ. טוב עשה חבר הכנסת שהעלה הצעה זו אולם הוא הציג לפני הכנסת מספר של 28,000 יורדים בשנת 1979. מניין הוא לקח את המספר הזה? איך הוא הגיע אל המספר הזה? חבר הכנסת ברעם הוא בעל תואר אקדמי והוא יודע שיש שיטות שלפיהן אפשר להגיע לקבלת אינפורמציה והוא יודע איך עושים מדגם. אבל הוא לא בחר לעשות זאת. הוא הלך אל הקונסוליות ודיבר עם אנשים שעמדו בתור ועל סמך זה הוא הגיע למסקנה שהיו 28 אלף יורדים בשנת 1979. הוא גם לא חזר בו. גם היום הוא העלה אותה תיזה מבלי לתת מספר. על-פי מעשיו אפשר לחשוב שמספיקה אינטואיציה ותחושה ורצון עז, רצון ללא מעצורים, להוכיח את הבלתי קיים, לעוות ולהטעות בהגשת נתונים של בעיה כאובה כל-כך. גם 8,500 זה יותר מדי. תאם אותו חבר כנסת איננו ציוני טוב?

אסתר הרליץ (המערך):
תאם אני יכולה לשאול שאלה, ברשות הדובר?

מיכאל דקל (הליכוד):
בבקשה.

אסתר הרליץ (המערך):
כולנו נתקלים בקושי של הערכת מספר היורדים מאחר שהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה נותנת רק אומדנים, לפי חישובים שלה. מאין לקח חבר הכנסת דקל את המספר של 8,500?

מיכאל דקל (הליכוד):
אני מסביר זאת בהמשך אבל אם השאלה כבר נשאלה על-ידי חברת הכנסת הרליץ אמסור זאת עכשיו: הד"ר סיקרין, ראש הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, הביא נתון זה במסיבת עיתונאים לפני חודשיים.

סאָרץ הואת ומקצצת בתקוותיהן של הבריות ובאמונן כי יש הנהגה מדינית היודעת לאן היא מובילה. "ויקישות הקימה" המהוללת כדאי לה שתזקף גם אונייה ותקשיב לשיחו של הרחוב. ידענו במשך השנים עליות וירידות אבל זוהי ממשלה שוברת שיאים. "ההדר וההדר" הפורצים משיבותיה, חוסר אונים שלה במהלכים מדיניים וכלכליים כאחד, כאשר היא לחוצה על-ידי תכתיבים של פאנאטיסם לאומני ואף נכונה לשלם מחירים של כפיה דתית לאלה אשר מסתייגים מציונות — כל אלה מעוררים תגובה מצטברת בקרב הציבור, כל אלה פוגעים במוראל הציבורי וגורמות חברתיות מתפוררות לנגד עינינו. בגלל גלי שיניים הן אחוזות בעלייה, בקליטה ובירידה. יש מדיניות כלכלית שתאחזק לה מסביר בלי הרף שאין לו כסף. ואמנם אין לו. אבל האמת היא כי אפשר לעורר סולידאריות של עם נתון במצוקה כלכלית. אך לא בממ"ש שלה הזאת. הדבר אינו אפשרי כאשר בעלי הון שחור וספקולאטיבי גורפים רווחים עתקים ועמל הכפיים גומר בקושי את החודש. וממנו דווקא גובים את מס האמת. האדם לומד תורת חיים של הישגיות מיסודו של הליברל ליסם והוא מתגלגל לראייה צרה, אנוכית, שבה מעל לכול עומדים ענייניו הוא, התקדמותו הוא, הצלחותיו, ואיך זיל גמור. וכך מתערערת גם יותר ויותר הרתיעה מן הירידה, רתיעה שהיתה מקובלת על רובו של הציבור בארץ.

נכון, גם אני אומר, זה לא התחיל במאי 1977. אבל המגמות האלה גברו בשנים האחרונות. אשים את נפשי בכפי ואומר דבר שאני יודע שהוא אינו מקובל על רבים: לחצתי התהליך הזה העמיק מאז מלחמת ששת הימים כאשר עם הנמצא עדיין בראשית דרכו נגרף לבטחון עצמי מופרז: כאשר גברה האשליה כי היינו כבר "ככל הגויים" ואין עוד ייתור מחייב בדרכי בניינה של הארץ והחברה הישראלית; כאשר עם נתון במצור עלה על דרך האשליה כי הוא עם אדוניים, "אימפריה וטא במזרח הקרוב", ויתן לו לשלוט על זולתו. וכך קרה בהכרח כי כאשר גברו קשיים מדיניים וכלכליים התפצנו האשליות. ולאחר שטושטש המתחייב מגורלו הייחודי של העם הזה ומבניין עתידי גובר והולך המחנה של הניצבים בשוליים, והפעם שוליים יותר רחבים, של אנשי שים השואלים לטעם חיהם בארץ הזאת, במציאות של מלחמות חוזרות, סכנות בטחוניות, אבטלה צפויה ואי נחת מדגותו של הישראלי המכוער. למעלה מורגשת גלי-שה מעקרונות ועמדות יסוד לתתם של אנטיציות, מאב-קים אישיים ו"אחוזי כישורים", למטה גוברת האדישות והתערעורת האמון והאמנה. "המפוכחים" אלה בארץ הזאת הבוכחים בצדקת וזלזולם בעקרונות ותוען אינם מבינים כי זלזולם זה אף הוא אידיאולוגיה והיא עושה את שלה בסביבתם הקרובה ובחברה כולה. אין מנוס מהבנה כי ברקע העבודה התמורה של הירידה פועלת החברה הישראלית ופועלים תכניה וכי המערכה על דמות החברה, על סדר חיה ועל הכוונתם היא מערכה נגד הירידה. זו מערכה שמן הדין שתתנהל בשני מישורים כאחד: בטווח הקצר במאבקים על שיוכו, על דיור, על מקום עבודה, על פרנסה; ובטווח ארוך קובע זו מערכה על החינוך, זו מערכה על ערכי יסוד לאומיים וחברתיים. אינו חיים בכור היתוך אמריקני ועוד שנים יוטל עלינו להתנסות במצוות של מיוזג גלויות, של סובלנות הדדית ללא כפיה פאנאטית, של תורה התייבת לחיות מיגיע כפיה ושל ציונות שדרכה להגשמתה עדיין ארכה. וצר

הח"ר ש. אריבלי-אלמוזלינו:

כביטוי למחאה על כך שאף שר אחד אינו נוכח כאן ליד שולחן הממשלה אני מכריז על הפסקה. בזמן ההפסקה אני מקווה שידאגו לכך ששר יהיה נוכח כאן ואז אתחדש את הישיבה.

מנחם הכהן (המערך):

השרים ירדו. בשביל מה את צריכה את השרים? ממילא הם לא עושים דבר.

גאולה כהן (התחיה — בנא"י):

כל הכבוד ליושבת-ראש.

שמאל מולידאנו (התנועה לשינוי ויוזמה):

הנשיאות התחילה להיות נשיאות.

הישיבה הופסקה בשעה 12:18 וחדשה בשעה 12:27.

הח"ר ש. אריבלי-אלמוזלינו:

חברי הכנסת, אני מחזרת את הישיבה ואת הדיון בנושא הירידה. אני רוצה לקוות שהמסר הזה של מחאת הכנסת יגיע גם לידעת ראש הממשלה ושהוא ידאג לכך שדבר זה לא יישנה.

שמאל מולידאנו (התנועה לשינוי ויוזמה):

האם זה מנוגד לתקנון שישלח לראש הממשלה מכתב מטעם נשיאות הכנסת בעניין זה, כך שזה לבטח יגיע אליו?

הח"ר ש. אריבלי-אלמוזלינו:

אמסור זאת ליושבת-ראש הכנסת. רשות הדיבור לתבר-הכנסת מאיר תלמי, ואחריו — לתבר-הכנסת פנחס שינמן.

מאיר תלמי (המערך):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה, תוששני כי דיוננו זה לא תרומם רבות לבירור העניין. הוקצתה לו שעה. בסך הכול גקים שיתה מקטעת מאוד. ומאחר שזכינו ששר הקליטה משתתף אתנו בדיון הזה ודאי נשמע בסיטום נאום חלק שיחזור ויזכיר לנו מה רבים ההישגים של משרד הקליטה בעלייה, בקליטה ובמיבצע החזרת היורדים.

את המושג "יורדים" מלווה אי בהירות וניתן לעשות בו כהצגנם של המפרשים. יש האומרים את מספר היורדים ב-270 אלף, יש הטוענים למספר של חצי מיליון ומעלה. בכל מקרה מוטב לדעת כי השר לא יחזור על ההנחה שהשמיע כאן לפני שנה כאשר הסביר כי "בניגוד לדעה הרווחת קיימת מגמה ברורה של הפחתה במספר היורדים". סוף סוף ברקע עמנו אגחנו חיים ולא הכול ניתן להיחבם סטאטיסטי. בינתיים התפרסם גם סקר שיממנו התברר כי כ-5% מהנשואלים מסרו כי הם מתכוון גנים לרדת ו-6% נוספים השיבו ב"אולי" לשאלה הזאת. סקר דומה נערך ב-1976 ומתברר כי במשך השנים הספר רוח הוכפל מספרם של המתכוונים לרדת מן הארץ. זאת ואף זאת: בעבר הגיעו היורדים לרוב מן השוליים של החברה והם עשו את דרכם בצנעה מבוישת ובהעמדת פנים. היום תמצא בין היוצאים אחוז מדיג מילידי הארץ שבפשטות, כאילו מונח מעצמה, מסבירים לך בנימוקים תגוינים את ירידתם.

מצוקות דיור ופרנסה ללא ספק מדרבנות את הירידה והתמסר הכלכלי תרם לכך תרומה נדיבה. ברור לי גם חלקה של הממשלה באווירת הדיכוד והמבוכה המהלכת

חיים הרבה יותר קשים מאשר בארץ אבל נוח להם לחיות בין הגויים יותר מאשר בין ישראלים, בין אחיהם. זו תופעה שכמעט אין לה הסבר הגיוני. שנית, המתח הבלתי פוסק שאנו עדים לו מאז היותנו לעם המחודש את חייו המדיניים בארץ הזאת, המתח הזה, במידה מרובה, משפיע כנראה על יכולת העמידה הנפשית של בני ישראל בתוכנו. מה שמדהים אותי ביותר, חברי הכנסת, שדווקא בעידן שאנחנו מגשימים את השלום עם מצרים, שהוא למעשה הפתח ליישוב הסיכסוך באזור, רבו היורדים. אין הסבר לכך.

אליקים גוסטב בריאן (הליכוד):
לכן הניתוח שלך הוא לא כל-כך טוב, כי הגורם הכלכלי הוא בכל זאת הקובע.

יוסף תמיר (התנועה לשינוי ויזומה):
המתח הבלתי פוסק הזה צריך היה להיות רפה יותר, נחלש יותר, מעודן יותר ואולי גם, במידה רבה, פותר כמה מתחים נפשיים. ולא כן קרה.

אני חייב לומר בכל גילוי הלב, בצער ובכאב, שהי- תיכולת שהעם בישראל מצוי בו היום הוא פרי חולשת הממשלה ומחוליה. זה לא ימצא חן בעיני חברי הכנסת בדיאן יידי אבל זו האמת לאמיתה. מי שעד למתרחש בממשלה, בישיבותיה ומחוז לשיבות, כאשר השרים יוצ- אים אל מכשירי הראדיו, הטלוויזיה והעיתונות; מי שהיה עד לוויכוח שהיה כאן בכנסת שלשום, לרמתו, לסגנונו, לפולמוס העקר, לחוסר הערכה של איש את זולתו — יכול להבין שדבר זה מחנך בסופו של דבר להצדקת היורדים. חלשי האופי מוצאים בכך אולי גם הנמקה והצדקה מסויי- מת.

מה שמחאג אותי יותר הוא שכל הנסיגות להתחזר את היורדים בפיתויים ובמתנות כסף והנחות במסים לא הביאו לארץ בחזרה יורדים. מי שחזר ארצה — עד כמה שידועותי מגיעת — חזר מנימוקים פאטריסטיים. אם אין בו תחושה פאטריסטי, אהבת הארץ, זיקה אליה, בוודאי לא יוכל להיות בארץ כי לא נוכל להיות בישראל בנוסח הרווחה האמריקנית. אחת השגיאות שלנו, אדוני שר הע- בודה והרווחה, בכל התקופות, היא שרצינו לחקות את סגנון החיים האמריקני. זה לא בכוחנו, זה גם לא היעד היהודי, זה גם לא היעד הישראלי.

מה שעלינו לעשות, לאור הניתוח של האיכוונים האלה ואלה שנעשו עליידי חברי הכנסת שקדמו לי — בהצלחה רבה — הוא להפוך את ארץ-ישראל מחודש לארץ אשר מחנכת לערכים ישראליים, לחברה מתוקנת שהחוק והסדר נר לרגליה, שמידת השוויון בה תגבר ככל האפשר, שהמינהל בה יהיה יעיל במידת האפשר, שיעקרו מרבית התופעות המקלקלות את אופיה של החברה הישראלית — האלימות, הפשע, הסביבה המזוהמת, אורחות החיים ה- בלתי אנושיים והביוקראטיה היורדת לחיי כל האזרחים במידה שזוהי. עלינו להשתית את עצמנו על מדינה אשר היעילות, האמינות והמנהיגות שבה ישמשו מופת. אם לא נעשה את הדברים הללו הרי תהליך הירידה לא ייבלם, אפילו עליידי הנאמים המצלחים ביותר והנימו- קים הקולגיים ביותר במליאת הכנסת; הוא ייבלם רק אם נסיק את המסקנות הנכונות.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:
ורשות הדיבור לחברי הכנסת פנחס שינמן, ואחריו — לחברי הכנסת אליקים גוסטב בדיאן.

לומר, זה לא הרקע אשר בו חיה וגושמת החברה הישרא- לית.

דיון מקוטע זה, במקרה הטוב, הלוואי שיצליח להב- היר כי בעיות העלייה והירידה סבוכות יותר מתשובותי החלקות של שר הקליטה וכי דרכה והכרעותיה של הממשלה השליטה כיום בגורלנו אינן מסוגלות להשיב לבעיות היסוד של חיינו ועתידנו.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:
אמנם קראתי בשמו של חברי הכנסת שינמן אבל נמסר לי שהוא נמצא בתפילה ומשום כך אקרא כינתיים לחבר- הכנסת יוסף תמיר.

יוסף תמיר (התנועה לשינוי ויזומה):
כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, תחילה עלי לברך את חברי הכנסת ברעם על שהעלה את הנושא בפני המלי- אה. אני מקווה שיזמתי תניב פירות.

שנית, בדעתי לומר שאם רוצים לאבחן את המחלה היטב עלינו להיות גלויי לב וכנים עם עצמנו ואני רוצה שבפתחת הדיון ובוויכוח אכן ינהגו חברי הכנסת ברוח זו. אם נאבחן את המחלה נוכל גם להציע תרופות נאותות.

האמת צריכה להיאמר והיא שמאז ומתמיד, עוד בטרם היות המדינה, במהלך העלייה הציונית והתבססותה בארץ, היתה ירידה מהארץ. היתה התפתחות כזאת והעובדה היא כי עוד בחלוף המאה, לאחר העלייה השנייה, השלישית והרביעית וכן בשנות השלושים המאותרות תורו טובי האנשים — והייתי עד לכך כנער צעיר — גם למולדת הסוציאליסטית בברית-המועצות וסופם — ידוע. ברם זוהי תופעה שולית וכנראה יש לה שתי סיבות היסטו- ריות: האחת, מורשת הגלות שיצרה במשך אלפי שנים את יצר הגדודים; את חוסר היכולת להשתקע קבע באי- שהו מקום. להיות קשורים אליו ולהכות בו שרשים. זוהי מורשה גלותית שעם אחר לא ידעה או לא התנסה בה; השנייה, שאני חושב שגם היא חלק מן הגילוי המחפיר של הירידה מן הארץ, שעצמו אינו מושרש דיין מבחינת החינוך הלאומי ומבחינת אהבת המולדת והזיקה לארץ- ישראל. יחד עם כך גברה, כמובן, התולדה של ירידה מן הארץ וחיפוש אחרי מולדות אחרות.

גם אם אלה שירדו טוענים כי ירדו על מנת לחזור לאחר מכן, לאחר ש"יעשו כסף" או יצליחו בעסקיהם — מטעים, רובם ככולם נשארים במקום שעקרו אליה.

יתר הסיבות, חברי הכנסת, הן סיבות אקטואליות שרובן ככולן, לדעתי, אינן כלכליות אלא חברתיות, רעיוניות, אנושיות, סביבתיות, מינהליות. לא בעיות כלכליות הן שמזרירות בעיקר את בני העם הזה לאמרי- קה, לאקאנדה, לאוסטרלאליה וליתר המקומות. הסיבות נעוצות במחללינו שהם במידה מרובה ביותר פרי כשלונן של הממשלות, לרבות הממשלה הזאת שאלי אף הגדילה לעשות. כולם מתוצרת בית — עד כמה שהדבר ייראה מזור. אעמך בצקרה, כמו שעשו חברי ועמיתי שקדמו לי, על כמה מנימוקי הירידה. הם שונים ומשונים, ביניהם נימוקים וחלקם נימוקי סרק, נימוקים מדומים. ביניהם נימוקים של תנאי חיים, מחסור בדיוך, חוסר פרנסה, עול מסים ועוד. אך כאשר אתה בא לגלות גיריוק ואתה מוגשם את הישראים שירדו מן הארץ ואתה שואל אותם אם הם חיים כיום בתנאי מגורים ובסביבה טובה יותר אתה מוצא שלא כן הדבר. הם נתונים שם בתנאי מצוקה, בתנאי עבודה קשה — שעות עבודה מרובות — ובתנאי

חבורת כ"ח, ישיבה ש"מ
— בעיית הירידה מן הארץ (דיון) —

בתוכיר שהוגש במאסר 1979 לשר העבודה נמסר כי רבע מיליון ישראלים היגרו לארצות-הברית ולקנאדה מאז קום המדינה ו-100 אלף — בארבע השנים האחרונות. בצרפת — 150 אלף יורדים. לפי הנתונים הרשמיים היורד הממוצע הוא צעיר ממוצע מערבי ובעל השכלה גבוהה. בדרך כלל זה רווק צעיר. בני-חורק רבתי יש עכשיו 30 אלף בני ישראלים, היינו דור שני של ישראלים בחוץ-לארץ, המנתקים כל מגע עם ישראל. בעשור האחרון ירדו 5 אלפים ילדים לקנאדה, כ-25% מכלל היורדים לשם. בעשור האחרון היה הממוצע בגידול הירידה בכל שנה — 20%, השנה — 50%. רוב היורדים הם צברים — 757 מתוך 1,284 שירדו לקנאדה ב-1976 ו-2,982 הגיעו לארצות-הברית — 60% מכלל היורדים. כ-90% מכלל הצברים האלה הם בגילים שעד 29. יותר מ-1,000 רופאים ישראלים נרשמו בקונסוליות בעולם והביעו את נכונותם לשוב ארצה בשנת חירום, אבל כמה אינם מוכנים לעשות זאת — לא ידוע. הצעירים הישראלים הנמצאים בניו-יורק נקראים "אגדת ניו-יורק". יש אומרים שהיא חזקה יותר מאגדה של צה"ל. יש בה יסודי קרב, אנשי קומנדו ימי, מפקדי גדודים של שריון ובעלי עיטורים במערכות ישראל. פירוש הדבר שנמצאים בין היורדים מיטב הנער ולא רק נמושות. גם 136 שלחים נמצאים בין היורדים. לצערנו מוענקת לגיטימיות ליורדים אפילו על-ידי ישראל. אישים רשמיים מופיעים בפני היורדים הם מוזמנים למסיבות קונסולארי, דבר הנותן הכשר להשארותם שם. היורדים אף השתלבו במערכת החינוך היהודי בגולה והקהילות עוזרות להם להיקלט בתוכן.

מה הן הסיבות לירידה? — הרבה תולים את קולר הירידה במצב הכלכלי הלא יציב השורר בארץ. מפיחים של יורדים ותיקים למדנו לדעת כי מצבם הכלכלי הרעוע והקשה היה גורם דומיננטי בהחלטה שהובילה לירידה. אולם מעל ומעבר להסבר הכלכלי יש לחשוף את הסיבות העמוקות יותר המביאות ישראלי תושב הארץ לקבלת החלטה אכזרית כל-כך כמו ירידה מן הארץ. דומה כי היורד, בעצם החלטתו, מעיד על רצונו להתכנר למדינה ולחברה שבה גדל ובלילה שנים רבות. יורד זה, בהגיעו לארצות-הברית, לארץ זרה, ירגיש עצמו גם שם מנוכר, ופי כמה וכמה. מעל ומעבר לכל עמדה פוליטית נוכל לקבוע כי הניכור הוא תוצאה ישירה וכשלון של דרכי החינוך בישראל. תופעת הירידה מעידה על יאוש הולך וגובר שהוא מנת חלקם של בני הדור הצעיר. אלה אינם רואים במדינת ישראל ציר מרכזי בחייהם. הם סבורים שגולדו בארץ בטעות ולכן אינם רואים כל קושי בירידה ובעזיבת הארץ. הירידה איננה ישות נפרדת. היא הבכאזה הקולקטיבית של החברה בישראל והיא נובעת מתוך הסך הכול של מגרעותיה. ניכור המביא לירידה הינו צדו השני של מטבע ההינתקות ממרשתו הגדולה של עמנו ושל חוסר האפשרות ליצור חברה ערכית והתוררת להשגת יעדיה במישור החברתי ובמישור הלאומי.

קל היה להסביר את תופעת הירידה במגעים כלכליים עם היורדים היו נמנים עם שכבות המצוקה בארץ. אך יש לדעת כי בין היורדים גדול מספרם של אלה שמקורם ברכבים העליונים של החברה בישראל. מחקר של דקאן המאקולטרי לרפואה, שנערך לפני שנים אחדות, גילה ששליש מבוגרי הפאקולטת לא היו כבר בארץ. המספר עלה מאז שנת תשל"ז, עת נתפרסם הסקר. כיום יש מחוזרים שרוב הנמנים עמהם אינם עוד בישראל. אוניברסיטה אמריקנית מנתה כאלף בוגרי בתי-הספר

פנחס שינמן (תוית דתית לאומית) :

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, עדיין מהדהדים באוזנינו פסקי הפתיחה למגילת רות שקראנו בחג הש-בעות, וכולה זוכה. אהבה וחסד, ואשר בה קיפל הנביא סיפור ארוך בפסוקים מעטים והבליט בהם את העונש הקשה — מוות, אלמון ויתום — שנגזר על משפחה. משפחה ישראלית, אב, אם ושני בנים, יורדים מן הארץ. אב המשפחה מת בנכר ושני בניו גושימים להם נשים מואביות. אף שני הבנים מתים וכך נשארת אם המשפחה באלמנותה ובשכלונה, כאשר לידה שתי כלותיה. משפחת אלימלך לא ירדה בימי שפע, היא ירדה מפני הרעב שהיה בארץ באותם ימים. תחילה התכוונה המשפחה רק להיות שם באופן ארעי, "לגור בשדי מואב", אך אט אט תפשו שם אחיזה "ויבואו שדי מואב ויהיו שם". ומכאן ועד התבוללות ונישואין תערובת הדור קצרה מאוד. גם זכרו של האב, שמגדולי ומפרנסי הדור היה, אינו מפריע לבנים לשאת להם נשים נכריות. כל זאת, בחזור ובדגיש, בימי רעב ובשעת מצוקה, ואף-על-פי-כן בא עליהם עונש קשה וכבד כל-כך. רבי שמעון בן יוחאי ביקש לדעת: מפני מה נענשו? והוא אף השיב: — מפני שיצאו מהארץ לחוץ-לארץ. זאת היתה העילה לעונש הכבד.

גברתי היושבת-ראש, שבוע לפני שפתחנו את יריעות המגילה בישר לנו עתון "הארץ" בעמודו הראשון כי כ-5% מכלל האוכלוסיה היהודית בארץ, המהווים כ-98% אלף נפש, הצהירו שהם מתכוונים בוודאות להגר מן הארץ. ואם לא די בכך ציין העתון כי "בין המצהירים בוודאות שיהגרו מהארץ בתלטים צעירים בני 18 עד 29 והרוב המכריע שבהם ילידי הארץ". אין זו הפעם הרא-שונה שהבית מודקק לדיון בנושא הירידה. בעבר היו כבר דיונים אחדים בשאלה זו. אך מאז לא זו בלבד שתופעת הירידה לא הצטמצמה אלא להיפך, היא הלכה וגדלה. הנתונים שהתפרסמו מעידים כי הירידה קנתה שביחה בחברה הישראלית ודבר זה כשלעצמו טעון ליבון ובידור.

גברתי היושבת-ראש, כשהעלינו בדיונים הקודמים את בעיית הירידה מתוך כאב צורב וחפישנו תיקון למצב עדיין כבשנו את פנינו בקרקע מבושה כי הציבור ראה בירידה מישראל כתם וכלימה. הוא ראה במשפחה הנוטשת את ישראל משפחה החסרה מצפון לאומי. גם היורדים עצמם ראו בכך סטייה מהדרך הישרה ומעשה שאין להתכבד ולהתפאר בו. היום בא שינוי מדהים בגישה לירידה כשוראים בכך דבר נורמאלי ומקובל שאינו מעורר כל נקיפות מצפון. יורדים עוזבים את ישראל בגלוי ולא רחיצה וללא זעזוע. האם לא נזכור איך על מדינתנו זו, מדינת ישראל, חלמנו? איך על עלייה לארץ-ישראל באמצעות הצרטימיקאטים שהיו מקובלים בזמן המאנדאט עד קום המדינה, נאבקנו? איך בגלל מיעוט המיכסה של רשימות עלייה נשארו רבים מאחזינו בני ישראל בגולה ונספו בשואה האיומה? ועתה, משוכנינו ושערי ישראל פתוחים לרווחה לקבל את אחינו מכל קצוות העולם, לא רק שהעלייה לישראל היא מצומצמת ביותר ויורדנו בחודשים האחרונים במספר העולים לעומת השנה הקודמת כ-30% לערך אלא גם הירידה מן הארץ הפכה למכה קשה ומלבד הפוטנציאל של היורדים החסר לנו מאוד במדינתנו ובפיתוחה באה בעקבותיה גם ירידה מוסרית בתוכנו, משבר במוראל הלאומי שניזוק בצורה קשה בגלל תופעת הירידה.

גברתי היושבת-ראש, הנה כמה עובדות ונתונים:

הוא קורא בדין וחשבון מבקר המדינה על חוסר יושר המרשה והולך, הוא מזדעזע מהמסר הירוד, הוא נחרד מיחסי העבודה והתברות המעורערים, הוא רואה את השנאה בין אדם לרעהו, את האלימות הפורחת, את הפגיעה המהמירה, את הוואנדאליזם המתפשט, ואם הוא אינו רואה כל זאת בעצמו משתדלים להראות לו זאת בהבלטה יתירה דרך הטלוויזיה וכלי התקשורת האחרים המסתירים את האור ומגלים את החושך. אם זו התמונה, הייפלא שהפיתוי לרדת הוא גדול ושאיין הרבה חוטים הקושרים אותו לארץ הולדתו? הוי, האם השכינה הולכת ומסתלקת חלילה מן המדינה?

עול גדול לעתידו של עצמו נגרם יען שאימץ באופן חיובי את האמרה השלילית של נביאי ישראל "ככל הגויים בית ישראל". אם מדינת ישראל איננה אלא מדינה ככל המדינות — היא גם פחות מכל המדינות. מדינה זו שהלכנו אליה דרך מדבריות הזמן ומדבר העמים, דרך מסעי הצלב ומסלול האינוקוויזיציה, עלילות ושחיתות, מצוקה ודם, גיטאות ותחומי מושב, דרך פריצים וכלביהם, דרך צארים ועקריהם, דרך קרונות מוות ותאי גזים, מדינה זו שקדם לה החורבן השלישי עם כריתת שליש האומה — מדינה זו צריכה להיות דומה לכמה וכמה מדינות אחרות? לא ולא. מדינת ישראל, אם אורחותיה הם זרים, אינה לא אור לגויים ולא אור לעצמה; מדינת ישראל הנאמנה לעצמיותה יכולה להיות מוקד משיכה וארץ שריבים יקשרו בה את גורלם.

נכון שנעשה נסיון להחזיר את היורדים לישראל והוכרו על מיבצע שנת ה'30 למדינה, מיבצע של הנחות והטבות ליורדים שיעלו בתקופה זו. ואמנם במסגרת המיבצע הזה הוחזרו 4,000 יורדים שהם 1% מכל היורדים. יש אומרים שבעשרים החודשים שבמהלכם הופעלה התכנית שבו הביתה 11,400 איש בשעה שבעשרים החודשים שקדמו להפעלת התכנית חזרו 11,900 יורדים. לא נוכל להגיד שנסיון החזרת יורדים הצליח. אולם להיפך, פורסם במאי 1979 ש-20% לערך של היורדים שעלו במסגרת מיבצע שנת ה'30 שבו לארצות-הברית. לאחר שהשכירו במחירים גבוהים את הדירות אשר קיבלו ולאחר שמכרו את מוצרי החשמל אשר הכניסו לארץ ללא מכס. מבקר המדינה מעלה שהוצאו סכומים מיליוני לירות להדפסת חוברות הסברה על מיבצע החזרת היורדים כאשר 18,000 מהן היו מונחות בעת עריכת הביקורת באחד המחסנים. התברר איפוא שהפיתוי של הזכות להביא לארץ תנור אפיה פטור ממכס אינו תוקף כל כך. יש מהיורדים שאומרים: "את ההטבות נתנו לישראלים בארץ" — איכות חיים טובה, יותר תקומות עבודה, שיפור מצב הדיור. מכאן שמדיניות הממשלה חייבת להיות ברורה והפניות אל היורדים לא צריכות להיות רק על רקע של הטבת תנאים כלכליים אלא גם ובעיקר בנימוקים פאטריסטיים.

לסיכום, אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כאן בתקופת המרגלים, כשמאסו בארץ חמדה היא ארץ-ישראל והכריזו מדי פעם "נתנה ראש ונשובה מצרימה" כן גם היום עוברת פסיכוזה של ירידה מן הארץ בקרב ציבור שונה ומגוון, הן בקרב אלה שנמצאים בשולי החברה והן בקרב לידי הארץ, משכילים, ואלה גם אלה — כדי לתקן את עצמם — מוציאים את דיבת הארץ רעה ומשפיעים לרעה ולשלילה על מעמדנים לעלייה לישראל, כאן גם עתה חובתנו היא לצאת בסיסמה "טובה הארץ

לרפואה בישראל תחיים באמריקה. נדמה לי שנחטא בקלות ראש ואם נקבע שרק המגיע הכספי ורדיפת בצע עומדים מאחורי הירידה. הירידה של שכבות חברתיות מבוססות מוכיחה שיש גם גורם יעמוק יותר, גורם רוחני פנימי המצביע על אי-שביעות רצון גדולה מן ה"מקום החברתי שנתגבש בארץ. לא תמיד נוצר בתורה הישראלית חלל כתוצאה מירידה. אך הירידה מפילה חללים רבים מבחינת דמותה של המדינה ומציירת ציור שלילי שלה, ציור המקומם את הקהילות היהודיות בארץ-העברית או בכל מקום אחר שאילו מגיעים היורדים. כאן כן עתה, הירידה מגבירה את תהליך הטמיעה וה"התבוללות. בעבר היו שחשבו כי הישראלים היורדים ישמשו בלם להתבוללות, שכן הם יביאו עמם רוח חדשה, "רוח ישראלית", אבל המציאות היא אחרת ועגומה מאוד. הישראלים לא זו בלבד שאינם מהווים מחסום בפני ה"התבוללות אלא אדרבה, הם מדרבנים ומאצים את תהליך הטמיעה וההתבוללות. עתונאי סיפר בשמו של ראב"י שהוא עצמו טיפל במשך השנה בשבעה נישואי תערובת דור ישראלים שהוא ביקש למנעם מכך אך לא הצליח. שולח הבנים של היורדים מאבד כל קשר וזיקה לארץ וליהדות. היטיב לבטא זאת אחד היורדים בווידיאו המ"עו: "הצלחתי בעסקים אבל הפסדתי בעסק הכי חשוב — הילדים".

הנתונים המחרידים על מספרם של הצעירים בקה"ל לית היורדים או המבקשים לרדת מצביעים על ליקוי כלשהו בדרכי החינוך בישראל. אילו היינו מסוגלים להנחיל מורשה ולהעמיק את תחושת ההזדהות הלאומית כי אנ היה גדל לנו דור צעיר, גאה בעמו, איתן באמונתו, שאינו מאבד את שאיפתו ותקוותו לטוב ולתקוה המצב. לצערנו אין די מחוייבות בתוך בתי-הספר למורשה ה"רוחנית של עצמו וכתוצאה מכך יש מדי שנה בוגרים המסיימים את חוק לימודיהם מבלי שתהיה ניכרת עליהם שום זהות יהודית מקורית. בסופו של דבר מוביל הניכור למורשת ישראל בהכרח לניכור למולדת. הערובה לחיבת המולדת היא אהבת התורה; תקוותנו ותפילתנו "לקוממיות בארצנו" נאמרת בסמך לבקשתנו "הארץ עינינו בתורתך". מתוך חוסר יסוד בחיבת ארץ-היורדים להסביר ולהבין מדוע מוטל עליהם להיות בארץ-ישראל במתח בטחוני מתמיד כאשר אפשר לזכות בחיים שלווים יותר שם, בגולה, מחוץ לגבולות הארץ. אדוני היושב-ראש, במשך שנות לימודם ושהותם בין כתלי בתי-הספר הם למדו מעט מאוד על הנסיונות, ההיאחזות באדמת נכר. הם לא למדו די כי נסיונות ההשתלבות בחברה הגויית הסתיימו בכשלון צורם שלעתיים אף עלה בדם-יהודי רב. היהודים אותם צעירים כי השנאה לישראל אינה נובעת מייחוד של העם, שהשנאה לעצמו התפרצה גם. כאשר חלק מבני עצמו היה נכון לוותר על ייחודו וצביונו? הורים מלמדים את תינוקותיהם להיזהר מפני האש, מפני גבהים, מפני סכנות אחרות. אך הם לא לימדו את בניהם ואת תלמידי בתי-הספר להישמר מפני האשליה היהודית הנצחית שיהודי יכול למצוא בית ושוויון ואחוזה בנכר ולבסס בו קיום שיש עמו קבע ותוחלת.

אדוני היושב-ראש, לא רק על מעצבי החינוך נליון — נפנה אצבע מאשימה גם כלפי עצמנו. טעם תחיים בישראל נעשה מר מאוד. כי אדם המביט סביבו מחזין בהרבה סימני כשלון. הוא שומע את פניני הלשון של מנהיגיו, הוא רואה עקרונות מוצהרים שאין נותנים על פיהם,

חבר קיבוץ של "השומר הצעיר" בגולן אבל לא מצאתי חברי קיבוצים מתגולן בני-יורק. אולם מצאתי חברי קיבוצים מהשפלה ומהעמק במעוזות בני-יורק כשהם שוטפים כלים בתריוצות רבה משום שהם למדו זאת בקיבוץ. חסר היה להם האידיאל והם נסעו לבני-יורק ושם הם שוטפים כלים של זרים. אם חסר לך אידיאל אתה יכול להיות בעיר, אתה יכול להיות בקיבוץ, אתה גם יכול לספוג ערכים בלי שזה יעזור; ואך אמרו קודמי? צריך לספוג ערכים, לקבל חינוך. אני מניח, חבר-הכנסת תלמי — ונאמת נאום יפה — שהחברי "השומר הצעיר" מקבלים חינוך טוב בקיבוצים אך בכל זאת יש בני קיבוצים שעוזבים את הארץ. צריך לתת להם את התחושה שלא רק הקמת המדינה זה דבר מבריק, נוצץ וזהיר אלא גם לחיות במדינה, גם לקדם את המדינה, גם לבנות אותה וגם להאדיר אותה — גם אלה צריכים להיות דבר מבריק, זהיר ונוצץ. ולצערי זה לא כך.

הגורם הכלכלי הוא חשוב ביותר. הוא לא יפתור הכול אבל כל ממשלה צריכה לקחת אותו בחשבון גם משום שאלפי נהגי מונלת בני-יורק, שהיו כאן נהגי מוניות לפני כן, נסעו משום שהיפשו חיים קלים יותר מבחינה כלכלית. אותם צעירים עוזבים גם משום שקהל להם למצוא דיור. אם אנו רוצים לפתור את הבעיה ולמנוע את הנזק מלעזוב את הארץ צריך לדאוג לאידיאל אבל צריך גם לאפשר תנאים כלכליים וסוציאליים בסיסיים. בלי דיור קשה מאוד לשכנע יוצאי עזבא להישאר בארץ ולא לפנות לעבר מדינות זרות. גם אם נתן אותם בבית הספר ובצבא וניתן להם את האידיאל הדרוש אנו חייבים לאפשר להם להשיג דיור בנקל ולא בקשים מרובים. לכן אני מציע לממשלה להקדיש תשומת לב לבעיה, והלוואי שהממשלה הקודמת היתה עושה זאת וצר לי שמספלי האופוזיציה מנסים להוכיח שבתקופת שלטון הליכוד התהליך הזה גבר. זה לא נכון. מאת אלפי אנשים ירדו מהארץ לפני שהליכוד הגיע לשלטון. בעיית הדיור היתה קיימת בעבר והיא קיימת גם היום. אני מציע שממשלת ישראל תבנה דירות שניתן יהיה בנקל להשיג אותן אך לא להעבירן לאחר מכן באופן חפשי. צעירים שהם יוצאי עזבא זקאים לקבל דיור בתנאים נוחים בלי להשקיע סכומים ניכרים. הדיור יכול להיות ממלכתי וכאשר עוד בים אותו לא יכולים למכור אותו ולטול את הכסף אלא אם כן הדיירים השקיעו את הכספים האלה ממקורותיהם הם. עלי-די זה יילקח העוקץ העיקרי מתוך האתגר הזה שבארצות-הברית ניתן להסתדר ביתר קלות.

אדוני היושב-ראש, אמר כבר השרות, חבר-הכנסת עוזי ברעם, שהוא דיבר לאחריהם עם כמה זוגות שלא חסר היה להם דיור ועזבו. אלה שייכים ודאי לאותם זוגות שחסר להם המניע האידיאולוגי. אי לכך רשנו לי, חברי הכנסת ואדוני היושב-ראש, לסכם ולומר: יש צורך גם במניע הנפשי והאידיאליסטי. רק ממשלה שתוכל לפעול בשני הכיוונים, אם זאת הממשלה הקודמת ואם הממשלה הזאת או הממשלה שתבוא, ולא חשוב מי יהיה בשלטון, רק אם הממשלה תדע לשאוף לכך שתושבי ישראל יוכלו מצד אחד לקבל את תנאי הדיור והעבודה הבסיסיים אך מצד שני לקבל את הערכים האידיאליסטיים שבלעדם אין אפשרות לדרוש מצעיר וצעירה שלא לחלום, לא לפנות לשדות זרים כשהם גורסים שיכולה להתפתח שם מהר יותר ולקבל יותר מאשר בארץ, רק השילוב של שני האלמנטים האלה יקצץ בירידה ויביא לידי כך שאנחנו נוכל להיות דוגמה גם לעולים פוטנציאליים. ארץ שממנה

מאד מאוד" ולסעול למען שתהיה טובה מאוד. עלינו לשפר את מצבנו הפנימי, עלינו לעשות למען שהיו החיים כאן קלים יותר; עלינו למצוא פתרון לבעיית הדיור, להבטיח ליורדים וגם לזוגות צעירים הנמצאים עדיין בארץ תנאי דיור הולמים ולבנות בשבילם דירות בשכירות כפי שהם משיגים בארצות-הברית; לבדלי המקצוע מבין היורדים עלינו להבטיח תעסוקה בהתאם לכישוריהם, יש לסייע להם לקשור קשרים עם מעסיקים בארץ; יש לאפשר לילדי היורדים לבוא ללא חשש, בתחילה לגיוס לצה"ל, על מנת לאפשר להם להיקלט; ובעיקר יש לעשות למען הגברת המוטיבאציה הציונית היהודית בכל מערכת החינוך וההסברה בארץ ולהעמיק את תודעת הזהות בין מסורת העם ומורשתו הרוחנית לבין הקשר שלו לארץ-ישראל. אדוני היושב-ראש, בלימת תופעת הירידה היא בנפשנו. אולם עלינו לעצור לא רק במסלול המניעה בבחינת "סור מרע" אלא עלינו גם לתכנן שורה של מעשים שיביאו אלפי יורדים הביתה, בבחינת "עשה טוב". ממשלת ישראל תיבחן גם במידת יכולתה להשיב בנים לגבולם.

הדיון ב. הלוי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אליקים גוסטב בדיאן, ואתריו — לחבר-הכנסת משה דיין.

אליקים גוסטב בדיאן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מאז ומתמיד עברו אנשים מארץ לארץ, היגרו, כאשר נסיעתם היתה פרי של אחת משתי הסיבות: או אידיאל או חוסר ברירה שנבע מצרונם להתקדם, רצון שאי-אפשר לממש אותו בארץ מוצאם. את ערכו של האידיאל הציג הרצל בצורה די משכנעת. קראתי את דבריו בגרמנית, שפת אמי. אשתדל עלי-י הוכרונ לתרגם את הדברים לעברית. הרצל שאל: דגל — מהו, מקל וסמרטוט? והוא ענה: דגל הוא יותר מזה. עם דגל ניתן להביא את האנשים לאן שרוצים. והוא הוסיף באירוניה דקה: אפילו לארץ הבחירה. ובאמת אידיאל הוא שהביא לכאן אנשים. חוץ מאידיאל באו גלים רק כאשר לא היתה ברירה. בשנות השלושים באו גלים מאסיביים של אלה שהחלו לברוח מגרמניה ואחרי מלחמת העולם השנייה — בגלל הטראומה של המלחמה. אלה שבאו לפני כן באו מתוך אידיאל. רק בשנות השלושים החלו להגיע לכאן שלא עלי-י ויקה של אידיאל.

מה קורה? האם עדיין יש אידיאל שניתן עלי-י לבוא לארץ ולהישאר בה? אני גורס שקל יותר להיות גיבור במשך יום, שרוע או חרש ימים, ואפילו להקריב את החיים בחזית, מאשר לחיות במשך שנים רבות כאשר אידיאל איננו מלווה אותך. לכן פגשתי בחוץ-לארץ כל-כך הרבה יחילים וקצינים שלחמו בגבורה ובמלחמת ששת-הימים וגם במלחמת יום-הכיפורים וירדו מן הארץ. אינני מסכים עם שני הגורמים שקדמו לי שאמרו שהמתח הוא אחד הגורמים המבריתים אנשים מהארץ. לחיות בין מלחמת ששת-הימים לבין מלחמת יום-הכיפורים ומעבר למלחמה זו במתח כלכלי וסוציאלי חיי יום-יום אפורים וזהו גבורה שגם לגיבורים שחירפו את נפשם בגבול וגלחמו בחזית קשה לעמוד בה. לכן יש חיילי וקציני מילואים טובים שעוזבים את הארץ, משום שצריך אידיאל גם בין מלחמה למלחמה. אינני שייך לאנשי "גוש אמונים" אבל אני רוצה להגיד שהם מצאו אידיאל מסויים. לכן הם אינם עוזבים את הארץ; אינני

הוא אמר: אפשר לדבר על כל דבר שנאמר בכל מקום. עכשיו, לגופם של דברים שראש הממשלה שם בפי, אני לא אמרתי אותם בשום מקום, לא בכנס "במה" ולא בראיון, אלא שראש הממשלה שם אותם בפי. אני מתשיב את מה שנקרא "תרבות הדיבור" בכנסת, לכן לא את הגדרות מה פירושה של עשיית כדבר הזה.

הדבר הראשון הוא שראש הממשלה אמר לגבי הצעתי: "איננו יכולים לקשור את המשא-ומתן עם הבחירות בארצות-הברית" — הצעה שישנה באירופה באיוה שהוא מקום — "בשום אופן לא. אבל אני חושב שלא צריך להציע עכשיו שום תאריך אחר. כזכור לך מהפגישה המשותפת עם מר ואנס בשדה התעופה קנדי, אנתוני לא קיבלנו תאריך יעד, והממשלה יחד אתך, פה אחד החליטה לדחות את הרעיון על תאריך יעד". אני הצעתי באיוה שהוא מקום שהמשך הדיונים יהיה לאחר הבחירות בארצות-הברית? הצעתי שנמשך או שלא נמשך את הדיונים לאחר ה-26 במאי. אבל הוא אמר זאת אישית לי, בתגובה להצעה שלא אני הצעתי. אולי מצרים או ארצות-הברית הציעו לדחות את המשא-ומתן ולקשור זאת עם הבחירות בארצות-הברית. ואז הוא מפנה את הדברים אלי ואומר: כזכור לך מהפגישה ההיא, הממשלה החליטה יחד אתך. את זה הוא אומר לי בעניין ההחלטה לדחות את עניין תאריך היעד. מזה משתמע שאני בממ של הצבעתי יחד אתך, וזה נכון, לדחות את הרעיון של תאריך היעד. והוא פונה אלי עכשיו ואומר: עכשיו יש הצעה לדחות לאחר הבחירות ואין אתה עושה כדבר הזה? אם הוא לא מתכוון אלי, מדוע הוא אומר לי "הממשלה יחד אתך, פה אחד החליטה לדחות את הרעיון של תאריך היעד"?

(קריאות)

אתם יכולים לצעוק. מספיק שראש הממשלה אמר זאת.

אתם מוכנים שאקרא מהפרוטוקול או אינכם רוצים לשמוע?

מנחם פביהר: (הליכוד):
יש פה אי הבנה.

משה דיין:

אני מבקש הפעם לדבר, אין לי חושש דיבור כמו לתבירי הליכוד. יש לי רגעים מעטים, אבקש לתת לי אותם רגעים כדי לקרוא מהפרוטוקול מה אומר ראש הממשלה. אם יהיה להם הסבר אחר תעלו לדוכן ותיתנו הסבר אחר.

אחר כך אומר לי ראש הממשלה בנושא הבטחון: "לא נזכר לוותר על מה שהחלטנו יחד. אתה הצבעת בעד זה יחד עמדי". כאשר ראש הממשלה אומר "אתה" למשה דיין אני מגיח שזה מכון אלי. "אתה הצבעת בעד זה יחד עמדי"; הבטחון ביהודה, שזמרון ועזה בידי ישראל. וזה מעוגן בהסכם קמפ-דייוויד. ולא לשווא מדובר שם על "remaining forces". הם יישארו. אז לשם מה הם נשארים? למען הנוי? — למען הבטחון. אבל זה צבא ישראל. פירוש הדבר הבטחון הוא שלנו. אני הצעתי באיוה שהוא מקום בהצעה שלי ביטול חד-צדדי של המצב; הצעתי שצה"ל ייצא מיהודה ושזמרון ועזה? אמרתי באיוה מקום שאנתוני נוותר על הסמכות הבלעדית והבלבדית שלנו על הבטחון? כאשר ראש הממשלה ברצף אחד בדברי הסיכום שלו על

יורדים — קשה מאוד להניע עולים לבוא אליה. רק ארץ שאין ממנה אמגראציה מאסיבית, ירידה מאסיבית, רק היא תוכל להיות ארץ קולטת עלייה.

החזיר ב. הלוי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת משה דיין, ואחריו — לחבר-הכנסת צירלי ביטון.

משה דיין:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה לבקש מראש את סליחת הכנסת על כך שלא אדבר לעניין העומד על סדר-היום. אבל אני עושה זאת אף-על-פי שאני חושב שאין לעשות זאת בעקבות פסקה של גדול ממני, הוא ראש הממשלה, שבדבריו ביום שני אמר, בין השאר, לאחר שהערת לו שהוא מתווכח אתי על דברים שלא נדונו ושאם אמרתי, בזאת הלשון: "אין זה משנה כלל איפה ומתי אמרת את הדברים שהגיבתי עליהם. אמרת את הדברים האלה. כמו עיני קראתי אותם. סלח לי, בשביל זה יש פארלאמנט. אפשר בהחלט להשיב על דבריו של חבר כנסת שהשמיע אותם בכל הזדמנות". על סדר-היום ביום שני עמדה שאלת מדיניות הממשלה ומינוי ראש הממשלה לשר הבטחון וכוונתו למנות לעצמו סגן. בנושא של מדיניות הממשלה דיבר ראש הממשלה בשני עניינים: האחד, תגובה לעמדת ארצות-הברית והמהלכים שהארצות האלה רצות לנקוט בעניין המשא-ומתן לשלום; והשני, מדיניות הממשלה לגבי חוק ירושלים. ראש הממשלה הודיע שהממשלה לא תתערב בחקיקה של הכנסת בעניין זה. אלה היו הנושאים שעמדו על סדר-היום בדברי ההודעה של ראש הממשלה על מדיניות הממשלה. ולכן כאשר אני קיבלתי את רשות הדיבור לעשר הדקות שלי אכן דיברתי על הנושאים האלה ואני חושב שכך צריך לעשות. כאשר הגיעה עת ההצבעה הצבעתי בעד הצעת הליכוד כי העמדות בנושאים האלה מקובלות עלי. אבל ההודעה של ראש הממשלה — כי "אין זה משנה כלל איפה ומתי אמרת את הדברים שהגיבתי עליהם. אמרת את הדברים האלה. כמו עיני קראתי אותם. סלח לי, בשביל זה יש פארלאמנט. אפשר בהחלט להשיב על דבריו של חבר כנסת שהשמיע אותם בכל הזדמנות" — היא לדאבוני שמחייבת אותי, לא רק מתירה לי, שלא לתת לזמן לעבור ולהגיב על דברים לא נכונים שראש הממשלה אמר בשמי, ששם אותם בפי, דברים שלא אמרתי ואשר אותם אקרא מן הפרוטוקול. זאת אף-על-פי שזה אינו נוגע לנושא הנדון היום. בדברי הפתיחה של ראש הממשלה הוא התייחס לעמדותי בשאלת תחלת האוטונומיה באופן חד-צדדי ואמר: "אדוני היושב-ראש, לקראת הסיכום אני רוצה לומר שאף-על-פי שהיה זה ייחוס מתוך מאור, בעיקרו זה היה ייחוס רצוני, ואני מודה לכל החברים על ההשתתפות בו. באופן מיוחד אני רוצה להשיב לדבריו של חבר-הכנסת דיין ואני רוצה גם היום לומר: אני מוכן להקשיב לדבריו בלא פנות קשב כמו שהקשבתי להם כשהוא היה חברי לממשלה". ראש הממשלה אמר כאן "באופן מיוחד אני רוצה להשיב לדבריו של דיין", לדברים שלא אמרתי בכלל. איך מרשה לעצמי ראש הממשלה לעמוד כאן ולומר כאן בדברי תשובתי לסיכום הדיון "אני רוצה לומר שאף-על-פי שהיה זה ייחוס מתוך מאור, זה היה ייחוס רצוני", והוא מודה לכל החברים שהשתתפו בו. "באופן מיוחד אני רוצה להשיב לדבריו של חבר-הכנסת דיין"? ביקשתי ממנו רשות לשאול אותו שאלה ואמרתי לו: אני לא אמרתי את הדברים האלה.

להביא לכנסת לדיון את מה שמתרחש בנושא האוטונומיה במשא-ומתן — את זאת הממשלה לא עשתה. כאשר הממשלה דנה אתמול בנושא מדיניות היא לא העלתה את הנושא הזה בכלל. ולכן גם אני בדברי לא העליתי אותו. אבל ראש הממשלה, שהיה במצב רוח נאות להתפלל, רצה וחשב שזה נכון לעסוק בנא. לדעתי זה איננו נכון לדבר שלא לעניין, בדיוק כפי שאני עושה עכשיו שכאשר מדברים על עלייה אני מדבר על דבר אחר. אבל ראש הממשלה קבע שמותר לדבר על הכל. ובדבריו נאמר כאילו אני מציע אתם הדברים שהוא אמר בשמי, כביכול, שמהם משתמע: אם יקבלו את הצעתי הרי כאילו הסכמנו להצעות הגנרל עלי, כאילו הסכמנו להתגבלת שליטתו של צה"ל בשטחים וכל הדברים האחרים שנאמרו פה. אני אחד מהדברים האלה אינו כלול בהצעת. ראש הממשלה לא קרא אותם בשום מקום, אני לא אמרתי אותם בשום מקום, והנה ראש הממשלה בא ואומר אותם כאן ושם בפי דברים חריפים מאוד שפירושה הוא שאני מכון לוותר על בטחונה של ישראל. לדבר הזה יש כמה שמות בעברית אבל אני בעד זה שנשמר על תרבות הלשון בכנסת לכן לא אומר את ההגדרה שלפי דעתי הוא ראוי לה.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

אדוני היושב-ראש, ההרעה הזאת היא במסגרת סעיף 53 האומר: "(א) חבר הכנסת המבקש רשות להודעה אישית ימסור תחילה בכתב ליזכר-ראש את תוכן הודעתו. (ב) לא תינתן רשות להודעה אישית אלא לחיזוק אי-הבנה שחלה בדברי המבקש או בקשר לדבריו, או להסרת האשמה שהושמעה בכנסת." ההודעה של חבר-הכנסת משה דיין היתה צריכה להימסר בכתב ובסוף הישיבה.

הוי"ר ב. הלוי:

אחרי המעשה כבר מאוחר. רשות הדיבור לחבר-הכנסת צ'רלי ביטון.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אוזניכם חברי הכנסת כי הדיון הוא על הירידה, בנוסף לאותה התזכורת, רבותי חברי הכנסת, אני מרגיש צורך למחות מעל במת הכנסת על היחס של חברי הממשלה לכנסת כמסוד עליון, כמסוד מחוקק, בכל נושא, לא רק בנושאים של ירידה מן הארץ. זה פרצופה של הממשלה. עכשיו ספסלי הקואליציה נקראים מלאים.

רבותי, דובר כאן על הירידה, ירידת אורחים ישראלים מן הארץ. מאז הקמתה של המדינה ועד היום הזה קיימת תנועה של ירידה; לפעמים ירידה גדולה ולפעמים קטנה. אולם כל עוד היתה עלייה — אני אומר כל עוד היתה עלייה — לא היתה חשיבות למדי הירידה. יהודים באו, יהודים יצאו, יהודים נולדו והמדינה לעולם קיימת. בשנת 1966, כשהמדינה נכנסה למערבולת של המשבר הכלכלי דאז אשר כונה בשם "מיתון", החלו אלפי צעירים לארוז את תפוציהם ולצאת את הארץ. מאות צעירי רים נראו בתורים ארוכים ליד השגרירויות הזרות, בעיקר ליד שגרירויות קאנאדה וארצות-הברית, אך היו גם כאלה שלא היה להם איכפת לאן לצאת, העיקר לצאת את הארץ. חברי הכנסת, הופצו אז שמועות על התמוטטות כלכלית צפויה. נשמעו בדיחות כמו על השלט בשדה התעופה המרכזי: היוצא אחריה מתבקש לכבות את האור. אולם, האור לא כבה, המדינה מתמכרת להתקיים. זה היה אז, במיתון של 1966. מה היה מספר היורדים באותה שנה?

ביטול הממשל פונה אלי ואומר: "אתה הצבעת בעד זה יחד עמדי; הבטחון ביהודה, שומרון ועזה יהיה בידי ישראל", האם אין משמעות הדבר שההצעה שלי אומרת כביכול שאנחנו נוותר על זה? והאם ההצעה שלי אומרת את זה? בכנס "במה" האחרון השתתף שר המשפטים והוא ביקש לשאול אותי שאלה. הוא אמר: אני רוצה לדעת בדיוק למה אתה מתכוון. האם כוונתך, חברי-הכנסת דיין, שצה"ל יישאר על הירדן ועל גשר אלג'בי או שיפנה אותם? ואני אמרתי לו שצה"ל יישאר על הירדן, יישאר על גשר אלג'בי ושאר הגבולות, ואף ערבי אחד לא יוכל להיכנס לישראל או לצאת ממנה בלי הסכמה של ממשלת ישראל, וצה"ל יהיה חפשי לנוע. זה נאמר בפומבי. כאשר ראש הממשלה פונה אלי ואומר: "אתה הצבעת בעד זה יחד עמדי: הבטחון ביהודה, שומרון ועזה יהיה בידי ישראל" פירוש הדבר שמה שאני מציע הוא למסור את הבטחון למינהל העצמי של הערבים. וזה לא נכון, הוא שם בפי דברים, שאני, משה דיין, מציע שישראל תוותר על הבטחון ביהודה, שומרון ועזה. זאת אמר ראש הממשלה בנרשא שלא עומד כאן לדיון בדברי הסיכום שלו. אילו ידעתי שזוהי עומד לדבר על האוטונומיה הייתי מציג את עמדותי.

על זה הוא מסיף את ההצעה של מצרים בנושא הבטחון ואומר: "אני חושב שטענתנו לגיטימית לחלוטין מבחינת מה שכתוב בהסכם שחתמנו עליו ולא בהצעות של גנרל עלי הסותרות לחלוטין את הסכם קמפ-דייוויד, ואת הכתוב בו." הגנרל עלי הציע שלוש הצעות בנוגע הבטחון: א. המינהל העצמי יהיה אחראי לבטחון; ב. בכל מקום שישראל תרצה להציב כוחות בטחון היא תצטרך לבקש רשות מהמינהל העצמי; ג. כאשר צה"ל ירצה לעבור ממקום אחד לשני הוא יצטרך לקבל רשות מה-מינהל העצמי הערבי. אבל הגנרל עלי הציע את הדברים לא במסגרת ההצעה שלי, הוא הציע זאת לד"ר בורג כחלק מהסכמי קמפ-דייוויד. בכלל, לוא ההצעות האלה היו מתקבלות או לא מתקבלות, זה היה במסגרת של משא-ומתן על משמעות הגשמות של הסכם קמפ-דייוויד ולא התלה חר-צדדי. אומר מר בנין ראש הממשלה: "אני חושב שטענותינו לגיטימיות לחלוטין מבחינת מה שכתוב בהסכם שחתמנו עליו, ולא ההצעות של הגנרל עלי הסותרות לחלוטין את הסכם קמפ-דייוויד, את הכתוב בו. לכן אנחנו לא נוכל לעשות שום דבר כזה באופן חד-צדדי"; כאילו ההצעה שלי על התלת האוטונומיה באופן חד-צדדי פירושה לקבל את הצעת הגנרל עלי. הוא מציין את ההצעה הזאת ואומר: איננו יכולים לקבל את הצעתך, משה דיין, מפני שגנרל עלי מציע כך וכך ומשמעות הדבר היא קבלת הצעתך וקבלת הצעת הגנרל עלי. אני אינני מציע זאת בהצעתך על התלת חד-צדדי של האוטונומיה ואילו גנרל עלי מציע זאת במסגרת הגשמה דו-צדדית של הסכם קמפ-דייוויד.

רבותי, לעומד כאן, להזכיר או לעסוק בנושא של הצעתי על התלת האוטונומיה באופן חד-צדדי? לפי מיטב זכרוני, אם זכרוני אינו מטעה אותי, במשך שנה שלמה של המשא-ומתן על האוטונומיה עלי-ידי הממשלה לא הושמע אפילו פעם אחת בכנסת דיון-חשבון על מה שמתרחש במשא-ומתן ולא נערך דיון בעניין זה. מה שאנחנו יודעים, לפי מיטב זכרוני — אם יתברר שאני טועה אתגבל — לפי מיטב זכרוני, במשך כל שנה המשא-ומתן מה שהכנסת שמעה היו הדלפות מישיבות הממשלה או הצהרות שהשר בורג נתן כאשר ירד מהמטוס בלוד. אבל

הפליט כמה קללות עסיסיות ברוסית ויצא את הארץ. למה? — כי ביקש דירה נפרדת בשכיל אמו ולא נתנו לו וכאשר לא נתנו לו הוא עזב את הארץ. חברי הכנסת, מה שמותר לקאזאקוב האב, מדוע אסור על יורם, על אבנר ועל אליהו שלא זכו לדיוור בישראל? במשרד השיכון הצטברו אלפי דירות כאבן ללא הופכין ועוד אלפי דירות בשלבי גימור. עם זאת 26 אלף זוגות צעירים זכאי דיוור ויתרו על זכאותם לדיוור בגלל התנאים המשעבדים המורענים להם. האם מישוה מהאחראים בקאבינט הכלכלי חשב על זה? לצערי לא ולא. עובדה היא שלא חל כל שינוי בתנאי מסירת הדירות.

אדוני השר-ראש, אין פה אף שר אחד שישב בשם הממשלה. אין פה אף שר אחד שיקשיב לדיון. לא ייתכן לדון כך. אין איש שייצג את הממשלה בדיון.

משה שמיר (התחיה — בנא"י):
כבר הפסיקו פעם את הישיבה. אני רוצה לחזק את דבריי.

הדיון ב. הלוי:
זה לא נושא ממשלתי. הדיון הוא בין חברי הכנסת. הנושא הועלה על-ידי חבר כנסת. המשיב לא יהיה שר אלא חבר כנסת.

צ'רלי בימון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
חברי הכנסת, אלה אשר בכל זאת מקבלים את התנאים האלה או בכל זאת חותמים על חושים כאלה או שהם תמימים או שהם מהסוג של אותו יתודי פולני אשר התחייב ללמד את העיר של הפרץ קריאה וכתביה. כשנשאל איך הוא מעז השוב: יש לי עשר שנים זמן; במשך תקופה זו ייתכנו כמה אפשרויות, או שאני אמות או שהעיר ימות או שהפרץ ימות. המבין יבין. את זה אמר יתודי פולני באותה תקופה כאשר ביקשו ממנו ללמד קרוא וכתוב את העיר של הפרץ. אני אומר זאת לחברי הכנסת, המבין יבין. זה מה שהווגות הצעירים חושבים על הממשלה. זה לגבי הווגות הצעירים אשר כאמור רובם ילידי הארץ.

אבל מה על הנשירה? הנשירה הגורמת נדודי שינה ראשי השלטון בארץ? לפני תש"ם שנים יכולתם לשכנע את העולה מרוסיה, לספר לו על הסוציאליזם המתגשם במדינת ישראל החפשית; יכולתם להגיד לו שיש דיוור, שיש עבודה, שיש פרנסה, שיש לימוד חינוך, שהסוכנות תשלם — על חשבון בני שכונות העוני, כמוכן — או גם באר כמה עולים. היום הם לא חוצים לבוא כי הם כבר יודעים הרבה, הרבה יותר ממה שידע אפילו בן המדינה הזאת. היום שומעים על משכנתה צמודה, על אינפלציה של 130%, על כך שלמוד אקדמי מחייב אותו להתרוץ ממשרד למשרד, למשרד "מעז" ו"מה עוז צור". הם כבר הספיקו לשמוע שבשראל יש עם המתגורר בשכונת התקווה, במסורה, ואם הוא יבוא אל כל הטוב שלו יזכה, אם יזכה, יהיה על חשבון אותם מקופחים בקטמון ובמסורה. כאשר הם שומעים את כל זאת הם מתחילים לעשות "חושבים". ברוסיה אין לו לאיש משכנתה. בשביל דיוור הכולל חשמל ומים הוא משלם 7% משכרו החדושי. אוטובוסים לעבודה — בחינם. לימוד אקדמי לא ז"ל. כל כך שווא חינוך אלא הוא אף מקבל בשכיל הלימודים גם תשלום. אם כן, בשביל מה לבוא לארץ? ממשלה זו מוכנה להציע למשקיע הון כל מיני הטבות:

אין אומדנים מעודכנים אך ההערכה היא שהיו כ-200 אלף. הפעם, חברי הכנסת, המצב מדאיג עוד יותר. יש המדברים על חצי מיליון ויש המגזימים ועוברים את מחסום ה-700 אלף. כאמור אין אומדנים מדויקים. אפילו המחשבים לא יכלו לסטטיסטיקאים בנושא זה מכיוון שרבים יוצאים את הארץ כאשר המטרה המוצהרת ליציאתם היא ביקור זמני או טיול בלבד. מה שמדאיג הוא סוג היורדים שהם מהנדסים, מורים, רופאים וסטא-זרים, וטכנאי אלקטרוניקה.

האחראים בשלטון הישראלי, המודאגים מהירידה, טרם חשבו על דרך כלשהי לצמצם את מספר היורדים. תנועת "הפנתרים השחורים" בישראל חקרה את הנושא ומצאה כי הגורם לירידה הוא מורכב. הירידה, בעיקרה, נעוצה בהעדר אפשרות להגיע לדיוור אנשי בלי להסתבך בחוב המשעבד לכל החיים. מאז עלייתה של הממשלה הנוכחית לשלטון חל מפנה בעניין הדיוור. דירה אשר עד מארס 1977 עלתה 100 אלף לירות עולה כמיליון ו-200 אלף לירות. ההלוואות המוצעות אינן מכסות שליש מעלות הדירה. את היתרה חייב הנוג הצעיר הזכאי להל-וואה לגייס ממקורות אחרים, כלומר מגורמים פרטיים, בין היתר מההון השחור, רכיבית הועלה על 150%. אפילו העסק המשגשג ביותר לא יכול היה לעמוד בתנאים כאלה. מה עוד שגם ההלוואה הממשלתית צמודה. בתנאי אינ-פלאציה דוהרת כמו שלנו משוגע מי שיתחם על הלוואה כזאת, כיוון שסכום החוב מוכפל כל שנה ביותר מ-100% ושיעורי ההחזר לא ישיגו לשולם את הגידול בחוב ואת הצטברות הפרשי ההצמדה.

חברי הכנסת, בחור צעיר אשר חונך על ברכי אהבת המולדת, למד את ש"י עגנון ואת חיים נחמן ביאליק, טייל בארץ לרחבה ולארכה במסגרת הגדנ"ע, שירת בצבא — התאהב לא רק במולדת אלא גם בחברתו, בבת זוגו, והחליט להתחתן ולהקים בית בישראל. לאחר שהת-רוץ ממשך למשך נרשם כזכאי לדיוור. עם הפתק הזה פנה הלאה והנה באה האכזבה. ההלוואה המאקסימאלית המוצעת לזוג צעיר עומדת על 550 אלף לירות ומחציתה צמודה. הדירה, כאמור, עלה לפחות פי שניים מסכום זה. השאלה היא מגיין יגייס זוג כזה את יתר הסכום. אם ניקח בחשבון את האבטלה המצב הוא יותר גרוע. ברוב יאשו שנה זוג כזה להשגיר ריריות הידועות ברחוב וזירקון. אין לו כתובת אחרת, לצערי.

לעולה מרוסיה יצרתם הרבה כתובות, חברי הכנסת, ועם זאת לא הגדלתם את העלייה. אם כך, באיוו וכות, רבותי חברי הכנסת, אני יכולים לטעון נגד זוג צעיר מיואש כזה? חברי הכנסת, תקראו ליורדים נמושות, תקראו להם יורדים, תכנו אותם בכינויים שונים. כינויים אלה לא ימנעו את המשך הירידה. כינויים אלה, רבותי חברי הכנסת, לא החזירו יורד אחד לארץ. זוגות צעירים כאלה ששובים את הארץ יכולים להגיע, בארצות-הברית, בעבודה של שנתיים, לדירה. בישראל האהובה עליהם תעלה להם הדירה בשיעבוד לכל החיים בגלל תנאי המש-כנתה. רבותי חברי הכנסת, אני רוצה להזכיר לכם דברים מהעבר, מהתקופה שהיתה עלייה מאסיבית מצרית-המזר-צות. בעבר היללם אורח רופי אחד. הצגתם אותו כגיבור בשל מידת אהבתו לישראל ופעילותו ברוסיה למען העלייה. האיש הינו קאזאקוב האב ז"ל. מה לא כתבתם עליו? אפילו בנימין זאב הרצל נראה גמד לעומתו. אך הנה מה שקרה: האבא של קאזאקוב בא לארץ, ראה,

לראות שמאות אלפים עושים זאת במצח נחושה. רק לפני ימים אחדים פורסם הסקר של פור"ר שגילה כי כ-5% מתושבי המדינה מתכוננים לרדת בזמן הקרוב ועוד 6% חושבים על כך. 11% אלה הם יותר מ-200 אלף איש. אינני יודע אם אנתוני בארץ קלטנו היטב את האור האדום שסקר זה חייב להדליק אצלנו. אם 200 אלף איש מדברים בגלוי על ירידה, לאן הירידה? זה מצב חירום לאומי המחייב אותנו להשתחרר מכל עיסוקינו ולהפנות את כל כוחנו לעריכת בדק-בית רציני בטרם פורענות, בטרם יהיה מאוחר.

כבוד היושב-ראש, כל יורד העובד את ארצנו מקים מחסום בפני עלייתו של יהודי אחר. הירידים במודע הם שגרירים גורעים של ארצנו המוציאים דיבת הארץ רעה בסיון לנמק את ירידתם. איש אינו יודע במדויק כמה ישראלים ירדו מאז קום המדינה. המינימאליסטים מדברים על 300 אלף; המקסימאליסטים — על מספר כפול מזה. אך כולם תמימי דעים שהתופעה הפכה למכת מדינה. ועצוב עוד יותר הוא להיווכח שבין הירידים, שני שלישים מהם צעירים למטה מגיל 40, אנשים במלוא כושר עבודתם, פרודוקטיביים ובעלי מקצועות הפשיים. ספק אם יש אמצעים טכניים או אירגוניים למניעת ירידה זו, שכן היא תוצאה ישירה מאווירת ההתפרקות המסרית ומהאקלים החברתי-הרוחני שהשתרר בשנים האחרונות בארץ ומעמידים בראש סולם הערכים את החמירות, את הלא איכפתיות, את הקאריזם ואת הרדיפה אחר חיים קלים יותר ונוחים יותר. רק שינוי דראסטי באקלים החברתי, רק הכרה ברורה כי לא באנו לארץ למצוא רק חיי שעה אלא להבטיח חיי עולם לעם ישראל בארצו הקדושה, יכולים להביא למיפנה. אסוננו הוא שיש בינינו המשלימים עם הירידה. גישה זו מחלישה את כוחנו בארץ, מרתיעה עולים מלעלות ומערערת את מעמדנו כמרכז רוחני לכל תפוצות ישראל.

חברי הכנסת, מעון הירידה אין לגנות את אנשי החינוך בארץ. הגיעה השעה שמחנכי הדור הצעיר בארץ ישאלו את עצמם מהי התרומה שהם תורמים לטיפוח זיקת הצעיר היהודי לארץ אבותיו. כלום מקרה הוא שבין הירידים גדול דווקא חלקם של בוגרי הגימנאסיות והאוניברסיטאות החילוניות ובני קיבוצים? כלום מקרה הוא שרוב הירידים אינם שומרי מצוות בעוד שבין העו-לים המצב הוא בדיוק הפוך, רוב העולים הם יהודים דתיים שומרי תורה ומצוות? תברי הכנסת, הירידה היא את קלון לחינוך החילוני שנכשל ופגש רגל. בתלמודי התורה, בישיבות הקדושות, בבתי-הספר הדתיים ובבתי-המדרש מתחנכים על הטטחות הקודש-ברוך-הוא ליצוק אבינו: "גור בארץ הזאת ואהיה עמך ואברכך". חכמי ישראל לדורותיהם נתנו ביטוי מעמדי לשבועה "אם אשכח ירושלם תשכח ימיני", וזאת בכל התפילות והברכות. היהודי המאמין נושא שלוש פעמים ביום את התפילה "על-ירושלים עירך ברחמים תשוב ותשכון בתוכה כאשר ידברת ובנה אותה בקרב ביימינו בניין עולם". החינוך הדתי מושרש באהבת ארץ-ישראל והנער בהתבגרו יודע שבארץ-ישראל מקומו; מה שאין כן בחינוך החילוני חסר הערכים, המפגין תלישות והתנכרות ליסודות האומה. מי שמפגין התנכרות לקשר בין העם לארצו חורע אותה בלבבות הנער קוצר אחר-כך ירידה. את תופעת הירידה מן הארץ, שהגיעה לממדים נוראים, ניתן לבלום רק באמצעות שיבה אל המקורות וחינוך יהודי אמיתי, חינוך לערכים תורתיים מקוריים.

שנים אחדות ללא מסים, ערובה לכספם ולהשקעותיהם ועוד, ובכל זאת יש חיסול השקעות. לפי דו"ח נגיד בנק ישראל מגיעות ההשקעות הישראליות בחוץ-לארץ לסכום מים הגדולים פי שלושה מההשקעות של זרים בישראל. אם כך המצב לגבי לווייתנים, למה תרצו שאנשים קטנים, נמושות, יתשבו אחרת? יש הצורקים שבגלל חוק הפלי-טים האמריקני המעודד נשירה נפסקה העלייה. לאלה הצורקים אני אומר: האם שכתתם שאתם הצנתם את יוצאי רוסיה כפליטים הנמלטים ממשטר של דיקוי? האם שכתתם את הפירסומים שלכם על המסכנים, יהודי רוסיה? או קמו בארצות-הברית אנשים אשר העריכו את האפשרויות הטמונות ביהודי רוסיה, שהם בעלי מקצוע מעולים, תשווים זהם בשביל המשטר האמריקני, ואז התקבל חוק הפליטים.

אם רוצים בצימצום הנשירה, בצימצום הירידה, אז בבקשה, אין דבר קל מזה: תפנו את כל המשאבים המופנים כיום להתנחלויות, אשר בודאי יביאו אסון על המדינה ועל העם, למטרה הזאת. בכספים הללו תקמו שיכונים בתנאי שכירות, לימוד חינוך, גם לימוד גבוה, שתחתן אשראי לתעשייה ועירה תוך תגבלת היבוא. ואז בלי רק שלא תהיה ירידה אלא גם הירידים ישונו לארץ. בלי כל זה, רבותי חברי הכנסת, כל הדיבורים על הירידה הם בבליה.

היו"ר ב. הלוי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת יהודה מאיר אברמוביץ, ואחריו — לחבר-הכנסת גדי יעקבי.

יהודה מאיר אברמוביץ (אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, היום אנו מעלים על סדר יומנו את בעיית הירידים לגור היוצאים עם נרות בידיהם לחפש את עגל הזהב. יורדים אלה באו לארץ ושרו: "אנו באנו ארצה לבנות ולהיבנות בה". וכשנכתחו שהם לא נבנו בה די הצורך, לדעתם, לקחו תרמילים בידם ויצאו לחפש את עתידם בין הגוים.

הגמרא במסכת כתובות מספרת לנו על שלושת האמ-ראים, רב אבא, רב חיא ורב זירא, שעלו מבבל לארץ-ישראל בימי שלטון הרומאים. על רב אבא מסופר כי כשהגיע לגבול הארץ לער עכו נשק את סלעיה; על רב זירא מסופר שמרוב חשקו להגיע אל הארץ היה עובר את הירדן בבגדיו; ועל רב חיא מסופר שכשהגיע לארץ התפולש בעפרה. כה עמק ושרשי היה הקשר לנחלת האבות, קשר שלא נותק בלבותיהם של היהודים בכל הגלויות. עם ישראל ארץ-ישראל היו תמיד בלבו של היהודי המאמין מיקשה אחת. אך משקמו בעלי התיאוריות והכריזו ש"ככל הגוים בית ישראל" הוגף הסכין על קשר זה. הנער נתלש מן הבסיס, מאבד את רגש ההזדהות, מתנתק מארצו, תחילה ברגש ואחר-כך גם פיסית.

חברי הכנסת, הירידה מהארץ איננה תופעה חדשה. תמיד, גם בעת העליות הגדולות, היו יורדים. יהודים יצאו לרעות בשדות זרים. אך בכל זאת היה שינוי אחד לעומת מה שקורה אצלנו בשנתיים-שלוש האחרונות. תמיד היו הירידים מסתתרים תחת ההכרה כי הם נוסעים ללמוד, להשתלם, לבקר חברים, ועוד סיבות שונות ומשונות שהיה בהן כעין התגנלות ומתן הצהרה לפחות שהציאות היא זמנית. אך היום הגענו למצב שבו אין עוד מתביישים להכריז בפומבי שיורדים לקביעות. בעבר הרחוק היו שחשבו על ירידה אך הם מלחוכי. אך היום כואב הלב

שדשנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):
איפה השרים? לאן הם הלכו? נמאס להם לשמוע את הדיון?

הי"ר ב. הלוי:
הדיון הזה מתקיים בעקבות הצעתו של חבר הכנסת מילוא, הוא יושב כאן, הוא יסכם את הדיון.

שדשנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):
לא, אנחנו מבקשים שהשרים יהיו נוכחים בדיון.

גד יעקבי (המערך):
מאחר שלפי הכרתי הממשלה כבר אינה קיימת זה זמן רב לא מפריע לי שאין פה שרים. גם כשהם ישנם הם כאילו אינם.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הירידה אינה אלא אחד הביטויים לתהליכים הקשים והררי-הסכנה המתחוללים למיטב הכרתי בעם היהודי ובמדינת ישראל; היא מעין מדחום המודד את התרחשותה של מחלה שעמה סכנות חריפות, מחלה שיתכן שניתן גם להגדירה כמשבר לאומי.

ההתבוללות בקרב יהודי ארצות-הברית וברית-המועצות וגם בקרב קהילות יהודיות אחרות, המתבטאת בין השאר ביותר משליש של נישואי תערובת, התרופפות הזהות והחינוך היהודי, החלשת הקשר והשתתפות והגברת והניכור בין שני המרכיבים היהודיים הגדולים — ארצות-הברית וישראל — טישטוש מתמיד של התפיסה הרעיונית הבסיסית של התנועה הציונית בדבר היותה של ישראל לבדה מדינתו של העם היהודי ושליטת הגולה כדרך חייו הלאומית של עם ישראל — לא שלילת יהודי הגולה או שלילת בחדים החיים בגולה כי אם שלילת הגולה כדרכו הלאומית של העם היהודי — בהתמודדות עם התהליכים והאתגרים הללו מותנה גם הסיכוי של ישראל להשכיל להפוך הלכה למעשה למרכז לאומי של יהודי העולם כולם, מרכז לאומי אשר מצד אחד גדל והולך על-ידי משיכת עלייה וקליטתה ומצד שני מק-רין מבוחן, מהשראתו ומדרכו על העולם כולו, שהרי מדינת ישראל כמדינה יהודית ציונית היא תולדת הציונות הן כאידיאלוגיה והן כתנועה מגשימה. ואמנם לכאורה הגשימה הציונית המדינית את עצמה — זו תכליתה המרכזית — היא העניקה קיום ריבוני, טריטוריאלי, משקי, לשוני וממלכתי ליהודים הרוצים בכך. אבל העובדה היא שרוב היהודים — לרבות אלה הנתונים במצוקה והנאלצים להגר ממקומם — מעדיפים את התבוללות או את הקיום בתפוצות הרווחה והמצוקה כאחת על פני התצטרפות לקיום הריבוני. לדאבוני הרב התהליך המתחולל עתה הוא עלייה בירידה וירידה בעלייה. למרות פתיחתם של שערי ברית-המעצמות לא גברה העלייה לישראל ונראה כי בשנים האחרונות היקפי העלייה והירידה הם, לערך, שווים.

רוני מילוא (הליכוד):
חבר הכנסת יעקבי, אם מותר לי ברשותך: מבחינת המספרים יש בשנים האחרונות עלייה משמעותית בעלייה, בעיקר בגלל היציאה מברית-המועצות.

גד יעקבי (המערך):
יש גם עלייה משמעותית בירידה.

רוני מילוא (הליכוד):
בהחלט.

חברי הכנסת, חלק מהיורדים שייך לסוג הסותרים הועזרים שהשתכנעו באמצעות קרובי משפחה או חברים שירדו לפניהם כי העולם פתוח וארץ האפשרויות הבלתי מוגבלות תקבלם בברכה. אך בבואם לשם הם מגלים שהכבישים אינם מצויים זהב והכסף אינו צומח על העצים. רובם חיו במצב סביר בארץ ובבואם לשם, למדי-נות העולם, הם מגלים שעליהם לעבוד קשה ושאלו עבדו בארץ כפי שהם נאלצים לעבוד באמריקה היו כבר מומן עשירים גם כאן. רבים מהם מתאכזבים והיו רוצים לחזור אילו העמדנו להם את התנאים המתאימים לכך. פוטנציאל העלייה מחדש בקרב יורדים אלה גדול ואולי מפוטנציאל העלייה הקיים בקרב יהודי העולם ועלינו להקדיש זמן ומחשבה כיצד לפעול להבאתם הביתה. קליטתם תהיה קלה יותר, הם מכירים את השפה ואורחות החיים במדינה, אלה ועוד: בין העוזבים אותנו יש לא מעט אקדמאים שחשבו לכבוש בסערה את אמריקה אך אכזבתם לא קטנה. גם לאלה עלינו להפנות מאמצים מיוחדים. כיום אין כבר ב"ה כמעט מקצוע שבו לא יוכל אקדמאי למצוא עבודה מעשית בארץ. בהדרגה חל גם שימור ניכר בתנאי השכר והעבודה של האקדמאים וסיכויי ההתקדמות המקצועית הם טובים.

כבוד היושב-ראש, אחת הבעיות הקשות התורמות לירידה היא בעיית השיכון. אפילו אם נקבל את הגירסה שרבים מהיורדים מצלים בעיה זו רק כתירוץ לירידתם, בכל זאת עלינו להכיר בעובדה שזאת בעיה מעיקה שפותרנה יקל בהרבה את המצב ויצמצם את הירידה. יש למדינה פרקציות רבות ובמדיניות טובה יותר היא היתה יכולה להוזיל את מחירי המגרשים והדירות ותוך פיקוח נאות יכלו אלה לצמצם בצורה ניכרת את בעיית הירידה ולהגדיל את העלייה.

חברי הכנסת, היו זמנים שוגישה היתה שיש להינתק מהיורדים. ברבות הימים נוכחו רבים לדעת שהניתוק גורם להתרחקותם של היורדים, התרחקות לא רק מישראל אלא, לצערנו, גם מהיהדות. עתה ניכרת תפנית חיובית של יצירת קשר עם אותם ישראלים החיים בנכר. צריך לזכור שמאחורי כל ירידה יש בעיה כאיבה של משפחה שלמה עם משברים נפשיים וחמריים חמורים. הגיע הזמן לבחון כבנות את כל הגורמים ליחס אל הירידה. המאבק צריך להיות כפול, פנימי וחינוכי: בחוץ, לעשות הכול להתחזקת היורדים; ובפנים, להתחיל ולתנך דורות של צעירים לתורה ולאמונה, שיכירו בקשריהם האמיתיים, הרחוקים והדתיים, עם עמם ומולדתם. או יימנעו מירידה. יש לדעת כי נוצר מסגל לצמצום ערכים שהוא רכש בביתו ובבית-ספרו. רק אם יכירו רשויות החינוך בארץ שחינוך לערכים יהודיים אמיתיים, חינוך לתורה ול-אמונה בה', הוא המחסום העיקרי והיסודי לירידה, רק אז תבוא הקלה במצב. ואם נכיר בדרך זו נזכה בעזרת ה' שיקיימו בנו דברי הנביא ירמיהו: "הגני מבאי אולם מארץ צפון וקבצתם מירכתי ארץ — — — קהל גדול ישוב תנה".

הי"ר ב. הלוי:
רשות הדיבור לחבר הכנסת גד יעקבי, ואחריו — לחבר הכנסת סעדיה מרציאנו.

גד יעקבי (המערך):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת — — —

לכן הבעיה האמיתית היא להציג קיום שונה מן הקיים, קיום אשר יש בכוחו לשכנע שיש מוצא חיובי מן המשבר הנוכחי ושהמוצא הזה ניתן להגשמה. ישראל זקוקה לכן להנהגה איכותית המבחינה על-ידי חזון, הנהגה המסוגלת לאחד מחדש את העם היהודי סביב מדינת ישראל, המסוגלת להציב תכנית ולהביאה לעם ולקרווא לו להזדהות אתה ולהגשימה. בהעדר אלה אני מטיל ספק ביכולת לצאת מן המשבר הנוכחי באורח משמעותי.

הד"ר ב. הלוי :

רשות הדיבור לתבר-הכנסת סעדיה מרציאנו, ואתרי — לתבר-הכנסת שמאל פלאטו-שחון, ובהעדרו — לתבר-הכנסת קלמן כהנא.

סעדיה מרציאנו (מחנה שלי) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, — — —

שורשה ארבל-אלמוזלינו (המערך) :

זה ממש מדכא שאף אחד מהשרים איננו. אדוני היושב-ראש, איך אתה לא מגיב על דבר כזה? הרי זה מדכא. באזני מי צריך הנואם לדבר?

הד"ר ב. הלוי :

כבר נתתי את התשובה. יסכם את הדיון הזה חבר-הכנסת רוגי מילוא וזה עניין לשיקול דעת הממשלה ולא לשיקול דעת יושב-הראש הישיבה.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח) :

אבל ראש הממשלה אמר שהכנסת סוכרנית על הממשלה.

סעדיה מרציאנו (מחנה שלי) :

זה קצת משונה לדבר כך.

הד"ר ב. הלוי :

אם אתה רוצה לוותר — בבקשה, יש עוד נושאים. אם אתה רוצה לדבר, זה התור שלך.

שורשה ארבל-אלמוזלינו (המערך) :

איוו תגובה.

סעדיה מרציאנו (מחנה שלי) :

טוב.

יותר מ-400 אלף יורדים מישראל נמצאים עתה באירופה ובארצות-הברית. 50% מהם אשכנזים ילידי אירופה, 30% מהם ילידי הארץ, 20% מהם בני עדות המזרח; 60% מן היורדים עלו ארצה בין השנים 1948—1977; 64% מן היורדים הם בגילים 20 עד 40 ובעלי השכלה גבוהה, בוגרי אוניברסיטאות בארץ; ורובם בעלי מקצועות חיוניים ומבוקשים. רובם התחתנו בחוץ-לארץ, הקימו משפחות, חיים שם ואני חושב שכבר מאחר לנסות להתוודע בשיטות המקובלות היום.

ברצוני לציין שסטודנטים מעדות המזרח המתנגדים לירידה מתוך הוזהות עם החברה הישראלית ומתוך רצון עז להשתלב בה מתחילים בכל זאת לחשוב על רעיון זה מאחר שהתנאים בארץ דוחקים אותם לכך. אני מזהיר מפני התופעה של יורדים נוספים בדרך ואני מכיר רבים הצובאים על פתחי הקונסוליות האמריקנית והקנאדית ומתכים לקבלת האישור לירידה.

נר יעקבי (המערך) :

לכן אני אומר שהנתונים שבידי מראים שהיקפי העלייה והירידה בשנים האחרונות הם שווים. לערך. אין כמובן נתונים מסמכים וספיים על היקף הירידה, כפי שאנחנו יודעים, אבל די באומדנים אינטליגנטיים שקיבלתי מאנשים ששוחחתי אתם על נושא זה. בכל אחת מהשנים 1972 ו-1973 היתה עלייה של כ-44 אלף איש לשנה. היא ירדה בהמשך הזמן, בשנים 1975—1977, כ-12 אלף לערך לשנה ובשנתיים האחרונות היא של כ-20 אלף לשנה. כ-70% מן היוצאים מברית-המוצות נושרים בדרך וחלק מן המגיעים לישראל נושרים לאחר מכן.

ואשר לירידה : גם כאן במליאת הכנסת נשמעו דברים שבעצמם הם בגדר של נחמק פורתא לכאורה לעצמנו. אנחנו אומרים לעתים שרוב אנשי העלייה השנייה והעלייה השלישית ירדו גם הם מן הארץ. אבל השוואה זו, למיטב הכרתי, אינה ממין העניין. עתה, כאן, מדינת ישראל קולטת את העלייה בכליה האירגוניים, הכלכליים, הממלכתיים, אל תוך מדינת יהודים ריבונית; ואילו אז היו העולים נקלעים אל ארץ שממה, ארץ שבה האירגון היהודי היה קלוש, הם היו תייבים להיאבק על פת לחם ועבודתם והיתה זו ארץ געדרת תשתית וחסרת מערכת כלכלית וחברתית מפותחת. כל השוואה כזאת היא השוואה שאולי מנחמת כמה מאתנו אבל אין לה שום רלבאנטיות למצבים השונים בשתי התקופות.

האפשרויות הממשיות של יהודים בארצות המצוקה להגר לארצות הרווחה פתוחות במידה רבה והירידה ומידת הלגיטימציה שיש לה בציבור הישראלי מעניקות בדיעבד אישור גם לאי עלייה, מעין תעודת הכשר לאי עלייה לישראל. בכך יש חומרה נוספת לעצם תהליך הירידה מן הארץ. תוצאת כל אלה היא צורבת וקשה : למי שיש חופש בחירה להישאר בארצו שבגולה אינו עולה ארצה; מי שחייב לצאת מארצו נושר או בוחר מלכתחילה בארץ גולה אחרת; ורבים שיש להם חופש בחירה בישראל עצמה יורדים.

אין שום דבר שיכול להצדיק ירידה, לא מצוקה אישית, לא מצוקה לאומית ולא מצוקה חברתית, וגילוי של הבנה לתופעה זו אינו יכול להיות מקובל עלינו. יש צורך, למיטב דעתי והכרתי, בצינונות חדשה המכירה בחיוניותה של הזהות היהודית העצמית, במרכזיותה של העלייה לארץ ובבנייתו של מרכז לאומי בארץ-ישראל. זקוקים אנו לצינונות חדשה שאיננה גורסת שקיימות שתי דרכים לאומיות : להבדיל מאישיות — כי אם דרך אחת, דרך אחת בלבד : יהודים יחיו במדינת יהודים ריבונית גדולה, ייחודית ועצמאית כאן. כל דרך אחרת אינה יכולה להיות דרך-מלך לגיטימית לעם היהודי; היא יכולה להיות דרך לתקופות, ליחידים, לבודדים שזהו עניינם שלהם, בחירתם שלהם.

לצערי גם הכלים הקיימים המהווים את עיקר הקשר בין ישראל לבין התפוצות — הגמביה, מילווה העצמאות והפיתוח, המפלגות המסורתיות — אינם מסוגלים עוד לבדם להזין את השופות הדרושה בין ישראל לבין התפוצות. הם הופכים והולכים לשוליים בביצוע משימה עיקרית זו ויש צורך בכלים אחרים ודומים. אבל המפתח הוא פה, בישראל, בהנהגה המצביה יעדים ופעולת להגשמתם. המשך המצב הקיים לא יבטיח סטאטוס-קוו כי אם נסיגה, המשך הנסיגה, ונסיגה פירושה היחלשותה של ישראל ושחיקתו של העם היהודי.

אורי אבנרי הציעו בשעתם, בהודמנות דיון על בעיות הירידה, שחיללים אשר סיימו את שירותם הצבאי יהיו מתנאים הניתנים לעולים החדשים. וזה משתי סיבות: א. מהסיבה של הצבת אתגר לשרת בצבא; ב. מהסיבה של מתן עידוד לאלה שרוצים להמשיך לחיות פה ולא לרדת מן הארץ לאחר סיום שירותם הצבאי.

אני יודע על אלפי ווגות צעירים שסיימו את שירותם הצבאי, שעובדים, שמשתדלים, אבל הם ממש מיואשים והם, במקום לקיים דיונים כאלה המתקיימים בלילות שבת בסאלונים של כפר-שמריתו בשאלות איך להשקיע כסף ואיך לקנות ואיך לרכוש, חושבים לאיזו ארץ לרדת. ברגע שנתחיל לפתור את הבעיות החברתיות והכלכליות של האנשים האלה זה ישפיע גם על הצעירים המהססים עדיין והעומדים היום בפני השאלה אם לרדת או להישאר. זה ישפיע גם על אלה היושבים בחוץ-לארץ ומהססים אם לבוא לארץ. אני מדבר על כך בעיקר בקשר לבני עדות המזרח הנמצאים עתה בצרפת ובקאנדה, אנשים מוכשרים מאד, שנפרדו ממשפחותיהם בצעירותם כאשר חלק מהמשפחה עלה לארץ וחלק נשאר בחוץ-לארץ. הם התבגרו, התקדמו ורבים מהם נמצאים במצב כלכלי טוב. כשהייתי בצרפת נפגשתי עם אנשים כאלה, דיברתי אתם והם אמרו לי: אני לנו בעיות כלכליות, אנו מסודרים, הגענו לעמדם מסוים ואנו יכולים לעלות לארץ מבלי להזדקק לשירותים סוציאליים. אבל אנו חוששים מפני הבעיות של אפליה תרבותית, אפליה עדתית ואיכות חיים ירודה. איננו רוצים לעלות לארץ כל עוד הדברים האלה קיימים; מצד שני, איננו רוצים גם לבוא ולנצל את המדינה שאין לה ולדרוש עוד ועוד. אנו רוצים לבוא מתוך מחשבה והרגשה שזאת הארץ שלנו ויש לנו מה לעשות בה.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, רצוני להגיד שכל הבעיות שאליהן מתייחסים במדינה, כל הבעיות שמדברים עליהן ובעיקר הבעיות החברתיות-הסוציאליות — אני נמצא פה בערך שבועיים ככנסת וראיתי הרבה הרבה השרים, בעיקר דוד לוי, ישראל כ"ץ ואחרים — הולכות ומעמיקות, הולכים ופוגעים יותר ויותר בתנאים החברתיים של האוכלוסיה בארץ, אם אלה אנשים שגרים בדמי מפתח שרוצים לפגוע בהם, אם אלה קשישים שמקבלים השתתפות בחשמל, אם זה כל מיני דברים אחרים, ותבינו שגם אלה הן סיבות הממשיכות ללחוץ על אותו אורח שלא יכול לחיות בכבוד מהמשכורת שלו ושואל: מה יש לי לעשות בארץ הזאת?

אדוני היושב-ראש, אם לא תהיה תכנית — כמו בכל התחומים האחרים, בחינוך, בבריאות — כעבודה — כחברתית שתדון בנושא לעמקו ושחשוב קודם מה להשיג קצת פה באזרחים ובילדים שלנו ולא באזרחים שאולי יסכימו לחיות פה תלוי כמה ניתן להם — לא יעזרו כל הנאומים היפים שום דבר.

אדוני היושב-ראש, אני רוצה לתת דוגמאות לדברים שיש בהם עלייה ולדברים שיש בהם ירידה. יש עלייה — הממשלה השתדלה מאוד להעלות את הפשע, יש עלייה באלמיות, יש עלייה בשימוש בסמים, יש עלייה במתח התברתי, יש עלייה ביאוש, יש עלייה במתח הציבורי, יש עלייה באלמיות בשטחים, יש עלייה בחקיקה האנטי-סוציאלית. והירידה נמשכת — ירידה של ישראלים לחוץ-לארץ, ירידה במצב הסוציאלי, ירידה במצב החבר-

אדוני היושב-ראש, אחד הגורמים החשובים לירידה והוא הבעיות החברתיות אך לא גופל גם חלקן של בעיות איכות החיים. הגורמות גם לירידת אנשים טובלים מבעיות חברתיות. למעשה הסיבות הן רבות ואי-אפשר למנותן: אפליה תרבותית, אפליה חינוכית, אפליה בשטח הניסיון, בעיקר לגבי ווגות צעירים שאינם יכולים להגיע לדידה משלהם, בעיות פרנסה הבעיות עבודה. הצעירים חוששים מכך שילדיהם לא יקבלו את החינוך המתאים והם מתפשטים כבר עתה ארצות אחרות שבהן יוכלו להשתקע ולקבל את התנאים הדרושים להקמת משפחה ולחינוך ילדיהם.

אדוני היושב-ראש, אינני רוצה לדבר כאן כשר הבטחון אבל הרי כולנו יודעים שהמדינה הזאת בנויה על בטחון ואם כוחות רבים יורדים מן הארץ, אם יורדים אנשים ששירתו בצה"ל בדרגות בינוניות עד בכירות, מובן שחסנה הבטחוני של המדינה יורד ואחריו יורד גם חסנה הרוחני. כל המאמצים שעושים משרד הבטחון וה"קונסוליות הישראליות בחוץ-לארץ להכין רשימה של יורדים אשר יהיו מוכנים לשבת ארצה בשעת חירום הם לדעתי פתרון של עיוורים, פתרון של ראייה עקומה ומ"טורפת שמנסה להתמודד עם בעיה חמורה ולהוציא ממנה לפחות משהו אם מצבנו הבטחוני יהיה גרוע. זה לא הפתרון. הפתרון הוא לבסות רוצה אנשים אלה מלרדת ולהקים תרופה למכה. אל לנו להתעלם גם מההתייחסות הקיימת בין חיללים בשירות מילואים שצריכים לשרת זמן כפול, גם במקום אלה שירדו מן הארץ. הנטל המוטל על הנשאים בארץ הוא בהכרח כבד יותר גם מבחינה בטחונית וגם מבחינות אחרות שעוד אמנה אותן.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הגברת גולדה מאיר ז"ל לקחה לידה יומה אישית ורצינית בנושא העלייה מברית-המועצות בעיקר והכריחה את המשרדים השונים להעניק תנאים מפתים יותר לעולים אלה כדי שיגלו מספרם. אולם מאמצים אלה הביאו לתוצאות בדיוק הפוך. קודם כול, העולים מברית-המועצות, ברובם, אינם באים מתוך סיבות ציוניות. אינני מתכוון לכולם, בוודאי יש כאלה הבאים כציונים ואם אני פוגע באלה אני מבקש סליחה מראש, אולם עובדה היא שרבים מהם אינם באים מתוך ציונות, אינם באים כדי לתרום, אינם באים מפני שאליפת להם מה קורה כאן כפי שהיה הדבר אצל אלה שעלו לארץ בתנאים הקשים ביותר. היום לצערנו רובם גושרים עוד בווינה ועושים את דרכם לארצות-הברית ולקאנדה. גם זה גורם למדינת ישראל הוצאות עצומות כי הממשלה שולחת שליחים לווינה ולמקומות אחרים בעולם כדי לבסות ולתווך את הגושרים האלה ולפתותם, שוב בתנאים חמריים טובים יותר מאלה שהוצעו להם קודם לכן, כדי שירצו לבוא הנה. באותו זמן יש אנשים רבים בארץ המייצרים — ואני לא מתכוון כמכונה — עולים חדשים הנולדים כאן וגדלים כאן, הרוצים לגדול כאן ולחיות כאן, אבל התנאים הדרושים להם ניתנים להם והם גדלים בתנאים נחותים. אני חושב שדווקא כאלה צריך להשקיע את ההשקעה הרצינית ביותר כי הם עתיד המדינה, הם תוצרת הארץ, מה שנקרא "כחול-לבן", ולא יבואו מאיוה שהוא מקום. בהם לא משקיעים את מה שצריך להשקיע והתוצאה תהיה שהתוצר המוגמר, כאשר הם יגדלו, הם יירדו מן הארץ כי יגיעו למסקנה שכאן לא ניתן להם הסיכוי ללמוד ולהתקדם ולהתבסס. הם יחפשו להם ארצות אחרות כפי שעושים העולים המגיעים הנה, בעיקר מברית-המועצות. סיעת מחנה שלי וחבריה-כנסת

כלנו בבית הזה מלכתחילה, כשהתחילה רק תופעת הירידה — וכן וכמו תופעת לאיכות — אמרנו שצריכים להתוויר אותם וכלנו הרגשנו ובצדק שגם, אנחנו אשמים, שהמדינה הזאת עודדה ירידה בכל תחומי החיים: במשק שאיננו בנוי לקליטת עלייה, במשק שבנוי לפליטת אורז חים ולא רק עולים, בחינוך שהוא חינוך לירידה, כי דרושה מוטיבאציה להישאר בארץ, אי-אפשר בלי זה.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

אדוני היושב-ראש, אני רואה ששר הקליטה, שהוא המופקד על הנושא בממשלה, יושב במזנון הכנסת. זה כבר עובר כל גבול ששר אחראי נמצא בכנסת, איננו עסוק בשום דבר אחר והוא מתרים את הדיון.

(קריאה: יש להפסיק את הישיבה.)

הח"ר ב. הלוי:

לא באמצע הנאום.

נאולה כהן (התחיה — בנא"י):

ואם הוא היה יושב כאן הוא היה משנה משהו? שום דבר איננו משתנה. מוטב בלי הטעיה, בלי "כאילו", האמת היא שהממשלה לא הקדישה אפילו ישיבה אחת לנושא הירידה, לנושא שמוריד את מדינת ישראל. מה חשוב אם מדינה סכנה או שלמה? או שלמה וחצי? היא הולכת ונעשית שלמה שם. עוד מעט תהיה בעיה של אטונומיה ישראלית בנייר-ירוק. מה זה חשוב אם הממשלה תשכח? תקים הממשלה ישיבה אצל על נושא העלייה והירידה. מתי היא עושה זאת? על מה היא בכלל תושבת?

לכן זוהי הבעיה המרכזית ואני מציעה להתרכז בעיקר. הגענו לגנאטיב של המדינה. כבר הזכרתי זאת. מה היא ירידה אם לא הגנאטיב של המדינה? אמרתי שהגלות היא גנאטיב של המדינה. אבל אנו קיבלנו על עצמנו להיות שליחים. ידענו שיש גלות ושוה קשה מאוד אחרי אלפים שנה לארוח את התבילות ולעלות מחר. ידוע שאנו נמצאים בתהליך, אבל בתהליך של ירידה למטה? הנסיון הזה כולו משתקף באמירה שכשם שהיו פעם עלייה ראשונה, עלייה שנייה ועלייה שלישית כך יש לנו היום ירידה ראשונה, ירידה שנייה וירידה שלישית, עם כל ההבחנות, עם כל היחסים. כנסת ישראל צריכה לדבר על העיקר, על הגליטמיות שגם לה יש גבול. יש גבול גם לעניין זה שכולנו מעוניינים בו — שהם יחזרו ושיהיה מקום לאן לחזור. עוד מעט לא יהיה לאן לחזור כיוון שהמדינה מאבדת את הבסיס המוסרי שלה. המדינה נולדה בהתנבחות. ואם היסוד המוסרי שלה ייפגע לא יהיה לאן לחזור. ואז אינו חשיבות תהיה לכל התטבות וההקלות? שום דבר לא יעזור. יש גבול גם ביהדות: על שלושה ייתרג ולא יעבור; על ארבעה — כבר לא; על שלושה — כן.

אני בהחלט בעד מדיניות של מלחמת תרמה ביורדים אפילו אם על הגבול הזה ייפגעו אנשים שהם לא ממש יורדים. אבל אין ברירה. המדינה הזאת צריכה להפסיק כל מגע עם יורדים. אין צריכה להפסיק כל לגיטימאציה הן של קונסולים והן של שגרירים וכן לבדוק מחדש באופן סלקטיבי את הנושא של המגעים, את היסוד של הדרכונים. ידוע מי יורד ומי איננו יורד. אדם שנמצא עשר שנים בחוץ-לארץ ולא בשליחות ידוע שהוא יורד. יש להפסיק את כל היחסים. אין ברירה.

תי, ירידה בערך הכסף, ירידה בתיפקוד הממשלה, ירידה בתיפקוד הכנסת ובמילוי תפקידה בבית-הגבחרים של העם, ירידה במצב רוחו של העם. ונקודה — אדוני היושב-ראש — לירידה מהירה של הליכוד מהשלטון.

הח"ר ב. הלוי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שמואל פלאטו-שרון, ואחריו — לחבר-הכנסת קלמן כהנא. בהעדרם — רשות הדיבור לחברת-הכנסת גאולה כהן, ואחריה — לחבר הכנסת גדעון האונגר.

גאולה כהן (התחיה — בנא"י):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הבעיה איננה הירידה. הבעיה היא המורידים. הבעיה אינה גם המספר הגדול של היורדים. אמנם אפשר לומר שהיצוא הגדול ביותר של מדינת ישראל הוא היורדים; אפשר לומר שהיבוא הגדול ביותר של מדינת ישראל הוא העולים. זה נכון שיש גם עניין במספרים, כל המדינה עוסקת במספרים. העלייה עוסקת במספרים. אילו היו לנו עוד שלושה מיליון יהודים פה, כל מיני בעיות לא מספריות היו נפתרות כביכול. ומהי כל הבעיה הדמוגרפית אם לא בעיה של מספרים? נכון שהעניין הוא שגם המספר הגדול מבהיל והוא גדול ואי-אפשר לפתור אותו וגם אי-אפשר טכנית לפתור אותו רק עליידי סקר בגולה מי מודיע שהוא יורד. אנחנו יודעים שגם היורדים באמת לא מוכנים להודות בכך שם. היום כבר פחות אבל עדיין, אבל כואב נצא לרחובות ונשוחח עם כל אדם שלישי ורביעי ברחוב ונראה אם בכלל לא שקל ירידה. הבעיה החמורה, כמו שאמרתי קודם, היא לא היורדים אלא המורידים. הבעיה היא — ואני חוזרת ואומרת זאת מעל הבמה הזאת כבר בפעם השלישית במשך החודש הזה — היא הגליטמאציה של ממשלת ישראל לירידה. לא סתם לגיטימאציה, לא סתם מין הכרה בדיעבד בישות הזאת, בוכיות הלגיטימיות של קהילת היורדים בארצות-הברית עליידי שיתוף פעולה ועל-ידי השלמה, אלא לגיטימאציה ממש על-ידי עידוד הישרי להישאר בגולה. כי איך יכולה להתפרש המדיניות של הממשלה שמתרימה את היורדים שם, שצירה כבר מנגנון של התרמה ושעושה גם תעמולה להתרמה הזאת באמצעות מכשיר מאוד ממלכתי כמו "גלי צה"ל"? עושים ממש תעמולה לפעולת התרמה בקרב היהודים הנקראים ישראלים שכולם יורדים ומדברים אליהם בעברית. מה זה אם לא עידוד לירידה? להיפך, מה זה אם לא עידוד ל"אל תעלה — תן כסף"?

שמואל פולירדאנו (התנועה לשינוי ויזמה):
האם את מציעה להחרים את היורדים?

נאולה כהן (התחיה — בנא"י):

קודם כול זה לא עניין של התרמה. היתה מדיניות של התרמה שאמרה: "ברוגו רוגו לעולם", לא מדברים אתם. היתה הצעה של מדיניות התרמה, אבל פה בכלל לא מדובר על התרמה, פה מדובר על מיסוד הירידה, על שיתוף פעולה בין ממשלת ישראל לבין היורדים עליידי "תן וקח". אנחנו ניתן לגיטימאציה ואתה ניתן לנו כסף. מחר גם יגידו לו: אל תבוא, אנחנו צריכים כסף. היום ממשלת ישראל אומרת ליורדים "תודה"; מחר היורד ידרוש מהממשלה שתניד לו גם "כל הכבוד", לא רק "תודה". מה קרה לנו? אני רוצה להראות את האבסורד הזה שאילו הגענו כדי לבדוק מחדש את כל התהליך. הרי

(קריאה)

איי-אפשר להגיד דבר כזה. לצערנו גם השליחים הם חתן של המדינה ושל מה שקורה בה. הם לא שליחי הקדוש-ברוך-הוא ולא שליחי עליון. הם שליחים. אנו יודעים איך הם נשלחים. הבעיה איננה דווקא של השליחים.

אני חוזרת ואומרת: מלחמת חרמה וחרמה. יצחק רבין אמר: נמשות; והוא צדק. אלה הן נמושות מבחינה מוסרית וצריך לתרגם זאת באופן מעשי ולא רק להגיד: נמשות. אם הם נמושות צריכה ממשלת ישראל להילחם בהם. היא צריכה להפסיק להיפגש שם עם יורדים גם אם הם קצת יותר מכובדים ויותר עשירים. הכול התחיל מריקלים המפורסם. אנו יודעים איך זה התחיל. דברים אלה יש להם מחיר שאנו משלמים אותו. לדעתי זוהי הבעיה, לפני כל הבעיות האחרות. בנושא זה יש קונסנזוס בין כל המפלגות. על כך אפשר להתאחד בבית. כל המפלגות הציוניות בבית יכולות להתאחד בנושא של הירידה. קודם כול הנענו למצב שניתנת לגיטימציה לא רק להתזרת יורדים. כי הישראלים יבואו ויאמרו: אם זה לא גורא להיות יורד, אם יש אתנו משא-ומתן והוא תורם למדינה, למה לא ארד אנוכי? אם יש כיוון דו-סטרי בין המדינה לבין הגולה ובין הגולה לבין המדינה, מחר זה יהיה כיוון דו-סטרי אבל לא משם לכאן אלא מכאן לשם.

לכן דברים אלה חייבים להעסיק את הכנסת באופן הדווקא ביותר ולא רק בגלל המספרים. יש הרבה יורדים בתוך המדינה, יורדים מנקודת מבט מוסרית. אלה שיו-דים לעולם התחתון כמעט שאינם במדינה. יש הרבה שירדו מבחינה מוסרית. "תרד ממני אתה המדינה שלך", כך מדברים. זוהי ירידה רצינית לא פחות מאשר ירידה פיסית. אבל צריך לראות את הקשר בין הירידה המוסרית בתוך המדינה לבין הירידה של המדינה כולה מכל הבחי-נות, ירידה מהציונות, התקפלות ונסוגה בכל השטחים, ולא רק בתחום הטריטוריאלי. טריטוריה אפשר להחזיר אבל מירידה מוסרית קשה מאוד לחזור. אני אומרת שזאת הבעיה של הכנסת, הבעיה של העם בישראל היום ולא מבחינה מספרית אלא מבחינה מהותית. אם מדינת ישראל משלימה עם הירידה — והיא משלימה אתה — — —

יהודה חשאי (המערך):
האחד קשור בשני.

נאולה כהן (התחיה — בנא"י):

ההשלמה לא קשורה האחד בשני. ההשלמה נובעת מתסביך של אשמה. זה נכון. יש תסביך אשמה. קודם כול אתה מרגיש רע, אולי אתה אשם. ואינני אומרת שזה התחיל בממשלה הזאת. בכלל אני שונאת את הנימוק של הליכוד שהוא חוזר ואומר אותו: אתם לא עשיתם? המערך לא עשה? נכון, אין שגיאה שלא התחילה בזמן המערך.

יהודה חשאי (המערך):
זה לא הגיע לממדים כאלה.

נאולה כהן (התחיה — בנא"י):

אין זרע פורענות שנותן פרי שלא נזרע בתקופת המערך. האם זה מנקה מאשמה? האם בממשלה הזאת רע אחד מצדיק את הרע השני? האם לא בגלל זה עלה הליכוד לשלטון, כדי להפסיק את הירידה ולנהגיל את העלייה, עם כל הסימטאות ששמענו? מה היא הנימה

שבאה כל הזמן להצדיק את הרע שלך ברע של השני, אותה גטייה להיות עשיר מעניו של האחר? איזה מין תרבות של נחשתנות, של חשיבה? גם אתה אשם. המערך לא היה בסדר, הליכוד איננו בסדר, ומי הסובל? אינני רוצה להקדיש לכך עכשיו זמן. זה לא חשוב מי אשם עד היום; חשוב מי אשם מרגע זה.

סקר על היורדים הראה שאחת הסיבות העיקריות לירידה היא חוסר הבושה. על כך הצביעו החוקרים שערכו את הסקר. היום זו כבר לא בושה לרדת. זה סקר שפורסם לפני שבועיים בעתונות וכולנו קראנו אותו. אף פעם לא היה כדבר הזה. מי לא יודה, בלי סומק על לחייו, שהוא שוקל ירידה, שהוא מוכן לרדת, שהוא משלים עם ירידה, שיש לו את יורד?

שמואל מזלידאנו (התנועה לשינוי ויזמה):
בקרב זה יהיה כבוד.

נאולה כהן (התחיה — בנא"י):

עד מעט היה איחוד משפחות לכיוון הווא. אנשים נותנים היום לילדיהם שמות כאלה שיצלצלו טוב בניו-יורק. זו הבעיה. אם צריך לתת, אם ייפצעו אנשים שאינם אשמים — ייפצעו. אין ברידה. הציונות היא אכזרית. זה נושא חשוב יותר מכל הבעיות המדיניות. לכל הבעיות האחרות אין שום חשיבות אם הבעיה הדמו-גראפית תיפתר בברוקלין.

אני פונה לממשלה, קודם כול לקיים ישיבה דחופה ביותר, אם היא עוד מסוגלת לשבת, אם יש שם עוד איש אחד שמוכן לשבת עם השני.

שרשנה אריבלי-אלמוזלינו (המערך):
אל מי את פונה? אין ממשלה.

נאולה כהן (התחיה — בנא"י):

אני רוצה לברך את היושבת-ראש, חברת-הכנסת שושנה אריבלי-אלמוזלינו, על שהפסיקה מקודם את הישיבה ואני פונה ליושבת-ראש הנוכחי של הישיבה שיפסיק את הישיבה הזאת. לא ייתכן עלבון כזה, לא רק לכנסת, לעם. זה מראה בדיק את יחס הממשלה לנושא.

רוני מילוא (הליכוד):
היית צריכה להשמיע זאת לפני שעלית לדבר.

נאולה כהן (התחיה — בנא"י):

הייתי מוכנה לחזק את דברי מהפרוטוקול. אני אבקש מכם גם לשכוח מה שאמרתי.

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
את זה לא נקבל על עצמנו.

נאולה כהן (התחיה — בנא"י):

אני פונה ליושבת-ראש להפסיק את הישיבה. היושב-ראש בדרך כלל הוא גם בעל תפקיד שנקרא שמירה על כבוד הכנסת.

רוני מילוא (הליכוד):

ההצגות מחייבות בנוסף לפנייה לממשלה גם פנייה לכנסת. עובדה שיושבים שבעה חברי כנסת בדיון בנושא הירידה ועובדה זאת היא תשורת עניות לכנסת.

נאולה כהן (התחיה — בנא"י):

כל זה אמת. כאמור, רע אחד לא מצדיק רע שני.

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית) :
אדוני היושב-ראש, כנסת בכבדה, שולחן ממשלה ריק,
הממשלה כנראה אינה מעוניינת בדיון.

ירידה היא חלק מגופה של כל ארץ שזורמת אליה
הגירה. תופעה זו לא פסחה גם על ישראל ואי-אפשר היה
לצפות שתפסח. אחד מאבות הציונות, חברו של הרצל,
מאקס נורדא, אמר פעם כי יש להביא לתופי הארץ
מיליון וחצי יהודים; שליש מהם, חצי מיליון יהודים,
יחזור; שליש יגורע ברעב ובמחלות והשליש הנותר יקים
את מדינת היהודים. לעומת תצפית קשה זו היתה המציא-
אות נדיבה יותר. אפילו בעלייה השנייה, זו שהיוותה
תמרוז בתולדות הציונות והישוב, הייתה כידוע הירידה
קשות.

הממדים הגדולים של הירידה מדאיגים מפני שהם
מכתיבים שלחלק מן הציבור אין שרשים חזקים דיים
לעמוד בקשיים ובפנעי הזמן. המציאות במדינת מדינת
ומשרה קדרות; ההתנגדה, במקום לקדם את מוראל העם,
משפילה אותו על-ידי ריב פנימי מבשר; יוקר מצרכי
היסוד מאמיר; יחסי אנוש מצויים בהידרדרות; הבעיה
החברתית מדאיגה. כל זה נכון אבל כל זה גם יחד אין
בו כדי להצדיק אפילו הירידה על ירידה. אדם אינו נוטש
את ביתו אם תג בו דולף או אם הקיר סדוק אף אם
לעתים צריך לתקן את הדליפה ולסתום את הסדק על-ידי
שינוי הקונסטרוקציה של הבית כולו. התגובה "אני יורד"
היא אצלנו אחת התגובות הראשונות לבעיות שאדם נתקל
בהן, כאילו בעיות יש רק בארץ ובחוף-לארץ הכול
מתוקן, יפה ושפיר. ראיתי יורדים עוסקים במלאכות
שלעולם לא היו נזקקים להן בארץ. ראיתי אותם רוכלים
באוסטרליה, מחזירים על הפתחים והולכים מבית לבית
למכור שעונים ותכשיטים וזלים. ראיתי אחד כזה שהיה
אפילו קצין בצה"ל. ראיתי יורדים עובדים קשה בארצות-
הברית, הרבה יותר קשה מאשר שהיו מסכימים אי פעם
לעבוד בארץ.

אדוני היושב-ראש, אצל אומות העולם יש ממהר:
my country — right or wrong, זאת ארצי וזאת
מולדתי — בין שהיא צודקת ובין שלא. ואוסף, בין שהיא
קטנה או גדולה, בין שהיא עשירה או ענייה, בין שהייתי
בה עמדי בין שהרעתי לי, בין ממשלתה טובה או רעה.
חבל שאין זו התגובה הטבעית של היורדים לבעיות
שנתקלו בהן בארץ. עלינו לתקן את התקלות שבחיינו לאו
דווקא לשם מניעת הירידה אלא לשיפור אופי החיים של
אלה שגמרו אומר כי ביתם הוא ישראל לעד. אלא אצלנו
חייבים את תיקון כל הטעון שיפור ותיקון בממשל,
בחינוך, בחברה ובשירותים, ולא כדי להעמיד נחסותם בפני
חלשותיהם של היורדים. הירידה היא בריחה מבעיות
המולדת. וזהו בושה — גם אם היורדים חדלו להתבייש.
היורדים מעציבים אותנו כי הם מבליטים על-ידי התנה-
גותם את העילות שגרמו לסתף של הירידה ואת ההידר-
דרות במגורים שונים של חיינו. בוודאי אשמה הממשלה
בהידרדרות זו כי על-ידי התנהגותה ועל-ידי מעשיה
ומחלליה היא יצרה מציאות שהחלישה את כוח עמידתם
של הישראלים בפני פיתויי הירידה. הממשלה, בהתנה-
גותה, מסייעת ליורדים לתרץ את נטישתם את המפעל
הגדול ואת הסקת השתתפותם בו. אך אל יתן דיון זה
בכנסת צידוק כלשהו לירידה. ייתכן כי במקרה זה או
אחר קיים הסבר להתנהגותו של היורד אך לתופעת
הירידה אין צידוק ואין לתת לה הכשר כל שהוא.

בדרך כלל אינני נוטה לוותר מהר אבל אנשים יודעים
ששום דבר לא ישתנה, ששום דבר לא קורה. אפילו כל
חברי הכנסת יישבו במליאה היו הספסלים האלה ריקים
מתוכנן ומעשייה. הם יהיו ריקים. "נשבר" לאנשים. אינני
באה להצדיק בכך את חברי הכנסת אבל יש אווירה של
עידוד לדבר עבירה. הממשלה גותנת מופת מאוד מאוד
מדרדר.

שושנה ארבל-אלמוזלני (המערך) :
גם השרים מעדיפים לשבת במזנון ולא לשבות ולשמוע
את הדיונים.

נאולה כהן (התחיה — בנא"י) :
עוד מעט אנו צריכים למנות שר ירידה ולא שר
עלייה. צריך להיות שר ירידה במדינת ישראל. איפה שר
העלייה והקליטה? אמנם אין שום חשיבות לכך אם הוא
ישוב פה.

אני פונה לכנסת ליום דיון לא של שעה אחת בנושא
הירידה ולחייב את כל חברי הממשלה לשבת כאן ולקבל
מסקנות. כי עד שהיא תתחלף יתחלף לנו העם. המולדת
כבר מתחלפת.

שושנה ארבל-אלמוזלני (המערך) :
המדינה לעולם תישאר.

נאולה כהן (התחיה — בנא"י) :
להם, ליורדים, אנחנו, המדינה, אמרים היט: תרדו ;
המדיניות הכלכלית אומרת: תרדו ; המדיניות של החינוך
אומרת: תרדו. אני יודעת שדרושה מטיבאציה גבוהה
כדי לחיות פה והיא לא יכולה להיות נחלת כלל הציבור.
זה קשה מאוד. אבל גם המטיבאציה הרגילה, לא הכי
גבוהה, גם היא איננה. בלי זה לא יחזיקו פה מעמד. כדי
להישאר בארץ הזאת צריכים להיות מוכנים לסבול
בשבילה. גם לסבול בשבילה זו זכות גדולה. לא כל אחד
ראוי אפילו לזכות לסבול בשביל הארץ הזאת. אבל גם
זאת צריך לדעת וללמוד. וגמתי ילמד זאת האזרח, מי
מראה לו זאת? ראש הממשלה היה שש או שבע פעמים
בארצות-הברית. מתי הוא דיבר שם על עלייה? מתי
פנה ליורדים? אני מאשימה את ממשלת ישראל זאת בכך
שהיא מורידה; היא לא רק לא מונעת ירידה אלא היא
אף מעודדת ירידה. אני פונה לכנסת שתזוהם דיון מיוחד
שבו יהיו על ספסל האנשים בנושא זה לא היורדים אלא
שרי ממשלת ישראל וראש הממשלה.

הי"ח ב. הלוי :
רשות הדיבור לחברה-הכנסת גדעון האוזנר, ואחרי
— לחברה-הכנסת אסף יגורי.

יהודה חשאי (המערך) :
מה על ההצעה להפסיק את הישיבה?

הי"ח ב. הלוי :
אם לא נמשך לא נוכל לגמור את הנושא.

יהודה חשאי (המערך) :
או לא נגמור.

הי"ח ב. הלוי :
חשוב לגמור אותו.

תחילה לישראל ויעזרו לקרוביהם להגיע לארץ כפי שאחרים עזרו להם בכך, ואחר כך יפנו לאן שירצו.

אדוני היושב־ראש, הירידה היא תופעה קשה אך אל נא תרפה את ידיהם של אלה שקיבלו על עצמם את מצוות המפעל לנצח ובכל תנאי. לגביהם נאמר: "הבאים ישרש יעקב".

הח"ר ב. הלוי :

רשות הדיבור לתבר־הכנסת אסף יגורי, ואחריו — לחברת־הכנסת שולמית אלוני.

אסף יגורי (יעד) :

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, הנושא אינו כלי־כך פשוט, בוודאי לא בהדבקת תווית ובכינוי גנאי נפתרנו, עם הנושא צריך להתמודד, לא לקלל, לא לגדף, לא לקצוף. אפשר להתרגן כי זה מרגין אבל צריך להתמודד. בשיתוף עם קבוצת יורדים אמר לי בחור צעיר שזאת הדילמה הגדולה שלו: למות בשביל המדינה אני מוכן, אבל לחיות בה — לא. מכאן אנתנו רואים עד כמה הנושא מורכב: אנשים מוכנים לתת את חייהם למען המדינה אך אינם מוכנים לחיות בה יום יום אתנו.

לדעתי עיקר הדיון היה צריך להתמקד בבלימת הירידה מהארץ. כל אלה שההלכים עלינו אימים על ממדי הירידה, על היקפה — הם יושבים שם ואנחנו פה. צריך להתמודד על אלה שהם פה, על מי שחיים אתנו, נאבקים יום יום ומתלבטים יום יום.

אתה נתקל במציאות היומיומית באנשים שאומרים: אין לי טלפון — אני יורד; קוראים לי למילואים ואני לא מסכים — אני יורד; אין לי דיור — אני יורד; אין חינוך — אני יורד; וכן הלאה. נשק הירידה הפך מעין אמצעי להפחית. "רק זאת אלא תעשה לנו, תישאר ונקנה אותך בכל מחיר". החברה הישראלית, הכנסת, צריכות לקבוע חדי־משמעת את יחסן לנושא הירידה.

יהודה חשאי (המעמד) :

לא שמעתי שבגלל טלפון יורדים.

אסף יגורי (יעד) :

יש לי הפתעה בשבילך. בוועדת הכלכלה הראו לנו אנשי משרד התקשורת מכתבים לרשויות ממלכתיות. באחד מהם נאמר: "אין לי טלפון במשך 7 שנים ולכן אני יורד מהארץ".

המאבק הוא על ציונות ועל הציונות אין פשרות. אתה אי־אפשר להתפשר ועליה אי־אפשר לוותר. מעצם היותה עובדה זו תופעה שאינה מתפשרת, היא דורשת מהאדם את הכול, בשלמות. מי שהוא בעד עלייה, בעד מרכיזותה של ישראל בעם היהודי, מי שאיננו מוכן לראות את הציונות כ"תקרה", חייב לגנות את הירידה מכול וכול, חדי־משמעת, ללא פשרות, ללא גימגום, ללא התחסדות, ללא חיפושי נתיבים — חדי־משמעת: שלילית. זו נקודת המוצא שלי לעניין. הרובד הזה של היורדים מתווה אנטי־תיות לעלייה. זהו שלילת קיומה של מדינת ישראל, שלילת קיומה ומרכיזותה בתוך העם היהודי, גם באופן מעשי, פסי. הירידה חוסמת כמעט באופן טוטאלי את העלייה מארצות הרווחה. הימצאותו של מרכז ישראלי צעיר בארצות המערב, באמריקה, בולמת וחוסמת כל שמץ של אפשרות של הגדלת העלייה מארצות אלה. השכבה הזאת של היורדים מוציאה את דיבת הארץ רעה.

יש אישוא מקום לברר באופן יסודי את כל היחס לעלייה ולירידה גם בחקיקה וגם בפועל בשטח. טעות היתה בירידה כשהדגנו את הדברים כאילו היהודי עשה טובה למדינה בכך שהוא עולה אליה, כשהזכרנו אחריו, כשהשלחנו אליו שליחים, כשהתחננו בפניו שיעלה וכי אשר הוא עשה לנו את הטובה הגדולה הזאת היינו מאושרים. והרי האמת היא כי המדינה עושה ליהודי טובה בכך שהיא מקבלת אותו, קולטת אותו, מאפשרת לו לחיות בכבוד ולהשתתף באחד המפעלים המופלאים ביותר הקיימים בעולם. זוהי זכות גדולה לעלות לארץ. אין כל צורך ואין כל תועלת בשליחי עלייה שיתחננו לשווא בפני בני נוער ומבוגרים שיעלו. החלטת העלייה היא גולת הכותרת של הכרה לאומית. מי שרוצה לעלות יעלה בלי שליחי עלייה. הכתובת ידענה. צריך לשלוח לגולה שליחי חינוך, ללמד בתפוצה את דברי ימי ישראל בדורות ראשונים ואחרונים, את תולדות האנטישמיות הישנה והחדשה ואת השואה ולקחה. צריך להגביר את התודעה היהודית ואת תחושת המהויבות של היחיד לגורלו של העם, באשר כל אחד יכול לתרום לביצורו של המפעל הלאומי. נשארנו מתי מעט. אנחנו העם היחיד שלא התאושש מהמכה שהונחתה עליו במלחמת העולם השנייה. יש היום בעולם 21 מיליון יפאנים יותר ממה שהיו ביום פלי־האבור; רק 18 מיליון רוסים יותר מאשר ב־21 ביולי 1941; יש 17 מיליון גרמנים יותר מאשר ב־1 בספטמבר 1939, כאשר היטלר תקף את אירופה. רק היהודים הם יוצא מן הכלל אחד ויחיד: נכנסנו למלחמה עם קרוב ל־18 מיליון נפש ואנו מונים כיום, שנים רבות לאחר סימא, רק 15.2 מיליון נפש. צריך לחנך את התפוצות ליהדות בת זמננו. אם החינוך יכה שורש תבוא גם עלייה אשר לא תרד עוד. נפנה לילדי היורדים במאבק חינוכי מיוחד ונבקשם שיחזרו הם ליעד שהוריהם פנו לו עורף. הפיתויים המסיטי או הפטורים וההקלות במסס ליורדים חוזרים הם מגותכים. בכוח זה נחזיר את אלה שנשטו את ישראל? כמובן, צריך לחנך גם את הדור הצעיר בארץ להערכת מצבה של ישראל בגויים ושל מדינת ישראל בין האומות. אם יצלח החינוך הזה יירדו פחות. האזרחות הישראלית אל נא יהיה כלי־כך קל להשיג גה. טעינו לגבי כמה עקרונות בסיסיים בחוק האזרחות ובחוק השבות בכך שאיפשרנו ליהודים רבים להפוך את המדינה לתחנת מעבר ולהסתובב בעולם עם דרכונים ישראליים ובלבד שיבואו לבקר בארץ פעם בחמש שנים. אל נעניק את האזרחות הזאת ביו כל־כך נדיבה לכל אחד אלא לאחר שהשתרש בארץ. אל ישאו רבים כל־כך את שמה של ישראל ואת הדרכון הישראלי לשווא בכל קצווי תבל.

עניין שונה הוא הנשירה של עולי ברית־המועצות. הללו עוזבים את ארץ מוצאם מכוחה של ישראל ועקב הצהרתם שהם רוצים להתאחד עם קרוביהם כאן. אם אין הם באים לארץ הם מונעים מקרובים אחרים שעוד נשארו מאחוריהם בברית־המועצות את האפשרות להשיג מהנוש־רים עצמם את המסמכים הדרושים לעלייתם. הנושרים שלא הגיעו לישראל ופנו ליעדים אחרים, בעזרת מסדות יהודיים כמו "היאס", מהווים היום מניעה לעלייה נוספת. לכן מוצ־דעו את הטענה החמורה המעמית נגד מסדות יהודיים שסיי־קדו לנושרים. עליידי סיועם מכבידים מסדות אלה על קידום העלייה. אם הנושרים אינם רוצים להישאר בארץ — שיירדו מכאן. לא נעלה אותם בכוח ולא נבנה את המדינה עליידי כסיה. אבל לפתות יגיעו נא הנושרים

בשכירות מבנייה בשיכון ציבורי לזוג הצעיר. אין דירות להשכרה. ככל שנהיה רגישים לנושא הזה ולא נפתור את הבעיה של שיכון לזוגות צעירים אין לנו תשובה לבעיית הירידה.

אני חושב שהנסיונות שנעשו בהצעת הטבות, ובכללם המיבצע של שנת ה-30, נכשלו כשלון חרוץ. צריך לומר זאת מעל במת הכנסת, לא להתבייש. מדינה אין מקבלים על מגש של כסף, כפי שאמר אתרמן, ובכסף לא קונים פאטריסטים. לא זו הדרך. הוכח במספרים, בעובדות, שזה לא תרם ולא כלום.

חברי הכנסת, לדעתי נקודת המוצא היתה ותישאר הויקה למולדת, הקשר למדינה, החינוך, היציבות, האמונה והערכים; במלוא אחת: החינוך לא היווה משקל די כבד בגד הסחף. בכך אני מאשים את החברה הישראלית, את כללנו. לא נעשה די בגד הסחף הזה. דרוש לוח ערכים אחר שאפשר להתמודד אחר, אולי יותר מודרני, של הזהירות, קשר למולדת וחינוך חזיוני. במקום זאת יצרנו אווירה של הישגיות ותמרנות. הצבנו סולם עדיפויות שהחברה הישראלית מעצם מהותה אינה מסוגלת לספק. מדינת ישראל אינה מסוגלת לספק את עגל הזהב הזה. כיוון שהעם נעשה אחר וכיוון שהעולם נעשה אחר ואפשר להגיע בקפיצת מטוס מכל מקום לכל מקום מהר מאוד ובקלות רבה, התפתו ישראלים רבים מדי לנסות ולהשיג את התמרנות, שראו אותה כאן בבית, במקומות אחרים. זה התחיל מכאן, מן המינך המטרופוליטני הזה אחר הישגיות, עם הדימויים של הישגיות, עם ראוותנות הישגית, התחרות לא בתוכן אלא בדימוי. את כל אלה נראה כאילו אפשר להשיג בקלות בארצות אחרות, בעיקר בצפון אמריקה. אני חושב שהמוקד הוא בתחום החינוך. בלי דוגמה אישית, בלי יחס בין אדם לאדם, בלי הכרת ערך המסורת, בלי יחס למביבה ולאכיות החיים, אי-אפשר יהיה להתמודד עם הנושא של בלימת הירידה מתאריך. דרוש סדר קדימויות ערכי-ניכוח אחר.

אילו ראש הממשלה היה משתתף בדיון, אילו אחד משרי הממשלה היה משתתף בדיון, הייתי פונה אליהם ואומר להם: הנושא של בלימת הירידה מתאריך ושל החזרת החודרים, גם ניתן להתגבר עליו, הרי זה אולי רק בהשבת בני היורדים; גם זה לא מבוסס, בכל זאת הם דוברי עברית, אנשים עם יחס עמוק למתרחש כאן. אילו היו השרים איתנו כאן הייתי תובע במפגיע שהממשלה תקיים דיון יסודי, לפחות אחד, ותקבע את עמדתה, תסיק מסקנות ותמקד לקחים מהשיגור שנעשו ותקבע תכניות לעתיד. צריך להיפגש עם כל יחידה המשתחררת מצה"ל, עם האנשים שלה, לשמוע בעיות, לאן נפלטם האנשים, האם יהיו קליינטים של לשכות העבודה או שיש להם דרך, מוצא. יש לדעת לאן הם הולכים. צריך לדבר עם כל חלש, עם כל מרגעש. צריכה להיות פתיחות לאדם בישראל. יש להקטין את הבירוקרטיה ולהקשיב לאזרח במצוקה. לבסוף, אין מפלט אחר, בלי קיצוץ דרך: צריך להתחיל מההתחלה, צריך להתחיל מתחילון.

הו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת שולמית אלזוג, ואחריה — לחברת-הכנסת שושנה ארבל-אלמולוניו.

שולמית אלזוג (תגובה לזכויות האזרח):

אדוני הישג-ראש, רבותי חברי הכנסת, אינני תמהה על כך שהממשלה ובמיוחד ראש הממשלה אינם כאן.

אין הם דוברי הציונות ואין הם דוברי המדינה אף שיש — זהו פתח — רבים רבים ביניהם שבלבם פנימה מתחוללת מלחמה, מתחולל עימות. לכן הייתי גם נגד שידורי תכניות מיוחדות ליורדים בטלוויזיה בארצות-הברית, אפילו שאני מבין את האפשרויות שיש לכך כדי להגיע אל בני יורדים, לדבר אליהם ול"גרד" את מצפונם. אני חושב שמה שעשוי להחזיר אותם ביום מן הימים זה קדם כול ילדיהם, אחר כך הרעב והגעגועים לארץ ולבסוף — תחושת השייכות. ברגע שיתברר להם שהם מנותקים מהכול, ללא קרקע, זה יחזיר אותם. כל מי שמקטין את הרעב ואת הגעגועים מפריע לתהליך של אפשרות שובם לארץ.

חברי הכנסת, הירידה היא כתב-אישום נגד התברה הישראלית בין שאנחנו רוצים בכך ובין שלא. אילו היה כאן טוב הם לא היו יורדים מכאן. מבחינה זו אין ספק שעניינים כמו שיכון, תעסוקה ובטחון הם הרבה יותר משמעותיים מכל שיקול אחר. יחד עם זאת מעולם לא הסכמתי עם הגדרת היורדים כ"נפולת של גמושות". מי שמכיר את ההרכב האנושי, את החומר הזה, בתחלת יודע שאין זו נפולת של גמושות.

שולמית אלזוג (תגובה לזכויות האזרח):
ומה, גיבורים?

אסף יגורי (יעד):
צריך להתמודד אתם כפי שהם ולא לפי התווית שמיי-
שהו מנסה להדביק להם. קללות לא יעזרו. יש ביניהם טובים, יש ביניהם בני אדם ויש ביניהם בעלי איכות. אבל אין להם ולגו כאן לא כלום.

דוד שפרן (הליכוד):
השאלה היא מה היא האיכות.

אסף יגורי (יעד):
זה מה שאני מנסה להסביר בדברי. שהאיכות שלהם נשארת איכות גם אם אתה כרעם עליהם, גם אם יש נתק טוטאלי בינינו. לכן ההתמודדות בינינו קשה. לכן כאשר באים המטוסים בערב המלחמה ובהם ישראלים הרוצים לתת את החיים בשביל הארץ — אין אלה נפולת, לא גמושות ולא יצור אחר. אנחנו חייבים להתמודד עם הבעיה לא בקללות.

שולמית אלזוג (תגובה לזכויות האזרח):
כשם שמוסלמים נותנים את חייהם למען מכה ולא צריכים לחיות במכה.

אסף יגורי (יעד):
השאלה הבסיסית המטרידה אותי אם יש בינינו בין אלה הנמצאים שם ערבות הדדית או שהם מצטרפים לאיתם יהודים האומרים "אנחנו מכאן ניתן את הכסף ואתם משם תיתנו את הדם". החלוקה הזאת מעולם לא הסתדרה אצלי, גם בנוגע ליהודים, לא רק בנוגע לישרא-
לים יורדים. כאילו יש בינינו איזו ערבות הדדית. יש נתק.

אני מאשים את עצמנו בכך שלא השכלנו, כחוקים, לסייע לחלשים. יש בין היורדים גם חלשים. חלשי דעת או בעלי חולשה אחרת. 17 מחקרים סוציולוגיים אני מכיר בנושא הירידה מהארץ אבל אלה לא יעזרו לעובדה שעד היום הזה אין לעם ישראל אפשרות לתציע דירה

יהודי בביתך ואדם בצאתך. הציונות אמרה: אנחנו באים לחיות חיים ריבוניים בארצנו, בלשוננו, בנושנו, בתרבותנו כדי שנהיה אדם בביתנו וגם בצאתנו. לא אדם בעל זווית כפולה ולא קודם כולו יהודי ואחר כך אנגלי או להיפך, כשם שהאנגלי אין לו זווית כפולה וכשם שלגרמני אין זווית כפולה אלא אינטגרציה. שלמה. כל הדברים האלה נדחו. כל המערכת העצומה של תרבות ישראל הפכה לעניין פולחני. גם היום חרדים על הלשון העברית שהיא למעשה שהקימה את הציונות והיא הגם הגדול ביותר של התחיה שלנו, בניגוד, דרך אגב, לאותם כלי קודש שבדרך כלל כותבים ביידיש או שהארמית חשובה להם יותר משפת התנ"ך מכיוון שזה בתלמוד. אבל כל אלה נדחו מפני כל אותם סמלים חיצוניים שכשאתה יושב בחוץ לארץ, בגטו, אתה צריך אותם כסימנים. אם אתה מיעוט בחברה גדולה אתה שם סימנים, כיפה, מזוזה וכו', כי המיעוט צריך את ה־safeguards, את ההגנות שלו. אלה הפכו עיקר. ואנחנו הגענו לדבר עקום ומעוות. הרבי מלובאביץ' והיהודים שלו שם הופכים להיות היהודים הטובים. אליו הלך גם ראש הממשלה. ראש הממשלה אפילו לא טרד ללכת אל הרבנים הראשיים שפה הוא בחר ומינה ומכוח החוק הוא משלם להם משכורת אלא הוא הלך לשם, אל הקנאים ההם, לשם. הם היהודים האמיתיים. או למה לא לברוח מכאן? מכה והוואתיקאן אותם דברים שאדם חי בהם, ומה לו ההסתגלות? הוא השיב לי: מה יש? כאשר הורי היו בני 20 ועלו מפו"ל לאניה לארץ, האם הם לא היו צריכים להסתגל? העובדה שהיא לא מכיר בהבדל שבין האקט שעשו הוריו בבואם לארץ לבין המעשה שהוא עושה בבלתו לשם היא אשמת הממשלה, היא אשמת אלה שהפכו את הציונות ואת מדינת ישראל לעוד מדינה שולית. וכאן מפלגה אנטי-ציונית מבחיבה את רוח הדברים. ואילו אנחנו אמרנו שכשאתה חוזר לתרבות, כשאתה חוזר למלדת, כאן אתה מריח את ריח השקדית בט"ו בשבט, כאן אתה שומע את קול התור באביב, כאן אתה מרים עיניים בחודש חשון ומתפלל לגשם בין שאתה יודע או לא יודע את ספר התפילה, כי זהו גוף, כי זוהי שייכות, כי זוהי מהות. כל אלה נעשו שוליים לפולחן, כל אלה נעשו שוליים לדת, כי התורה אינה סובלת שותפות. כי כאן יהיו שליטים רבנים ואורתודוקסים קיצוניים שיעסיקו את הציבור ואת העתונות בשאלה האם מותר או אסור לשנות מימי הכינרת בהג הפסח ואין לכפות עלינו את מורשת ישראל על מנת לשלול את הנוכחות ממיעוטים ומנשים ומגורמים אחרים. כאן יש רשימות שחורות בנוסח הקנאות העיוורת ביותר והמטמטמת ביותר.

ובתוך אותה ביוורקראטיה עם טימטום מוחלט זה קיים חוסר תיכנון. מאה פעמים כבר דיברתי בנושא הזה. אהם מלחוננים על כך שרופאים יורדים? האם היה איזה שהוא תיכנון כיצד לנצל את הכוח הזה במסגרת של תיכנון כולל של מנות העם ומי שאנחנו רוצים שיבוא לכאן? האם היה תיכנון איך לבנות את האוניברסיטאות שלנו ככח מאגנטי?

ראש הממשלה הוכיח למעשה שהוא מרגיש טוב בין יהודי ארצות-הברית. הוא גם סיפר לנו ששם כולם פיארו אותו ושיבחו אותו. בכל הופעותיו שם הוא מעולם לא הוזכר את נושא העלייה ולא דיבר עליה.

בארצות-הברית נערך עכשיו מחקר מקיף ביותר ביחס ליורדים. לכל אחד סיבה משלו. הדבר המשותף לכולם הוא שמחסום הירידה נפל לחלוטין. המחסום הזה נפל מפני שאנחנו שנינו את נושא הציונות, דחינו את מחשבת הציונות בדבר חיי העם בארצו והפכנו את מדינת ישראל לוואתיקאן של העם היהודי. לכן הבשורה היא בסדר. קאטולים חיים בכל העולם. הם יילחמו על קיומו של הוואתיקאן, הם יעלו לשם לרגל, הם ישלחו תרומות, אבל הם יכולים להיות קאטולים טובים גם בניו-יורק. אנחנו הפכנו את המדינה הזאת לוואתיקאן או למכה של העם היהודי, כאשר העם היהודי צריך לשמור שאנו נתקיים כאן, צריך לשלוח לנו כסף, לעלות לרגל, אבל אינו צריך לחיות כאן. הסיסמה של שלילת הגולה פינתה את מקומה למלים: עם הפנים לגולה. הסיסמה של "אני ישראלי וזהו השלמות שלי" התחלקה פתאום לסכיופרגיה: אני קודם יהודי ואחר כך ישראלי. ישראל — שזה השם הקדוש ביותר הגדול ביותר של עם ישראל, כי שרה עם אל ויוכל — נעשתה פתאום כדין מדינה זרה ואז אני יכול להיות גם יתויד בניו-יורק. אם זה היה, אם זה רבנות, אם זה כלי קודש, אם זה מזוזה וכו', הרי כל זה ישנו גם בניו-יורק ובכל מקום אחר.

אתם תמהים על כך שרוב היורדים הם אנשים משכילים. וכי אנשים משכילים מוכנים לחיות בחברה שבה יש מונופול לרבנות אורתודוקסית על חיי יום יום שלה? שבה ועדת החוקה אונסת אותנו לקבל חוקים בנוסח מורשת ישראל, ששם האשה מקופחת, שהמיעוטים מקופחים, ששם נאמר כי התורה איננה סובלת שותפים ושהשלמה היא זוהמת נפש — דברי מנצחת גדולי התורה שהממשלה הזאת העלתה אותם מעל לכנסת? אנחנו הפכנו את מדינת ישראל למין מוסד כמו מימי הביניים. מה בעצם רצו מסעי הצלב? — את הקברות הקדושים, את המקומות הקדושים. הם עשו זאת בקנאות לאומנית, באמצעות צבא קנאים. זאת לא חברה משכילת, בונה, מודרנית, הומאניסטית, בנוסח הרעיונות הנקובים במגילת העצמאות. אני רוצה לספר לכם על מחקר שנערך בארץ-צות-הברית ושהוזמן על-ידי חברת קנגרס אמריקנית, הג' ברט אליזאבת הולצמאן. 60 אלף ילדים מנישואי תערובת בארצות-הברית, ילדים שביקרו בארץ, נשאלו אחרי שחזרו ראו לארצות-הברית איך הם רואים עצמם, כיהודים או לא כיהודים. 80% מהם השיבו: אנחנו לא יהודים. 60 אלף ילדים מנישואי תערובת בארצות-הברית שלא ביקרו בארץ נשאלו אותה שאלה. 80% מהם אמרו: אנחנו יהודים. מסתבר שהקהילה היהודית בארצות-הברית היא יותר ליבראלית מהמדינה הקנאית האתנית, ואני זוהרת מולמר גוענית, שפיתחנה כאן כאשר משרדים שלמים עסוקים מבדיקות כדי למצוא אם אתה קדוש או אינך קדוש; אם אתה שייך לעדה הקדושה או שאינך שייך לעדה הקדושה, אם עברת אקט דתי פולחני או לא. המצ"ק והלחץ העצום הזה, הקנאות הלאומנית והביורוקרטיה החונקת, סדר העדיפויות העקום והמעוות שאנחנו עדים לו וערעור כל הרעיון הציוני — כל אלה הם הגורם ששבר את מחסום הירידה.

ההשכלה אמרה כאשר היהודים יצאו את הגטו: היה

שיש כאן לנופים ולתרבות. אלה הם מקורות ההרס. עלינו לחזור למחשבה הציונית ההומאניסטית עם ההדגשה שכאן אדם הוא, בביתו ומחוץ לביתו, אדם שלם, ישראלי. וזאת היא התשובה לירידה. כאן ניאבק, כאן נתוכח, כאן נילחם. כאן לא יהיה אף אחד אפטרופוס על התנ"ך, שדרך אגב מחדשי השפה והמאפיקורים הם שחידשו אותו, הם שיצרו את הקשר אליו. רק כאן אנחנו יכולים לעשות זאת. ואז ייתכן ששוב אפשר יהיה לשים את המחסום הפסיכולוגי בפני הירידה ולהגביר את היצר לעלייה.

ה'ר"ר פ. שינמן :

רשות הדיבור לחברת הכנסת ארכלי-אלמוזלינו, אח-רונת המשתתפים בדיון.

שישנה ארכלי-אלמוזלינו (המערך) :

אדוני היושבי-ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה להביע מורת רוח ושאת נפש על כי ששרי הממשלה נעדרו מדיון זה ועל כך ששולחן הממשלה היה ריק כל זמן הדיון בנושא הירידה מן הארץ וזאת על אף העובדה ששרים נמצאים בבניין הכנסת ויושבים במזנון. כל ההערות והמחאות של חברי הכנסת לא הועילו. ראש הממשלה לא יכול היה להטיל את מרותו על שום שר שייצג את הממשלה בדיון זה. אך כזאת היא ממשלת ישראל. לא איכפת לה ביקורת, לא איכפת לה מה מתרחש, היא מצפצפת ומול-זלת לא רק בציבור אלא גם בכנסת ובחבריה — דבר שאין לעבור עליו לסדר-היום — וחברי הכנסת שעלו אחד אחד לבמה הם שהביעו את הדאגה וההחרדה מבעיית הירידה וממדיה, מתוצאותיה והשלכותיה.

אדוני היושבי-ראש, גם בימים סוערים אלה שאנו נתונים בהם בעקבות ההתנקשות הנפשעת בראשי ערים ביהודה ובשומרון וגם בימים שאורחי המדינה מהלכים הממדים נוכח המשך האינפלציה המשתוללת אסור לנו אפילו לרגע אחד להתעלם מהתופעה החמורה והמדאגה ביותר בחיי המדינה והחברה, זאת. בעיית הירידה מן הארץ. נצבט הלב נוכח העובדה המדאגה והמחרירה שאלפי אזרחי מדינת ישראל, ברובם הגדול משוחררי צה"ל, אנשים ששירתו את המדינה, ולא מעט מהם סיכנו את חייהם על הגנת המולדת, מודגבים בתורים ליד השג"רירות האמריקנית והקנאדית למען קבלת הווזיה המיוחלת והזכות להגיע לארצות אלה מתוך תקווה ששם יגיעו לארש, למנוחה ולנחלה. נצבט הלב נוכח המחשבה והידיעה שריבים מהמתעתדים לרדת לוקחים אתם את ילדיהם ומנתקים אותם מגוף הארץ וגורמים עליהם את הגורל להיות יהודי הגולה. בימים שאנו חרדים על צימצום העלייה לישראל וקשה לנו להשלים עם הנשירה של יהודים מברית-המערצות בווינה, אלה שקיבלו היתר צאת משם ובמקום להגיע לישראל הם מתחפפים על שערי שגיריות של מדינות שונות, ובעיקר ארצות-הברית, כדי לקבל זכות להגר לשם, אנו עדים לכך מהארץ כאשר חלק גדול מהם לא המצוקה הכלכלית דוחפת אותם לצעד בלתי אחראי זה.

סעריה מרציאנו (מתנה שלי) :

בעיקר המצוקה הכלכלית-החברתית.

שישנה ארכלי-אלמוזלינו (המערך) :

אלה שיוורדים — לא.

האם אנחנו יצרנו בישראלי גאווה ? מדוע לא כתוב בתעודות הזהות של הישראלי שהוא ישראלי ? מדוע כתוב בתעודות הזהות שלו שהוא יהודי ואצל אחר כתוב שהוא שייך לקבוצה אתנית דתית אחרת, וכך מפרידים בין אב לבנו וכך מגרשים עליות עצומות מכאן ? האם אתם יודעים איזה דימיון יש לנו ? — של מדינה קלריקאלית. אף אחד לא מספר לכם בגילוי לב מה אומרים היורדים האלה שיוצאים מרוסיה. אף אחד לא מספר לכם בגילוי לב על התסיסה העצומה שישנה היום בקרב תוגים יהודיים עצומים בארצות-הברית ובקנאדה, על החרדה שלהם ממה שקורה כאן. המחסום ירד, אנחנו הורדנו אותו. אנחנו החורגנו את מדינת ישראל למצב של גטו בתוך איזה שהיא מדינה אחרת כאשר הדבר החשוב הם המקומות הקדושים, קבר יוסף וקבר רחל וקבר אברהם, ועל כל אלה ניתן את הדם, על כל אלה ניתנים הכספים. הם עדיפים על שיכונים, הם עדיפים על חינוך, הם עדיפים על עבודה והם עדיפים על כבודו של אדם. האם אנשים ששירתו בצבא מקבלים אותן ההטבות ואותם התנאים שמקבלים הפאראזיטים שאינם עובדים ואינם עושים דבר אלא יושבים וכביכול אומרים תהילים ? מדוע צעיר לאחר שלוש שנים שהוא משרת בצבא אינו מקבל את ה-א"ב של זכאות כפי שמקבלים עשרת אלפים בחורי ישיבה וכלי קודש אחרים שאינם עושים דבר למען החברה ? האם זה לא אומר לנו שום דבר ? לצעיר זה אין דירה, אין בית, אין הכנסה. איפה סדר העדיפויות שלנו ?

יש דברים שאנחנו חייבים לעשות ואין סיכוי שממ"ד שלה זאת תעשה אותם. הלוואי רק שהם לא יעבירו את חוקי הווזעה שכבר הכינו לנו עכשיו, את השינויים גם בחוקי יסודות המשפט וגם בחוקי האישיות וגם להגדלת סמכויות הרבנות. ועדת הכספים עושה סיור בבישיות ולא ועדת החינוך. גברתי יושבת-ראש ועדת החינוך, אני לא מבינה איך את לא התרעת נגד זה.

אורה נמיר (המערך) :

לא היית פה בשעת הדיון, אני דיברתי על כך.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח) :

אני מבקשת את סליחתך אם התייחסת לזה.

זה אחד הדברים המדהימים שקורים פה. יש לנו משרד בטחון, יש לנו צבא ויש לנו כלי קודש שמתפרנסים על הציבור. איש מהם בחזקת מי שצריכים לשרת והם חסרי זכויות. אדם מרגיש מחויבות למקומו אם הוא נושא זכויות ; אדם מרגיש מחויבות למקומו כשמחשיבים את מקומו. ועלינו לשנות את ההתייחסות למושג "ישראלי". אני מדעת מציגה את עצמי בכל מקום כישראלית ולא היהודית כי לדעתי יהודי הוא ישראלי שבחסר. רק כאן בארץ, בנופים האלה, בתרבות הזאת, בלשון הזאת, רק כאן ועכשיו ולא במקום אחר אפשר ליצור תברה ריבונית. במקומות אחרים הוא בחסר כי שם הוא צריך להגיד : אני יהודי ממדינה זו או אחרת כשם שהערבי, שכאן הוא מיעוט, אומר : אני ערבי ישראלי, והיהודי מאנגליה אומר : אני יהודי אנגלי. האם ייתכן שבתעודת הזהות של ישראלי לא ייאמר שהוא ישראלי ? האם ייתכן שאנחנו נחיה כאן כמו קבוצה מסוגרת בגטו שמרני ? וזאת זה עושה הממשלה הזאת. התחילה בזה הגברת מאיר ז'ל כשהפכה את חוק השבות מחוק הלאומי לחוק דתי. זה פתח את השערים. עכשיו נכנסנו לתאוצה המרופפת כל תרבות עכשווית שנוצרת כאן, כל התייחסות עכשווית

למשפחות שאין ביכולתן לעזור להם במאות אלפי לירות לרכוש דירה נכנסים למצב של תיסכול, לפעמים יאוש, נוכח העובדה שחוסר היכולת לרכוש דירה מונע מהם את האפשרות לבנות משפחה ולהרחיבה. ככל שמצוקת הדיוור מחריפה, ככל שהבטחת דיור לזוגות צעירים מחוסרי היכולת לגייס מאות אלפי לירות כדי לממש את הזכויות לשיכון פוחתת, כך גם גדל מספרם של צעירים הרוקמים חלומות, החושבים לרדת לשנים אחדות לאמריקה כדי לצבור כסף ולאחר זאת אולי גם לחזור לישראל כבעלי הון. ברור שחלק גדול מהם לא יחזור לישראל או בגלל ששפר גורלם והצליחו להסתדר — וזה המיעוט מבין היורדים — או כתוצאה מכך שלא עלה בידם לצבור כסף, להסוך כסף ולחזור כבעלי הון ולהסתדר בארץ. יש להצטער על כך ששר הבינוי והשיכון, המכהן כשר הקלי"ט, על אף הכרויותיו והבטחותיו להתמודד עם בעיית המחסור בשיכון לזוגות צעירים נכשל במשימה זו וכיום הוא יכול לרשום לזכותו שמספר היורדים איננו מספר אחר מספר העולים. מהנשיון גם למדנו לדעת שכל שמח"י ריפה בעיית התעסוקה ופחותים הסיכויים להסתדר בעבר"ד, במיוחד של אקדמאים ומשוררי צה"ל, גוברת הנטייה בקרב חוגים אלה — שגם הם גילים צעיר, בחלקם רווקים או בעלי משפחות ללא ילדים — לרדת מהארץ לתקופה מסוימת או לצמיתות ולהשפיע עוגן הצלה לא במצרים אלא בארצות-הברית, בגרמניה, בקנאדה. המצב הקיים שבו יותר מ-3,000 אקדמאים מקבלים דמי אבטלה, והם מבוס"י לים חודשים, מהותו גורם החדתה מישראל לא רק את המובטלים אלא אף יוצר אווירה גם לגבי אלה שכיום אמנם עובדים אך אין להם בטחון לגבי המחר. גם הנסיגה באיכות החיים, האלימות, העבריינות הגואה, הבריונות המתפשטת — כל אלה מחלישים את כוח העמידה אצל חוגים מסוימים מול הפיתוי של אורות אמריקה הנרצצת והאגדה שאמריקה היא ארץ האפשרויות הבלתי מוגבלות. ואני מציינת "אגדה" כי בביקור שערכתי בארצות-הברית ראיתי מאות ועשרות יורדים בדלותם ובניוונום והם עוסקים בעבודות שלעולם לא היו עוסקים בהן בישראל אך מתביישים להודות בטעותם ומתפרסם בזרותם ובהתנכרותם לישראל.

כבוד היזשבראש, ציינתי שלושה גורמים חמריים המשפיעים על ממדי הירידה, אך אסור לנו להתעלם מכך שגורמים אלה יכולים להשפיע רק מכיוון שלא ייכנסו את הדור הצעיר לערכים לאומיים, לפאטריסטיים, לאהבת המולדת, לצינונות מגשימה ולגאווה על שיש לנו מדינה יהודית. ככל שנחלש החינוך לערכים אלה פוחת כוח העמידה, פחת כוחם של הנוגדנים מול היצר להינתק מהעם ומהמולדת ולרעות בשדות זרים. ככל שנעמיק את החינוך לערכים אלה נגביר את כוח העמידה מול הפיתויים ואת הרצון להאבק עם הקשיים שהם מנת חלקו של כל אדם טוב. לכן בדיון הזה היו צריכים להיות נוכחים לפחות שלושה שרים שבידם להשפיע ולגבש הצעות בנושא הירידה: שר העבודה והרווחה, שר החינוך והתרבות ושר הבינוי והשיכון.

סעדיה מריצאנו (מחנה שלי):
גם שר האוצר.

שרשנה ארכלי-אלמוזלינו (המערך):
גם שר האוצר. מפליא אותי עוד יותר: שר הבינוי והשיכון שעסק בנושא זה והכין תכניות להחזרת יורדים

אדוני היזשבראש, כל יורד מישראל הוא אבידה למשק, לתברה ולבטחונה של מדינת ישראל. קשה להבין את האדישות המאפיינת את ממשלת ישראל, שראיה לה הוא שולחן הממשלה הריק והעובדה ששום שר לא רצה לפתוח את הדיון או להשתתף בו. אך לא רק את הממשלה מאפיינת האדישות; כמעט כל הגופים הציבוריים במדינת ישראל מגלים אדישות נוכח התופעה המדאיגה והמחרידה של ירידה מישראל, הנחשבת בעיני כעריקה ממילוי מצוות המולדת. מציאות זו מחייבת את הממשלה ואת כל הגורמים האחראים במדינה לנתח באופן יסודי את הסיבות והגורמים לירידה ולעשות את כל הניתן והצריך להיעשות כדי לבטל גורמים אלה ולהשפיע על חלושי האופי או רוחמי הבצע או המתוסכלים לסגת מהמחשבה לנטישת המולדת ולעזור להם להשתרש בחברה ולהיות שותפים פעילים ביצירה, במאבק בניינה ובחיזוק ובטחונה. כי יש לדעת דבר אחד: רוב היורדים והמתעתדים לרדת הם מקרב הקבוצות המשתייכות לשכבה הבינונית ומעלה וצעירים בעלי יכולת ואפשרויות להסתדר בחיים.

צ'רלי בימן (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
את מתכוונת לאשכנזים.

שרשנה ארכלי-אלמוזלינו (המערך):

אדוני היזשבראש, שנים חונכנו לאמת ההיסטורית שהעלייה לישראל היא פרי או של כוח הדחיפה של הגלות או של כוח המשיכה של ישראל. כוח הדחיפה של הגלות ביטוייה היה אנטישמיות, רדיפות יהודים וגזי"רות כלכליות ופוליטיות שהוטלו על המיעוט היהודי דחפו לעלייה לישראל. הגורם השני הוא כוח המשיכה לישראל, הרעיון החלוצי, ההגשמה הצינונית, הרצון לחיות חיים לאומיים במולדת, הכמיהה לתרבות ולמורשה יהודית, ולגבי רבים — הקשר עם הדת והמקומות הקדושים בישראל. כיום פוחת הגורם הראשון, רוב יהודי ארצות המצוקה נמצאים כבר בישראל, הגורם העיקרי לעלייה הוא המשיכה לישראל אך יש להצטער שכוחו של גורם זה נמצא בירידה מתמדת וככל שכוחו של גורם זה נחלש מתחזק כוח הדחיפה מישראל החוצה, כוח המזין את הירידה בפועל ואת הירידה במחשבה.

לנגד עינינו צריכים לעמוד המספרים המחרידים של הסקר שנעשה על המתכוננים לרדת ואלה החושבים על ירידה גם אם טרם התכוננו בהכנות ואלה רבוחי, בחלו"מות הקשים ביותר וברגעי האוש החמורים ביותר קשה היה לתאר ש-5% ממכלל יהודי מדינת ישראל מתכוננים לירידה — 6% נוספים חושבים על אפשרות זו. אני רוצה לקוות שהסקר שנעשה מגויס ומשחיר את המציאות אך זה לא פוטר אותנו מלראות את המציאות נכונה ומלהסיק את המסקנות המתחייבות מכך: אינני מצדיקה בשום פנים ואופן ירידה מהארץ, בשום מקרה, בשום מצב ובשום תנאי. הבטחה אני שזאת גישתם ותחושתם של רוב רובם של אזרחי מדינת ישראל שחיו שורש בארץ ולא עולה על דעתם ודמיונם המחשבה לערוק ממנה. אך יחד עם זאת אין להתעלם מהעובדה שלדאבוננו הגדול יש ירידה במספרים לא מבוטלים, יש אלפים המתכוננים לרדת ואלפים רבים שמחשבה זו מקננת בלבם. ומוטלת חובה להשוות את המניעים לתופעה זו ולעשות את כל האפשרי כדי לבטל את השפעתם.

אתה הסיבות הניתנת עליידי רבים שירדו ומתכוננים לרדת היא מצוקת הדיוור. רבים מיוצאי הצבא המשתייכים

בשנת ה-30 למדינה, תכנית שנכשלה לחלוטין, חייב היה לשבת ולהקשיב. אל מי דיברו היום חברי הכנסת? ממי דרשו וממי תבעו? הרי הכנסת איננה הגוף המבצע ואילו הגוף המבצע — קרי הממשלה על כל שריה — הוכיח היום חוסר אחריות מוחלטת ומופגנת, גילה חוסר איכס-חיות. שרי הממשלה לא נכחו במליאה בעת הדיון ולא לקחו בו חלק. נכון הוא שלחברי הכנסת ולוועדות הכנסת איכפת יותר מאשר לממשלה בנושא הירידה מהארץ. ועדת העלייה והקליטה קיימה דיונים רציניים בנושא זה בהרבה ישיבות, הניחה מסקנות על שולחן הכנסת, העביר רה איתן לממשלה ואף הקימה ועדת משנה שגם היא

בשנת ה-30 למדינה, תכנית שנכשלה לחלוטין, חייב היה לשבת ולהקשיב. אל מי דיברו היום חברי הכנסת? ממי דרשו וממי תבעו? הרי הכנסת איננה הגוף המבצע ואילו הגוף המבצע — קרי הממשלה על כל שריה — הוכיח היום חוסר אחריות מוחלטת ומופגנת, גילה חוסר איכס-חיות. שרי הממשלה לא נכחו במליאה בעת הדיון ולא לקחו בו חלק. נכון הוא שלחברי הכנסת ולוועדות הכנסת איכפת יותר מאשר לממשלה בנושא הירידה מהארץ. ועדת העלייה והקליטה קיימה דיונים רציניים בנושא זה בהרבה ישיבות, הניחה מסקנות על שולחן הכנסת, העביר רה איתן לממשלה ואף הקימה ועדת משנה שגם היא

2. תשובת היושב-ראש של ועדת העלייה והקליטה רוני מילוא

רוני מילוא (יו"ר ועדת העלייה והקליטה):
זה לא מנחם אותנו אבל מצער אותי שנושא זה שהוא כל-כך חשוב בחיינו הובא בנושא מפלגתי. חבל שחברי הכנסת עזו ברעם איננו כאן —

עוזי ברעם (המערך):
ישנו, ישנו.

רוני מילוא (יו"ר ועדת העלייה והקליטה):
— וחבל שלמרות נסיגנו להגיע להצעת סיכום משותפת עם כל סיעות הבית, הצעה שניסינו להגיע אליה בנושא כה חשוב כנושא הירידה — ובמידה מסוימת הדבר מתמיה אותי כי בוועדת העלייה והקליטה של הכנסת קיים בנושא זה קונסנזוס ללא קשר לסיעות ולמפלגות — אי-אפשר היה להגיע לכך.

נאולה כהן (התחיה — בנא"י):
יש לי שאלה אליך, חברי-הכנסת מילוא: אמרת שזה לא נושא פוליטי. האם לפני הבחירות לא היה נושא הירידה אחד הדברים שבו תקפנו את המערך? האם זה לא תמיד המגשלה? למה אתה מתעלם מזה?

הי"ר י. ברמן:
חברת-הכנסת כהן, לא נאום בבקשה. הערת ביניים ולא נאום.

נאולה כהן (התחיה — בנא"י):
איוה מין דבר זה שזה לא שייך לממשלה?

רוני מילוא (יו"ר ועדת העלייה והקליטה):
בדבריו הביא חברי-הכנסת ברעם דוגמה של חברי שירדו מן הארץ מירושלים ואמר זאת עצמו: חברי-הכנסת אלה אינן להם בעיות כלכליות, אין להם בעיות דיור או תעסוקה, הם ירדו בעיקר בגלל הסיבות של הקשר אל הארץ, של שרשיות בארץ, של ציונות. לא בעיית הדירה העיקה עליהם, לא בעיית העבודה — — —

שרלמית אלזני (תנועה לזכויות האזרח):
אבל יש גם כאלה.

רוני מילוא (יו"ר ועדת העלייה והקליטה):
חברת-הכנסת אלזני, אתייהם לכל הדברים שהזעלו פה במהלך הדיון ואשתדל להשיב עליהם.

שמאל טולידאנו (התנועה לשינוי ויזמה):
בקצרה.

הי"ר י. ברמן:

רשות לסיכום הדיון ליושב-ראש של ועדת העלייה והקליטה רוני מילוא.

סעדיה מרציאנו (מחנה שלי):
כבוד היושב-ראש, אולי לכבוד חבר הקואליציה יושב איוה שר כדי לשמוע אותו?

אורה נמיר (המערך):
הם לא מתייחסים לקואליציה יותר מאשר לאופוזיציה.

יהודה חשאי (המערך):
הם לא מתייחסים גם אליו, זה בסדר.

משה שחל (המערך):
חברי-הכנסת מרציאנו, היית יכול לבקש מהיושב-ראש שישגור את הישיבה עד שיהיה שר נוכח.

רוני מילוא (יו"ר ועדת העלייה והקליטה):
חברת-הכנסת שחל, לא לפני שדברי יסגרו את הישיבה. אחריהם.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הנושא הכאוב העומד בפני הכנסת היום, הירידה מן הארץ, איננו נושא פוליטי-מפלגתי אף שלעצמי הרב ניסו כמה מן הדוברים בדיון להסכו לכזה. שנות חייה של הירידה הן כשנותיה של הציונות. מאז קום המדינה היו שנים קשות שבהן גברה הירידה והיו שנים טובות יותר שבהן היתה ירידה מועטה. בעשור הקודם — להזכיר לכל חברי שדיברו לפני, במיוחד החברים מן האופוזיציה — היו השנים 1966—1967, עד למלחמת ששת הימים, שנים קשות במיוחד: היו אז יותר מ-11,000 יורדים, ובשנת 1974, לפני שש שנים, היה מספר שא של כ-16,000 יורדים. לעומת זה האומדנים של אותה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה שקבעה כי ב-1974 היו כ-16,000 יורדים מראים שבסוף שנות ה-70 יש כ-12,000 יורדים לשנה. ויש אפילו הנחות של מומחים שהמספרים טענים יותר אם כי יש גם הנחות שהמספרים גדולים יותר. מכך מקום, לפי השיטה הקובעת שאדם הנעדר ארבע שנים נחשב כיורד, המצב בסוף שנות ה-70 ואינו חמור יותר מאשר בסוף 1966 או 1967, עם כל התומרה שאני רואה. במספרים של 1966, 1967, 1974 ושל סוף שנות ה-70. הנושא של הירידה כשלעצמו הוא כאוב וחמור ללא קשר למפלגה שבשלטון או לתיפקודה של ממשלה זו או אחרת.

שושנה ארבל-אלמולוני (המערך):
זה לא מנחם אותנו.

רוני מילוא (יו"ר ועדת העלייה והקליטה) :

תודה, אדוני היושב-ראש. אני רוצה לומר לחברי שדיברו מעל במה זו — — —

סעדיה מרציאנו (מחנה שלי) :
חבר-הכנסת מילוא, אולי תתייחס גם לבעיות החבר-תיות החמורות היוזמות על-ידי שר השיכון, שר העבודה והרווחה ושר האוצר והגורמות לירידה ?

רוני מילוא (יו"ר ועדת העלייה והקליטה) :
חבר-הכנסת מרציאנו, אתה עצמך עלית על במה זו ואמרת שאחוז היורדים בקרב שכבות המצוקה הוא נמוך ביותר, 20% בלבד, לעומת המבוססים או כפי שאמרת, האשכנזים שהם רוב היורדים. אי-אפשר להשתמש בטיעון פעם לכיוון זה ופעם לכיוון הפוך.

סעדיה מרציאנו (מחנה שלי) :
לא הקשבת טוב. אמרתי 30% צברים,

רוני מילוא (יו"ר ועדת העלייה והקליטה) :
אמרת : 50% אשכנזים, 30% צברים, 20% בני שכ-בות המצוקה.

קודם כול, אני מציע לכל אלה שהשתתפו בדיון שכאשר אנו מנסים להתמודד בכנסת עם בעיה כה חמורה של ירידה הבה נתייחס אל העובדות כהווייתן. אולם כאן כמעט כל התבכייב השתמשו בעובדות לפי גוהות פרטית וללא כל קשר למציאות. נאמר כאן בקשר למספר העולים שבשנים 1978 ו-1979 היה הוא ומספר היורדים כמעט שווה. אני מזדע בפירוש שאין שחר לקביעה זו. בשנת 1978 היו 26,400 עולים ובשנת 1979 היו כמעט 38,000 עולים. מספר היורדים, אפילו לדעת הפסימיסטים, קטן בהרבה, כמעט חצי ממספר העולים.

סעדיה מרציאנו (מחנה שלי) :
אתה דיברת על אלפים יורדים בחדש.

רוני מילוא (יו"ר ועדת העלייה והקליטה) :
אם אני דיברתי על אלפים יורדים לחדש זה עדיין תצי מהמספר של 38 אלף עולים שעלו לארץ באותה תקופה. לכן עם כל חומרת העובדות הבה נתייחס אליהן כמות שהן.

(חבר-הכנסת ס. מרציאנו קורא קריאת-ביניים)

היור. י. ברמן :

מספיק, חבר-הכנסת מרציאנו.

רוני מילוא (יו"ר ועדת העלייה והקליטה) :
חבר-הכנסת מאיר תלמי דיבר על העובדה שמלחמת ששת הימים היא אם הבעיה. שם התחילה הבעיה, זה שורש הבעיה.

מאיר תלמי (המערך) :
לא בדיק.

רוני מילוא (יו"ר ועדת העלייה והקליטה) :
לא בדיק, אבל השורש האידיאולוגי של הרגשת החוסן והיום — הרגשת הדיכדוך. חבר-הכנסת תלמי, לצערי או לשמחתי העובדות לא מתיישבות עם טענה זו. הירידה המשמעותית ביותר בשנות השישים הייתה דווקא בערב מלחמת ששת הימים. לעומת זאת, אחרי מלחמת

תחושת ההזדהות, חבר-הכנסת ברעם, איננה תחושת הזדהות עם הממשלה. בזמן שהיתה ממשלת המערך ונעשו דברים חמורים שלא ייעשו, דברים של שחיתות בצמרת המדינה, לא אמרנו שיש איזושהי הצדקה לירידה מן הארץ בגלל ממשלה זו או אחרת. אנו לא אמרנו שתבטיח הליכוד עוזבים את הארץ בגלל ממשלה זו או ממשלה אחרת. לא זו הדרך. לא היתה או הצדקה לירידה ואין עכשיו הצדקה לירידה בין שהממשלה היא יותר טובה או פחות טובה. לנסות להעמיד מעל במת הכנסת את בעיית הירידה כבעיה מפלגתית, פוליטית, ממשלתית — זה עוול לעניין שהוא חשוב דיין שלא ייגרם לא עוול ושלא ינוצל לצרכים מפלגתיים של גורם זה או אחר.

חברי הכנסת, אני מחזיק בידי מודעה שהתפרסמה אתמול ב"דבר" והיום ב"מעריב" מטעם תנועות הנוער החלוציות טאריך. אני חייב לקרוא חלק ממנה. כתוב בה כך : "לפיכך מביעות תנועות הנוער החלוציות את דאגתן מהמשך ההתדרדרות במדינה, בחברה ובמשק, התדרדרות הפוגעת בעיקר בעתיד הצעירים הנוער הישראלי. תנועות הנוער החלוציות מצטרות קולן לרוב הציבור בארץ התובע ממשלת הליכוד להחליף את המאנדאט לכנסת ולקבוע בחירות כלליות בהקדם". האם זה תפקידן של תנועות הנוער החלוציות במדינה ? האם תפקידן היום לקבוע שיש הידרדרות, שהנוער מידרדר, שהכול מידרדר ? זה תפקיד קידן או שתפקידן הוא לחזק את רוח הנוער ? זה התפקיד תנועות הנוער עם תבורת העסקנים העומדת בראשן והמגדלת אותן למטרות פוליטיות שלה ? בתנועות הנוער שלנו, "מכבי" ובית"ר, גם אנו חלקנו על ממשלות אבל לא יצאנו אף פעם אחת בגילויי דעת כאלה התורסים את הנוער, את המוראל שלו ואת החוסן שלו. זאת דרך ? אפשר לצאת למאבק לגיטימי אבל לא בצורה כזאת. תפקיד תנועות הנוער הוא לחזק את החוסן, להראות לצעירים מה יפה וטוב ויש יפה וטוב במדינה.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח) :
אתה רוצה שנרד למקלטים ?

רוני מילוא (יו"ר ועדת העלייה והקליטה) :
חברת-הכנסת אלוני, אני אינני רוצה שנרד למקלטים.
(חברת-הכנסת ג. כהן קוראת קריאת-ביניים)
(חבר-הכנסת מ. קצב קורא קריאת-ביניים)

היור. י. ברמן :
רגע, רגע, חבר-הכנסת קצב, אם אתה רוצה לשוחח עם חברת-הכנסת גאולה כהן יש לזה די מקום בכנסת, לא מה.

חיים קופמן (הליכוד) :
אבל שם אין עתונאים.

גאולה כהן (התחיה — בנאי) :
איזה מין דבר זה ?

היור. י. ברמן :
חברת-הכנסת גאולה כהן, אבקש לתת לאנשים לדבר. חוץ מזה יש זכות גם לאחרים לדבר בכנסת. בבקשה, חבר-הכנסת מילוא.

רוני מילוא (יו"ר ועדת העלייה והקליטה):
חברת-הכנסת שולמית אלונים, אני לא אחראי לקביעת סדר-יומו של ראש הממשלה ואינני יודע אם זו ועדת שרים לבטחון שיושבת עתה או שהיא עוסק בנושא אחר. אני משיב היום ובדברי הסיכום הוא הסמך אותי להודיע כי תוקם ועדת ממלכתית אשר תבדוק את המניעים לירידה ואת הדרכים למניעת הירידה. המאבק נגד הירידה יימשך בכל המישורים. זו תהיה הפעם הראשונה שגורם ממלכתי יתייחס אל הגורם הזה בצורה משמעותית.

סעדיה מרציאנו (מחנה שלי):
ועדה תבדוק, תבדוק, אבל מה עושים?

נאולה כהן (התחיה — בנא"י):
מה עשיתם עד עכשיו? בטח, תבדוק.

רוני מילוא (יו"ר ועדת העלייה והקליטה):
חברת-הכנסת נאולה כהן, לזלזל אפשר בכל דבר. אני עוד רוצה לראות את אלה שעושים. בעיית הירידה היא בעיה מאוד מורכבת. גם חברת-הכנסת יוסף תמיר וגם חברי המערך שהשתתפו בדיון אמרו שזאת בעיה של חינוך, שזאת בעיה של שרשים לאומיים וציוניים, שזאת בעיה של דיוור, שזאת בעיה כלכלית, שזאת בעיה הכוללת את כל רבדי החברה והחיים בישראל. את זה אי-אפשר לפתור על-ידי אמירה של חברת-הכנסת נאולה כהן או של אחר. לשם כך יש צורך בוועדה ממלכתית בעלת סמכות אשר תבדוק את הנושא, תוכל להגיש הצעות ולטפל ביישומן של הצעות אלה בכל המישורים וההבדלים. לכן אני חושב שהוועדה ראש הממשלה היא חשובה ביותר. היא לפחות תביא לדבר אחד, להתמודדות רצינית, שלא היתה כמותה עד היום הזה עם הבעיה.

שושנה ארבל-אלמוזלני (המערך):
יכול היה אחד השרים להשתתף בדיון ולהביא הודעה זו בשם הממשלה. אתה צריך לדבר בשם הממשלה?

רוני מילוא (יו"ר ועדת העלייה והקליטה):
חברת-הכנסת ארבל, כפי שאמרת — בנושא זה אני אתך אבל אין לי תשובה. גם אני חושב שאחד השרים צריך היה להשתתף בדיון וגם אני חושב שהיו צריכים לשבת פה שרי הממשלה או חלק מהם, ולא ישבו. בנושא זה אני מצטרף לביקורת שהשמעה פה.

(חברת-הכנסת ס. מרציאנו קורא קריאת-ביניים)

שמאל טולידאנו (התנועה לשינוי ויזמה):
מתי תמונה ועדה זו?

רוני מילוא (יו"ר ועדת העלייה והקליטה):
אנו, במסגרת ועדת העלייה והקליטה של הכנסת, נדאג לכך שהיא תמונה בהקדם האפשרי. אנו לא גרפה מהנושא עד שתוקם הוועדה. ועדת העלייה והקליטה של הכנסת במהלך דיוניה נועדה עם גורמים שיש ביכולתם להשפיע על מתן חינוך ציוני-ערכי במגזרים רחבים ולהיאבק בפועל נגד הירידה. הוועדה קיימה דיונים עם משרד החינוך והתרבות, עם רשות השידור ועם גורמים בצה"ל. אולם לצערנו עדיין אין יד מכוונת ומתאמת שתאמר לגורמים אלה איך לעשות מה. כך התברר שבעוד משרד החינוך והתרבות עושה מדיניות מסוימת מאמצים להקניית חינוך ציוני-ערכי הרי פעולת רשות השידור

ששת הימים, עלתה מאוד העלייה לארץ וירדה מאוד הירידה מן הארץ. זו עובדה שאי-אפשר לערער עליה. לצערנו המצב הוא לא עליפי חוסן או עליפי אי חוסן אלא המצב הוא שבשנות גאות יש נטייה לירידה בירידה ובשנות שפל יש עלייה בירידה. אחרי מלחמת יום הכיפורים, ב-1974, הגענו למצב שיא בירידה בגלל שפל מוחלט, בגלל שפל כלכלי.

סעדיה מרציאנו (מחנה שלי):
ולאיוזה שפל אתם מביאים אותנו היום?

היו"ר י. ברמן:
חברת-הכנסת מרציאנו, אתה קראת כבר כמה קריאות ביניים, מספיק.

סעדיה מרציאנו (מחנה שלי):
שיענה על השאלה.

היו"ר י. ברמן:
אם הוא ירצה — יענה.

שושנה ארבל-אלמוזלני (המערך):
חברת-הכנסת מילוא, אתה בא להצדיק זאת?

רוני מילוא (יו"ר ועדת העלייה והקליטה):
חברת-הכנסת שושנה ארבל, את יודעת בדיוק את עמדתי בנושא זה. אני לא בא להצדיק זאת. אני רק מנסה להציג את העובדות כפי שהן ואינני מוכן לקבל גישה האומרת שאנו נכופף את העובדות בהתאם לנוחות שלנו. העובדות הן עובדות ועל-פיהן צריך לנאום ולדבר ולא לכופף אותן לפי נוחות של חבר זה או אחר.

נאולה כהן (התחיה — בנא"י):
אתה מצדיק?

רוני מילוא (יו"ר ועדת העלייה והקליטה):
אני לא מצדיק שום דבר, אני רק מציג את העובדות כפי שהן.

שולמית אלונים (תנועה לזכויות האזרח):
מה התשובה?

רוני מילוא (יו"ר ועדת העלייה והקליטה):
בשנים האחרונות ניסתה ממשלת ישראל, אולי בפעם הראשונה, להתמודד עם נושא הירידה, לנסות לטפל בו. אינני אומר שכל הטיפול הצליח אבל נסיון להתחזק יורר דים לארץ נעשה על-ידי הממשלה ואף שלא היתה לו הצלחה גמורה הוא היה נסיון להתמודד עם הבעיה. בעבר פטרו את הבעיה באמירה: "נפולת של נמושות", זו ודאי לא התמודדות עם הבעיה.

יהודה חשאי (המערך):
התוצאות מדברות בעד עצמן.

רוני מילוא (יו"ר ועדת העלייה והקליטה):
יחסה של הממשלה היום לנושא הירידה שונה ממה שהיה בעבר, אולי גם בזכות העירנות של חברי הכנסת ושל ועדת העלייה והקליטה. אני רוצה לנצל הזדמנות זו ולהודיע בשם ראש הממשלה שהסמיכני לעשות זאת במסגרת דברי התשובה — — —

שולמית אלונים (תנועה לזכויות האזרח):
מדוע הוא לא כאן בנושא כזה?

מדיניות אחידה בטיפול בשאלה כיצד להקנות חינוך ציוני-ערכי לבני נוער, לחיילים ולתלמידים כיצד להפוך לנחלת הכול את האמת היסודית הזאת שהובעה פה על-ידי רוב החברים בדיון והיא שבמסגרת של דבר, עם כל הקשיים ועם כל הבעיות, זכות גדולה היא לאדם לחיות בארצו, לחיות במסגרת תרבותו ולאנוב את מולדתו. אני חושב שהמשפט הזה אינו פראזה בומבאסטית, זו האמת וזה היסוד ואת זה צריך להקנות. יש קשיים, יש ממשלה, תהיה ממשלה אחת, יהיו קשיים כאלה ואחרים, אבל זה היסוד שבלעדי לא יבוא עולים ולא יחיו ישראלים בארץ-ישראל.

3. סיכום הדיון

היו"ר י. ברמן :

רשות להבאת הצעת סיכום מטעם סיעת המערך לחבריה-הכנסת עוזי ברעם.

עוזי ברעם (המערך) :

הצעה לסיכום הדיון על הירידה מטעם סיעת המערך, הסיעה הערבית המאוחדת, סיעת התנועה לשינוי ויומה, תנועה לזכויות האזרח והמפלגה הליברלית העצמאית :

1. הכנסת מביעה דאגה נוכח ירידתם מהארץ של ישראלים צעירים. הירידה היא התוצאה של תולשת אנשים הנתקלים בארץ בקשיים ונוטשים בגללם את מולדתם.
2. הכנסת רואה בחומרה את חוסר התייחסותה של ממשלת ישראל לנושא כה חמור, דבר שבא לידי ביטוי גם בהעדר ייצוגה של הממשלה היום בכנסת.

דב שילנסקי (הליכוד) :

יש עכשיו שלושה שרים.

עוזי ברעם (המערך) :

בעת הדיון.

3. הכנסת קובעת כי הסיבות לירידה נעוצות בגימור קים וממרים, תרבותיים ומקצועיים, סיבות שיש ללחום בהן בשינוי יסודי של האווירה הציבורית והפוליטית בישראל.

4. הכנסת קוראת למערכות החינוך וההסברה בכל המגזרים לפעול פעולה חינוכית בקרב בני הנוער ולהקנות להם ערכי יסוד ציוניים חשובים כליכך בשעה זו.

היו"ר י. ברמן :

רשות לדיבור לחבריה-הכנסת צ'רלי ביטון להבאת הצעת סיכום.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת סיכום של סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון לסיכום הדיון על בעיית הירידה מן הארץ :

הכנסת קובעת כי הדרך הטובה ביותר לבלימת הירידה מן הארץ היא בשינוי יסודי של מדיניותה הכללית והכלכלית של הממשלה ממדיניות של המשך הכיבוש והתנחלות בשטחים הכבושים למדיניות של שלום כולל וממדיניות של עליית מחירים, הגברת האינפלציה ומתן הטבות לבעלי הון למדיניות של תבטוח עבודה לכול, של שכר עבודה שיבטיח קיום הוגן למשפחות העובדים והביטוח דיור בתנאים נוחים לזוגות צעירים ולתושבי משכנות עוני.

בנדון היא אפסית ובמידה מסוימת אף שלילית כאשר התליטה הרשות על דעת עצמה וללא התייעצות עם שום גורם להפעיל טלוויזיה לירידים בניו-יורק שמטרתה, להערכתנו, היא בעיקר למלא את כיסי המארגנים והתוצאות השליליות שלה הן חמורות ביותר בכל הנוגע למתן הלגיטימציה לירידה. בצה"ל קיים רצון טוב אשר הובע גם על-ידי הרמטכ"ל בפגישה עמו ועל-ידי ראש אכ"א (אגף כוח אדם). אולם לצערנו הרב עדיין אין גורם שיכוון תכנית מעשית בנושא זה. השלב הבא צריך להיות בדיקת הנושא מכל צדדיו על-ידי הוועדה שדובר בה כאן שתכונן על-ידי ראש הממשלה ובעקבות זאת קביעת

היו"ר י. ברמן :

אנו עוברים עתה להצעת סיכום מטעם הסיעות. רשות להבאת הצעת סיכום בשם סיעות הקואליציה לחבריה-הכנסת רוני מילוא.

רוני מילוא (הליכוד) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת סיכום בנושא הדיון על הירידה מטעם סיעות הקואליציה :

הכנסת מביעה דאגה נוכח תופעת הירידה מן הארץ בקרב ישראלים צעירים.

הכנסת מקבלת בברכה את תכנית ראש הממשלה לכונן ועדה ממלכתית לבדיקת מניעי הירידה והדרכים למניעתה.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח) :

אתה מברך על דבר שלא בא לעולם.

רוני מילוא (הליכוד) :

אני מברך על תכנית קיימת.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח) :

היא לא קיימת.

רוני מילוא (הליכוד) :

תברכה-הכנסת אלוני, אף שאין מקובל להפריע בהצעת סיכום אני חוזר על הפיסקה כדי שתובן היטב למען לא תרגזו לשווא :

הכנסת מקבלת בברכה את תכנית ראש הממשלה לכונן ועדה ממלכתית לבדיקת מניעי הירידה והדרכים למניעתה. זה לגיטימי לחלוטין.

הכנסת מסכימה לקביעת ועדת העלייה והקליטה כי הסיבות לירידה הן מיגוון של גימוקים וממרים, תרבותיים, מקצועיים, וכיצא באלה, אולם עיקר הבעיה נעוץ בהעדר מוטיבציה ציונית-ישראלית.

(חברת-הכנסת שושנה ארבל-אל-מולינו קוראת קריאת ביניים)

היו"ר י. ברמן :

אבקש שלא לשסע קריאת הצעות סיכום. לא היה כדבר הזה.

רוני מילוא (הליכוד) :

לפיכך קוראת הכנסת למערכות החינוך וההסברה ולצה"ל לפעול פעולה חינוכית בקרב בני הנוער ולהקנות להם ערכי יסוד ציוניים על דבר שהשי עם ישראל בארצו.

היו"ר י. ברמן :
מי נמנע ?

חיים דרוקמן (חזית דתית לאומית) :
אבקש רשות להודעה על הימנעות.

היו"ר י. ברמן :
בבקשה.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :
רשות להודעה לחבר אחד של הסיעה שנמנע ?

חיים דרוקמן (חזית דתית לאומית) :
באישור הסיעה, אדוני.

שלמית אלזני (תנועה לזכויות האזרח) :
נשמע שיר הלל לאיבי ישראל.

חיים דרוקמן (חזית דתית לאומית) :
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מזדהה עם ההחלטה של הכנסת נגד ירידה אולם נמנעתי כדי למחות נגד דברים חמורים שנאמרו אתמול בכנסת.

צ'רלי ביפון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :
זה לא מקובל.

חיים דרוקמן (חזית דתית לאומית) :
היה לכך היום תקדים.

היו"ר י. ברמן :
אתה יכול להתייחס לדברים שנאמרו היום בדיון, לא לדברים שנאמרו בעבר.

חיים דרוקמן (חזית דתית לאומית) :
כך היה היום.

היו"ר י. ברמן :
אינני יכול להסכים להנמקת ההימנעות בנושא שלא דנו עליו היום.

חיים דרוקמן (חזית דתית לאומית) :
אייאפשר לנהוג מנהג של איפה ואיפה.

היו"ר י. ברמן :
אינני יודע מה היה. אם יש לך נימוקים להימנעות מהצבעה על הנושא שנדון היום, בבקשה. אם לא — אני מצטער.

שמעאל טולידאנו (התנועה לשינוי ויוזמה) :
זה יהיה רק לטובתך.

היו"ר י. ברמן :
אם אין לך מה להגיד בקשר לדיון של היום אינני יכול להסכים למסירת הודעה. הדיון בבעיית הירידה מן הארץ הסתיים.

היו"ר י. ברמן :
רשות לחבר-הכנסת אורי אבנרי להבאת הצעת סיכום.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כדי לאפשר לכנסת להתאחד על נקודה מסוימת אסתפק שוב בסעיף הראשון של ההצעה שהגשתי, והוא :

הכנסת מביעה את מורת רוחה החמורה מכך שבדיון זה לא נכה אף לא חבר ממשלה אחד, לרבות שר הקליטה.

היו"ר י. ברמן :
חברי הכנסת, אנו עוברים להצבעה. אני מעמיד להצבעה את הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר-הכנסת אורי אבנרי.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :
אבקש למנות.

היו"ר י. ברמן :
בבקשה.

ה צ ב ע

בעד הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר-
הכנסת א. אבנרי 16 —
נגד 21 —

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר-הכנסת
א. אבנרי לא נתקבלה.

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר-הכנסת
צ. ביטון לא נתקבלה.

היו"ר י. ברמן :
אני מעמיד להצבעה את הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר-הכנסת עוזי ברעם. אבקש למנות.

ה צ ב ע

בעד הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר-
הכנסת ע. ברעם 14 —
נגד 20 —

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר-הכנסת
ע. ברעם לא נתקבלה.

היו"ר י. ברמן :
אני מעמיד להצבעה את ההצעה שהובאה על-ידי חבר-הכנסת רוני מילוא. אני מבין שאין בקשה למנות.

ה צ ב ע

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר-הכנסת
ר. מילוא נתקבלה.

חיים דרוקמן (חזית דתית לאומית) :
מי נמנע ?

ד. חוק לטיפול בחולי נפש (תיקון), תש"ם—1980 *

(הצעת חברת-הכנסת ש. שטרן-קטן)

(תיקון), תש"ם—1980, של חברת-הכנסת שטרן-קטן.
רשות הדיבור לחברת-הכנסת שטרן-קטן.

היו"ר י. ברמן :
אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום : הצעות לסדר-
היום והצעות זק. נתחיל בהצעת חוק לטיפול בחולי נפש

רופא פסיכיאטרי, בכך תושג לדעתי טובתו של החולה וטובת סביבתו ויחד עם זאת יימנע הנזק של ההלם והבושה המלווים את מי שהיה מאושפז בבית-חולים לחולי נפש,

אני ערה לכך שעוד סעיפים בחוק טעונים תיקון, כגון הגדרה מדויקת של "חולה נפש" או המשמעות של המושג "מי שעלול לסכן עצמו או את זולתו", בבוא הזמן אולי נגיע גם לתיקונים אלה. אולם לדעתי זוהי הבעיה הבוערת ועליידי התיקון שאני מציעה אפשר להקל במידה רבה על החולה. יחד עם זאת אני ערה גם לעובדה שאפילו בהצעת התיקון שלי קיימת אפשרות של פגיעה כלשהי בכוניות הפרט ועל כן אני כבר עכשיו מצהירה שאסכים לקביעת הוראות מגבילות, לדרישות קפדניות ולאפשרות של פגיעה לוועדה פסיכיאטרית קבועה כדי שתשמר במידה מרבית זכותו של הפרט בצד הדאגה לשלומה ולבריאותו, לטובתו ולטובת משפחתו.

אני מבקשת איפוא כי הצעת החוק תועבר לוועדה להכנתה לקריאה ראשונה.

היו"ר י. ברמן :

רשות הדיבור לשר הבריאות.

שר-הבריאות א. שזפנט :

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, התיקון שדובר על-ידי חברת-הכנסת שטרן-קטן הוא תיקון חשוב אף-על-פי שביתחם אליו יש ויכוח של תלמידי חכמים, ויכוח גדול, בין המשפטנים לבין הרופאים. מצד הרופאים מתקבל התיקון הזה בחוק ברצון ואפילו בשמחה ; מצד המשפטנים יש עדיין ספקות ביחס אליו. אבל כל זה יכול להתברר בוועדה ויבוא לידי ביטוי בדיוניה. על כן אני מסכים להצעה ומציע להעבירה לוועדה לבירור טרמי. אני חושב שזה שייך לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר י. ברמן :

נעביר זאת לוועדת הכנסת.

חייקה גרנרמן (המערך) :

ועדת העבודה והרווחה.

שר-הבריאות א. שזפנט :

נזמה לי שהחוק הזה היה בוועדת החוקה, חוק ומשפט. את זה תברר ועדת הכנסת.

היו"ר י. ברמן :

אנחנו עוברים להצבעה.

ה הצ ב ת

ההצעה להעביר את הצעת חוק לטיפול בחולי נפש (תיקון), תש"ם-1980, לדיון מוקדם בוועדה שתקבע על-ידי ועדת הכנסת נתקבלה.

ה. הצעה לסדר-היום

העלייה בממד ומדיניות האוצר

נפתלי פדר (המערך) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, עליית המחירים בשיעור של 10.2% בתודש אפריל היא עליית שיא מאז מהפך הכלכלי. עליית זו מצביעה על התמטטות מדיניות

שרה שטרן-קטן (חזית דתית לאומית) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מביאה היום לכנסת הצעת תיקון לסעיף 5 לחוק לטיפול בחולי נפש, חש"פ-1955, שבאה לפתור חלקית או לפחות להקל במידה מסוימת סבל אנושי בל יתואר של אדם, משפחתו וסביבתו. כוונתי היא לאפשר לאדם הסובל ממצב פסיכיאטרי, כפי שזה מוגדר בחוק, הסובל ממחלת נפש, להגיע לבדיקה ולאבחנה רפואית וכן לתכנית טיפול לפי הצורך לא במסגרת בית-החולים אלא על-ידי רופא מרפ-א או בבית. בדרך כלל חולים אלה, שלא כחולים אחרים, מחמת מחלתם אינם מודעים למצבם ואינם מסוגלים לבקש עזרה רפואית ולרוב הם מתנגדים לקבל עזרה גם כאשר אחרים מנסים לסייע להם. החוק שנחקק בתש"ט בא לפתור בעיה כאובה זו באמצע שאפשר להביא את החולה לבדיקה בעל כרחו על-פי הוראת אישפוז הניתנת על-ידי הפסיכיאטר המחוזי.

בירור ללא ספק כי המחוקק לא התעלם מהעובדה שבצד החיוב שבחוק והתשיבות שלו כחוק הבא להגן על אדם שאיננו מסוגל לדאוג לעצמו קיים גם מרכיב שהוא בבחינת פגיעה בחופש הפרט, אולם השיקול העיקרי היה הצלת חיי אדם או הגנת הציבור, הקודמים לכול. ואמנם כדי לשמר על זכויותיו של הפרט נקבעו תקנות וסייגים המגבילים מאוד את הפסיכיאטר המחוזי במתן הוראות האישפוז. כך היה בעבר. לא פעם היו ידיו של הפסיכיאטר כבולות והוא לא יכול היה להוציא הוראת אישפוז בהעדר הוכחות וראיות ברורות לכך שאמנם קיימת סכנה לחייו של החולה ו/או לחיי זולתו מבחינה גופנית. לבעיה הנפשית והחברתית ולנזק הרב שנגרם לאדם, לדמותו ולסביבתו אין התייחסות ולא פעם הלך אדם והידרדר וגרם הרס לעצמו ולמשפחתו. ואם כך היה בעבר, כיום אחרי המקרה של בית-החולים "מורע" שהתפרסם בעתונות, המצב התמיר עוד יותר. הרופאים נרתעים ממילוי תפקידם זה מחשש שמא ייפגעו ויושמצו והם מסרבים לסייע לחולה ומכבידים עוד יותר במתן הוראות אישפוז, והתוצאות ברורות. מאידך גיסא כולנו ערים למשמעות הרגשית והחברתית של אישפוז בבית חולים לחולי נפש. עם כל ההבנה אסור לנו להתעלם מן העובדה שהאישפוז גורם לטראומה לחולה ומטביע עליו סטיגמה. במקרים שהמצב הרפואי מחייב זאת ואין מוצא אחר יש הכרח לקבל את ההחלטה אולם במקרים רבים, בעיקר לגבי השלב התחילתי — ואני מדגישה : בעיקר — של צרכי בדיקה והבחנה אין צורך באישפוז וניתן למנוע את הסבל הכרוך בכך. מתוך הנימוקים האלה ועוד אחרים שאסיף בוועדה אני מציעה את התיקון בחוק שיאפשר למפקדים על ביצוע החוק לטיפול בחולי נפש להורות כי בדיקה רפואית ואיבחון המחלה לא ייעשו בבית-חולים אלא חתונן לפסיכיאטר המחוזי אפשרות לשלוח רופא לביתו של החולה לביצוע הבדיקה שם או להורות על הבאתו למרפאה מקומית לבדיקה על-ידי

היו"ר י. ברמן :

אנחנו עוברים לסעיף הבא : הצעות לסדר-היום. רשות הדיבור לחברת-הכנסת פדר להבאת הצעתו : העלייה בממד ומדיניות האוצר.

פעילות הממשלה במשק היא מהגורמים המכריעים בהאצת האינפלצציה. גודל ההזרמה של הממשלה מזרימה הוא מהמקצית את הבעירה האינפלציונית. בחדש מאי הורמה הממשלה כ-2 מיליארד לירות. הליקף זה של הורמה יש משמעות חמורה משום שבחדש מאי היה גיוס וון נרלב שהתבטא גם במכירת איגרות חוב לציבור שהסתכמה ב-6.1 מיליארד לירות לערך. פירוש הדבר הוא שהממשלה הוציאה סכומים גדולים אשר גם ספגה גדולה בשוק ההון לא קיווה אותם. אל לה לממשלה ולשר האוצר להאשים סקטורים אחרים בשפיכת שמן על מדורת האינפלצציה. הממשלה ומדיניותה הבלתי אחראית הן שהביאו את המשק למצב החמור שאליו הוא נקלע.

השר גדעון פת הציע לבדוק את מבנה המחירים לצרכן שלדעתו הוא מעוות ולא מציאותי מאחר שכלולים בו מרכיבים הנוגעים לחלק מהאוכלוסיה בלבד. מר פת תבע לסלק מן המדד אותם המרכיבים התורמים להתייקרות מהירה. מר פת רונן על המחזות המראה שהגוף קורח ומציע לנפצו או לשבור את הראי המראה את הפצפוצים המכוער של המדיניות הכלכלית של הממשלה.

נכון, שר האוצר האג לאון את הצימצום בביקוש האזרחי בגידול עצום של הורמה ממשלתית. האוצר הדפיס 25 מיליארד לירות במשך 3 חודשים. הנוילות היתירה, דהיינו ההדפסה, שכרגיל נותנת את אותותיה בסיגור, היא אשר היוותה את מקור הלחצים הן על מאון התשלומים והן על רמת המחירים. לאינפלצציה בגודל זה תרמו לא מעט גם הקלות המס שנתן האוצר לבעלי האמצעים. די להזכיר את הקלות המלאי ב-17 מיליארד לירות לערך, את ההקלות שניתנו במס רכוש ובמס שבח מקרקעין, את אי גביית היטלי המלאי, את הפיגור בגביית מס העקפיין על הייצור המקומי ואת הכשלוש בגביית ניכוי המס במקור מקבלנים ומספקי שירותים. תרומה נוספת של הממשל הנוכחי לתהליך האינפלצציה יוני מתבטאת בהרס מנגנון המס, פרט כמובן לגביית מס השכירים, כאשר האוצר מצליח להטות את כשלוש בגביית המסים מהעצמאיים על-ידי הגברת הגבייה מהשכירים. האוצר הורים השנה סכומי עתק לפעולות ההתנחלות בשטחים ולסידורי הבטחון הכרוכים בכך, לתקציב הכסף חון ולפיצויים למפגני סיני. בתחומים אלה ניתן להנהיג קיצוץ ראסטי ולחסוך מיליארדים של לירות. בשירותים האזרחיים כבר לא נותר מה לקצץ.

האינפלצציה הדהרת פגיעת קשות בעיקר בשכבות החלשות שהכנסתן הריאלית הולכת וגשחקת. ממחקר של הביטות הלאומי עולים הדברים האלה: 1. לאחר תשע שנים רצופות של ירידה באחוז המשפחות החיות מתחת לקו העוני חלה ב-1978 תפנית ושיעורן של משפחות השכירים החיות מתחת לקו העוני עלה מ-2.3% ל-4.3%. אילו נעשתה בדיקה בשנת 1980 היה שיעור השכירים החיים מתחת לקו העוני שלה מעבר לנתון שהתקבל בשנת 1978; 2. מדדי אי השוויון שבהתחלקות ההכנסה מראים על הפיור המגמה, מירידה באי השוויון וצימצום פערים עד שנת 1976 לגידול באי השוויון בשנת 1978. והמגמה של גידול באי השוויון בודאי גדלה גם בשנת 1979 ותגדל גם ב-1980 כי האינפלצציה אינה אוהבת במיוחד שכבות חלשות באוכלוסיה ובהם היא פוגעת קשה.

שר האוצר המכהן בתפקידו על תקן של "מושע" לא עמד במבחן העיקרי שלו. האינפלצציה גואה והי בריחה מהכסף נמשכת. מי שציפה שמר הורבין יבטיא

האוצר והיא הוכחה נוספת של האמרה כי אי-אפשר לרמות את כל האנשים כל הזמן. אם עושים מאניפולצציה במדד צריך לשלם את המחיר בזמן כלשהו. מאז ינואר צבר המדד עלייה של יותר מ-30%. פירוש הדבר הוא אי-פלאציה שנתית בשיעור של 125%.

החלטת הממשלה מהשבוע לייקר את החלב, הקמח והבשר תביא לעלייה נוספת במדד בשיעור של כ-3% וכן לגלי התייקרויות נוספים בשאר מוצרי המזון. גל התייקרויות אחד עובר ואנו מתבשרים על גל התייקרויות נוסף והפעם יתייקר גם הלחם שהוא מצרך חיוני לשכבות החלשות. וייתכן שהתייקרות הלחם תגיע ל-100% לערך. עליית מצרך אחד רודפת עליית מצרך אחר והממשלה חסרת אונים.

לאחר כניסתו של מר הורבין לכהונתו כשר האוצר ול-אחר שהוא ביטל את הסובסידיות על מצרכים יסודיים עלה האינדקס בצורה דראסטית וברביע האחרון של שנת 1979 השיגה האינפלצציה קצב של 170%. היתה זו תמימות דעים שווה מצב שאין לסבול אותו עוד. שר האוצר הבטיח כי בעוד חודשים אחדים יניבו צעדי הכלכליים פירות ועליית האינדקס תקטן. ואמנם בחודשים ינואר, פברואר ומאסר הוטטה עליית המדד אך עדיין הגיעה לקרוב ל-100% לפי קצב שנתי. שר האוצר התנהל וראשו בעננים. מי היה שווה לו? הנה עלה על דרך המלך לריסון האינפלצציה. "ההישג הכלכלי" של שר האוצר התפוצץ ב-15 במאי כבועת סבון. המדד פיגר רק בעשירית האחוז אחר השיא הלאומי של שמחה ארליך בנובמבר 1977.

שלוש סיבות מנה שר האוצר עלילתו המסחררת של מדד אפריל: האינפלצציה בחוץ-לארץ, עליית מחיר הדלק ותשלום תוספת הויקר. בדיקה רצינית מגלה שהאינפלצציה בחוץ-לארץ פעלה בחדש אפריל למיתון עלייתו של המדד ולא להגברתו. המדד באפריל עלה בארצות הברית ובמדינות אירופה, שמהן אנו מייבאים את חמרי הגלם העיקריים, בארזה מתון לעומת התודשים שקדמו לו. יש לזכור כי שר האוצר עצמו אמר שהיבוא בודש זה ירד באחוזים ניכרים, עובדה שרק מחזקת את הנחת. באשר לעליית מחיר הדלק סומן מר הורבין על זכרוננו הקצר של הציבור או על חוסר ידיעתו. בחדש אפריל ירדו במקרה מחירי הנפט בחוץ-לארץ הן בשוק החפשי בהולאנד והן הספקים המאורגנים. עובדה זו אילצה חלק מספקות הנפט לצמצם את התפקה כדי לשמור על המ-חירים. כלומר, גם כאן פעלו התנאים בחוץ-לארץ למיתון עליית המדד. ובאשר לגורם השלישי, זהו אחד מאותם הויקרים שהם עלבון לשכל הישר. תוספת הויקר שולמה במחצית הראשונה של חודש מאי בעד חודש אפריל והתודשים שקדמו לו. אינני מכיר שום שכיר שקיבל את התוספת כבר באפריל, פרט, אולי, למנהלי אחד הבנקים המקבילים את שכרם שנה מראש. יתר על כן, תוספת הויקר כוללת את ההתייקרות רק עד חודש פברואר. עליית המחירים של מאסר ושל אפריל לא נכללו כלל בתשלום שניתן במאי. כלומר, לפי דעתו של השר יגאל הורבין אשמים העולם, הנפט ויבוא אינפלצציה והשכיר רים במדד אפריל. אם מאמין שר האוצר בכך באמת ובתמים הרי שהמבצ חמור עוד יותר משום שהוא מוכיח שהשר אינו יודע מהיכן צמחה העלייה המהממת של המדד.

אני אומר מגיין נובעת עליית המחירים המסחררת: היא נובעת ממדיניות תקציבית לא נבונה ולא נכונה.

נפתלי פדר (המערך):
למה לא הצעת בהיכנסך לתפקיד אמנה עם ההסתדרות?

שר-האוצר י. הורביץ:
אם תביא אמנה שתבטיח שהשכר הריאלי לא יעלה — ואני אומר שהוא צריך לרדת כי משהו צריך לספוג את מחיר הדלק — אם תבטיח שהשכר הריאלי לא יעלה בשום צורה ופריון העבודה יעלה תהיה רגיעה בכל הענפים והסכס-המסגרת יחול על הכול — אם תביא לי כל זאת תקבל דמי תיווך.

נפתלי פדר (המערך):
לפי מה?

שר-האוצר י. הורביץ:
לפי הערכתך. הלוואי שזה יקרה, אני אתחלף אתך ברצון.

אני חוזר לבעיה המרכזית. למרות השעה המאוחרת אני רוצה לחזור על כמה אמיתות שאי-אפשר לשחוק אותן ולהסתיר אותן. יש לנו 17 מיליארד לירות חיבות חוץ. אתה אשם בזה, אני אשם בזה, חבריכם אשמים בזה, הנהגים והמסורת אשמים בזה, אשמה רמת החיים שהיתה מעל לכוחנו. הגיע כסף זול והוצאנו אותו בקלות. גם אם יתנו לנו 1.8 מיליארד דולר כל שנה — ויש לי ספק בכך, מבלי שיקראו אירועים מדיניים ומבלי כוונות מדיניות — זה יכרסם ב-10%—20% באינפלציה עצמה. הצרכים שלנו הם כאלה שיותר מ-30% הם החזר חובות, קרן וריבית בשנה הזאת; יותר מ-31% או בסביבות אלה, תקציב הבטחון; נשארים לנו 39% לצרכי המשק. לאותם צרכים שאתה וחבריך ערכתם כאן הפגנות למענם כדי שגיתן עוד סובסידיות רק למשרד אחד, משרד החקלאות, ויש לך עוד משרדים, משרד הבריאות, משרד החינוך, משרד התעשייה, המסחר והתיירות ועוד. את כל המשק הזה צריך לשאת ב-39% האלה.

נפתלי פדר (המערך):
תגבה מסים.

שר-האוצר י. הורביץ:
גבינו מסים. אתם ביטלתם מסים. אתם מיניתם את ועדת בן-שחר. אינני מגנה אתכם על כך אבל לא בזמני הוקמה ועדת בן-שחר והיא קבעה שצריך לגבות רק 60% מס הכנסה. מניעת הברחות והמוטיבאציה לעבודה היו שיקולים חשובים מאוד בשיקולי ועדת בן-שחר. גם התבררות וגם המשקיעים הגדולים רוצים היום בתנאים שנותנים להם. בפני מי מעמידים פנים? מי לא רוצה את אלטרנאטיבות של מניות ואיגרות חוב. האם אני המצאתי את השיטה הזאת? שמעתי פעם מוסר על המניות ואיגרות החוב. האם זה הומצא בזמננו? אינני יכול ואיני רוצה לסגת ממה שהבטחתם. עכשיו באים ואמרים שיש הוצאות כאלה. אתה רואה כיצד אני נאבק להקטין את ההוצאות. רק שלוש אמרתם שאיני עושה נכון כאשר אני תובע קיצוץ. אני עושה זאת למורת רוחי. אני חרד חרדה גוראה לא הלכתי למאבק הזה עם עזר ויצמן ברצון. זה היה למורת רוחי. אני חרד חרדה גוראה שמא אני נגזים בזה אבל אין ברירה. אתם אמרים שלחקלאים יש לתת סובסידיות, שתוספת יוקר יש לתת כמה שרק אפשר, שעלייה בשכר הריאלי — בוודאי אחרי הסכס-המסגרת שלנו. אני

את המשק התאכזב. הוא ביובו את האשראי שהציבור העניק לו.

שר-האוצר י. הורביץ:
ביובותי את האשראי שהוא נתן לי.

נפתלי פדר (המערך):
אדוני השר, הדהירה של המדד בחודש אפריל אינה "דבשת זמנית" על גב המשק, כאמרת השפר מבית-מדרשו של האוצר, הממשלה ומדיניותך הכלכלית הן הדבשת, אתם הדבשת, ולנו באמת נאמס כבר לשאת אתכם על גבנו. אני מציע לשר האוצר לעיין היטב בדו"ח בנק ישראל של שנת 1979. אז יידע מי הוא האשם העיקרי במצב החמור של המשק ובמהרה יגלה שהממשלה היא האשמה.

היו"ר פ. שינמן:
שר האוצר ישיב להצעה לסדר-היום של חברי-הכנסת נפתלי פדר.

שר-האוצר י. הורביץ:
אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני יודע, קיימים כללי משחק: הכנסת היא במה, האופוזיציה צריכה לומר את דבריה. הקיצונית באופוזיציה ודאי צריכה להיות קיצונית אבל חברי-הכנסת פדר בעיני, בלא גינונים, אדם צריני, איש משק. כך להעלות את הנושא, גיהול לא נכון, כשלון? לולה היינו מדברים בשביל החוץ, בשביל ראוה, בשביל דעת הקהל, היינו מדברים אחרת על בעיות המשק של ישראל; היינו מדברים על-פי מצבה הבין-לאומי של ישראל, על-פי מצב השווקים באירופה ובארצות-הברית, על-פי קשיי היצוא, מחירי הדלק, נהגי השכר שלנו והתביעות השכר של חבריך, על-פי תפוקה שלא עלתה, על עליית שכר ריאלי שהגיעה לעובדים בצדק או שלא בצדק. כל אלה, מצב המשק של היום, הגרעון המצטבר העצום שלנו וכן הגרעון השנתי, הן עובדות. זהו קושי אובייקטיבי שתוך שנתיים עלה מחיר הדלק ב-1 מיליארד ו-500 מיליון דולר. ומה אנחנו שומעים? — "אדם שתלו בו תקוות, מושיע...". יש לך פאטנטים יותר טובים? להתעלם מכל הדברים שהזכרתי ולהגיד: "המושע הזה לא הושיע"? למען ההגינות אני חייב להגיד, ודהינה אסיפות בחירות — עשה שם כמיטב יכלתך. ודאי תעשה זאת. להעלות את עניין האינפלציה במשק, התחייבויות המשק, הגבייה, ההכנסות וההוצאות, הוצאות הבטחון — שהיושב-ראש של מפלגת העבודה בא וטען כלפינו: איך אתם מעזים לקצץ בתקציב הבטחון, איך ואיך — מכל לה לעשות דבר אחד ולהגיד: "המושע לא הושיע, הכשלון הוא כשלון וישנה אינפלציה"?

אני מעז להגיד כמה דברים ובכל זאת לענות לנושא שאתה מעלה אותו כנושא עיקרי. האינפלציה לא תיבלם על-ידי נאומי האופוזיציה וגם לא על-ידי מצע והכרזות של הממשלה.

נפתלי פדר (המערך):
גחליק את הממשלה.

שר-האוצר י. הורביץ:
תחליף את הממשלה? אני מכיר יפה מאוד את תווי-כוחים שהיו על תוספות השכר. הרי התמתם על שטרות שלא תוכלו לשלם אותם. אני צריך למנות אותם? עוד נחזור לזה.

כיכר לחם ב־5 לירות. מחיר זה לא מכסה את מחיר הקמח, אפילו לא את מחיר הדלק והתשלום. מוכרחים להעלות את מחיר הלחם. מחיר הלחם ומחיר התחבורה בידינו. איננו מייצרים דלק לתחבורה ולא קמח אלא בחלקו, במחיר הבין-לאומי. כך קבענו עם החקלאים. המחיר הוא מחיר הקמח המזכא מארצות-הברית.

נפתלי פדר (המערך) :

אלה שני המצרכים הבסיסיים ביותר. הם מסובסדים בכל העולם.

שרי-האוצר י. הורביץ :

מדוע אני תומך בהם ? — כי הם עממיים.

דב שילנסקי (הליכוד) :

מעבירים לחם — — —

צ'רלי ביסון (החזית הדמוקרטית. לשלום ולשוויון) :

בלי דמאגוגיה.

שרי-האוצר י. הורביץ :

מדוע אני מסכים לתמיכה מאסיבית, 1,900 מיליוני לירות — סובסידיה לחם ועוד נעבור את הסכום אם לא נשנה כיוון ? אני עושה את כל המאמצים כדי שלא לפגוע בשכבות החלשות. זה מוצר בסיסי. אבל מדובר בגרעינים שאנחנו קונים בדולרים מארצות-הברית, אין לנו גרעינים. מדובר בדלק לתחבורה שאנחנו קונים בדולרים יקרים. אני נחרד מן המחשבה על 2.5 מיליארד לירות רק לדלק, לפריט הקטן הזה. גם הציבור הרחב בטוח בכל לבו שאפשר להוריד את המדד על-ידי סובסידיות. אומרים לי : מה אינפת לך, על-ידי הסובסידיות אתה תוסך בהתחייבות הממשלה ; כדאי לתת סובסידיות ולהוריד את המדד. זו אחיות עיניים נוראה. הסובסידיה אינה מורידה את המדד. הציבור הרחב טועה בשאלה זו. זה אחד הבלגומים הגדולים. אם אני נתן סובסידיה ומשתתף בהחלטה זו זורם מקור דרך הספקים, אם זה "תגובה" או מתבלות אחרות. אם אלה משחטות העופות או טחנות הקמח. הם מקבלים את הכסף וזה זורם אל השוק.

שלמה אליהו (התנועה הדמוקרטית) :

הכסף שאתה מגייס באיגרות חוב אתה שופך לשוק בדיק באותה מידה.

שרי-האוצר י. הורביץ :

אתה טועה, חברי-הכנסת אליהו. כאשר מישוה אומר שביצוע התקציב מאוון ובתוכו 60 מיליארד לירות איגרות חוב אני אומר שזה לא מאוון. כאשר אני אומר שצריך למכור איגרות חוב אני אומר זאת למורת רוחי. אני רוצה להעמיד פנים לפני אף איש אחד. איגרות החוב הן אכן ריחיים על צוואר המדינה. הלוואי שיכולתי לקחת מסים או לתת פחות שירותים ולא להודק לזה.

את "עושי הלהטים" האלה אני מכיר. אינני רוצה להתווכח על זה עכשיו. אני הרי מכיר את עושי הלהטים. להקטין בוצאות, כן. אני מנסה. האמינו לי שגם לי יש קווים אדומים בעניין זה. אני יודע מתי קו אדום הוא קו אדום בשבילי בכל הנוגע להוצאות שמותר לנו לתוציא. אשר להכנסות, אנחנו מנסים בכל כוחנו. אני רוצה לציין שאנחנו גבינו יותר מסים מהממשלות הקודמות. אנחנו הצלחנו בזה יותר מאשר הממשלות הקודמות ואתם יודעים שזה נכון. אני לא מאשר מהאינפלציה — — —

נערך שלא תהיה הזרמה. ההתחייבויות קיימות. יש התחייבויות להחזיר חובות, לשכר מורים. מי הסתער עלינו בקשר לתוספת למורים אם לא אתם ? תיקון עיוותים — זו סיסמה יוצאת מן הכלל.

נפתלי פדר (המערך) :

זה על-פי קביעת ועדת עצינו.

שרי-האוצר י. הורביץ :

האם אמרתי שלא ? היתה שאלה אם לערער. הוחלט שלא לערער. צריך לתקן עיוותים, בסדר. במצב של המשק, בכל פינה צריך לתקן עיוותים. ולתקן זה הוצאת כסף. באשר להכנסה אתה אומר : תטילו מסים. במסים הקיימים לא באים משקיעים. טוענים שאיני רגיש לכאב הלב של החלשים ומאוד רגיש לכאב הלב של המתעשרים. אני מכיר את הדמאגוגיה הזאת. לא שמעתי את זה מפני. טוענים שאני מרחם על המתעשרים ועולה על השכבות הפגיעות. איני עושה היום חשבון איפה התעשרו ומתי. אבל, במסים של היום, האם אני יכול לגבות יותר ? גם כך תראה איך ירדו משקיעים מן הארץ ומחוץ-לארץ, גם בשיטת המיסוי הנוכחית. גם כך ההזרמה לא באה בהבל פה. אני יכול למכור עוד איגרות חוב. לא קשה למכור איגרות חוב גם ב־97 נקודות וב־95 נקודות.

נפתלי פדר (המערך) :

בזמן האחרון, במשך שנתיים, שיחררו את בעלי המאצעים מתשלום מסים בהיקף של עשרות מיליארדי לירות.

שרי-האוצר י. הורביץ :

שמעתי על עניין הקילת המלאי. איני רוצה לתזור על הדברים. חשובה בעיני התעשייה ההסתדרותית והקי"בוצית. האמן לי שמעניין הקילת המלאי נהנים לא רק מושבי, בומה שביט ופרומצ'קו אלא גם התעשייה הקי"בוצית. לא במקרה רצו לעזור לתעשייה. הלוואי שיכולתי לקום ולהגיד שבמשאבים המעטים שלנו ניתן יותר לתע"י, יותר לתקלות, יותר למלונאות ופחות לצריכה. הצריכה תופחת. היא תופחת וככל שאני מנסה ללחוץ על המיכסה של סיר הלחץ היא ממשיכה לתפוח. הרגלנו את הציבור שיש לנו. אם לא נצליח לשקם את המשק, לעזור את האינפלציה, להקטין את ההוצאות ולהגדיל את הייצור — ואפשרות כזאת קיימת : א. בגלל דמאגוגיה ; ב. בגלל קבוצות לחץ ; ג. בגלל חולשת הממשלה והקואליציה — גור דיננו נחרץ. אני שומע אתכם עם התבטחויות, התרשפות וסיפורי המעשיות שתחזירו את הסובסידיות ותחזירו את ההטבות שהיו ויהיה משק עם השקעות. זאת במצב של היום.

דיברת על הטריקים, על האקורבאטיקה בעניין מדד המחירים לצרכן. לי אתם אומרים את זה ? כל הכבוד למר ספיר המנוח ולחבריו. הם עשו נפלאות בארץ. אבל פאטנטים במשחקי המדד, לנו אתם אומרים ? הייתי בחו"ר גים אלה. הייתי בתעשייה ובחקלאות. כאשר העלינו בסוף החודש, בשבוע השלישי של החודש, ולא באמצע החודש, אמרו : אה, זה טריק, למה לא בתחילת החודש ? עכשיו, כאשר מעלים בתחילת החודש, אומרים שוב : טריק. העלינו בתחילת החודש ולא בסופו. מה הטריק ? אני היחיד, אחרי 30 שנה — אתם לא תציינו זאת לטובה, זה מבין מאליו — שביטחתי את הסיכסוד של כל המוצרים, ובכלל זה ההון, פרט לסיכסוד של תחבורה ולחם. אתה מזהיר אותנו שיעלו את מחיר הלחם. מכירים בארץ

אולי רואה את עצמך כמשוע. כשאני באתי למלא את התפקיד הזה ידעתי שאני הולך למלחמה ולא למסיבות וגם אמרתי זאת לחברים שלי. ידעתי שאני הולך למערכה קשה ולא למסיבות. יכול להיות שיש משהו אצלכם שיודע איך לתקן את מצב המשק, אני לא יודע. אני רק יודע שבלי יותר עבודה, בלי פרוין יותר גדול, בלי ייצור ויצוא יותר גדולים וצריכה יותר קטנה, בלי כל אלה אין פאטנטים.

אני מציע להסיר את ההצעה מסדרהיים.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
יש לי הצעה אחרת.

היור' פ. שינמן:

בבקשה, חברי-הכנסת ביטון.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מציע להעביר את הצעתו לסדרהיים של חברי-הכנסת נפתלי פדר לוועדת הכלכלה של הכנסת. עלייה של 10.2% במדד מבשרת התחלה של שואה כלכלית בקרב כל העם ובמיוחד בקרב שכבות המצוקה. שכבות המצוקה הן בדרך כלל הקבוצות החלשות ביותר במדינת ישראל והן תמיד אלה שמשלמות בעד הנזקים של השלטון ובעד הנזקים הכלכליים של השר הורביץ ושל השיטה בכלל. ותמיד, כשיש לך מחסור בכסף אתה מטיל את זה על השכבות החלשות, על השכר, גות האלה. אתה מעלה את מחיר הבשר הקטן, העוף, הביצים, החלב והשמן, הלחם ומצריני. הנה היום נתבשרנו שאפילו הסוכר עבר את המחסום של 50 לירות הקילו. אלה הן מקצתן של הסיבות שבגללן אני מציע להעביר את הצעתו לסדרהיים של חברי-הכנסת פדר לוועדת הכלכלה של הכנסת.

היור' פ. שינמן:

חברי-הכנסת פדר, האם אתה מסכים להעביר את ההצעה שלך לסדרהיים לוועדת הכלכלה?

נפתלי פדר (המערך):
אני מסכים.

היור' פ. שינמן:
אנחנו עוברים להצבעה.

הצבעה

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-
היום של הכנסת — רוב

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדת
הכלכלה — מיעוט

ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדרהיים
של הכנסת נתקבלה.

7. חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (פטור ממס של קיצבת שאירים), תש"ם—1980 * (הצעת חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמזוליג)

קיצבת שאירים), תש"ם—1980. את הצעת החוק תביא
חברת-הכנסת ארבל-אלמזוליג.

היור' פ. שינמן:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-
היום: חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (פטור ממס של

* נספחות.

היורה גרסמן (המערך):

נכון מה שמפרסמים שצריך הגבייה היא מהשכירים?

שרי-האוצר י. הורביץ:

אני מכיר את העניין הזה. אני רוצה להגיד לכם שחלק גדול מבעלי המפעלים ובעלי התברות מופיעים כשכירים. אם זה סידור טוב או לא טוב זו שאלה אחרת אבל עובדה היא שהם גרשמים במדור השכירים. חלק גדול של המנהלים והבעלים שאינם מקבלים דיבידנדים אלא משכורת רשומים כשכירים. וכבר דיברנו על זה די ואינני רוצה לדבר על זה עכשיו.

רב שילנסקי (הליכוד):

אני לא מכיר שום בעל חברה שאיננו מופיע כשכיר ואני אומר זאת מתוך גסיון.

שרי-האוצר י. הורביץ:

אתה צודק.

אני רוצה לחזור לעניין אחר. חברי-הכנסת פדר, אתה אמרת שכאלו אנחנו דואגים לחוקים ועל כל פנים לא דואגים לחלשים. זה כבר דבר כאילו מוסכם בארץ. מוסכם שישנה ממשלה הדואגת לחוקים וישנה הסתדרות הדואגת לחלשים. כאן כדאי אולי שאספר לך על תביעתה של ההסתדרות ממני, תביעה שהיא חשובה מאין כמוה בעניין מדרגות המס. וכשמדברים על מדרגות המס אין מדברים על אלה שלא חייבים במס אלא על אלה שחייבים בהרבה מס. והנה ההסתדרות דורשת עכשיו ויתורים על מדרגות המס, שזה לא מספיק. האם אתם העליתם את המס האחד לאלה שזכאים ממני למדרגות המס? ובכל זאת אתם באים אלי לבקש כסף לקופת-החולים, לפני שאתם העליתם את המס האחד. בינתיים אתם דורשים ממני מאה אחוז מדרגות מס.

נפתלי פדר (המערך):
ובצדק.

שרי-האוצר י. הורביץ:

בוודאי בצדק. אבל אל תשכחו שאני גדלתי ביניהם ואני מבקש מכם שלא להציג בפני את העמדת הפנים שלכם. אני מכיר את זה. אתם לא עושים זאת בבית שמא יעברו אנשים לקופת חולים "מכבי". אבל אתם רוצים שיגאל הורביץ ויותר על מדרגות המס עד הסוף. אבל אינני רוצה לעסוק עכשיו בקופות חולים ובשאר הדברים, גיע היום לדבר גם על זה. יום רביעי היום, השעה מאוחרת וכולם רוצים לסיים.

אני רוצה להגיד לכם שגם בעיני האינפלציה קשה ביותר, ועוד איך קשה. בתודש אפריל היתה עלייה של מסים עירוניים, עלייה של מסים לקופת חולים, עלייה באגרות רשיונות שהטלנו מחוץ להתייקריות המוצרים שלא אנחנו קבענו. זו הפעם הראשונה שהממשלה לא משלמת. ודאי שיש גם התייקריות של חלק ואתה צופה שזה יהיה גם כל השנה. אני לא רוצה להתנבא אבל אתה

פטורים ממס. הכוונה היא שפטור זה חל גם על הגימלה שקיבלו השאירים, אלמנות ויתומים. והוראה זו חלה על פנסיונרים ועל שאירים כאחד. גם העלאת חלק הקיצבה הפטור ממס, תחילה ל-30%, ובתיקון האחרון ל-35%, חלה על הפנסיונרים ועל השאירים באותה מידה. אך לא ייתכן שהחלק השני של התיקון לחוק, התוספת שנכללה בפקודה המזכה בפטור נוסף, יפסח על השאירים. אילו הייתה מתקבלת ההצעה לפטור ממס 40% מקיצבה מזכה במקום 35% לא הייתה מתעוררת הבעיה שאני רוצה עכשיו לחק, כי פטור זה היה חל גם על האלמנות והשאירים. אך ועדת הכספים העדיפה להחליט לפטור ממס את קיצבת הויקה המשולמת מהביטוח הלאומי אך לא תחילה הוראה זו על קיצבת השאירים. וכך נוצרו העוול והקיפוח שאני יוצאת נגדם.

הצעת החוק הפרטית שאני מגישה היום באה לחק את העוול שנגרם לאלמנות ושאירים ונימוקיה הם אלה: א. ההוראה בפקודת מס הכנסה לפני התיקון האחרון, הפוטרת ממס אחוזי קיצבה, חלה כל הזמן על קיצבת שאירים. כפי שהיא חלה, על אדם שמקבל קיצבה בהגיעו לגיל הפרישה; ב. פרק ב' של חוק הביטוח הלאומי מתייחס לביטוח ויקנה ולביטוח שאירים כאחד. בסעיף 11(א) נא: "מבוטח שהגיע לגיל קיצבת ויקנה, ישלם לו המוסד, בכפוף לאמור בסעיף זה, קיצבה חודשית בשיעור של 16% מהשכר הממוצע". בסעיף 21(א) נא: "נפטר מבוטח, ישלם המוסד מענק כאמור בסעיף 23 או קיצבת שאירים חודשית — (בשיעור) 16% מהשכר הממוצע צע". לשניהם יש אותו אחוז קיצבה, 16% מהשכר הממוצע במשק; לשניהם יש פטור של 35% מהקיצבה או מו" פנסיה. על כל ילד משני הילדים הראשונים — כך נקבע בתיקון האחרון לחוק הביטוח הלאומי לאחר מאבק של ועדת העבודה על כל חבריה — יינתנו 7.5% מהשכר הממוצע במשק. חברי הכנסה, לא ייתכן שאותה קיצבת ויקנה המשתלמת. למי שפרש מעבודה בחייו תהיה פטורה ממס ואילו אותה קיצבת שאירים המשתלמת לשאיירי לאחר מותו תהיה חייבת במס. דבר זה אין בו צדק כלל; ג. סעיף 26(א) לחוק הביטוח הלאומי אמר: "זכאי לקיצבת שאירים שנעשה זכאי לקיצבת ויקנה או יושלם לו, בנוסף לקיצבת הויקה, השיעור מקיצבת השאירים שנקבע בלוח 11 — —". זה 50% מקצ' בת השאירים. לפי תיקון 35 לפקודת מס הכנסה שנתקבל בכנסת אותה אלמנה או אלמן, קיצבת הויקה שלה הם זכאים תהיה פטורה ממס הכנסה ואילו 50% מקיצבת השאירים שהם מקבלים אינם פטורים ממס. זה אבסורד שאין דוגמתו המצב שנוצר, אדוני שר האוצר, מחייב תיקון: ד. הצעת התיקון באה ליצור תמריץ חיובי לעבודה ולעודד אלמנות רבות לצאת לעבודה מחוץ למשק ביתן. המצב הקיים היום מנע ומונע מאלמנות רבות להשתלב בעבודה בשל העובדה שעבודתן נהפכת לבלתי ראויה מבחינה כלכלית, כי צירוף קיצבת השאירים שלה היא זכאית לשכר או למשכורת המתקבלים עקב עבודתה מעלה את מס ההכנסה השולי ובמקרים רבים הסכום שנוטר לאלמנה הנאלצת לסכות הוצאות הנגרמות לה עקב צריכתה לעבודה הוא פחות מהסכום שמקבלת אלמנה שעובדת במשק ביתה החוסכת עליידי זה את ההוצאות הכרוכות ביציאתה לעבודה ובמיוחד כאשר הכנסות של האלמנות מקיצבות שאירים הן גמורות וכל המאבק

שושנה ארבל-אלמוזילינו (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, נושא צריך להיוולד במזל. נושא זה נדחה כבר שלוש פעמים והיום הוא מועלה בסוף היום כאשר ספסלי המליאה ריקים, לצערי הרב.

היו"ר פ. שינמן:

יש סיכוי ושהחוק יתקבל.

שושנה ארבל-אלמוזילינו (המערך):

הלוואי. אני מודה לאלה שבכל זאת עדיין יושבים וגם מקשיבים.

אני מתכבדת להגיש לכנסת הצעת חוק פרטית לתיקון פקודת מס הכנסה. אני מציעה שבסעיף 9 לפקודת מס הכנסה, בפסקה (16), במקום "קיצבת ויקנה המשולמת למת", יבוא: "קיצבת ויקנה וקיצבת שאירים המשולמת מות". בכותרת השוליים, במקום "ויקנה", יבוא: "ויקנה ושאירים".

אדוני היושב-ראש, התיקון שאני מציעה מבוסס על תיקון מס' 35 לפקודת מס הכנסה שאושר עליידי הכנסת בחודש נובמבר 1979 וקבע כי קיצבת ויקנה המשולמת על-פי פרק ב' לחוק הביטוח הלאומי תהיה פטורה ממס הכנסה החל מראשית שנת המס 1979, דהיינו החל מ'1 לאפריל 1979. תיקון זה שנתקבל ואשר נתן הקלות לפני סיוגים בא לאחר מאבק ודרישות צודקות של הפנסיונרים ועקב תביעותיה החוזרות ונשנות של ההסתדרות והצעת החוק שהגשנו בכנסת במגמה לפטור 50% מהפנסיה והגימלה שמקבלים הפנסיונרים מחובת תשלום מס הכנסה. הצעות החוק שהגשנו, חברי הכנסת משל ואנוכי, בכנסת בשנה האחרונה הוסרו מסדר-היום. אמנם כתוצאה מכך באה הצעת החוק של הממשלה שנתקבלה בכנסת בנובמבר 1979 ותיקנה במידה מסוימת אך לא מספקת את העוול שנעשה למקבלי הגימלות. תיקון פקודת מס הכנסה מס' 35 שנתקבל בכנסת, קבע כי הפטור למקבלי הגימלות יעמוד על 35% ובנוסף לכך נקבע כי קיצבת הויקה המשולמת מהביטוח הלאומי על-פי פרק ב' תהיה פטורה ממס הכנסה. הצעה זו נתקבלה בוועדת הכספים במקום הצעה אחרת שהועלתה ושהציעה לפטור ממס 40% מהפנסיה שמקבלים הפנסיונרים על-פי סעיף 9 לפקודת מס הכנסה. תיקון זה שהוא חשוב כשלעצמו — ואני מברכת עליו — שיחרא את קיצבת הויקה בלבד ממס הכנסה וגרם עליידי זה עוול למקבלי קיצבות שאירים, אלמנות ויתומים שאותם לא לקחו בחשבון. אותם שכתו, פשוט מאוד. ייתכן שבעת הדיון בוועדת הכספים על הצעת התיקון בפקודת מס הכנסה מס' 35 לא היו חברי ועדת הכספים מדעיים לכך ולא היה מי שיעורר את השאלה הזאת הנוגעת לשאירים, לאלמנות וליתומים.

אדוני היושב-ראש, בסעיף 9(ב) לפקודת מס הכנסה נאמר: "35% מקיצבה מזכה שמקבל אדם בהגיעו לגיל פרישה או שמקבלים שאירים — פטורים ממס, ובלבד שאם הקיצבה משתלמת מאת המעביד שלא על-פי חוק או הסכם קיבוצי, לא יעלה סכום הפטור על 240 ל"ר לחודש לכל שנת עבודה". בסעיף 6(ג) לאותו תיקון נאמר: "קיצבת נכות המשולמת על-פי סימן ה' לפרק ג', פרק 2' או פרק ט' לחוק הביטוח הלאומי, וקיצבת ויקנה המשולמת על-פי פרק ב' לחוק האמור, תהיה אף היא פטורה. לציון שסעיף 9 בפקודת מס הכנסה קבע בעבר ש-25% מקיצבה מזכה שמקבל אדם או שאירים

ואתה עושה את עצמך שאתה לא יודע. אני רוצה לומר לך, אדוני שר האוצר, ביררתי עם אנשי המוסד לביטוח לאומי ומי שהיה הראשון שהתקומם על העוול שנעשה בוועדת הכספים עלייך כך שנשמט עניין האלמנות וה- שאירים בתיקון הזה היה המוסד לביטוח לאומי. לאו-אין מה לתאם אתה. דעתו היא חיובית בנושא הזה, דעתו של הממונה על הכנסות המדינה חיובית בנושא, ואם יש יומה מבורכת של חבר הכנסת מדוע להסיר אותה? זו לא הפעם הראשונה שאני יומת חוק ואני מגישה הצעת חוק למליאת הכנסת ואתה מוריד אותה מסדר-היום ואחר כך באה הממשלה, מציעה אותה הצעת חוק ומעבירה אותה. האם כך אימצת לעצמך במשך כל השנים בכנסת את העקרונות האלה שצריך לסכל יומות פרטיות של חברי הכנסת ואחר כך תבוא הממשלה ותציע אותן? מה הקטגוריות הוותיקות? מה צורת העין הזאת? מדוע? במיוחד אם הדבר הזה צודק והעוול נעשה שלא במתכוון. אני ביררתי את הדבר בוועדת הכספים, אצל כל חברי הוועדה, לרבות היושב-ראש. העוול לא נעשה במתכוון, על גנת לחסוך כספים כאלה או אחרים באמצעות התיקון שנעשה לפני שנה, אלא מתוך היסט הדעת. וחברי הוועדה אמרו: איך לא ידענו? והיתה להם שהות של שנה להביא תיקון לאותה פקודת מס הכנסה. מדוע לא עשיתם את זה? אז עכשיו כל יומה של חבר כנסת אתם מדכאים? אתה בירכת אותי על הרגישות שאני מגלה. אם שמת לב, במשך שנה שלמה כאשר אני מגלה יומה מיהו צריך להוריד יומה זו מעל סדר-היום. איזו ועדה אתם הולכים להקים? לבדוק מה? העקרון הזה קיים בפקודה וכל הפטור שחל על פנסיונרים חל על שאירים, חל על אלמנות. עכשיו הכנסתם אלמנט נוסף. אם היתם מציעים 40% זה היה חל על אלמנות כמו לגבי 35%. ביררתי זאת גם עם יושב-הראש ועדת הכספים. אני לא יכולה להבין זאת איפוא בשום פנים ואופן. פעם אחת, אדוני שר האוצר, תתעלה מעל הדברים הקטגוריים כמו "של מי היא היוממה". אני באופוזיציה, מה לעשות? האם זה צריך לפסול הצעת חוק שאני מגישה מעל במת הכנסת? מדוע, אם אני צודקת? העוול הזה הוא לא לגבי אישית. אני זועקת את זעקת האלמנות שבכל מקום אתם אומרים שנעשה להן עוול וכשמישהו מציע לתקן אתם מורידים זאת מסדר-היום. לי זה כואב במיוחד ואם גם לכם זה כואב תיענו להצעה זו, בבקשה. מה יש? תעבירו אותה לוועדת הכספים, יעכבו אותה בוועדת הכספים עד שתגיש הממשלה הצעת חוק שתכלול גם סעיף זה וידונו על שתי ההצעות ביחד. בבקשה. מה הדחייה הטוטאלית הזאת על הסף? כל הצעה מהסוג הזה צריך להסיר? איפה הרגישות הסוציאלית שלכם? ואתם מתיימרים להיות רגיי שים לשכבות מצוקה ושכבות חלשות בחברה.

ואני פונה לחברי הכנסת, במיוחד לחברי ועדת העבודה והרווחה שיודעים את המאבק שניהלנו בעניין אלמנות-שאירים: אל תיתנו ידכם להצעה זו להסיר את הצעת החוק מעל סדר-היום. היא צודקת, היא באה לדרוש את תיקון העוול שנעשה במשך שנה שלמה, מ-1 באפריל 1979, לאלמנות. איך תרימו יד נגד הצעה זו ונגד תיקון העוול?

הי"ר פ. שינמן:

שר האוצר רוצה להשיב?

שר-האוצר י. הורביץ:

כן.

שניהלנו להעלות קיצבאות אלה לא הועילו לעת עתה. תיקון זה בחוק יועד נשים לצאת לעבודה ועבודתן והחמורה ממנה יהיו כדאיות להן. עבודת האשה, במיוחד האלמנה, מחוץ למשק ביתה היא הכרחית הן לשיקומה של האלמנה והן כדי להיטיב את מצבה הכלכלי ובמיוחד כאשר היא מטופלת בילדים. עלינו ליצור את התנאים לכך ולסייע בידה ללמוד מקצוע ולהשתלב בעבודה, דבר שהוא חיוני גם למשק, להגדלת מספר העובדים ולניצול מאקסימאלי של כוח העבודה הפוטנציאלי הטמון בנשים.

אדוני שר האוצר, אני פונה אליך בכל לשון של בקשה. זו היתה טעות של ועדת הכספים, מתוך חוסר מודעות וחוסר ידיעה, גם כשפקודת מס הכנסה קבעה זאת במשך כל השנים. את הטעות הזאת אני באה לתקן. אני רוצה לקוות ומבקשת ממך שתסכים להעביר את ההצעה לוועדת הכספים. התעניינותי גם אצל נציגי האוצר והממון נה על הכנסות המדינה; היתה גם כותרת גדולה ב"מעריב" שהאוצר מתכוון לתקן עוול זה. אני רוצה לקוות ולבקש שתסכים היום להעביר את ההצעה לוועדת הכספים ולא תציע להסירה מסדר-היום כפי שנודע לי שאתה עומד להציע.

הי"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לשר האוצר, לתשובה.

שר-האוצר י. הורביץ:

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני רוצה לשבח את חברת-הכנסת ארבל-אלמולוניו על המסירות ועל ההזדהות היוצאת מן הכלל שיש לה בנושא הזה של האגה לרווחת השכבות הפגיעות ביותר. אבל לצערי לא אוכל להיענות לבקשתה הנרגשת היום כי כל הנושא של חיובן במס של קיצבאות הביטוח הלאומי נדון באוצר הן מבחינת מדיניות הרווחה והן מבחינת המדיניות הפיסקאלית, אולם הכרעה מסוג זה חייבת להיקבע בתיאום עם משרד הרווחה והמוסד לביטוח לאומי לאחר שהעניין ייבדק כהלכה. האוצר כבר יום הקמת ועדה לבחינת הנושא אשר תגיש את המלצותיה, אני מקווה, תוך חודש-שיים-שלושה. לאחר סיכום המלצותיה יגיש האוצר הצעת חוק כוללת בנושא חיוב במס של קיצבאות הביטוח הלאומי.

לאור האמור אני מציע לכנסת להסיר את הצעת החוק של חברת-הכנסת ארבל-אלמולוניו מעל סדר-היום של הכנסת.

הי"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת ארבל-אלמולוניו.

דב שילנסקי (הליכוד):

לפי איזו פרדצורה זה?

שרונה ארבל-אלמולוניו (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חברת-הכנסת שיינסקי, תסמך על כך שאני יודעת את הפרוצדורה, אחרת לא הייתי מבקשת. אדוני היושב-ראש, אני פשוט מלאה פליאה על הצעתו של שר האוצר.

חיים קורפו (הליכוד):

מה הוא הציע?

שרונה ארבל-אלמולוניו (המערך):

אתה כבר יודע, אתה העברת את ההצעה בקואליציה

חוברת כ"ח, ישיבה ש"מ, כ' סיון תש"ם (4 יוני 1980) —
 — חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (פטור ממס של קיצבת שאירים); מסמכים שהונחו
 על שולחן הכנסה; הודעה אישית של חברי-הכנסת ח. דרוקמן —

הח"ר פ. שינמן :

רשות הדיבור לשר האוצר.

שר-האוצר י. הרביץ :

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, מכיוון שאני יודע שיביאו את הנושא הזה לוועדת הכספים וכי האוצר, כפי שאמרתי, מכין הצעה בשיתוף עם משרד העבודה והרווחה שעוסקת בנושא זה כמכלול אחד, אני מוכן לקבל את פניית ההנהגה של חברת-הכנסת ארכלי-אלמזלינו להעביר גם את הצעתה לוועדת הכספים של הכנסת ולדון במשותף בהצעתנו ובהצעתה. מהבישול הזה, אני מקווה, ייצא חוק טוב.

הח"ר פ. שינמן :

גם שר האוצר מסכים להעביר את הצעת החוק שמציעה חברת-הכנסת שושנה ארכלי-אלמזלינו לוועדת הכספים ולכן לפנינו הצעה אחת. אני מעמיד הצעה זו להצבעה.

ה הצ ב ע

ההצעה להעביר את הצעת חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (פטור ממס של קיצבת שאירים), תש"ם—1980, לדיון מוקדם בוועדת הכספים נתקבלה.

ז. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

מוזכר הכנסת נ. לורך :

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע שהיום הונחו על שולחן הכנסת מסקנות ועדת הפנים ואיכות הסביבה בעניין שימור תל-אביב הקטנה ומניעת סחירת שכונותיה הראשונות.

הח"ר פ. שינמן :

עתה נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

ח. הודעה אישית של חברי-הכנסת ח. דרוקמן

דיהם אשר כל חטאם הוא אהבת ארץ-ישראל והנבונות ליישב אותה במסירות נפש חלוצית. השיא של הסתה זו הגיע בדבריה שלוחי הרסן של חברת-הכנסת גרוסמן גנדי. צר לי מאוד לקבוע שאצל אלה שרוממות אחרות העמים בפיהם קיימים גילויי שנאה קשים ביותר כלפי יהודים.

וביחס לחרדה של חברת-הכנסת גרוסמן, ואני מצטט מדבריה, "לנפשו של הנער המתחנך בהמוני במוסדות שהרב דרוקמן וחבריו עומדים בראשם", רצוני להרגיע אותה כי במוסדות אלה לא מחנכים לשנוא יהודים עד כדי מגיעת פרנסתם, כפי שעושה קיבוץ גן-שמעאל, וכי במוסדות אלה לא צמח אף לא אויב אדיב אחד.

אם יש מקום לחרדה האזימה והמסמרת שיער כיצד לא לעקם את נפשו של הנער ולדאוגה נוראה להשתתת נפש הנער היהודי בשנאה עיוורת בקנאות חשוכה — זו ציטטה מדבריה — ואם יש מקום לחשוש לתלישות מוחלטת של הנער משרשי העם והארץ עד כדי ירידה מן הארץ ועד לגידולי פרא של מרגלים וסוכנים זרים — הייתי מציע לחברת-הכנסת גרוסמן שתעשה חשבון נפש בביתה היא.

אני פונה לכל חלקי העם כי נתרוסס מעל ומעבר לחילוקי הדעות הקיימים בינינו, גם אם הם חריפים ביותר, ונדגיש את המאחד והמלכד בעם כי רב הוא מאוד.

רב שילנסקי (הליכוד) :

ישר כוח, חברת-הכנסת דרוקמן.

הח"ר פ. שינמן :

חברי הכנסת, סיימנו את סדר-היום של ישיבה זו. הישיבה הבאה אי"ה ביום שני הקרוב בשעה 16:00. היו ברוכים. הישיבה נעולה.

הח"ר פ. שינמן :

רשות הדיבור לחברת-הכנסת דרוקמן להודעה אישית.

חיים דרוקמן (חזית דתית לאומית) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אתמול ניצלה חב-רתי-הכנסת חייקה גרוסמן את בימת הכנסת כדי להשמיע אותי אישית על דברים שכביכול אמרתי בקשר למאורעות בשכם וברמאללה. אני קובע בזה כי דבריה היו ממש עלילת דם, פשוטו כמשמעו. חברת-הכנסת גרוסמן אמנם מתחסדת ואמרת, ואני מצטט מדבריה, כי "אם יתוור בו — כל הכבוד", אולם היא לא טרחה כלל לברר אתי מראש אם אמנם אמרתי כדברים האלה לפני שהשמיעה אותם לאוני כל בית ישראל. חברת-הכנסת גרוסמן נוהגת כנראה כאותו קצב שאיים על הרב שאם לא ייתן לו הכשר או יספר לכולם שבתו סרה מדרך הישר ושלתגובתו של הרב שאין לו בת, תגיב : או תכחיש לאחר מכן. אני מודיע כי חברת-הכנסת גרוסמן שמה בפי דברים חמרים ביותר שלא אמרתי מעולם באותה ישיבה של סיעת המפד"ל אשר ממנה היא כביכול ציטטה את דבריה, לדב-רתי אמרתי באותה ישיבה : "מישהו צריך לנקוט את רצח השישה בחברון שהיום מלאו שלושים למותם". כך היא מצטטת מדברי כביכול משלשום והיא אומרת שהדברים האלה פורסמו בעתונות. אני קובע כי עברתי על כל העתונות מאתמול שדיווחו על דיוני סיעת המפד"ל ואף באחד מהם — לרבות בעל המשמר" שכשלעצמו טילק את דבריה לחלוטין — לא הופיע המשפט הזה. מניין, איפוא, לקחה אותו חברת-הכנסת גרוסמן ? היכן הוא פורסם כדבריה ? האם אין בדבריה של חברת-הכנסת גרוסמן משום רצח אופי כלפי וגם משום הפקרת דמי לנקמה מצד שנאי ישראל ? זו השמצה ודגונית חמורה ביותר וכפי שאמרתי : זוהי עלילת דם. זה זמן שאנו עדים להס-תה פורענה נגד מתנחלים יהודים ביהודה ושומרון ואח-

נספחות

א. פדריהיום לרשיבות שליח—ש"מ

- א. שאילתות ותשובות.
- ב. יום הסביבה הבין-לאומי — הצעת חבר-הכנסת י. תמיר.
- ג. חוק העונשין (תיקון מס' 13), תש"ם—1980 (קריאה ראשונה).
- ד. סקירת שר החינוך והתרבות על פעולות משרדו — דיון.
- ה. חוק הגנת הפרטיות, תש"ם—1980 (קריאה ראשונה).
- ו. חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 12), תש"ם—1980 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- ז. חוק סמכויות שעת-חירום (מצערים) (תיקון), תש"ם—1980 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- ח. חוק שיפוט בתי-דין יהודיים קראים (נישואין וגירור-שין), תשל"ט—1979 (קריאה ראשונה).
- ט. חוק המפלגות, תש"ם—1980 (קריאה ראשונה).
- י. חוק לעריכת קובץ דיני ממונות, תש"ם—1980 (קריאה ראשונה).
- יא. חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (אבטחת מוסדות חינוך), תש"ם—1980 (קריאה ראשונה).
- יב. בעיית הירידה מן הארץ — דיון.
- יג. סקירת שר התעשייה, המסחר והתיירות על פעולות משרדו — דיון.
- יד. סקירת שר הבריאות על פעולות משרדו — גמר הדיון.
- טו. סקירת שר העבודה והרווחה על פעולות משרדו — גמר הדיון.
- טז. סקירת שר החקלאות על פעולות משרדו — גמר הדיון.
- יז. חוק הספנות (ימאים) (תיקון מס' 3), תשל"ט—1979 (קריאה ראשונה).
- יח. חוק לתיקון פקודת הדיג, תש"ם—1980 (קריאה ראשונה).
- יט. חוק המכר (דירות) (הבטחת השקעות של רוכשי דירות) (תיקון מס' 2), תש"ם—1980 (קריאה ראשונה).
- כ. חוק תקנת השבים, תשל"ט—1979 (קריאה ראשונה).
- כא. חוק דיני עבודה (הסכם להקמת שדות-תעופה בנגב), תשל"ט—1979 (קריאה ראשונה).
- כב. חוק-יסוד: החקיקה (קריאה ראשונה).
- כג. חוק החקיקה (הוראות מעבר), תשל"ח—1978 (קריאה ראשונה).
- כד. חוק רשות שדות-התעופה (תיקון), תש"ם—1980 (קריאה ראשונה).
- כה. חוק המילוות (תברות ביטוח) (תיקון מס' 5), תש"ם—1980 (קריאה ראשונה).
- כו. חוק לימוד חובה (תיקון מס' 14), תש"ם—1980 (קריאה ראשונה).
- כז. חוק הארכיונים (תיקון מס' 2), תש"ם—1980 (קריאה ראשונה).
- כח. חוק חמרי נפץ (תיקון מס' 3), תש"ם—1980 (קריאה ראשונה).
- כט. חוק בתי-קברות צבאיים (תיקון מס' 2), תש"ם—1980 (קריאה ראשונה).
- ל. חוק הפירושים, תש"ם—1980 (קריאה ראשונה).
- לא. חוק לתיקון פקודת בריאות העם (מס' 7), תש"ם—1980 (קריאה ראשונה).
- לב. חוק לתיקון פקודת הרוקחים (מס' 6), תש"ם—1980 (קריאה ראשונה).
- לג. הצורך בייעול גביית מס הכנסה ומס ערך מוסף — הצעת חברי-הכנסת ש. ארבל-אלמזלינו, ג. האוזנר, ד. גולומב וש. אליהו.
- לד. הקמת רשות לפיתוח תגליל — הצעת חבר-הכנסת י. כהן.
- לה. הצורך בתיאום פעולות הממשלה בתגליל — הצעת חברי-הכנסת ד. רוזליץ.
- לו. מגוון להעלאת תעריפי פרמיות הביטוח — הצעת חברי-הכנסת מ. עמאר, מ. פעיל ומ. וירשובסקי.
- לז. מעמדם של עובדי מדינה — הצעת חברי-הכנסת ש. ארבל-אלמזלינו וא. מלמד.
- לח. כינון המטה למלחמה באינפלציה — הצעת חבר-הכנסת ע. אמוראי.
- לט. החלטת הממשלה על הקפאת המחירים — הצעת חבר-הכנסת ד. גולומב.
- מ. שינוי שיטת הסובסידיות מסיבסוד המצרך לסיבסוד הנצרך — הצעת חברי-הכנסת מ. פעיל וח. בר-לב.
- מא. עתידן של קיצבאות הילד הראשון והשני — הצעת חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמזלינו.
- מב. התגברות האנטישמיות במערב אירופה — הצעת חברי-הכנסת מ. קצב.
- מג. השביטה בצי הסוחר — הצעת חברי-הכנסת מ. אלג-רבלי, י. ו. אמיר, מ. כהן, מ. פעיל וש. שטרן-קטן.
- מד. המדיניות הכלכלית של הממשלה והסקטור היצרני בארץ — הצעת חברי-הכנסת ע. הדור-ורביץ.
- מה. הצורך בהוזלת מחירי אנפלט והסולר להסקה ביתית בכל אזור ההר לרבות ירושלים וצפת — הצעת חבר-הכנסת ע. ברעם.
- מו. העדר חופאים בירוחם — הצעת חברי-הכנסת י. ו. אמיר, ת. טובי, ר. מילוא וש. שטרן-קטן.

מז. רמת הוויכוח הציבורי — הצעת חברי הכנסת ג. חוק לתיקון פקודת העיריות (מס' 21), תשל"ז—1978 (קריאה ראשונה).

מח. אועקת דעת-הקהל העולמית נגד השמדת הכפר הלב- נא. הצעות לסדר-היום.
נוני קנת — הצעת חברי-הכנסת ע. נוף. נב. הצעות חוק של חברי כנסת.

מט. מצב התקלאות והחקלאים בישראל — הצעת חבר- נג. הודעת הממשלה על התפקידים בממשלה ועל מדיניות- הכנסת א. כ"ץ-עוז. תה ודין.

ב. הצעות לסדר-היום של"ח—ש"מ

884. י. חשאי (המערך) : הצורך במניעת אסונות בחוף 885. ג. פדר (המערך) : העלייה במדד ומדיניות האוצר. נתניה.

ג. הצעת חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 12), תש"מ—1980

הודו לפני שנסתיים בירור המשפט של הנאשמים שלא הודו ; ואולם —

(1) נאשם שהודה כך, והתובע או הסני- גור מודיעים שהוא ייקרא להעיד במשפטם של יתר הנאשמים, לא יעיד אלא לאחר שנגזר דינו ;
(2) בנסיבות מיוחדות שירשום בית- המשפט רשאי הוא לגזור את דינו של הנאשם שהודה לפני סיום משפ- טם של האחרים.

(ב). לעניין סעיף זה, גזירת דין — לרבות מתן צו מבחן ללא הרשעה או צו שירות לתועלת הציבור ללא הרשעה.

1. תיקון סעיף 35

בסעיף 35 לחוק סדר-הדין הפלילי, תשכ"ה—1965¹ (להלן — החוק העיקרי), המלים "כמשמעותו בסעיף 10(א)(1)" — יימחקו.

2. החלפת סעיף 139

במקום סעיף 139 לחוק העיקרי יבוא :

"139. ספק דין של נאשם שהודה

(א) נאשמו כמה נאשמים בכתב-אישום אחד ומהם הודו בעובדות שיש בהן כדי הרש- עתם ומהם שלא הודו בכך, לא יגזור בית-המשפט את דינם של הנאשמים ש-

¹ ס"ח תשכ"ה, עמ' 161 ; תשכ"ט, עמ' 194 ; תשל"ג, עמ' 224 ; תשל"ד, עמ' 86 ; תשל"ה, עמ' 6, עמ' 76, עמ' 130, עמ' 218 ; תשל"ז, עמ' 244 ; תשל"ז, עמ' 313 ; תשל"ח, עמ' 162 ; תש"ם, עמ' 61.

הסתייגויות לחוק הנ"ל

יודיע לו הממונה על התחנה את זכו- תו האמורה בסעיף קטן (א).

לפני סעיף 1

מ. וירשובסקי מציע :

סעיפים 1 ו-2 יסומנו כסדרם 4 ו-5 ולפניהם יבוא :

1. החלפת סעיף 27

במקום סעיף 27 לחוק סדר הדין הפלילי, תשכ"ה—1965¹ (להלן — החוק העיקרי), יבוא :

"27. מפירת ידיעה על מעצר

(א) עצור, בין שהוגש עליו כתב אישום ובין שטרם הוגש, זכאי לפי בקשתו, שתימסר בהקדם האפשרי ידיעה על מעצרו ועל מקום הימצאו במעצר לאדם הקרוב אליו, אם ידוע מקום הימצאו של אותו אדם, ובכפוף לא- מור בסעיף 12 — גם לעורך-דין שה- עציר נקב בשמו ; היה חשש שהעציר חולה נפש או לקוי בכושרו השכלי — תימסר ידיעה כאמור אף אם לא ביקש זאת העציר.

(ב) מי שנעצר ומובא לתחנת משטרה

2. הוספת סעיפים 27 ו-28

אחרי סעיף 27 לחוק העיקרי יבוא :

"27א. פגישה עם עורך-דין

(א) עציר זכאי להיפגש עם עורך דינו ולהיוועץ בו.

(ב) ביקש עציר להיפגש עם עורך-דין, או ביקש עורך-דין שמינוה אדם הק- רוב לעציר להיפגש עם העציר, יאפי- שר זאת האחראי על מקום המעצר בהקדם האפשרי.

(ג) פגישת עורך-הדין עם העציר תיע- שה ביחידות בתנאים שיאפשרו לק- יים פיקוח על תנועתו והתנהגותו של העציר.

(ד) על אף האמור בסעיף קטן (ב), רשאי קצין המשטרה בדרגת רב פקד ו- מעלה שלא לאפשר פגישת עציר עם

פט שלא היה יסוד למעצר או שראה נסיבות אחרות המצדיקות פיצוי ה' אדם, רשאי הוא לצוות כי אוצר המ' דינה ישלם לו פיצוי על מעצרו בס' כום שיקבע בית-המשפט.

(ב) נעצר אדם ושוחרר, ומצא בית-המש' פט שהמעצר היה עקב תלונה שהוג' שה בקלות ראש או לשם קינטור או ללא יסוד, רשאי בית-המשפט לחייב את המתלונן, לאחר שנתן לו הודמ' גות סבירה לטעון טענותיו לעניין זה, לשלם לו פיצוי על מעצרו בסכום שיקבע בית-המשפט.

(ג) שר המשפטים, באישור ועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת, רשאי להת' קין תקנות —

(1) לעניין ההליכים בבקשה לפיצוי לפי סעיף זה, בין לפני פנייה לבית-המשפט ובין בבית-המש' פט ;

(2) לקבוע סכומי מאקסימום לפיצוי כאמור.

ובסעיף 4 לפי זה, במקום "לחוק סדר הדין הפלילי, תשכ"ד—1965 (להלן — החוק העיקרי)" יבוא "לחוק העיקרי".

לסעיף 1

שר המשפטים מציע :

בסוף הסעיף יבוא "לעניין זה לא יבואו שבתות ומוע' דים במניין השעות".

לחלופין

שר המשפטים מציע :

בסוף הסעיף יבוא "בית-המשפט רשאי לקבוע כי לעניין זה לא יבואו שבתות ומועדים במניין השעות".

עורך-דין לתקופה שלא תעלה על 48 שעות משעת המעצר אם שוכנע שה' דבר דרוש לשם שמירה על בטחון המדינה או על חיי אדם לצורך סיכול פשע.

(ה) העושה בידעין מעשה בניגוד לסעיף זה, שיש בו כדי לפגוע בזכותו של עציר להיפגש עם עורך-דין, דינו — מאסר שנה.

27. אישור חקירה

(א) עד לקיום פגישה כאמור בסעיף 27 א(ב) לא יוצגו לעציר שאלות ולא תיגבה ממנו הודעה שלא בהסכמתו בכתב, וזולת אם הפגישה לא התקיי' מה תוך 24 שעות מהמועד שהאחראי על המעצר איפשר אותה.

(ב) קצין משטרה בכיר, כהגדרתו בפקודת המשטרה (נוסח חדש) תשל"א—1971² רשאי, בהחלטה מנומקת בכ' תב, להתיר חקירה לפני עובר המועד האמור בסעיף קטן (א), או לפני עובר המועד שנקבע לפי סעיף 27א(ד), אם הוא סבור שהדבר דרוש לשם שמירה על בטחון המדינה או על חיי אדם או לצורך סיכול פשע.

(ג) קיבל בית-המשפט כראיה הודעת ע' ציר שנגבתה, בין בעל פה ובין בכ' תב, תוך הפרת הוראות סעיף זה, יפרט השופט בהחלטתו את נימוקיו לקבלתה.

3. הוספת סעיף 29א

אחרי סעיף 29 לחוק העיקרי יבוא :

29א. פיצוי בשל מעצר

(א) נעצר אדם ושוחרר, ומצא בית-המש'

ד. הצעת חוק סמכויות שעת-חירום (מעצרים) (תיקון), תש"ס—1980

2. תיקון סעיף 8 בסעיף 8 לחוק העיקרי, במקום "סניגור צבאי" יבוא "סניגור".

3. החלפת סעיף 10 במקום סעיף 10 לחוק העיקרי יבוא :

10. נשיא תורן במקום נשיא

בבצר מסיבה כלשהי מנשיא בית-משפט מחוזי למלא תפקידו לפי חוק זה, יבוא במקומו נשיא תורן של אותו בית-משפט.

1. תיקון סעיף 4 בסעיף 4 לחוק סמכויות שעת-חירום (מעצרים), תשל"ט—1979¹ (להלן — החוק העיקרי) —

(1) בסעיף קטן (א), במקום "נשיא בית-המשפט המחוזי שבאזור שיפוטו נעצר" יבוא "נשיא בית-משפט מחוזי";

(2) בסופו יבוא :

"(ד) סעיף זה אינו גורע ממסכותו של שר הבטחון לבטל צו מעצר שנתן לפי חוק זה, בין לפני אישורו לפי סעיף זה ובין לאחריו."

¹ ס"ח תשל"ט, עמ' 76.

הסתייגויות לחוק הנ"ל

פיסקה (2) — תסומן (1) וברישה ייאמר : "בסוף סעיף קטן (א) יבוא".

לסעיף 1

ת. טובי מציע :

פיסקה (1) — תימוחק ;

ה. הצעת חוק לטיפול בחולי נפש (תיקון), תש"ם—1980 (הצעת חברת-הכנסת ש. שטרן-קטן)

1. תיקון סעיף 5
בסעיף 5 לחוק לטיפול בחולי נפש, תשט"ו—1955:
(להלן — החוק) אחרי "שהחולה יאושפו בבית-
חולים" יבוא "או ייבדק על-ידי רופא".
2. תיקון סעיף 8
בסעיף 8 לחוק, אחרי סעיף קטן (4) יבוא:
(4א) לקבוע את הרופא אשר יבדוק את החולה".
- 1 ס"ח תשט"ו, עמ' 121.

דבריו

כיום יכול עובד סוציאלי או פסיכולוג מחוץ של
משרד הבריאות להורות על אישפוז חולה נפש בבית-
חולים.
במקרים גבוליים, כשיש צורך קודם-כול להיבדק על-
ידי רופא, אין החוק מעניק אפשרות להביא אדם שלא
במסגרת בית-החולים, שהוא כשלעצמה מאיימת וגורמת
לזעזועים, להיבדק על-ידי רופא מתאים.
מטרת הצעת החוק לתקן לאקונה זו.

ו. הצעת חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (פטור ממס של קיצבת שאירים),

תש"ם—1980

(הצעת חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמוזלינו)

1. תיקון סעיף 9
בסעיף 9 לפקודת מס הכנסה¹, בפיסקה (ג), במקום
"וקיצבת זיקנה המשתלמת" יבוא "קיצבת זיקנה ו-
קיצבת שאירים המשתלמות" ובכותרת השוליים במ-
2. תחולה
תחולתו של סעיף 1 מראשית שנת המס 1979.

דבריו

בתיקון מס' 35 לפקודת מס הכנסה שאושר על-ידי
הכנסת בחודש נובמבר 1979 נקבע כי קיצבת זיקנה המש-
תלמת על-פי פרק ב' לחוק הביטוח הלאומי תהיה פטורה
ממס הכנסה החל מראשית שנת המס 1979.

1 דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 6, עמ' 120; ס"ח תשל"ט, עמ' 103; תש"ם, עמ' 27.

ז. סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדיון-החשבון של מבקר המדינה על הביקורת באגודת קורת-גג, מפעל להשגת בית לזוגות צעירים

- ד. האגודה לא הכינה תקציב. מפורט על פעולותיה
שישקף את ההכנסות והוצאות הצפויות, לרבות
תורים מוזמנים, ולא המציאה לתבריה באופן שוטף
דיון-חשבון על מצבה הכספי.
- ה. חנאי החוזה עם מטבעה שווייצית לא הוצגו לפני
הנהלת האגודה כדי לקבל את אישורה לפני חתימתו.
- ו. לא היה זה מן הנכון שהאגודה, שהוקמה למטרות
צדקה בחסות ממלכתית והופעלה בלא אמצעים משלה,
תכלול בפעולותיה עיסקאות שהן בעיקרן ספקולא-
טיביות, בלא לקבל לכך מראש את אישור ההנהלה.
לפיכך קובעת הוועדה:
- א. מטרת האגודה, קרי: השגת בית לזוגות צעירים, היא
מטרה חיובית וחמינית שיש לברך עליה.
- ב. עובדי המדינה החברים בהנהלת האגודה חייבים היו
צגלות יתר ערנות ומעורבות בנעשה באגודה ולא
להותיר ריכוז גדול של סמכויות בידי המזכיר כגורם
יחיד ביניהם.
- ג. יש לפרק את האגודה ואת כל רכושיה — בכלל זה
המוניטין — והכספים שנגבו בחמורה ממכירת המ-
- הוועדה לענייני ביקורת המדינה קיימה דיון, בהש-
תתפות מבקר המדינה, בממצאי הביקורת שנערכה באגו-
דת קורת-גג, מפעל להשגת בית לזוגות צעירים.
- מנהל לשכת ראש הממשלה המכהן כיושב-ראש ה-
אגודה הופיע לפני הוועדה ומסר כי ב-20 באפריל 1980
יתפטר כל חברי הנהלת האגודה וכי היא תחדל להתקיים.
- כן הודיע כי סכום של 120 מיליון לירות יועבר לאוצר
המדינה לצורך שיכון לזוגות צעירים מפדיון המפעל
לקורת-גג.
- הוועדה מאמצת את ממצאי מבקר המדינה שלפיהם
נתגלו, בין היתר, הליקויים האלה:
- א. האגודה לא נקטה את הצעדים הדרושים כדי לעגן
בהסדר תרזי בינה לבין המדינה את היתסים ביניהן.
- ב. בידי מזכיר האגודה ריכוז סמכויות רבות מדי ולא
היה קיים מרחק נאות בינו, בתפקידו באגודה, לבין
החברות הפרטיות שבשליטתו ובניהולו.
- ג. תכניות הפעולה, מהן שנעשו עוד לפני הקמת האגו-
דה, התבססו על מחלכים שונים ובוצעו על-ידי המז-
כיר ואושרו רק בדיעבד.

להמשיך בתפקידם כדי להבטיח את ביצועו של סעיף ג' לעיל.

ה. הוועדה רשמה לפניו את הודעת מבקר המדינה שהוא ימשיך בבדיקת הנשוא וידווח לוועדה על התוצאות של הבדיקה, לפי העניין.

ח. מסקנות ועדת הפנים ואיכות הסביבה

בדבר שימור תל-אביב הקמנה ומניעת פתירת שכונותיה הראשונות

וסמכויות פורמאליות וכספיות לגיבוש תכנית פעולה ראויה.

4. הוועדה ממליצה שראש העיריה יטול עליו אישית את הטיפול בפרוייקט זה כדי להביא לכך שתוך זמן קצר תגובש תכנית בת-ביצוע של שיקום שתי השכונות ו- הצלתן.

5. שומה על העיריה להפעיל את סמכויותיה המשפטיות בכל הנוגע לפיקוח על התיכנון והבנייה וחוקים אחרים כדי שימנעו יצירת עובדות בשטח העוללות לפגוע בשיקומן של השכונות במתכונת הנוכחית.

6. על העיריה לבחון את האפשרות של הקמת גוף שותף לה ולגורמים אחרים שמטרתו לגייס את האמצעים כדי לממש תכנית זו.

7. היה והתברר תוך שלושה חודשים כי אין בכוח העיריה או ברצונה לקחת עליה את המטלות האמורות ממליצה הוועדה שמשרד הפנים, הממונה על התיכנון הפיסי, יטול את הטיפול בנושא ויבטיח את הצלתן ושיקומן של השכונות נווה-צדק ונווה-שלום.

8. הוועדה ממליצה בפני שר הפנים שישתמש ב- סמכותו לפי סעיף 342 בחוק הגנים הלאומיים ושמורות טבע ויכריז על השכונות נווה-צדק ונווה-שלום, או חלקים מהן, כאתרים היסטוריים. על-ידי כך ניתן יהיה להבטיח את קיומם, שלמותם, שיקומם ושימורם של מבנים בעלי ערך היסטורי ולאומי בשכונות הללו.

9. הוועדה מביעה מורת-רוח על כי ועדת-המשנה הזמינה פעמים מספר את מר ארצי ויין, מנכ"ל "עזרה ובצרון", אך בכל פעם הודיע מר ויין כי אין באפשרותו להופיע לפני הוועדה, וכך נמנע מוועדת-המשנה לקבל אינפורמציה בעניין הפעולות הנעשות לשיקום השכונות נווה-צדק ונווה-שלום.

10. בתום תקופת שלושת החודשים הנזכרים בסעיף 7 ידווח שר הפנים לוועדה על ההתקדמות בביצוע ה- המלצות.

ראויות להעביר לאוצר המדינה לצורך מתן שיקון לזוגות צעירים, המטרה שלשמה היא הוקמה.

ד. כל עוד לא הועברו רכוש האגודה והכספים הנ"ל לרשות המדינה חובתם הברורה של כל חברי הנהלת האגודה ומנהליה, ובמיוחד עובדי המדינה שבהם,

מליאת הכנסת העלתה ביום כ"ז באדר ב' תשל"ח (5 באפריל 1978) הצעה לסדר-היום שהגישה חברת-הכנסת א. נמיר בנושא הנ"ל. המליאה החליטה להעביר את ההצעה לדיון בוועדת הפנים ואיכות הסביבה. הוועדה, לאחר שדנה בנושא בהשתתפות נציגים של משרד הפנים, עיריית תל-אביב והחברה לשיקום השכונות "עזרה ובצרון", העבירה את המשך הטיפול לוועדת-משנה בראשות חברת-הכנסת י. תמיר וחבריה — ת. אשל, מ. וירשובסקי, ב. צ. רובין וד. שילנסקי — ובהשתתפות המציעה חברת-הכנסת א. נמיר. ועדת-המשנה קיימה דיונים בהשתתפות ראש העיריה ש. להט ועוזריו, ביקרה בשכונת נווה-צדק וסביבתה ונפגשה עם התושבים ואנשי מוסדות חינוך ותרבות במקום.

ואלה מסקנות הוועדה:

1. מצבן של השכונות מזמיר בקצב הולך וגובר. בביקורים שערכו חברי ועדת-המשנה בשכונות (שביניהם חלפו חודשים מספר) נתגלה שתהליך התפוררות השכונות ומצבם הפיסי של בתים רבים הוא בכיר-ע. פעולות השיפוץ הנעשות במבנה אחד או שניים אין בהן כדי לעצור את תהליך ההתפוררות. לתופעה זו השפעה שלילית ביותר על חזות העיר ואיכות החיים בה. לתהליך זה השלכות קשות על המינהל העירוני התקין.

2. הוועדה קובעת שהאחריות לטיפול הכולל בנושא זה היא בידי העיריה. הוועדה התרשמה שאין העיריה בעצמה או באמצעות זרועות הביצוע שלה מסוגלת להתמודד עם בעיית הצלת השכונות שהן חלק מההיסטוריה של ראשית העיר תל-אביב ושבימורן גנוז ערך חינוכי, תרבותי וסביבתי ממדרגה ראשונה ויש להעמידן לרשות תושבי העיר ותושבי המדינה כולה.

3. אין בעיריה כתובת ציבורית רמת-דרג ומוסמכת שתהא מפקדת על הטיפול בנושא של הצלת נווה-צדק ונווה-שלום ותגלם בתוכה הבנה לחשיבות הטיפול בנושא

